

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till en reform av lagstiftningen om preskription av skulder och offentlig stämning

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en ny lag om preskription av skulder och en ny lag om offentlig stämning. Dessa lagar ersätter preskriptionsförordningen av 1868. De föreslagna lagarna är allmänna lagar som tillämpas om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lagstiftningen. Enligt förslaget skall det inte vara möjligt att genom avtal begränsa gäldenärens rätt att åberopa preskription av en skuld.

Enligt förslaget preskriberas en skuld, om borgenären inte inom tre år påbörjar indrivningen av sin fordran och inte heller annars påminner gäldenären om den. Den allmänna preskriptionstiden är enligt förslaget väsentligt kortare än den nuvarande som är tio år, men å andra sidan börjar preskriptionstiden löpa vid en senare tidpunkt.

Enligt förslaget börjar preskriptionstiden löpa när skulden enligt avtalet förfaller till betalning eller när borgenären annars har möjlighet att kräva betalning av en köpeskilling eller någon annan fordran. När det gäller skadestånd förutsätter detta att den skadelidande har fått kännedom om skadan och skadevällaren. Ett ersättningskrav måste dock i allmänhet framställas senast tio år efter skadefallet. Denna preskriptionstid tillämpas dock inte när det gäller personskador och miljöskador.

Preskriptionen av en skuld kan avbrytas antingen genom att borgenären påminner gäldenären om fordran eller gäldenären erkänner skulden på ett informellt sätt, eller borgenären framställer ett krav gentemot gäldenären vid domstol eller något annat organ som avgör tvister. Syftet med avbrottet är att säkerställa att gäldenären är medveten om skulden och om att borgenären fortfarande avser kräva betalning av den. Vid avbrottet börjar det löpa en ny preskriptionstid som är lika lång som den ursprungliga. Efter att borgenären fått en dom eller någon annan utsökningsgrund måste preskriptionen avbrytas vart

femte år. Borgenären kan alltid genom sina åtgärder avbryta preskriptionen och hindra att skulden preskriberas.

Gäldenärens betalningsskyldighet och borgenärens rätt att kräva betalning upphör när skulden preskriberas. Trots detta bibehåller borgenären sin rätt till betalning när det gäller egendom som ställts som säkerhet för fordran. En preskriberad skuld kan även användas till kvittning, om förutsättningarna för kvittning finns redan innan skulden preskriberas eller om de förpliktelser som står mot varandra hänför sig till samma rättsförhållande.

En domstol skall enligt förslaget beakta preskription endast om gäldenären gör en invändning om saken. Utsökningsmyndigheterna får inte verkställa en dom som gäller en skuld som har preskriberats efter att domen meddelades. Om gäldenären frivilligt betalar en preskriberad skuld, är borgenären i allmänhet inte skyldig att återställa betalningen utom när det är fråga om en konsuments eller enskild borgensmans prestation.

Den föreslagna lagen om offentlig stämning innehåller bestämmelser om hur okända borgenärer genom offentlig stämning kallas att anmäla sina fordringar. De situationer i vilka offentlig stämning kan användas nämns annorstädes i lagstiftningen. Offentlig stämning används bland annat för att utreda vilket ansvar ett dödsbo eller en sammanslutning i likvidation har.

Ansökan om offentlig stämning skall fortfarande göras hos domstol. Stämningförfarandet effektiveras genom att tiden för anmälan av fordran görs kortare och genom att ett gemensamt dataregister för olika anmälingssituationer bildas. Om borgenären försummar sin anmälingsskyldighet och gäldenären eller dennes företrädare inte får kännedom om skulden före den av domstol utsatta dagen, upphör skulden.

Bestämmelserna om preskription i olika la-

gar skall enligt förslaget göras enhetliga. Preskriptionsbestämmelserna för de vanligaste typerna av skulder sammanförs i den föreslagna allmänna lagen. I propositionen ingår förslag till ändringar i annan lagstiftning, bland annat skadeståndslagen, konsumentskyddslagen, arbetsavtalslagen, lagen om hyra av bostadslägenhet samt lagen om borgen och tredjemanspant.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft ungefär ett halvt år efter att de har antagits och blivit stadfästa. De föreslagna bestämmelserna om preskription av skulder tillämpas också på skulder som har uppkommit före lagens ikraftträdande. Enligt övergångsbestämmelserna kan en skuld dock preskriberas enligt de föreslagna kortare preskriptionstiderna först efter en tre års övergångsperiod.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	3
ALLMÄN MOTIVERING	6
1. Nuläge	6
1.1. Allmänt	6
1.2. Preskriptionsförordningen	6
1.3. Speciallagstiftning om preskription	9
2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet	10
2.1. Sverige	10
2.2. Norge	11
2.3. Danmark	12
2.4. Frankrike	12
2.5. Tyskland	13
2.6. Schweiz	13
2.7. England	14
3. Bedömning av nuläget	15
4. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	16
4.1. Allmänt om preskriptionslagstiftningens syfte	16
4.2. Den allmänna preskriptionstidens längd	17
4.3. Preskriptionstidens början	18
4.4. Maximitiden för skadeståndskrav	20
4.5. Avbrytande av preskription	21
4.6. Bestämmelsernas tillämpningsområde och tvingande natur	24
Förbindelser som preskriberas	24
Skulder som står utanför lagens tillämpningsområde	25
Specialbestämmelser och deras förhållande till den allmänna lagen	26
Bestämmelsernas tvingande natur	27
4.7. Undantag i fråga om preskription	28
Den tioåriga preskriptionstiden	28
Insättningar	29
Krav i samband med brottmål	29
4.8. Rättsverkningarna av preskription	30
4.9. Offentlig stämning	32
5. Propositionens ekonomiska verkningar	33
5.1. Preskriptionsregelverkets verkningar	33
5.2. Kostnaderna för offentlig stämning	34
6. Beredningen av propositionen	35
7. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	35
7.1. Samband med andra propositioner	35
7.2. Samband med internationella fördrag	36

DETALJMOTIVERING.....	37
1. Lagförslagen.....	37
1.1. Lag om preskription av skulder	37
<i>Allmänna bestämmelser</i>	37
<i>Preskriptionstiden och dess början</i>	44
<i>Avbrytande av preskription</i>	55
<i>Preskriptionens verkningar</i>	66
<i>Preskription när det finns flera gäldenärer</i>	73
<i>Ikraftträdelsebestämmelser</i>	75
1.2. Lag om offentlig stämning	77
<i>Förfarandet vid offentlig stämning</i>	79
<i>Verkningarna av utebliven anmälan</i>	84
<i>Särskilda bestämmelser</i>	85
1.3. Lagen om förmyndarverksamhet.....	86
1.4. Äktenskapslagen	87
1.5. Ärvdabalken.....	87
21 kap. Om en död persons och dödsbos gäld	87
1.6. Skadeståndslagen	88
1.7. Handelsbalken.....	89
1.8. Lagen om borgen och tredjemanspant	89
1.9. Lagen om dödande av urkunder	90
1.10. Lagen om hyra av bostadslägenhet	91
1.11. Lagen om hyra av affärslokal	91
1.12. Jordlegolagen	91
1.13. Lagen om aktiebolag.....	92
12 kap. Vinstutdelning och annan användning av bolagets tillgångar	92
13 kap. Likvidation, upplösning, avregistrering och sanering	92
1.14. Konsumentskyddslagen.....	92
1.15. Lagen om konsumentklagonämnden	93
1.16. Arbetsavtalslagen.....	94
13 kap. Särskilda bestämmelser	94
1.17. Lagen om studiestöd	95
1.18. Lagen om skuldsanering för privatpersoner	95
1.19. Lagen om företagssanering	96
2. Ikraftträdande.....	97
3. Lagstiftningsordning	97
LAGFÖRSLAGEN.....	99
om preskription av skulder.....	99
om offentlig stämning.....	104
om ändring av 37 och 61 § lagen om förmyndarverksamhet	106
om ändring av äktenskapslagen	107
om ändring av 21 kap. ärvdabalken	107
om upphävande av 7 kap. 2 § skadeståndslagen.....	108
om upphävande av 18 kap. 9 § handelsbalken.....	108

om ändring av 19 och 33 § lagen om borgen och tredjemanspant	109
om ändring av lagen om dödande av urkunder	109
om upphävande av 10 § lagen om hyra av bostadslägenhet	110
om upphävande av 9 § lagen om hyra av affärslokal	110
om ändring av jordlegolagen	111
om ändring av lagen om aktiebolag	111
om upphävande av 12 kap. 1 e § konsumentskyddslagen	112
om upphävande av 9 c § lagen om konsumentklagonämnden	112
om ändring av 13 kap. 9 § arbetsavtalslagen	113
om ändring av 36 § lagen om studiestöd	113
om ändring av 79 och 79 a § lagen om skuldsanering för privatpersoner	114
om ändring av 99 och 99 a § lagen om företagsanering	115
BILAGA	117
PARALLELLTEXTER	117
om ändring av 37 och 61 § lagen om förmyndarverksamhet	117
om ändring av äktenskapslagen	119
om ändring av 21 kap. ärvdabalken	120
om ändring av 19 och 33 § lagen om borgen och tredjemanspant	121
om ändring av lagen om dödande av urkunder	123
om ändring av jordlegolagen	125
om ändring av lagen om aktiebolag	126
om ändring av 13 kap. 9 § arbetsavtalslagen	127
om ändring av 36 § lagen om studiestöd	128
om ändring av 79 och 79 a § lagen om skuldsanering för privatpersoner	129
om ändring av 99 och 99 a § lagen om företagsanering	131

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Allmänt

De allmänna bestämmelserna om preskription av fordringar och offentlig stämning finns i förordningen på lagnivå av år 1868 om preskription i fordringsmål och om offentlig stämning på borgenärer (32/1868), nedan preskriptionsförordningen. Förordningen ändrades år 1965 till den del bestämmelserna gäller offentlig stämning (49/1965) varvid också författningen fick sin nuvarande rubrik. Bestämmelserna om fastighetspanträtens beständighet fick sin nuvarande utformning i samband med den nya jordabalken (540/1995). I övrigt gäller förordningen i sin ursprungliga lydelse.

På 1950-talet färdigställdes som ett resultat av samnordisk lagberedning förslag till lagar om både preskription och offentlig stämning (KB 1957:15 och KB 1957:3). Dessa ledde dock inte till lagstiftningsåtgärder.

Preskriptionsförordningen är en allmän författning som tillämpas, om bestämmelser som avviker från den inte finns någon annanstans i lag. Det finns en hel del speciallagstiftning om preskription och offentlig stämning. I specialbestämmelserna föreskrivs om klart kortare preskriptionstider än den allmänna. Samtidigt har preskriptionstidens begynnelsepunkt flyttats från förpliktelsens uppkomst i enlighet med vad som föreskrivs i preskriptionsförordningen till en senare tidpunkt, till exempel den tidpunkt vid vilken skulden förfaller till betalning.

Bestämmelserna i preskriptionsförordningen är i många avseenden både språkligt och materiellt föråldrade. De särskilda preskriptionsbestämmelser som finns annorstädes i lagstiftningen är av varierande ålder, men till största delen klart nyare än preskriptionsförordningen.

Betydelsen av rättspraxis för utvecklingen av preskriptionsregelverket har varit stor. Detta gäller till exempel preskriptionstidens begynnelsepunkt i olika förpliktelser. Invändningar angående preskription har varit

vanliga. Under det senaste decenniet har högsta domstolen meddelat cirka 60 avgöranden om preskription av fordran.

1.2. Preskriptionsförordningen

Förpliktelser som preskriberas. Preskriptionsförordningen gäller förpliktelser av alla slag. Föremålet för en förpliktelse kan vara en penningprestation eller en varuprestation, att man utför ett arbete eller avhåller sig från viss verksamhet. Varken i preskriptionsförordningen eller någon annan lagstiftning finns det någon exakt definition av förpliktelser, utan avgränsningen av tillämpningsområdet har lämnats att bero av rättspraxis. Frågan om preskriptionsreglernas tillämpningsområde har dock inte kommit upp i rättspraxis så ofta och inte i sådana materiella sammanhang att en heltäckande bild av tillämpningsområdet skulle ha utformats.

Utgångspunkten vid fastställandet av preskriptionsbestämmelsernas tillämpningsområde har varit vissa vedertagna principer, av vilka en del också framgår av skriven lag. Till exempel den omständigheten att en sakrätt inte preskriberas måste anses vara vedertagen. Sakrätterna, såsom ägande-, pant- och retentionsrätt preskriberas inte. När det gäller äganderätten grundar sig denna regel på förmögenhetsrättens allmänna principer, men i fråga om panträtten föreskrivs uttryckligen i 6 § preskriptionsförordningen att den inte preskriberas. En annan vedertagen princip är att vissa rättsförhållanden i synnerhet inom familje- och bolagsrätten fortsätter att vara i kraft utan att rättsinnehavaren måste vidta några regelbundna åtgärder för att bevara eller utöva sin rätt. Ett exempel på ett dylikt rättsförhållande är den familjerättsliga underhållsskyldigheten som inte upphör på grund av preskription fastän den som har rätt till underhåll försummar att yrka på sin rätt. Också till exempel delägarskap i bolag fortsätter att vara i kraft oberoende av tid och trots att delägaren eller bolagsmannen kanske överhuvudtaget inte kräver att få utöva sina på delägarskapet baserade rättigheter. Vissa

enskilda förpliktelse som följer av ett sådant bestående rättsförhållande kan däremot preskriberas och således är enskilda betalningar av underhållsbidrag och dividend som aktiebolag betalar ut underkastade preskription.

Preskriptionstiden och dess början. Enligt preskriptionsförordningens 1 § är den allmänna preskriptionstiden tio år. Andra bestämda tider föreskrivs inte i den allmänna författningen.

Den tioåriga preskriptionstiden börjar löpa när förpliktelsen uppkommer. I kreditavtal och andra avtal betyder detta tidpunkten vid vilken gäldenären förbinder sig till en avtalsenlig prestation, till exempel undertecknar ett skuldebrev eller ingår ett avtal om köp. På skadeståndsskulder tillämpas preskriptionsförordningen endast när det är fråga om skada till följd av avtalsbrott. Också i dessa fall börjar preskriptionstiden löpa när avtalet ingås. På skadeståndsskulder som uppkommer utanför avtalsförhållanden tillämpas som allmän lag däremot skadeståndslagen (412/1974). Enligt 7 kap. 2 § skadeståndslagen börjar preskriptionen när skadan inträffar. Bestämmelsen har tolkats så att skadan anses ha inträffat när följderna av den kommer fram, inte när den handling eller försummelse som lett till skadan skedde.

Avbrytande av preskription. Den allmänna preskriptionstiden kan avbrytas. Enligt preskriptionsförordningens 1 och 2 § kan både borgenären och gäldenären avbryta preskriptionen och detta kan göras antingen genom en inofficiell åtgärd eller genom olika myndighetsåtgärder. Preskriptionen avbryts, om borgenären ger gäldenären en fritt formulerad påminnelse om sin fordran eller till exempel väcker talan för att indriva fordran eller bevakar fordran i gäldenärens konkurs. Gäldenären kan avbryta preskriptionen till exempel genom betalning av kapital eller ränta och preskriptionen avbryts också, om någon annan än gäldenären gjort betalningen om gäldenären känner till att betalningen gjorts. Ett fritt formulerat erkännande av skulden avbryter preskriptionen. Även av en inofficiell åtgärd för avbrytande av preskription krävs bevislighet och sådan specificering att det framgår vilket gäldförhållande det är fråga om. Motparten måste också få veta om åtgärden.

När preskriptionen avbrutits börjar en ny tio års preskriptionstid. Gäldansvaret kan hållas i kraft hur länge som helst, om preskriptionen avbryts innan tio år förflutit sedan den senast avbröts.

Preskriptionens verkningar. Enligt preskriptionsförordningens 1 § 2 mom. leder preskription till att borgenären förlorar "sin talan emot gäldenären". Preskriptionen anses oberoende av lydelsen i preskriptionsförordningen leda till att fordringsrätten upphör. Detta innebär framför allt att borgenären inte har rätt till en prestation mot gäldenärens vilja. Det är dock möjligt att betala en preskriberad skuld frivilligt och gäldenären har inte rätt att få tillbaka en sådan prestation. Enligt 6 § preskriptionsförordningen har en borgenär också efter att fordran preskriberats rätt att få betalning för den ur en pant eller någon annan realsäkerhet. En preskriberad fordran kan under de förutsättningar som anges i 5 § preskriptionsförordningen användas också för kvittning.

Det finns inte några skrivna bestämmelser om huruvida preskription beaktas av en myndighet på eget initiativ. En domstol beaktar inte på tjänstens vägnar att den allmänna preskriptionstiden löpt ut, utan gäldenären måste framställa en invändning om saken. Däremot har de särskilda preskriptionstiderna ofta beaktats av domstolen på dess eget initiativ. Vid utsökning har man ansett att sådan preskription av en fordran som skett efter att en dom meddelats måste beaktas på tjänstens vägnar. En utsökningsgrund som gäller en preskriberad fordran verkställs inte.

Preskriptionen är tvingande i den meningen att avtal om åsidosättande av preskriptionsbestämmelserna, om förlängning av preskriptionstiden eller om försvårande av preskription på annat sätt inte har rättsverkningar.

Offentlig stämning. Med offentlig stämning avses ett förfarande där borgenärerna genom offentlig kallelse uppmanas att anmäla (bevaka) sina fordringar på den i stämningen nämnda gäldenären vid äventyr att en fordran som inte anmäls upphör att vara i kraft. Preklusion är den vedertagna benämning som i rättslitteraturen används för den avsedda påföljden.

De allmänna bestämmelserna om stämning förfarandet och dess rättsverkningar

finns i preskriptionsförordningen och dessutom finns det specialbestämmelser på olika håll i lagstiftningen. De flesta av specialbestämmelserna gäller bolags och andra juridiska personers likvidationstillstånd. Av bestämmelserna i preskriptionsförordningen gäller 7—16 § offentlig stämning.

Enligt 7 och 8 § preskriptionsförordningen kan offentlig stämning begäras på den avlidnes borgenärer samt i samband med äkten-skapsskillnad och begränsning av en myndig persons handlingsbehörighet. Bestämmelsen i preskriptionsförordningen om offentlig stämning vid upplösning av bolag har förlorat sin självständiga betydelse allt efter som det i lagstiftningen om bolag och andra juridiska personer har tagits in egna bestämmelser om offentlig stämning.

Offentlig stämning skall sökas hos tingsrätten, om inte något annat föreskrivs. Enligt 7 § preskriptionsförordningen är laga forum den domstol där ansökan om gäldenärens konkurs skall handläggas. I samband med ansökan skall kända borgenärer och deras fordringar anmälas oberoende av om sökanden anser gäldförhållandet vara klart eller stridigt.

Om ansökan godkänns, utfärdar tingsrätten en offentlig stämning genom vilken borgenärerna uppmanas att senast den bestämda dag som framgår av stämningen meddela domstolen sina fordringar på gäldenären. Ursprungligen var den bestämda tiden ett år lång, därav förfarandets tidigare benämning ”årsstämming”. Genom en reform år 1965 förkortades tiden så att inställelsedagen får vara tidigast sex månader efter att stämningen utfärdats. Stämningen kungörs i den officiella tidningen tre gånger, första gången senast fem månader och tredje gången senast två månader före inställelsedagen. Dessutom skall domstolen sända ett särskilt meddelande om stämningen till länsstyrelsen och till alla kända inhemska borgenärer. Om stämningen utfärdas på borgenärer till en i handelsregistret antecknad näringsidkare, skall meddelande sändas också till handelsregistermyndigheten.

I 11 § preskriptionsförordningen föreskrivs om verkningarna av att borgenären försummar att anmäla sin fordran. Bestämmelsens lydelse är densamma som när det gäller pre-

skription, det vill säga att borgenären förlorar sin talan mot gäldenären. Preklusion har samma verkningar som preskription. Preklusionen hindrar således inte att fordran betalas med en pant eller att fordran används för kvittning. Preklusion beaktas också på samma sätt som preskription i en rättegång och vid utsökning. Det är dock bara okända borgenärer som berörs av offentlig stämning och deras fordringar som äventyras vid utebliven anmälan. Om en borgenär visar att hans fordran är känd, har en försummelse att anmäla den ingen betydelse.

Förutsättningarna för offentlig stämning och de situationer i vilka offentlig stämning kommer på fråga framgår inte endast av preskriptionsförordningen. Såsom ovan konstaterats förutsätter eller tillåter i synnerhet bestämmelserna om upplösning av juridiska personer ofta ansökan om offentlig stämning på borgenärerna till den juridiska person som skall upplösas. Självständiga bestämmelser om förfarande och påföljder har i allmänhet inte tagits in i speciallagstiftningen, utan stämning förfarandet sker och fordringarna upphör i enlighet med preskriptionsförordningen. Ett undantag från detta är de nya bestämmelserna om offentlig stämning i samband med aktiebolags och andelslags likvidation. I dessa fall skall offentlig stämning vid likvidation inte längre sökas hos tingsrätten utan hos registermyndigheten.

Offentliga uppmaningar att reagera på ett visst sätt används också i andra syften än för att få kännedom om borgenärerna. Det sker till exempel också i samband med dödande av handlingar och dödförklaring av personer. Även vid fusion och delning av aktiebolag, liksom vid nedsättning av aktiekapital och flera andra företagsarrangemang uppmanas borgenärerna genom en offentlig kungörelse till att senast en viss dag meddela att de motsätter sig vissa åtgärder eller i övrigt meddela sin ståndpunkt till dem. Det är ofta handelsregistermyndighetens sak att sköta det kungörelseförfarande som är förknippat med sådana arrangemang. I motsats till vad som är fallet när det gäller offentlig stämning i enlighet med preskriptionsförordningen är syftet inte att utreda vilka borgenärerna är och deras fordringar. Ett hot om att fordringsrätten upphör är heller inte förknippat med dem.

Det offentliga stämningförfarandet och andra kungörelseförfaranden måste således hållas klart isär.

1.3. Speciallagstiftning om preskription

Under den tid som preskriptionsförordningen har varit i kraft har det kommit till en hel del preskriptionsbestämmelser som avviker från den. Den tid inom vilken fordringar skall anmälas är i specialbestämmelserna i allmänhet klart kortare än tio år och också sättet att beräkna tiden avviker från den allmänna preskriptionen. Undantag från den allmänna preskriptionen är också att den särskilda preskriptionen ofta kan avbrytas endast genom anhängiggörande av rättegång eller genom något annat formbundet förfarande samt att preskriptionen i allmänhet prövas på tjänstens vägnar.

Särskilt betydelsefulla är specialbestämmelserna om skatter och avgifter. Enligt 11 § lagen om indrivning av skatter och avgifter i utsokningsväg (367/1961, nedan skatteutsokningslagen) skall skatter och offentliga avgifter indrivnas hos den betalningsskyldige inom fem år, räknat från ingången av året efter det fordran fastställts eller debiterats, vid äventyr av förlust av rätten till betalningen. Den föreskrivna tiden kan inte förlängas genom avbrytande åtgärder. Enligt 2 mom. i paragrafen kan fordran också såsom preskriberad tas ut ur egendom som utgör pant för fordran. Har utmätning av fordran skett före preskriptionen eller har fordran före preskriptionen bevakats i konkurs, vid offentlig stämning eller i samband med exekutiv försäljning av fastighet, utgör den omständigheten att den föreskrivna tiden löpt ut inte ett hinder för betalning av fordran med medel som utmätts eller upplåtits till konkurs eller medel med vilka fordringar som anmälts vid offentlig stämning skall betalas. Skatteutsokningslagen tillämpas med stöd av specialbestämmelser också på andra skulder, till exempel på arbets- och företagarpensionsavgifter och på vissa försäkringsavgifter.

Underhållsbidrag till barn preskriberas likaså slutligt efter en föreskriven tid på fem år i enlighet med 16 c § lagen om underhåll för barn (704/1975). Samma föreskrivna tid gäller även regressfordran på underhållsstöd som

kommunen erlagt.

I konsumentskyddslagen (38/1978) finns numera en särskild preskriptionsbestämmelse som gäller konsumentfordringar i allmänhet, 12 kap. 1 e § konsumentskyddslagen (senast ändrad genom lag 416/1998). Enligt bestämmelsen preskriberas en näringsidkares fordran, som grundar sig på att en konsumtionsnyttighet överläts till konsumenten eller en kredit beviljas honom, efter tre år från det näringsidkaren fullgjorde sin prestationskyldighet eller, om konsumenten beviljats anstånd med betalningen eller kredit, från att betalningen skulle erläggas eller krediten förföll till betalning. Fordringen preskriberas dock senast efter den i 1 § preskriptionsförordningen angivna preskriptionstiden på tio år. Preskriptionen kan avbrytas genom en inofficiell åtgärd.

Ett viktigt område är också specialbestämmelserna om preskription av borgensmans ansvar. Innan den nya borgenslagstiftningen trädde i kraft år 1999 gällde angående preskription av proprieborgen bestämmelsen i 4 § förordningen angående närmare bestämmande av löftesmans ansvarsskyldighet (7/1873). Enligt den preskriberades proprieborgen ett år efter att huvudförpliktelsen förfallit till betalning. Preskriptionen kunde avbrytas endast genom anhängiggörande av talan mot borgensmannen. I samband med reformen av borgenslagstiftningen förlängdes preskriptionstiden. Enligt 19 § 1 mom. lagen om borgen och tredjemanspant (361/1999, nedan borgenslagen) preskriberas borgen tre år efter att huvudförpliktelsen förfallit till betalning. Möjligheterna att avbryta preskriptionen utvidgades så att också en påminnelse om borgen avbryter preskriptionen. Samma verkan har även borgensmannens betalning av huvudförpliktelsen. Enligt 19 § 3 mom. borgenslagen tillämpas på borgen dessutom den i preskriptionsförordningen nämnda allmänna tioåriga preskriptionstiden.

Angående preskription av utomkontraktuella skadestånd föreskrivs i 7 kap. 2 mom. skadeståndslagen. Preskriptionstiden följer den allmänna tioåriga preskriptionstiden. I bestämmelsen fastställs att preskriptionstiden börjar löpa när skadan inträffar. Dessutom bestäms att skadestånd till följd av ett brott inte preskriberas så länge som åtal för brottet

kan väckas.

De särskilda preskriptionsbestämmelserna utgör som helhet en mycket splittrad och oenhetlig grupp. En del av bestämmelserna följer av internationella förpliktelser eller EG-rätt. Sådana är bland annat växellagens (242/1932) och checklagens (244/1932) samt produktansvarslagens (694/1990) preskriptionsbestämmelser och flera transporträttsliga bestämmelser om reklamation och tid för väckande av talan. En egen kategori utgör bestämmelserna om tid för väckande av talan om bolagsrättsligt skadestånd vilka ingår i de lagar som gäller samfunden i fråga. Angående skadestånd som inte grundar sig på kontraktsansvar finns förutom i 7 kap. 2 § skadeståndslagen bestämmelser också i lagar som gäller särskilda skador.

I speciallagstiftningen finns också en hel del bestämmelser enligt vilka ett rättsligt krav skall framställas inom föreskriven tid. I dem är det nödvändigtvis inte alls fråga skulder eller preskription av dem. Som exempel kan nämnas 24 § 1 mom. lagen om återvinning till konkursbo (758/1991), enligt vilken talan om återvinning till konkursbo skall väckas inom sex månader från inställelsedagen eller senast tre månader från det grunden för återvinningen blev eller borde ha blivit känd för konkursboet.

2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

2.1. Sverige

Den allmänna lagen om preskription av förpliktelser är i Sverige preskriptionslagen som stiftades år 1981. Till dess gällde i Sverige kunglig förklaring om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer av år 1862. Denna författning har legat till grund för den finska preskriptionsförordningen och författningarna är också nästan identiska till innehållet. Förutom den allmänna lagen om preskription finns i den svenska lagstiftningen också flera specialbestämmelser som gäller preskription.

Den allmänna lagen om preskription kan tillämpas på alla förpliktelser. Förpliktelserna har inte preciserats i lagstiftningen; rättspraxis och rättsvetenskapen har fått den uppgif-

ten. Sakrätterna har av hävd ansetts vara ständiga. Utanför preskriptionsregleringen står ägande-, pant- och retentionsrätten.

Den allmänna preskriptionstiden är tio år och den börjar löpa när förpliktelsen uppkommer.

Från detta finns dock ett betydande undantag som gäller konsumentfordringar. Preskriptionstiden för en fordran som följer av konsumentköp eller konsumenttjänster är tre år. Samma preskriptionstid gäller borgen som ställts till säkerhet för en konsumentfordran. Också i dessa fall börjar preskriptionstiden löpa när avtalet ingås. Om ett löpande skuldebrev utfärdats för fordran, tillämpas dock inte treårspreskriptionen.

Skadeståndsfordringar som grundar sig på brott preskriberas inte förrän åtalrätten har preskriberats, om inte en dom som vunnit laga kraft meddelats i fråga om brottet före detta. Om en dom har meddelats, preskriberas fordran tidigast ett år efter att domen vunnit laga kraft. Regressfordringar mellan solidariskt ansvariga gäldenärer preskriberas tidigast ett år efter att huvudförpliktelsen har betalats.

Preskriptionen kan avbrytas på initiativ av såväl borgenären som gäldenären. En ny lika lång preskriptionstid som den ursprungliga börjar löpa vid den tidpunkt när preskriptionen avbryts. Preskriptionen avbryts först och främst när gäldenären utlovar betalning, betalar ränta eller amortering eller på något annat sätt erkänner sin skuld till borgenären. Preskriptionen avbryts också om borgenären framställer ett skriftligt yrkande eller en skriftlig påminnelse till gäldenären. Dessutom kan borgenären avbryta preskriptionen genom myndighetsåtgärder. Preskriptionen avbryts exempelvis om borgenären väcker talan mot gäldenären eller bevakar fordran i gäldenärens konkurs. Om myndighetsförfarandet avbryts utan att gäldenären fått kännedom om förfarandet, kan ett avbrott inte anses ha skett.

Till följd av preskriptionen förlorar borgenären sin rätt att kräva prestation av gäldenären, men gäldenären kan dock inte kräva att en betalning av en preskriberad skuld skall återställas. Gäldenären har rätt att få tillbaka sin prestation endast om prestationen inte kan anses vara ett erkännande av skulden. Om en

skuld preskriberats endast i förhållande till en av flera solidariskt ansvariga gäldenärer, ansvarar de övriga gäldenärerna endast för sin andel beräknad enligt huvudtal. Preskriptionen hindrar inte borgenären från att använda fordran till kvittning eller från att använda sin pant- eller retentionsrätt för betalning av fordran.

Preskriptionslagstiftningen är delvis tvingande. Ett avtal om att en fordran inte preskriberas eller om andra än i lagen nämnda sätt att avbryta preskriptionen är ogiltigt. Också ett avtal om en längre preskriptionstid än tre år för en konsumentfordran är ogiltigt.

Den allmänna preskriptionen beaktas inte av domstolen på tjänsten vägnar utan gäldenären måste framställa en invändning om den.

2.2. Norge

Den allmänna författningen om preskription av fordringar i Norge är lov om foreldelse av fordringer från år 1979. Lagen tillämpas allmänt på alla förpliktelser. Den allmänna principen är dock att sakrätterna inte preskriberas. I den internationella handeln tillämpas New York-konventionen som Norge ratificerat år 1980. Konventionen tillämpas dock inte i handelsrelationer där vardera parten är nordisk.

Den allmänna preskriptionstiden är tre år. Preskriptionstiden börjar löpa när gälden förfaller till betalning. Det finns dock viktiga undantag från detta.

Om ett skuldebrev utfärdats för fordran eller fordran har registrerats hos värdepapperscentralen, är preskriptionstiden tio år. Olika bidrag eller stöd som betalas periodiskt preskriberas tio år efter att den senaste betalningen skett eller om någon betalning överhuvudtaget inte skett, tio år efter den tidpunkt vid vilken den första betalningen hade kunnat krävas.

En fordran på en bank (insättning) preskriberas 20 år efter att insättningen gjorts. Räntefordringar preskriberas dock i enlighet med huvudregeln. Preskriptionstiden börjar alltid löpa på nytt då ett konto används eller ränta betalas in på kontot.

En fordran gentemot en borgensman preskriberas på samma sätt som huvudförplik-

telsen. Regressfordringar mellan solidariskt ansvariga gäldenärer preskriberas tidigast ett år efter att huvudförpliktelsen har betalats.

Skadeståndsfordringar preskriberas tre år efter att borgenären har blivit eller borde ha blivit underrättad om skadan och den som ansvarar för den. Fordran preskriberas dock senast tio år efter att skadan uppstod eller 20 år efter att det skadevållande förfarandet upphörde. Från denna 20 års preskription finns det undantag som gäller personskador. Bestämmelsen om skadeståndsfordringar tillämpas på avtalsbaserade skadeståndsfordringar endast när det gäller personskador. Skadeståndsfordringar som grundar sig på brott kan även om preskriptionstiden skulle ha löpt ut krävas i samband med handläggningen av ett brottmål.

Om borgenären inte haft sådana uppgifter om gälden eller gäldenären som behövs för indrivning av en fordran, preskriberas fordran tidigast ett år efter att borgenären fått eller borde ha fått uppgifterna i fråga. Om preskriptionen inte har kunnat avbrytas på grund av lag eller något annat oöverstigligt hinder, preskriberas fordran tidigast ett år efter att hindret avlägsnats. Preskriptionstiden kan på dessa grunder förlängas med högst tio år. Till godo för borgenären finns också en minst ett år lång preskriptionstid efter att ett myndighetsförfarande upphört, om förfarandet inte har lett till en dom eller något annat verkställbart beslut.

Gäldenären kan avbryta preskriptionen genom att betala av skulden eller genom att annars erkänna skulden. Borgenären kan avbryta preskriptionen endast genom att driva in skulden genom ett myndighetsförfarande. Preskriptionstiden löper inte medan myndighetsförfarandet är anhängigt.

Om preskriptionen avbrutits genom gäldenärens erkännande, börjar en ny preskriptionstid av samma längd som den ursprungliga löpa från erkännandet. Från en dom eller något annat myndighetsbeslut börjar det däremot löpa en tio års preskriptionstid som kan avbrytas.

Till följd av preskriptionen förlorar borgenären sin rätt att kräva prestation av gäldenären, men gäldenären kan dock inte kräva att betalningen av en preskriberad fordran skall återgå. Preskriptionen av en gäld för en gäl-

denärs del påverkar inte övriga solidariskt ansvariga gäldenärs ansvar. När huvudförpliktelsen preskriberas, preskriberas dock även en fordran på borgenmannen. Borgenären kan i allmänhet använda en säkerhet som ställts honom till betalning för sin preskriberade fordran. En oregistrerad retentionsrätt preskriberas dock när fordran preskriberas. Under vissa förutsättningar kan en preskriberad fordran också användas för kvittning.

2.3. Danmark

I Danmark är den allmänna författning som gäller preskription Danske Lov 5-14-4 från år 1683. Efter att en omfattande lagstiftningsreform på 1800-talet misslyckats stiftades år 1908 lov om forældelse af visse fordringaer, som gäller bara vissa förpliktelser. Utöver dessa lagar finns det i Danmark liksom i de övriga nordiska länderna ett stort antal specialbestämmelser om preskription. År 2001 startades ett projekt i syfte att revidera preskriptionslagstiftningen i Danmark.

Eftersom speciallagstiftningen är så omfattande tillämpas bestämmelserna i lagen av år 1683 sällan i praktiken. Den allmänna lagen är enligt lydelsen tillämplig endast på skuldebrev, men har ansetts vara tillämplig på alla slags förpliktelser.

Den allmänna preskriptionstiden är 20 år och den börjar i regel löpa när förpliktelsen uppstår. I rättspraxis har man avvikit från den om det kan gå över 20 år mellan förpliktelsen uppkomst och förfallodag. Härvid har man ansett att preskriptionstiden börjar löpa först när förpliktelsen förfaller till betalning.

Gäldenären kan avbryta preskriptionen genom ett erkännande som kan vara fritt formulerat. Även borgenären kan avbryta preskriptionen genom en fritt formulerad påminnelse till gäldenären, men borgenären kan även utnyttja olika officiella förfaranden. När preskriptionen avbryts börjar det löpa en ny 20 års preskriptionstid.

Till följd av preskriptionen upphör förpliktelsen att gälla. En preskriberad fordran kan inte heller användas för kvittning. Av säkerheterna är det endast fastighetspant och handfången pant som kan användas för prestation av en preskriberad fordran. Övriga säkerhetsrätter preskriberas.

Avtalsparterna får inte på förhand komma överens om en längre preskriptionstid än 20 år eller att ingen preskriptionstid skall finnas. Domstolen beaktar inte den allmänna preskriptionstiden på tjänstens vägnar.

Lov om forældelse af visse fordringar är i praktiken en rätt viktig speciallag om preskription eftersom lagens tillämpningsområde är vidsträckt. Lagen tillämpas på bland annat köp av lös egendom, hyra, lön, skatter och skadestånd om ett skuldebrev inte upprättats beträffande dem. Preskriptionstiden enligt denna lag är inte tvingande och således kan man genom avtal avvika från regleringen.

Preskriptionstiden i den nämnda speciallagen är fem år och den räknas från fordrans förfallodag. Preskriptionstiden kan dock fortgå längre än så, om borgenären har så bristfälliga uppgifter om fordran eller gäldenären att han därför inte kunnat driva in fordran. I sådana fall börjar preskriptionstiden löpa när borgenären haft eller borde ha haft tillräckliga uppgifter för att driva in fordran.

Gäldenären kan avbryta den särskilda preskriptionstiden genom ett fritt formulerat erkännande. Borgenären kan däremot avbryta preskriptionen endast genom officiella åtgärder. Följden av ett avbrott av preskriptionen är att en ny femårig preskriptionstid börjar löpa.

Eftersom bägge lagarna är samtidigt tillämpliga, har en del fordringar både en fem års och en 20 års preskriptionstid.

2.4. Frankrike

I Frankrike finns bestämmelserna om preskription av fordringar i civillagen av år 1804 (Code Civil, artiklarna 2219—2283). Bestämmelserna tillämpas allmänt på preskription av fordringar och de gäller både egentlig preskription (*préscription extinctive*) och skydd på grund av hävd (*préscription acquiescitive*). Preskriptionen leder till att man antingen befrias från en förpliktelse eller får en rättighet. Med undantag för äganderätt och upphovsrätt preskriberas alla rättigheter. Här granskas den reglering som gäller preskription av gäld.

Den allmänna preskriptionstiden är 30 år och den börjar löpa när fordran förfaller till

betalning. I lagstiftningen finns dock ett betydande antal undantag från den allmänna preskriptionstiden. Till exempel en köpmans fordran på en konsument samt fordringar som yrkesutövare inom sjukvården och advokater har i fråga om sina arvoden preskriberas på två år. Periodiska prestationer preskriberas på fem år.

I vissa fall finns det ingen preskriptionstid. Till exempel till nackdel för minderåriga eller dem som är ställda under förmynderskap löper det inte någon preskriptionstid, liksom inte heller mellan makar.

Preskriptionen kan först och främst avbrytas genom gäldenärens erkännande. Om ett rättsligt förfarande avbryts, anses preskriptionen inte ha avbrutits. Ett rättsligt förfarande måste således slutföras för att preskriptionen skall anses ha avbrutits på ett giltigt sätt.

Följden av att preskriptionen avbryts är att det börjar löpa en ny preskriptionstid som är lika lång som den ursprungliga. Efter en dom börjar det alltid löpa en 30 års preskriptionstid.

Kvittning av en preskriberad fordran sker i Frankrike enligt lag automatiskt, om kvittningsförutsättningarna är uppfyllda vid preskriptionstidpunkten. Den som betalat en preskriberad fordran kan inte kräva att den återställs utan betalningen anses vara en giltig prestation av fordran.

2.5. Tyskland

Bestämmelserna om preskription av gäld reviderades i Tyskland i sin helhet i början av år 2002 i samband med en omfattande reform av den obligationsrättsliga lagstiftningen (Gesetz zur Modernisierung des Schuldrechts).

Den allmänna preskriptionstiden förkortades från 30 år till 3 år. Samtidigt ströks en betydande del av de otaliga preskriptionstider av varierande längd som ingått i lagstiftningen. I praktiken hade de vanligaste slagen av gäld redan tidigare haft en kort, i allmänhet tvåårig särskild preskriptionstid.

Huvudregeln är att preskriptionstiden börjar löpa vid ingången av det kalenderår som följer på skuldens uppkomst. Dessutom förutsätts att borgenären känner till eller rimligen borde känna till skuldens grund och gäl-

denärens identitet. Det bör dock observeras att man med skuldens uppkomst i Tyskland inte nödvändigtvis avser uppsättandet av det avtal som utgör skuldens grund utan den tidpunkt vid vilken borgenären kan kräva prestation.

Vid sidan av den treåriga preskriptionstiden tillämpas olika långa maximitider i fall där skulden inte inom skälig tid har kunnat upptäckas. Vid personskador preskriberas ersättningsanspråket senast 30 år efter att skadan inträffade. Vid andra skador preskriberas ersättningen tio år efter att anspråket uppstod eller alternativt 30 år efter skadefallet. Övriga skulder preskriberas senast tio år efter skuldens uppkomst.

Den 30 år långa preskriptionstiden gäller sakrättsliga samt familje- och arvsrättsliga anspråk samt domar som vunnit laga kraft och övriga utsökningsgrunder.

Preskriptionen av en skuld kan inte förkortas på förhand genom avtal, men å andra sidan inte heller förlängas till över 30 år.

Preskriptionen kan avbrytas av gäldenären genom erkännande men av borgenären bara genom anhängiggörande av en rättsprocess. Följden av avbrottet i preskriptionen är att det börjar löpa en ny preskriptionstid som är lika lång som den ursprungliga.

Gäldenären har till följd av preskriptionen rätt att vägra betalning. Om skulden dock betalas, har gäldenären inte rätt att kräva tillbaka sin betalning. Borgenären kan dessutom driva in sin fordran ur den säkerhet som ställts för betalning även om fordran har preskriberats.

2.6. Schweiz

I Schweiz finns bestämmelserna om preskription av fordringar i civillagboken (Code des Obligations, artiklarna 127—142). Bestämmelserna är subsidiärt tillämpliga på alla fordringar. En fordran upphör inte till följd av preskriptionen, men borgenären förlorar sin rätt till prestation mot gäldenärens vilja.

Den allmänna preskriptionstiden är tio år (CO, artikel 127). En kortare fem års preskriptionstid tillämpas dock på periodiska prestationer såsom hyres- och räntefordringar samt fordringar som hänför sig till anställningar eller uppdrag (CO, artikel 128). Avvi-

kelser från preskriptionsbestämmelserna får inte göras genom avtal.

Preskriptionstiden börjar löpa när fordran förfaller till betalning. Om fordran förfaller till betalning när borgenären framställer ett betalningskrav, börjar preskriptionstiden löpa vid den tidpunkt då borgenären kunde ha framställt ett sådant krav. Preskriptionstiden för en fortlöpande förpliktelse börjar löpa vid den tidpunkt då den första obetalda raten har förfallit till betalning. Delprestationer preskriberas självständigt. Om en fortlöpande förpliktelse dock preskriberas, preskriberas även alla delprestationer. Preskriptionen gäller förutom huvudförpliktelsen även alla biförpliktelser.

I vissa fall börjar en preskriptionstid överhuvudtaget inte löpa eller så avbryts preskriptionen. Sådana fall är till exempel fordringar mellan minderåriga barn och deras föräldrar, mellan myndlingar och förmyndare och mellan makar. Härvid börjar preskriptionstiden löpa när ett barn blir myndigt, förmyndarskapet upphör eller äktenskapet upplöses. Preskriptionstiden börjar inte löpa förrän talan kan väckas vid en schweizisk domstol.

Preskriptionen kan för det första avbrytas genom gäldenärens erkännande som också kan vara konkludent, till exempel betalning av ränta eller ställande av säkerhet. Dessutom kan preskriptionen avbrytas genom väckande av talan, anhängiggörande av skiljemannaförfarande, konkursbevakning eller offentlig stämning.

Om talan lämnas utan prövning på grund av ett fel i förfarandet och preskriptionstiden löpt ut under processen, börjar det löpa en 60 dagars frist för att väcka ny talan.

När gäldenärerna är flera, har ett avbrytande av preskriptionen i förhållande till en gäldenär verkningar också för de övriga gäldenärernas del. Ett avbrott i förhållande till huvudgäldenären har verkningar gentemot borgensmannen, men att avbrott i förhållande till borgensmannen har inga verkningar gentemot huvudgäldenären.

När preskriptionen avbryts börjar det löpa en ny preskriptionstid som är lika lång som den ursprungliga. Om gäldenären erkänner gälden skriftligen eller preskriptionen har avbrutits genom en dom, är preskriptionsti-

den dock tio år.

Man kan inte avstå från preskription på förhand och preskriptionen prövas inte på tjänstens vägnar.

2.7. England

I England finns de viktigaste preskriptionsbestämmelserna i en lag från år 1980 (Limitation Act). Enligt den är preskriptionstiden i allmänhet sex år från att grunden för kravet uppstod.

I kreditförhållanden anses grunden för kravet uppstå på skuldens förfallodag. Om skulden enligt avtalsvillkoren förfaller på anfordran, börjar preskriptionen när kravet framställs.

Lagen innehåller specialbestämmelser enligt vilka man kan avvika från den normala sexåriga preskriptionstiden. En ersättning som följer av en personskada preskriberas på tre år. Tiden räknas antingen från den tidpunkt vid vilken skadan inträffade eller, om de skadelidande fick kännedom om skadan senare, från den tidpunkten. Också ersättning för annan skada som den skadelidande får kännedom om först efter att skadan uppstått preskriberas på tre år efter att den skadelidande fick kännedom om den, dock senast 15 år efter den gärning eller den försummelse som orsakade skadan.

Domstolen kan, när det gäller personsador, låta bli att beakta att preskriptionstiden har löpt ut. Ett sådant beslut kan fattas på i lagen uppräknade, men till sitt innehålla lösa skälighetsgrunder.

Den engelska preskriptionslagstiftningen bygger på en kategorisering av olika typer av talan. Bestämmelserna i lagen har genomgående skrivits i form av tider för väckande av talan. På vissa undantag när upphör inte borgenärens rättigheter att gälla efter att den i lag föreskrivna tiden löpt ut, utan preskriptionen anses leda till att käranden förlorar sina möjligheter att använda rättsliga medel för att indriva sin fordran, framförallt rätten att väcka talan. Preskriptionen avbryts dock inte enbart genom anhängiggörande av talan, utan också en betalning av skulden och ett erkännande av skulden avbryter preskriptionen. Däremot avbryter en fritt formulerad påminnelse från borgenärens sida inte pre-

skriptionen och också gäldenärens erkännande måste vara skriftligt och undertecknat. Tiden för väckande av talan kan dessutom uppskjutas och en preskriptionstid som redan löper avbrytas om käranden saknar rättshandlingsförmåga eller om en frist försummats på grund av svarandens ohederlighet, hemlighållande av grunden för talan eller kärandens misstag.

I England har man tillåtit avtal om preskriptionstiden, också avtal som förlänger den. Domstolen prövar inte på tjänstens vägnar om tiden för väckande av talan har iakttagits.

Den engelska preskriptionsregleringen har ansetts vara komplicerad och mångtydig samt ställvis föråldrad. I ett betänkande från år 1998 (The Law Commission for England and Wales: Limitation of Actions. Law Commission Consultation Paper 151. Making the Law on Civil Limitation Periods simpler and fairer. Published 6.1.1998) föreslås en vidsträckt reform av preskriptionslagstiftningen. I betänkandet föreslås en allmän preskriptionstid på tre år, oberoende av talans grund. Preskriptionstiden för skadeståndsskulder räknas enligt förslaget från att käranden fick kännedom eller rimligen bör ha fått kännedom om uppkomsten av grunden för talan. I lagen föreslås också en slutlig tioårig preskriptionstid som i allmänhet räknas från den gärning eller den försummelse som talan grundar sig på. En slutlig tid för väckande av talan skall dock enligt förslaget inte tillämpas på personskador.

Den slutliga rapporten från Law Commission blev klar i juli 2001 och regeringen meddelade sommaren 2002 att den godkänner huvudprinciperna i förslaget och avser avlåta ett lagförslag som följer det.

3. Bedömning av nuläget

Enligt handelsbalken i 1734 års lag var den allmänna preskriptionstiden ursprungligen 20 år. På 1800-talet förkortades den till tio år, vilket fortfarande är den allmänna preskriptionstiden för skulder. Preskriptionsförordningen gäller också till övriga delar i nästan oförändrad form. Både i språkligt och lagteknisk avseende är den ålderdomlig och bristfällig. Preskriptionsförordningens betydelse som allmän lag har minskat eftersom en betydande del av skulderna hör till tillämpningsområdet för någon specialbestämelse om preskription.

Samhället och kreditgivningen har förändrats väsentligt sedan den tid då de gällande preskriptionsreglerna skapades. I den lagstiftning som utarbetades i slutet av 1800-talet fästes uppmärksamheten huvudsakligen vid privatpersoners gäldförhållanden vilka även de var få till antalet. Därför är det lätt att förstå att borgenärerna inte ålades alltför stora skyldigheter. Nu lever vi i ett samhälle där både företag och privatpersoner förutom långfristiga krediter kontinuerligt har flera kortfristiga skulder. Vid sidan av kreditkorts- och kontouppköp uppkommer skulder av denna typ då varor och tjänster köps mot faktura. Antalet all dagliga skulder kan fortfarande förväntas stiga. Det är huvudsak fråga om skulder företagen emellan eller mellan företag och konsumenter. Borgenären är oftast näringsidkare. Skuldförhållandena kan anses ha blivit allmänna, all dagliga och yrkesmässiga.

Förändringarna i kreditgivningen har följer med tanke på hurdan preskriptionsregleringen bör vara. Av yrkesmässiga kreditgivare och näringsidkare kan man förutsätta omsorgsfulla och rätt snabba åtgärder när det gäller avveckling av skuldförhållanden och indrivning av fordringar. Detta sammanfaller ofta med både gäldenärernas och borgenärernas intressen. För att ekonomin skall fungera krävs det att betalningsanspråken framställs och tvister avgörs inom rimlig tid. Eftersom antalet skuldförhållanden är så stort kan man inte heller kräva att gäldenärerna skall förvara till exempel kvitton på alla sina skulder under långa perioder. Ännu svårare är det att förvara annat bevismaterial, till exempel sådant som hänför sig till uppkomsten eller upphörandet av skadeståndsansvar. Enligt den nuvarande bokföringslagen (1336/1997) behöver bilagorna till bokslutet förvaras i bara fem år.

Den tioåriga preskriptionstiden är under nuvarande förhållanden onödigt lång. Den varken förpliktar eller leder till reglering av skuldförhållanden inom rimlig tid. Man har försökt rätta till situationen genom att foga in bestämmelser om betydligt kortare preskrip-

tionstider på många olika håll i lagstiftningen. Ett problem som detta har lett till är att uppfattningen om en allmän tioårig preskriptionstid i många fall inte stämmer.

Den viktigaste specialregleringen är den reform som genomfördes år 1994, enligt vilken en treårig preskriptionstid tillämpas på konsumtionskrediter och andra konsumentfordringar. Enligt 19 § i borgenslagen av år 1999, preskriberas borgensmannens ansvar likaså på tre år. Samma preskriptionstid gäller borgensmannens rätt att kräva prestation av en annan borgensman.

Specialbestämmelserna avviker från varandra såväl i fråga om preskriptionstidens längd som hur preskriptionen kan förhindras. Det stora antalet specialbestämmelser med sinsemellan avvikande innehåll gör att preskriptionslagstiftningen blivit splittrad och överskådlig.

4. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

4.1. Allmänt om preskriptionslagstiftningens syfte

Det är en vedertagen rättsprincip hos oss att skulder preskriberas med tiden, om borgenären är passiv. Preskriptionen är ett allmänt känt fenomen också internationellt sett. De nationella lagarna skiljer sig dock mycket från varandra. Den allmänna utvecklingstendensen är att de ursprungligen långa preskriptionstiderna har gjorts kortare antingen genom specialbestämmelser som gäller de vanligaste slagen av skulder eller genom en reform av den allmänna preskriptionsregleringen.

Genom den lagstiftning som gäller preskription av fordran har man av tradition framför allt eftersträvat klarhet i gäldförhållandena. Tiden orsakar bevissvårigheter när det gäller omständigheter som påverkar både uppkomsten av en skuld och dess upphörande. Ju längre tiden går, desto svårare blir det för parterna att visa vad som ursprungligen avtalats om en skuld eller vilka händelser som lett till uppkomsten av ett skadeståndsansvar eller något annat skuldansvar. För gäldenären är det problematiskt att också

långt senare vara tvungen att visa att en skuld betalats. Gamla skulder kan leda till rättsföruster eller åtminstone till dyra rättegångar. Om fakta förblir oklara, blir domstolen tvungen att avgöra en tvist enligt principerna om fördelning av bevisbördan varvid avgörandet inte nödvändigtvis svarar mot det materiellt riktiga slutresultatet.

I rättsordningen strävar man i allmänhet efter att upprätthålla det allmänna förtroendet för rådande förhållanden. Ett avbrott i ett tillstånd som pågått länge har många negativa verkningar. Om borgenären har förhållit sig passivt, kan gäldenären med fog få den uppfattningen att någon prestation inte kommer att krävas av honom. Beroende på situationen kan gäldenären anta att något skuldansvar överhuvudtaget inte har uppstått eller att borgenären nöjer sig med den prestation han fått eller att borgenären avstått från indrivning till exempel på grund av skuldens låga belopp eller för att gäldenären saknar betalningsförmåga. En överraskande betalningsskyldighet kan förändra gäldenärens ekonomiska ställning och levnadsförhållanden på ett betydande sätt. Om gäldenären inte har berett sig på att betala ifrågavarande, eventuellt oklara skuld, har han beräknat sina övriga förbindelser enligt detta antagande. Indrivningen av en gammal skuld kan leda till betalningssvårigheter som också äventyrar gäldenärens möjligheter att sköta andra förpliktelser.

Rättidig indrivning är av särskild betydelse när dröjsmålsräntan på skulden har börjat löpa. Härvid kan borgenärens passivitet leda till konkret skada för gäldenären. Problem har orsakats särskilt av skulder som makar eller andra personer svarar för tillsammans. Om den som ansvarar för skötseln av en skuld har försummat betalningen, kan de övriga solidariskt ansvariga gäldenärerna till och med rätt länge vara omedvetna om skulden.

Riksdagens ekonomiutskott konstaterade i sitt betänkande om den propositionen som gällde ändringar i lagstiftningen om dröjsmålsränta (EkUB 3/2002 rd) att också borgenärerna måste visa aktivitet och påminna gäldenärerna om deras skulder samt driva in sina fordringar rätttidigt så att gäldenärerna är medvetna om sina skulders existens.

I lagstiftningen har man allt kraftigare strä-

vat efter att ansvarsförhållandena utreds inom rimlig tid. När det gäller de reformer som under de senaste decennierna genomförts beträffande handeln syns denna strävan bland annat i bestämmelserna om utredning av fel. Köparen förutsätts underrätta säljaren om ett fel inom skälig tid efter att han upptäckte felet eller det hade kunnat upptäckas. Om köparen inte handlar aktivt, förlorar han sin rätt att kräva gottgörelse för felet. Också när det gäller bostadsköp har man föreskrivit fasta tidsgränser för när en felanmälan senast måste göras. Vid fastighetsköp mellan privatpersoner måste felanmälan i regel göras senast fem år och vid köp av bostadsaktier senast två år efter att bostadens besittning övergått. Syftet med dessa bestämmelser är att skydda säljaren från överraskande krav flera år senare. Det har ansetts skäligt att det ekonomiska ansvaret klart övergår på köparen vid en viss tidpunkt.

I vissa specialbestämmelser om preskription av gäld kan man också utläsa att målet är att förhindra att indrivningen pågår alltför länge och genom detta påverka situationen för de gäldenärer som har betalningssvårigheter. Tiden för indrivning av skatter och andra offentligt rättsliga avgifter har redan länge varit begränsad. Skatteskulder preskriberas slutligt, om de inte har kunnat drivas in inom fem år. En liknande preskriptionsreglering gäller numera underhållsbidrag till barn. I regeringspropositionen med förslag till ändring av utskökningslagen (RP 216/2001 rd) föreslås att den allmänna regeln skall vara att tvångsindrivningen kan pågå i högst 15 eller i vissa fall högst 20 år efter att betalningsdomen gavs.

Genom den förkortning av den allmänna preskriptionstiden som föreslås i denna proposition eftersträvas preskriptionsbestämmelsernas ursprungliga mål. Propositionen syftar inte till att skulderna i framtiden skall preskriberas oftare än vad de gör i dag. Också i fortsättningen skall det sällan ske att en skuld upphör på grund av preskription. Faran för att betalningsskyldigheten upphör används som ett medel för att främja god indrivningspraxis. Minimikravet kan anses vara att borgenären regelbundet inom rimlig tid påminner gäldenären om skulden. Borgenären kan hålla skuldförhållandet gällande så länge han

vill.

4.2. Den allmänna preskriptionstidens längd

Den nuvarande tioåriga preskriptionstiden kan anses vara rätt lång. Den fyller inte sin uppgift att trygga klarhet i rättsförhållandena och rättssäkerheten. Skadeverkningarna gäller gäldenärerna som kan vara såväl privatpersoner som företag. Med tanke på den ekonomiska och rättsliga tryggheten är det befogat att sätta gränser för hur länge ett skuldkrav kan framställas. Ändamålsenliga preskriptionstider är till allmän fördel för ekonomin, omsättningen och kreditgivningen.

Den allmänna preskriptionstidens längd har lett till att man har sett det som nödvändigt att ta in egna preskriptionsbestämmelser i ett flertal speciallagar. I dessa specialbestämmelser föreskrivs väsentligt kortare preskriptionstider än den allmänna och preskriptionstiden börjar enligt dem i allmänhet löpa när skulden förfaller till betalning. Den allmänna preskriptionstiden börjar för sin del löpa redan när skuldförhållandet uppstår, det vill säga i många fall klart tidigare än den tidpunkt vid vilken skulden förfaller till betalning.

Preskriptionstidens längd, dess början och sätten att avbryta preskriptionen utgör tillsammans en helhet. Den enligt den nuvarande regleringen långa preskriptionstiden är motiverad därför att den börjar löpa vid tidigaste möjliga tidpunkt, det vill säga då skuldens rättsgrund uppstår. Preskriptionstiden börjar således löpa redan när ett kreditavtal ingås, trots att skulden enligt avtalet skall betalas först efter många år, kanske till och med över tio år senare. Också preskriptionstiden för skadestånd på grund av avtalsbrott börjar löpa redan när avtalet ingås oberoende av när ett krav framställs. Om åter preskriptionstidens begynnelsepunkt framskjuts, kan preskriptionstiden förkortas avsevärt utan att det gör borgenärens ställning svagare eller försvarar exempelvis ingåendet av långfristiga kreditavtal.

Den allmänna preskriptionstiden får inte äventyra möjligheterna för en borgenär att få betalning, om denne iakttar normal omsorgsfullhet. Å andra sidan måste preskriptionsti-

den vara så lång att gäldenären inte orsakas osäkerhet och bevissvårigheter. När bestämmelserna om fel nuförtiden förutsätter att också en köpare som är konsument måste åberopa ett fel inom en skälig tid som snarare kan räknas i månader än i år, kunde man tänka sig att borgenärerna i allmänhet inte skulle behöva längre tid än så. Detta är fallet särskilt när det gäller näringsidkarnas köpeskillingsfordringar och andra vederlagsfordringar och krediter som är bundna till förfallodagar. En mycket kort preskriptionstid lämpar sig dock inte för alla skulder och alla partkonstellationer. En kort preskriptionstid lämpar sig inte i situationer där omständigheter som är svåra utreda ansluter sig till skuldens uppkomst, förfallotidpunkt eller ansvarsförhållanden. Också gäldenärens och borgenärens inbördes relation samt frågan om huruvida parterna är privatpersoner eller näringsidkare inverkar på vilka åtgärder och hur snabbt det är skäligt att förutsätta att en skuld skall regleras.

Den föreslagna lagen om preskription av skulder (preskriptionslagen) är en allmän lag som gäller alla skuldförhållanden och som skall vara klar och lätt att tillämpa. Preskriptionstiderna skall också vara så enhetliga som möjligt. Ett preskriptionssystem som gör åtskillnad mellan olika slags avtal och parter vore komplicerat och oändamålsenligt i praktiken. En kasuistisk reglering kan i stället för rättvisa och rättssäkerhet leda till ett motsatt slutresultat.

Enligt propositionen förkortas den allmänna preskriptionstiden från tio år till tre år. Ändringen är betydande, men preskriptionstiden är fortfarande tillräckligt lång eftersom den börjar löpa först när det också annars blir aktuellt att avveckla skuldförhållandet. Genom en ingående reglering av preskriptionstidens begynnelsepunkt kan man också se till att en lika lång preskriptionstid kan tillämpas på olika slags skulder.

Den enligt förslaget tre år långa preskriptionstiden är tillräckligt lång för att också borgenären skall ha tid att reagera. Den möjliggör utredning av grunderna för skulden och dess konkreta belopp samt beslut om vilka åtgärder som det lönar sig för borgenären att vidta. Under denna period kan parterna förhandla fritt om eventuella tvistefrågor och

betalningsarrangemang. Faran med en betydligt kortare preskriptionstid vore att skulden skulle preskriberas om borgenären väntade på gäldenärens åtgärder eller inte framställde sina krav på ett bevisligt sätt. Den kunde i praktiken verka till skada för gäldenärerna i fall borgenärerna på grund av faran för preskription skulle börja driva in sina fordringar genom myndighetsåtgärder i brådskande ordning.

Enligt många i praktiken viktiga specialbestämmelser är preskriptionstiden tre år och det har inte visat sig vara något problem att i praktiken följa dem. Valet av en tre års preskriptionstid som allmän preskriptionstid gör det också möjligt att upphäva en betydande del av specialbestämmelserna om preskription. Vid en internationell jämförelse kan man konstatera att man i de färskaste helhetsreformerna av preskriptionslagstiftningen valt en tre år lång preskriptionstid.

4.3. Preskriptionstidens början

Preskriptionstiden börjar för tillfället löpa redan när rättsgrunden uppstår. Detta följer av en gammal nordisk rättsprincip, men i internationell jämförelse är det ganska sällsynt. Det är vanligare att preskriptionstiden börjar löpa först när gälden förfaller till betalning.

Den omständigheten av preskriptionstiden börjar löpa redan när skulden uppstår leder till att gäldenären påminns om skulden regelbundet också när man kommit överens om att gälden förfaller till betalning först långt senare. Det är vanligt med långa kreditperioder. Mera sällsynta är däremot sådana långfristiga krediter för vilka gäldenären inte förutsätts betala ränta eller amorteringar på regelbunden basis och angående vilka borgenären inte skulle lämna gäldenären information om skulden eller dess skötsel. Sådana är närmast lån som privatpersoner beviljat någon inom familjen eller sin närmaste krets eller krediter där parterna hör till samma företagshelhet. Som grund för lagstiftningen måste man dock ha de sedvanliga skuldförhållandena, där det till skötseln av skulden i regel hör påminnelser under kreditperioden. Preskriptionslagstiftningen och de stränga sanktioner som ansluter sig till den är inte heller det rätta sättet att reglera informationen mellan

borgenären och gäldenären under den avtalade kreditperioden. Den nuvarande tioåriga preskriptionstiden är dessutom så lång att den inte har någon praktisk betydelse med tanke på gäldenärens behov av information.

I princip är det i det nuvarande preskriptionssystemet möjligt att en skuld preskriberas redan innan den förfaller till betalning. Denna risk är dock närmast teoretisk. Man kan inte heller påstå att det skulle orsaka särskilt besvär för borgenären att avbryta preskriptionen vart tionde år, vilket krävs för närvarande. Situationen skulle dock bli en helt annan om preskriptionstiden förkortades samtidigt som den tidpunkt vid vilken den börjar löpa förblev densamma som i dag.

Ett naturligt skede för reglering av en skuld börjar när ett krav på betalning av skulden kan framställas. Först i detta stadium kan borgenären förutsättas börja bevaka sitt intresse på ett aktivt sätt. Inte heller gäldenären förväntar sig att borgenären skall framställa några krav före detta.

En preskriptionstid som börjar löpa när skulden förfaller till betalning kan lätt fastställas, om förfalldagen är avtalad på förhand. Härvid börjar preskriptionstiden löpa vid en tidpunkt som vardera parten klart och entydigt känner till. I den yrkesmässiga kreditgivningen och i mera omfattande enskild upphandling kommer man vanligen överens om en betalningstidtabell. Mera problematiskt är det att fastställa preskriptionstidpunkten för skulder som förfaller till betalning på anmodan. Sådana är förutom en hel del fakturafordringar även olika skulder som grundar sig på avtalsbrott eller på skada som inte inträffat i ett avtalsförhållande.

En möjlighet vore att den faktiska förfalldagen skulle vara avgörande också när det gäller skulder som förfaller till betalning på anmodan. Detta skulle dock åstadkomma flera problem. Preskriptionen skulle endast vara beroende av borgenärens åtgärder. Om borgenären inte framställer ett betalningskrav, börjar inte heller preskriptionen löpa. Verkingarna vore desamma om preskriptionstidens början skulle bindas till den tidpunkt vid vilken dröjsmålsrätan börjar löpa. Dessa alternativ vore dåliga med tanke på att det är klarhet i fråga om skulderna och rättsskydd för gäldenären som eftersträvas. Preskrip-

tionstidens begynnelsepunkt bör knytas till möjligast objektiva och av parternas senare rättshandlingar oberoende faktorer.

Enligt huvudregeln i förslaget börjar preskriptionstiden för skulder som förfaller till betalning på anmodan löpa när borgenären har möjlighet att kräva betalning av skulden. Således börjar preskriptionen av till exempel en köpeskillingsfordran när säljaren har rätt till betalning för att han överlåtit varan. Samma regel gäller vederlag för tjänster.

Enligt den allmänna princip som framgår av 5 § 11 mom. lagen om skuldebrev kan borgenären också i andra fall när som helst fordra betalning av en skuld vars förfalldag inte är avtalad. I praktiken är detta naturligtvis dock inte möjligt innan borgenären har tillräckliga uppgifter om sin fordran och vem han kan rikta ett krav på. Eftersom en grund för preskription av en skuld är borgenärens passivitet, skall inte preskriptionstiden börja löpa innan borgenären haft möjlighet att framställa sina krav. Därför föreslås att det med tanke på skulder som har karaktären av skadestånd skall vara avgörande när ett prestationsfel eller en skada har kunnat upptäckas och man fått klarhet i vem som ansvarar för skulden. Vid återbäring av obehörig vinst räknas tiden enligt förslaget på motsvarande sätt från den tidpunkt vid vilken den som framställer kravet har upptäckt att han gjort en obefogad betalning eller fått uppgifter om att någon annan obehörig vinst bör återbäras och om den återbäringsskyldige.

Både gäldenärens rättsskydd och bevisfrågorna förutsätter att utgångspunkten är vad borgenären objektivt sett borde ha vetat. Preskriptionstiden börjar löpa när den person som har borgenärsställning, med iakttagande av normal omsorgsfullhet, borde ha upptäckt till exempel ett fel i köpeobjektet eller att en skada inträffat.

Tidpunkten är densamma som för närvarande gäller för köparens felanmälan. Det är också ändamålsenligt att man när det gäller preskription kan använda sig av en tidpunkt som redan är känd och som har juridisk relevans. Också i vissa nyare specialbestämmelser om preskription används denna tidpunkt. Sådana är bland annat 9 § produktansvarslagen (694/1990), 73 § lagen om försäkringsavtal (543/1994) och 10 § patientskadelagen

(585/1985). Preskriptionstiden beräknas enligt förslaget på samma sätt oberoende av om det gäller gottgörelse för kontraktuell eller utomkontraktuell skada. En gränsdragning mellan ersättningsskyldighet till följd av avtal och utomkontraktuell skada kan dessutom vara oklar.

4.4. Maximitiden för skadeståndskrav

Till preskription som enbart har sin utgångspunkt i möjligheterna att upptäcka ett prestationsfel eller en skada ansluter sig det problemet att skuldansvaret i alla situationer inte får en klar och rimlig tidsgräns. Skador kan visa sig också mycket långt efter skadehändelsen. Detta orsakar osäkerhet och försvårar möjligheterna för part att bereda sig på risker. Rättssäkerheten förutsätter att svarenden skyddas mot krav som långt senare är svåra att bemöta och för vilka bevisen redan blivit otillförlitliga och bristfälliga. I propositionen föreslås att man beträffande skulder som har karaktären av skadestånd dessutom i allmänhet skall iaktta en tidsgräns på tio år. Om ett ersättningskrav inte framställs inom tio år från skadehändelsen, preskriberas kravet även om skadan inte visat sig före denna tidpunkt eller mindre än de tre år som i allmänhet iakttas har förflutit sedan den visade sig. Om borgenären kräver ersättning i tid, börjar man iaktta den allmänna preskriptionstiden som kan avbrytas.

Den föreslagna bestämmelsen om en tidsgräns motsvarar delvis gällande allmänna preskriptionsbestämmelse. Enligt förslaget börjar den tio år långa preskriptionstiden löpa vid tidpunkten för skadehändelsen såväl när det gäller avtalsbaserad skada som skada som inte hänför sig till avtal. För avtalsbrottens del innebär det en senare tidpunkt än den nuvarande eftersom den tidpunkt vid vilken ett avtal har ingåtts inte längre är av betydelse. När det gäller utomkontraktuella skador har preskriptionstiden åter ansetts börja först då skadan visar sig och inte vid tidpunkten för skadehändelsen. Det nuvarande definitions sättet ger ingen fast tidsgräns för utomkontraktuella skadeståndskrav.

Den föreslagna bestämmelsen, i vilken preskriptionstiden anknyter till å ena sidan möj-

ligheterna att upptäcka en skada, å andra sidan en absolut tidsgräns, svarar mot praxis i internationella fördrag. Preskriptionsbestämmelser av det slaget finns också i vår egen lagstiftning, bland annat i 9 § produktansvarslagen och 10 § patientskadelagen.

Syftet med förslaget om en tidsgräns för preskriptionen är att skydda den som ansvarar för en skada mot överraskande ersättningskrav till följd av händelser som inträffat för många år sedan. För vissa skadehändelser del är det dock motiverat att inte binda rätten till skadestånd till en fast tidsgräns. En avvägning mellan skadevållarens och den skadelidandes intresse får dock inte leda till en reglering enligt vilken man på mycket detaljerade grunder eller beroende på prövning eller skälighetsbedömning i varje enskilt fall tillämpar olika långa preskriptionstider.

De skadelidandes behov av rättsskydd och av gottgörelse för skador är speciellt stort när det gäller person- och miljöskador. I dem är det möjligt att skadans betydelse i sin helhet framgår stegvis under en lång period. Också den allmänna rättskänslan förutsätter effektiv ersättningsrätt när det är fråga om skador som orsakar fysiska men eller sjukdomar eller som förstör miljön och på så sätt skapar hälsorisker. Livet, den personliga integriteten och en sund miljö är i grundlagen avsedda grundläggande rättigheter som det allmänna skall verka för.

När en skada har orsakats uppsåtligt är skadan och ersättningsansvaret i sig inte någon överraskning för skadevållaren, även om skadans storlek kan vara det. Gärningar av detta slag är i allmänhet också straffbara. I enlighet med vad som beskrivs i avsnitt 4.7 kan ett brottsoffer utan tidsbegränsningar alltid framställa sitt ersättningskrav vid brottsmålsrättegången. Denna bestämmelse räcker inte i alla situationer till för att säkerställa att krav på ersättning för brottskadorna kan framställas, eftersom handläggningen av ett brottmål kan förhindras av olika orsaker eller skadan visa sig först efter brottsmålsrättegången. Det skulle strida mot den allmänna rättskänslan om till exempel offret för ett våldsbrott förlorade sin rätt att kräva ersättning utan att ha fått en faktisk möjlighet att göra det. Bland annat har man fäst uppmärksamhet vid de psykiska skador som sexual-

brott mot barn orsakar och det faktum att de kan visa sig långt efter att barnet blivit vuxet.

Det finns också andra situationer där en fast tidsgräns kunde snedvrída en rättvis riskfördelning. Preskriptionskommissionen föreslog att tidsgränsen på tio år inte skulle tillämpas i fråga om person- och miljöskador som orsakats genom en brottslig gärning eller som orsakats av sådan näringsverksamhet eller sådan skötsel av offentliga uppgifter som är förknippade med särskild fara för någons liv eller hälsa eller skador på miljön. Dessa gränsdragningar vore dock problematiska. Det är svårt att fastställa vilken näringsverksamhet som måste anses vara särskilt farlig. Verksamhet där man använder stora mängder energi eller farliga material, såsom ämnen som är giftiga, explosionsfarliga eller som orsakar strålning kan anses vara typiskt farlig. Å andra sidan kan arbetstagare, kunder eller helt utomstående personer orsakas personskador till exempel i samband med byggverksamhet, trafik eller i sjuk- och hälsovården, vilka inte på ovan beskrivet sätt klart kan uppfattas som särskilt farliga branscher. Ibland kan man först i efterhand konstatera att det material som använts inom ett visst område eller i en viss verksamhet är farligt.

En begränsning som skulle gälla alla på straffbara gärningar och företagsverksamhet grundade skador vore så vidsträckt att några med skadestånd ersättningsgilla person- eller miljöskador i praktiken knappt alls skulle stå utanför dess tillämpningsområde. I propositionen har man också stannat för att tillämpligheten av bestämmelsen om en tio års tidsgräns skall avgöras endast på grundval av skadans art och inte skadegrunden. Det har inte heller ansetts vara ändamålsenligt att ge dessa skador en särskild, klart längre tidsfrist. Således uppställs alltså inte någon fast tidsgräns för krav på skadestånd till följd av personskador och miljöskador utan de preskriberas endast om den skadelidande själv har försummat att reagera på den skada som har visat sig. Rätten till ersättning för en person- eller miljöskada kan således preskriberas endast om den skadelidande inte har framställt ett krav eller någon annan påminnelse inom tre år efter att denne anses ha fått de uppgifter som behövs för att framställa ett krav på ersättning.

4.5. Avbrytande av preskription

Bestämmelserna om avbrytande av preskription är både i praktiken och principiellt en betydelsefull del av preskriptionsregelverket. Avbrytande av preskription betyder att skulden inte preskriberas, om den åtgärd som leder till avbrottet vidtas innan preskriptionstiden löpt ut. Till följd av avbrytandet börjar en ny preskriptionstiden löpa.

I Finland har möjligheterna att avbryta preskriptionen inte haft något betydande samband med avgörandet av tvistefrågor eller bevarandet av bevismaterial. Preskriptionsförordningens 1 och 2 § förutsätter nämligen inte att fordringsrättens innehåll utreds för att preskriptionen skall kunna avbrytas. Preskriptionen har kunnat avbrytas genom en helt fritt formulerad påminnelse eller ett erkännande av skuldansvaret utan bevisning eller avgörande av eventuella tvistigheter.

I många utländska rättsordningar måste man följa föreskrivna formkrav för att avbryta preskriptionen. I allmänhet räcker inte en fritt formulerad påminnelse från borgenären till för att avbryta preskriptionen utan det krävs antingen att gäldenären erkänner sin skuld eller att frågan behandlas hos en myndighet. I många anglo-amerikanska system bygger hela preskriptionsregleringen på olika långa tider för väckande av talan. Vid sidan av den allmänna preskriptionstiden har man hos oss också för vissa fordringar fastställt frister som inte kan avbrytas på ett fritt formulerat sätt. I dem utreds fordringsrättens innehåll i samband med anhängiggörandet av talan på grundval av de uppgifter som skall ingå i stämningsansökan.

Valet av medel för att avbryta preskriptionen har ett fast samband med rättspolitiska synpunkter beträffande preskription. Om syftet med bestämmelserna om avbrytande endast är att hindra borgenären att vara passiv och gäldenären att få en uppfattning om att han befriats från sitt skuldansvar eller aldrig haft ett sådant, är det tillräckligt med ett fritt formulerat avbrytande. Om målet åter är att utreda innehållet i gäldförhållandet redan när preskriptionen avbryts, måste det ställas klart strängare krav på de åtgärder som vidtas. Det är härvid inte tillräckligt att bara individualisera skuldförhållandet.

En utredning av skuldens grund och belopp redan i samband med de åtgärder som vidtas för att avbryta preskriptionen kunde tänkas vara förenligt särskilt med gäldenärens intresse. Gäldenären skulle då i ett mycket tidigare stadium än vad fallet är i dag få exakta uppgifter om innehållet i det prestationskrav som kommer att ställas honom. Även borgenären vore tvungen att klargöra sitt krav i god tid, vilket kan underlätta såväl senare bevisning som utredning av tvisten och indrivning av skulden. Å andra sidan kan tilläggskrav på innehåll eller form i de åtgärder som vidtas för att avbryta preskriptionen också leda till problem. Faran för preskription eller den osäkerhet som är förknippad med den kan leda till ovilja att utreda skulder på frivillig väg och stå i vägen för överenskommelser om betalningsprogram. Stränga krav kan leda till onödigt snabb indrivning och onödiga rättegångar. Detta skulle i synnerhet vara fallet om myndighetsåtgärder vore det enda sättet för borgenären att avbryta preskriptionen. Ifall man krävde väckande av talan för att avbryta preskriptionen, kunde det i praktiken mycket ofta leda till preskription av mindre skulder i synnerhet om borgenären är en privatperson eller gäldenärens betalningsförmåga vid tidpunkten i fråga är osäker. Kravet på talan kunde också leda till rättsförluster till följd av okunskap.

Stränga krav på innehållet i åtgärderna för avbrytande av preskription kunde också leda till rättsförluster, om preskriptionen inte skulle anses ha avbrutits till följd av ett bristfälligt yrkande. Detta kunde leda till att de frågor som gäller avbrytande av preskription skulle bli det huvudsakliga föremålet för tvistemålen och rättegångarna. Om man ställde samma krav på innehållet i en påminnelse som på en stämningsansökan eller konkursbevakning, skulle privatpersoners och även många företagens möjligheter att själva sköta sina ärenden försvåras och de skuldförhållanden som annars skulle kunna skötas genom förlikning kunde bli indrivningsfall.

Av dessa orsaker har ett system, där syftet med avbrytande åtgärder endast är ett erkännande av skuldansvarets existens eller en påminnelse om detta, som helhet bedömt ansetts vara klarare och motsvara vardera partens intressen bättre än ett alternativ där man

kräver en utförlig utredning av skuldansvarets innehåll. I praktiken leder redan en kortare preskriptionstid till att man oftare än för närvarande måste fästa uppmärksamhet vid skuldansvaret, varvid parterna i vilket fall som helst kan förväntas vidta åtgärder för att utreda det exakta innehållet i kraven och kravens grunder. Om det är fråga om en stridig skuld, ligger det dessutom i parternas intresse att säkerställa att bevismaterialet bevaras. Utgångspunkten i förslaget är således att preskriptionen också framdeles skall kunna avbrytas på ett fritt formulerat och möjligast smidigt sätt.

Trots detta har man vid utarbetandet av lagförslaget ansett att det är befogat att kräva en aning utförligare utredning när det gäller borgenärens avbrytande åtgärder när gäldenären inte gett en utfästelse angående skuldens belopp och grund. Typiska skulder av detta slag är skadestånd och andra skulder som har karaktären av gottgörelse. Enligt förslaget måste borgenären i sådana fall med rimlig noggrannhet meddela gäldenären uppgifter om skuldens grund och belopp. Alla avbrytande åtgärder måste vara bevisliga och skuldförhållandet i fråga måste preciseras i dem. Ett allmänt krav på avbrytande åtgärder är också att de sker mellan parterna i gäldförhållandet och att åtgärderna tillkännages motparten.

Även preskriptionstidens längd är av betydelse med tanke på de form- och innehållskrav som ställs på avbrytande åtgärder. Ju längre preskriptionstiden är, desto utförligare avbrytande åtgärder kan man kräva eftersom avbrytande åtgärder sällan behöver vidtas. Om preskriptionstiden förkortas och avbrytande åtgärder således krävs oftare än förut, skulle det ur borgenärernas synvinkel vara oskäligt om man samtidigt väsentligt skärpte kraven beträffande de avbrytande åtgärderna.

Borgenärens möjlighet att avbryta preskriptionen genom en påminnelse innebär att den föreslagna preskriptionsregleringen ur borgenärens synvinkel fortfarande är väsentligt lindrigare än till exempel den nya lagstiftningen i Tyskland, där det krävs att borgenären inom samma treåriga preskriptionstid väcker talan mot gäldenären.

De avbrytande åtgärderna kan indelas i inofficiella och officiella åtgärder. Av de sena-

re är anhängiggörande av talan den mest typiska. Andra officiella avbrytande åtgärder är till exempel konkursbevakning och anmälning av fordran vid utsökning, skuldsanering för privatpersoner eller företagssanering.

Nuförtiden förutsätter avbrytandet av den allmänna preskriptionen att gäldenären delges stämningsansökan eller något annat anspråk innan den föreskrivna tiden löper ut. Om preskriptionstiden är nära att löpa ut, kan iakttagandet av den i sista hand bero på hur snabbt myndigheterna. Ett system som förutsätter delgivning är problematiskt i synnerhet om gäldenären håller sig undan eller annars är svår att nå till följd av till exempel vistelse utomlands. För att hindra att sådana situationer uppstår föreslås att preskriptionen avbryts redan när ärendet blir anhängigt, det vill säga när borgenären har lämnat in ansökan till domstol eller någon annan myndighet. Något särskilt förfaringsätt behöver inte krävas för avbrytande av preskription eftersom såväl stämningsansökningar som utsökningsansökningar kan behandlas utan personlig kontakt med gäldenären och även om denne inte har känd vistelseort i Finland.

Utöver dessa domstolsförfaranden känner vår lagstiftning alternativa förfaranden samt särskilt reglerade organ som kan meddela avgöranden och rekommendationer angående sådana i en viss sak. Exempel på detta är skiljemannaförfarandet och konsumentklagonämnden. Eftersom den faktiska betydelsen av dessa organ och förfaranden i praktiken är stor och kommer att växa i framtiden har de i dag ingen betydelse med tanke på de preskriptionsbestämmelser som förutsätter avbrytande av preskription på officiell väg, om inte något annat föreskrivs särskilt. Detta kan till exempel leda till att en part för att behålla sin rätt måste väcka talan i ett ärende som skulle kunna avgöras i ett förfarande utom domstol eller redan är anhängigt i ett sådant. Eftersom det både med tanke på part och med tanke på domstolsväsendet är ändamålsenligt att endast behandla stridiga ärenden vid domstol, föreslås i propositionen att ett krav som framställs i ett organ eller ett förfarande som inte hör till domstolsväsendet också skall avbryta preskriptionen av kravet i fråga, den föreskrivna tiden för väckande av talan inbegripen. Villkoret är att organets el-

ler förfarandets behörighet grundar sig på lag. Ett anhängiggörande av ärendet vid ett förlikningsorgan som inrättats på frivillig väg, till exempel genom ett internt beslut inom en viss bransch har inte den avbrytande verkan på preskriptionen som officiella åtgärder har.

Ett uppskjutande av preskriptionstiden är inte detsamma som avbrytande av preskription. Med uppskjutande av preskriptionstiden avses ett uppehåll i preskriptionen efter vilket det inte börjar löpa en ny preskriptionstid. En sådan bestämmelse finns bland annat i 79 § lagen om skuldsanering för privatpersoner. Det har inte ansetts nödvändigt att i lagförslaget ta in allmänna bestämmelser om uppehåll i preskriptionstiden till följd av officiell handläggning eller av någon annan orsak. Till de officiella sätten att avbryta preskription hör en motsvarande verkan genom vilken preskription av en skuld under förfarandet eller kort efter förfarandet förhindras. Preskriptionen avbryts alltid när talan eller något annat ärende blir anhängigt och en ny preskriptionstid börjar löpa när myndighetsförfarandet har avslutats slutligt. Detsamma gäller anhängiggörande av utsökning, offentlig stämning samt inledande av konkurs eller något annat insolvensförfarande.

Den viktigaste rättsverkan av ett avbrott i preskriptionen är att skulden inte preskriberas. Från avbrottstidpunkten börjar det löpa en ny preskriptionstid som är lika lång som den ursprungliga. Av tradition har dock en fordran efter en fullgörelsedom övergått till att höra till den allmänna tioåriga preskriptionstiden även om den ursprungliga tiden för väckande av talan eller någon annan frist enligt en specialbestämmelse varit kortare. Efter att domen meddelats finns det inte längre sådana med skuldens art och bevisfrågorna förknippade skäl som har varit grunden för specialregleringen. Ett system där olika domar skulle ha olika långa preskriptionstider vore också besvärligt i praktiken. Utsökningens uppgift är att verkställa de domar som meddelats och inte att utreda frågor som gäller skuldens ursprung.

I propositionen föreslås att man fortsätter att följa den princip enligt vilken en verkställighetsgrund för varje skuld som hör till lagens tillämpningsområde leder till en enhet-

ligt reglerad preskriptionstid oberoende av om skulden ursprungligen preskriberats enligt den allmänna preskriptionsregleringen eller enligt någon specialbestämmelse. Syftet med preskriptionsregleringen är också att borgenären i indrivningsstadiet måste handla så aktivt att gäldenären kan få veta om indrivningen kommer att fortsätta. Därför föreslås att den föreskrivna tiden förkortas från tio år till fem år. I enlighet med detta måste borgenären efter att ha fått utsökningsgrunden avbryta skuldens preskription minst två gånger innan tiden för utsökningsgrundens verkställbarhet löper ut. Ett inofficiellt avbrytande är möjligt också efter att domen meddelats. Ett skuldförhållande kan således fortgå också när utsökningsgrunden inte längre kan verkställas.

4.6. Bestämmelsernas tillämpningsområde och tvingande natur

När man skall bestämma tillämpningsområdet för den allmänna preskriptionslagstiftningen är det närmast fråga om vilka krav och förbindelser som i allmänhet kan preskriberas på den grunden att en viss tid förflutit. För det andra måste man avgöra vilka förpliktelser som kan preskriberas enligt allmänna bestämmelser och vilka som helt eller delvis kan höra till tillämpningsområdet för specialbestämmelser. Utöver dessa faktorer bör de grundläggande frågor som gäller förhållandet mellan den allmänna lagen och specialbestämmelserna avgöras tillräckligt tydligt.

Förbindelser som preskriberas

Preskriptionsregelverket gäller obligationsrättsliga prestationskrav. En skuld som preskriberas är till exempel köparens skuld till säljaren och låntagarens skuld till banken. Trots den principiellt klara utgångspunkten är preskriptionslagstiftningens tillämpningsområde svårt att definiera klart och exakt.

Enligt 1 § preskriptionsförordningen gäller förordningen rättsförhållanden där borgenären har en fordran i pengar eller "hvad det är". Penningskulder är preskriptionsregelverkets klart viktigaste objekt. Förutom på kreditupptagning kan betalningsskyldigheten

också grunda sig på fullgörande av något annat avtal eller på påföljderna av ett brott mot ett avtal eller på utomkontraktuella skador. Förpliktelsens innehåll avgör dock inte frågan om den kan preskriberas. Till exempel varuskulder eller tjänster och arbetsprestationer kan preskriberas. Alla prestationsförpliktelser som har förmögenhetsvärde och som vid behov kan omvandlas till pengar hör till preskriptionsbestämmelsernas tillämpningsområde. Detta påverkas inte av hur lätt det går att omvandla dem till pengar och huruvida förpliktelsen är i allmän omsättning.

Också negativa prestationsförpliktelser som leder till en skyldighet att avhålla sig från viss verksamhet kan preskriberas. Som exempel på förpliktelser av detta slag nämns ofta näringsidkares skyldighet att avhålla sig från konkurrens på ett visst område. Även bi- och lojalitetsförpliktelser kan ha ett ekonomiskt värde. Sådan är till exempel sekretessförpliktelser som grundar sig på avtal eller avtalsliknande omständigheter, i synnerhet förbud att yppa affärshemligheter. Sekretessförpliktelserna grundar sig ofta direkt på lag och en del bestämmelser anger uttryckligen hur länge förpliktelsen gäller.

När man definierar förpliktelser som preskriberas utnyttjar man indelningen av förmögenhetsrätterna i obligations- och sakrätter. I korthet innebär indelningen att rättigheter som hänför sig till föremål eller andra individualiserade förmögenhetsposter är sakrätter, rättigheter som hänför sig till en viss person åter obligationsrätter. Det typiska för sakrätterna är att rättsverkningarna utsträcker sig till tredje man, medan obligationsrätterna endast binder borgenären och gäldenären. En sakrätt är till exempel äganderätten till en fastighet eller till aktier, en obligationsrätt åter den köpeskillingsfordran som säljaren av en fastighet eller aktier har på köparen. Obligationsrätterna preskriberas, medan sakrätterna endast kan preskriberas i vissa sällsynta fall. En köpeskillingsgäld preskriberas alltså, medan äganderätten till köpeobjektet inte preskriberas. Inte heller de sakrättsliga säkerhetsrätterna preskriberas i allmänhet, vilket beskrivs utförligare i avsnitt 4.8.

Innehållet i en förpliktelse som preskriberas är ofta en engångsprestation, såsom full betalning av en ogulden köpeskillning. Även

fortlöpande förpliktelser omfattas av preskriptionsregelverket. En sådan fordran är till exempel hyresvärdens skyldighet att hålla en uthyrd lägenhet eller ett uthyrt föremål i avtalsenligt skick. En varu- eller tjänsteleverantör är likaså skyldig att fortlöpande eller regelbundet leverera viss produkt eller tjänster till beställaren. Preskriptionen av fortlöpande förpliktelser är förknippad med speciella slags frågor. Ofta kan de prestationer som de fortlöpande förpliktelserna kräver delas upp i olika poster, varvid dessa preskriberas självständigt. Till exempel hyror som betalas månatligen är självständiga på så sätt att de har sina egna preskriptionstider och det riktiga fullgörandet av en förpliktelse kan också i andra avseenden granskas separat. Däremot är det svårare att avgöra när de grundläggande förpliktelserna i ett långsiktigt avtal, exempelvis skyldigheten att se till att hyresobjektet är avtalsenligt eller skyldigheten att tillåta eller avhålla sig från något, såsom den ovan nämnda sekretessplikten, preskriberas. Med tanke på preskriptionen är det väsentliga att fullgörandet av avtalsskyldigheten avbryter preskriptionen. Således kan inte förpliktelsen överhuvudtaget preskriberas medan den situation som förpliktelserna förutsätter pågår. I avgörandet HD 1997:209 ansågs att fullgörandet av förpliktelser som grundade sig på ett entreprenadavtal innebar att dessa förpliktelser erkändes på fortlöpande basis, vilket i sin tur avbröt deras preskription.

Familje- och bolagsrättsliga förhållanden, såsom underhållsskyldighet och delägarship i ett bolag är inte obligationsrättsliga. Det grundläggande förhållandet preskriberas inte, men de enskilda förpliktelser som följer av det preskriberas. Underhållsskyldighetens varaktighet är oberoende av preskriptionsregleringen och den underhållsberättigades passivitet, men enskilda underhållsbetalningar preskriberas. Inte heller delägarship i ett aktiebolag preskriberas, men en enskild dividendfordran gör det. Delägarship i ett bostadsaktiebolag preskriberas inte, men såväl bolagets vederlagsfordran som bolagets på reparations- och underhållsansvar grundade skulder till delägare kan preskriberas.

Strävan är inte att i den föreslagna lagen definiera det område av förpliktelser som är

föremålet för preskriptionslagstiftningen. Till lagens tillämpningsområde hör penningsskulder och andra förpliktelser. Även om begreppet förpliktelse inte har definierats i lagstiftningen erbjuder ovan beskrivna principer som utvecklats i praxis och rättslitteraturen vedertagna utgångspunkter för en bedömning av olika situationer.

En skriven lagbestämmelse som skulle beskriva alla principer och samtidigt vara både exakt och tillräckligt allmän kunde snarare försvåra än underlätta tolkningen. En sådan skriven bestämmelse kunde också förutsätta konstgjorda tolkningsprinciper för att alla till preskriptionslagstiftningens tillämpningsområde hörande rättsförhållanden skulle få omfattas av bestämmelsen. För en definition av begreppet förpliktelse i skriven lag talar inte heller de praktiska problemen. Den klart mest betydande förpliktelse som är underkastad preskription är penningsskulden. Också när den ursprungliga förpliktelsen varit någon annan, kommer frågan om preskription i allmänhet först upp då borgenären i stället för den ursprungliga prestationen kräver en penningprestation av ersättningskaraktär.

Skulder som står utanför lagens tillämpningsområde

Behovet av en reform av preskriptionslagstiftningen är störst när det gäller obligationsrättsliga rättsförhållanden. Det allvarligaste problemet måste anses vara att man på handelskulder och andra privaträttsliga skulder måste tillämpa å ena sidan en allmän reglering med mycket långa preskriptionstider, å andra sidan ett större antal sinsemellan avvikande preskriptionsbestämmelser. Vid beredningen av den nya allmänna lagen har målet således varit en enhetlig och koncentrerad reglering av preskriptionen av de skulder som uttryckligen grundar sig på avtal eller skadestånd.

I speciallagstiftningen regleras även sådana slags skulder som det inte är ändamålsenligt att behandla enligt allmänna obligationsrättsliga principer. Till exempel betalning av skatt eller förmåner som betalas med stöd av sociallagstiftningen är det inte ändamålsenligt att behandla på samma sätt som civilrättsliga förpliktelser. Detsamma gäller även andra

prestationer där yttring av förbindelsevilja, ömsesidighet när det gäller rättsförhållandets bindande verkan eller handlande som grundar civilrättsligt ersättningsansvar saknas i rättsgrunden. Sådana skulder kräver ofta självständig reglering av den tid inom vilken eller de medel genom vilka borgenären måste kräva prestation. Behovet av specialreglering grundar sig härvid inte endast på behovet att föreskriva om en kortare preskriptionstid eller ett från det vanliga avvikande sätt att avbryta preskriptionen.

Enligt förslaget gäller den allmänna preskriptionslagen inte skatter och offentliga avgifter och inte heller andra fordringar som kan indrivnas genom utsökning utan dom eller beslut, böter, förverkandepåföljder och andra straffrättsliga påföljder, vite och hot om tvångsutförande eller avbrytande. Utanför tillämpningsområdet står enligt förslaget även prestationer som grundar sig på pensions- och sociallagstiftningen och andra förmåner som betalas med statens medel samt underhåll enligt lagen om underhåll för barn och regressfordran för det underhållsstöd som kommunen betalat enligt lagen om underhållstrygghet.

De penningprestationer som inte enligt förslaget hör till lagens tillämpningsområde omfattas sedan gammalt av lagstiftning med stor räckvidd. Att sammanjämka den preskriptionsreglering eller annan reglering av tidsfrister som utarbetats just med tanke på dessa fordringar med den allmänna preskriptionsregleringen vore problematiskt och i många fall till och med rätt onödigt. Den avgörande skillnaden är att dessa offentlighetsrättsliga fordringar kan indrivnas med tvångsåtgärder till följd av ett ensidigt myndighetsbeslut och att indrivningstiden är en i förväg bestämd tid, i allmänhet är fem år. För bidrag och andra till sociallagstiftning hörande förmåner har oftast föreskrivits en tid inom vilken förmånen måste sökas. En del av tidsfristerna beror dessutom på prövning.

En avgränsning av tillämpningsområdet på ovan beskrivet sätt betyder att antalsmässigt största delen av de skulder som har offentlighetsrättslig grund stannar utanför tillämpningsområdet för den föreslagna nya allmänna lagen. I praktiken är avgränsningen densamma som i räntelagen (633/1982) som uteslutande

gäller privaträttsliga fordringar. Skulder som följer av offentlighetsrättsliga avtal samt av till exempel tjänsteförhållanden omfattas dock enligt förslaget av den allmänna regleringen. Lagen tillämpas i princip också på förmåner som återkrävs. Avsikten är att allmänna frågor som gäller offentlighetsrättsliga fordringar skall börja utredas i samband med att förvaltningslagstiftningen revideras.

Specialbestämmelser och deras förhållande till den allmänna lagen

I enlighet med vad som konstaterats ovan har det under preskriptionsförordningens giltighetstid stiftats en hel del speciallagar om preskription. Behovet av specialbestämmelser har varierat rätt mycket. Å ena sidan har det funnits ett behov av klart kortare preskriptionstider än tio år, å andra sidan har man även velat avvika från den begynnelse-tidpunkt som föreskrivs för preskriptionstiden i preskriptionsförordningen och sätten att avbryta preskriptionen. Följden är att preskriptionsregleringen utformats till en mycket oklar och oenhetlig helhet som orsakat många tolkningsproblem.

I förslaget eftersträvas ett konsekvent och klart preskriptionsregelverk inom förmögenhetsrättens kärnområden. Preskriptionsbestämmelserna för de vanligaste skuldförhållandena skall finnas i den allmänna lagen. Detta gäller preskriptionsbestämmelser som nuförtiden finns i bland annat skadeståndslagen, konsumentskyddslagen, handelsbalken och hyreslagstiftningen. Det föreslås att de stryks eller tas in i den föreslagna preskriptionslagen. En förutsättning för att den nya lagen skall göra situationen klarare och i praktiken fungera som en allmän lag om preskription är att bestämmelserna förs samman i den.

Det är inte behövligt eller ens möjligt att ändra alla specialbestämmelser eller att ta in dem i den allmänna lagen. En del av preskriptionsbestämmelserna är starkt förknippade med lagstiftningen på området i fråga och dess syften. Sådana är bland annat preskriptionsbestämmelserna i lagen om försäkringsavtal (543/1994), genom vilka man strävar efter att skadeanmälan skall göras så snabbt som möjligt. I samfundslagstiftningen

finns det likaså preskriptionsbestämmelser av särskilda slag. De gäller bland annat ett samfunds rätt att kräva ersättning av styrelsemedlemmar eller andra som företräder samfundet. I detta förslag ingår inte sådana ändringar. Däremot föreslås att det i lagen om aktiebolag tas in en bestämmelse enligt vilken dividender och annan utdelbar vinst preskriberas på samma sätt oberoende av om bolaget använder dividendkuponger eller inte.

Även de arbetsrättsliga fordringarna bör granskas som en egen helhet. Borgenären i dessa fall är arbetstagaren, och dennes möjligheter att lägga fram bevis för sina betalningskrav på arbetsgivaren kan vara begränsade. En kortare allmän preskriptionstid kan leda till att arbetstagarna förlorar en del av sina fordringar. Å andra sidan är den nuvarande tioåriga preskriptionstiden för lönefordringar oskäligt lång med tanke på arbetsgivaren och i praktiken förutsätter inte heller arbetstagarnas intresse att de skall ha rätt att driva in så gamla och ofta redan oklara lönefordringar. Därför föreslås att man i arbetsavtalslagen tar in en särskild preskriptionsbestämmelse enligt vilken preskriptionstiden för arbetsrättsliga skulder i allmänhet är fem år. Den nuvarande bestämmelsen i arbetsavtalslagen om att skuldförhållandena mellan arbetsgivaren och arbetstagaren skall redas ut i brådsakande ordning efter att arbetsförhållandet upphört står kvar enligt förslaget. Talan måste väckas inom två år efter att arbetsförhållandet upphört vid äventyr att fordran annars upphör att gälla.

Med tanke på skyddet av arbetstagare föreslås att särskild bestämmelse om ersättning av personskador som orsakats i arbetet. Preskriptionstiden vid personskador föreslås vara nuvarande tio år räknat från den tidpunkt vid vilken skadan visat sig. Den ovan nämnda kortare tiden för väckande av talan skall enligt förslaget inte överhuvudtaget tillämpas på personskador och således har inte arbetsförhållandets upphörande någon verkan på arbetstagarens rätt till skadestånd.

Vissa preskriptionsbestämmelser grundar sig för sin del på internationella förpliktelser eller EG-rätt och kan således inte ändras. Sådana är till exempel bestämmelserna i växel- och checklagen och en del bestämmelser om transporträtt. I vissa fall är preskriptionsbe-

stämmelserna förknippade med så speciella eller i praktiken ovanliga situationer att det inte finns några praktiska skäl för att ändra dem.

Gällande rätt kan anses vara bristfällig och mångtydig också för att det inte finns en allmän regel om vilka delar av den allmänna lagstiftningen och speciallagstiftningen som kan tillämpas parallellt. I de flesta av specialbestämmelserna föreskrivs endast om preskriptionstiden för den ifrågavarande kravet, även om det i enstaka bestämmelser också nämns att den i preskriptionsförordningen avsedda tioåriga preskriptionstiden skall tillämpas vid sidan av den särskilda preskriptionstiden. Oftast måste förhållandet mellan den allmänna lagstiftningen och speciallagstiftningen nuförtiden i varje enskilt fall utredas separat enligt allmänna lagtolkningsprinciper. Utgångspunkten är härvid att den allmänna bestämmelsen viker. Även syftet med specialbestämmelsen är av betydelse.

För att göra rättsläget klarare föreslås att uttryckliga bestämmelser om tillämpning av specialbestämmelser och allmän lag tas in i lagen. Det föreslagna systemet bygger på att en enda preskriptionstid tillämpas i varje enskilt fall, det vill säga att den allmänna preskriptionstiden inte löper jämsides med den särskilda preskriptionstiden. För varje skuld gäller endast en preskriptionstid och den kan avbrytas. Den allmänna lagen blir dock tillämplig i övriga avseenden såsom komplett. Till exempel då tiden för väckande av talan har löpt ut anses skulden ha preskriberats enligt allmän lag.

Bestämmelsernas tvingande natur

Det huvudsakliga syftet med preskriptionslagstiftningen är att se till att det ansvar som gäldenären bär för en oreglerad skuld inte skall pågå alltför länge. Detta förutsätter att man inte kan avtala med gäldenären om preskriptionen på ett för denne ofördelaktigt sätt. Preskriptionsbestämmelserna anses också i dag vara tvingande. Detta har ansetts följa av sakens natur, fastän några bestämmelser om saken inte finns i preskriptionsförordningen eller speciallagstiftningen.

I lagförslaget finns en uttrycklig bestämmelse om att lagen är tvingande till fördel för

gäldenären. De tvingande bestämmelserna är till fördel för konsumenterna men också för andra gäldenärer på så sätt att preskriptionstiden inte kan förlängas genom avtal och så att preskriptionen inte heller på något annat sätt kan försvåras. Däremot är det inte förbjudet att genom avtal förkorta den tid inom vilken borgenären måste kräva prestation och det är inte heller förbjudet att på något annat sätt komma överens utförligare om det sätt på vilket kravet skall framställas. Det rättsliga medel som används i avtal för att begränsa ansvaret tidsmässigt är i allmänhet inte preskriptionstiden utan villkor som gäller reklamation eller bestämmelser om att förbindelsen endast gäller en viss tid. Till exempel bankborgen eller bankgarantier gäller bara en viss tid och kraven måste framställas skriftligt inom den tiden.

De tvingande bestämmelserna skyddar oftast den svagare parten i gäldförhållandet. I vissa fall kan styrkeförhållandena dock vara annorlunda för att borgenärens ekonomiska ställning och sakkunskap är svagare. Det har dock inte ansetts vara nödvändigt att i lag föreskriva om särskilda undantag för dessa fall. Det bör dock observeras att den tvingande naturen hos en preskriptionsbestämmelse kan vara en följd av andra bestämmelser i lagstiftningen. Den tvingande naturen hos lagen om försäkringsavtal när det gäller skydd av försäkringstagaren leder till att man inte genom avtal kan frångå preskriptionsbestämmelserna i den. I arbets- eller kollektivavtal kan man inte heller komma överens om en kortare preskriptionstid än vad som föreskrivs i arbetsavtalslagen.

I konsumentförhållanden och hyresförhållanden är en sådan partskonstellation där konsumenten eller hyresgästen är borgenär närmast av betydelse i samband med avtalsbrott. I dessa fall måste konsumenten också anmäla ett fel till näringsidkaren och denna reklamation är tillräcklig för att avbryta preskriptionen av skulden. I praktiken har man inte heller försökt begränsa konsumenternas rättigheter genom avtalsvillkor om kortare preskriptionstider. Villkor av sådant slag kunde också anses vara oskäliga med stöd av de allmänna bestämmelserna i rättshandlingslagen och konsumentskyddslagen. Även myndigheterna övervakar och kan ingripa i

användningen av standardavtalsvillkor.

4.7. Undantag i fråga om preskription

Den tioåriga preskriptionstiden

En klarare och enhetligare reglering är det primära målet för reformen av preskriptionslagstiftningen. Av det vidsträckta tillämpningsområdet följer dock att den föreslagna tre år långa allmänna preskriptionstiden inte lämpar sig för alla förpliktelser. I avtal som gäller tills vidare eller andra långfristiga avtal kan man inte nödvändigtvis peka på en tidpunkt som specifikt skulle vara förknippad med uppfyllandet av förpliktelsen i fråga och från vilken den allmänna treåriga preskriptionstiden skulle kunna börja löpa.

En del av penningkulden är sådana att deras förfallodag helt beror på senare handlingar eller borgenärens handlingar. Trots att det i allmänhet är ovanligt att någon förfallodag inte bestäms för återbetalningen av en kredit, kan detta förekomma i gäldförhållanden mellan närstående personer och i limitkrediter. När det gäller dessa krediter kan avsikten vara att gäldförhållandet fortgår rätt länge och att återbetalningen är beroende av gäldenärens betalningsförmåga och andra omständigheter. Inte heller säkerhets- och ansvarsförbindelser har alltid fast bestämda förfalldagar.

En fortlöpande förpliktelse är oftast något annat än en penningkredit. Till de fortlöpande förpliktelserna hör dock ofta betalningar eller andra prestationer som skall fullgöras under avtalsperioden. Dessa har i sin tur egna på förfalldagen grundade preskriptionstider samtidigt som fullgörandet av dem också avbryter preskriptionstiden för den förpliktelse som de baserar sig på. Huvudförpliktelserna är i dessa fall olika positiva förpliktelser såsom arbete eller annan verksamhet eller negativa förpliktelser såsom att avhålla sig från eller tillåta något. De utgör en oenhetlig grupp och frågan om preskription blir i allmänhet överhuvudtaget inte aktuell så länge som avtalsparterna fortsätter att följa avtalet. Det vore dock inte skäligt att helt lämna dessa förpliktelser utan preskription.

I propositionen föreslås att ovan nämnda förpliktelser preskriberas på samma sätt som

enligt gällande lag tio år efter att rättsgrunden uppstått. En tio års preskriptionstid kvarstår således som subsidiär preskriptionstid för de fall där förpliktelsen inte har en förfallodag eller någon därmed jämförbar, i lagen närmare bestämd tidpunkt. Den tioåriga preskriptionstiden kan avbrytas på samma sätt som den allmänna preskriptionstiden. Förpliktelseerna kan således fortgå utan att preskriberas så länge man ser till att preskriptionstiden avbryts vart tionde år.

När en skuld sägs upp och förfaller till betalning, börjar man dock tillämpa den allmänna treåriga preskriptionstiden. På så sätt får gäldenären inte en sämre ställning än de gäldenärer vilkas skulder har förutbestämda förfalldagar. I vartdera fallet har preskriptionens början knutits till uppkomsten av gäldenärens betalningsskyldighet.

Insättningar

När en kund deponerar medel hos en bank finns det oftast inte någon förfalldag utan medlen finns hos banken på obestämd tid och de förfaller till betalning när insättaren så kräver eller när uppsägningstiden löpt ut. En del av de medel som bankernas kunder deponerat hos dem kan förbli oanvända under långa perioder. Man kan inte kräva att kunderna särskilt skall påminna bankerna om de medel som de deponerat för att deras rättigheter inte skall preskriberas. En insättning hos en bank kan också förliknas vid överlämnande av värdepapper i förvar hos en bank. I juridisk mening är det dock fråga om ett skuldförhållande som utan specialreglering skulle höra till preskriptionsbestämmelsernas tillämpningsområde.

Enligt gällande rätt preskriberas inte medel som deponerats hos en bank. Med tanke på kundernas trygghet är det fortfarande motiverat att insättningarna inte preskriberas överhuvudtaget. Insatta medel som inte har använts på en lång tid är inte heller förknippade med några praktiska oklarheter eller bevisningssvårigheter som med tanke på bankerna skulle göra det nödvändigt med preskription.

Enligt förslaget skall medel som deponerat hos bankerna fortfarande inte preskriberas. Också bestämmelsen i 53 § kreditinstitutsla-

gen (1607/1993) står kvar. Enligt den upphör depositionsbankens skyldighet att betala ränta på de deponerade medlen när tio år förflutit sedan kontot senast använts och om något annat inte har avtalats.

En insättning avser i lagstiftningen en insättning hos en bank. Samma regler tillämpas också då det är fråga om medel som något annat företag än en bank har tagit emot av allmänheten och som skall betalas tillbaka på anfordran. Förslag till bestämmelser om sådana medel ingår i en regeringsproposition som avlåtits till riksdagen (RP 33/2002 rd).

Krav i samband med brottmål

Enligt den andra meningen i 7 kap. 2 § skadeståndslagen anses en skuld som uppkommit till följd av ett brott inte kunna preskriberas så länge som åtal kan väckas för brottet eller brottmålet är anhängigt. Bestämmelsen har syften som hänför sig både till handläggningen av brottmål och till skyddet av brottsoffer.

Med tanke på rättegångens effektivitet är det ändamålsenligt att straffyrkandet och skadeståndsyckandet i fråga om samma brott handläggs i anslutning till varandra. Den skadelidande har också grundad anledning att förvänta sig att händelserna utreds vid förundersökningen och att straffprocessen påbörjas snarast möjligt. Vid handläggningen av ett brottmål följer man officialprincipen och det vore inte ändamålsenligt om målsäganden i det fallet skulle vara tvungen att påpeka om skadeståndsansvaret. Enligt lagen om rättegång i brottmål (689/1997) skall åklagaren på begäran av målsäganden föra talan om skadestånd i samband med brottmålet.

I propositionen föreslås att den nuvarande regeln står kvar. Dess betydelse blir till och med större. Vid sidan av ovan beskrivna processuella omständigheter kan brottsskadorna även i andra avseenden bedömas på ett annat sätt än andra förpliktelser när det gäller preskription. Uppskov med rättegången beror i allmänhet på att själva brottet är outrett, varvid det inte är fråga om borgenärens passivitet. Ett ersättningsansvar som följer av ett brott är inte heller en överraskning för gärningsmannen och denne kan inte med skäl

förvänta sig befrielse från det ansvaret innan brottmålet är behandlat. Detta gäller särskilt allvarligare brott där de straffrättsliga ansvarsperioderna är längre. Den föreslagna bestämmelsen är allmän på så sätt att den gäller alla slags brottskador. Anspråket kan framställas utan begränsningar även då över tio år förflutit sedan skadefallet.

4.8. Rättsverkningarna av preskription

Preskriptionen medför att gäldenären inte längre är skyldig att betala sin skuld och borgenären har inte längre rätt att kräva prestation. Preskription är således ett av de sätt som en fordran upphör på. Denna rättsverkan är gemensam för alla staters preskriptionsregelverk oberoende av deras uppbyggnad och olikheter i detalj.

Borgenären har inte rätt att vid domstol kräva betalning av en preskriberad skuld. En preskriberad skuld kan inte drivas in genom utsökning och inte heller i samband med konkurs, en privatpersons skuldsanering eller en företagssanering. En preskriberad skuld beaktas inte vid bouppteckning eller avvittring. En preskriberad skuld kan således inte på nytt komma att beaktas till följd av senare omständigheter, så som insolvensförfaranden eller gäldenärens död.

Dessutom påverkas indrivningen och betalningen av en preskriberad skuld av bestämmelserna om god indrivningssed i lagen om indrivning av fordringar (513/1999). Det kan inte anses vara förenligt med god indrivningssed att driva in en fordran som har preskriberats. När gäldenären inte har betalningsskyldighet, kan man till exempel inte kräva att han betalar indrivningskostnader. Ett förfarande som strider mot god indrivningssed kan leda till skadeståndsskyldighet och till att betalningen av en preskriberad skuld måste återställas gäldenären.

När en förpliktelse upphört behöver gäldenären inte betala skulden mot sin vilja. Preskriptionen hindrar dock inte gäldenären från att frivilligt betala sin skuld och nuförtiden har inte betalningen av en preskriberad skuld några från det vanliga avvikande förmögenhetsrättsliga verkningar. Betalningen anses till exempel inte vara en gåva som det skall

erläggas gåvoskatt på, och inte som en obehörig vinst som orsakar återbetalningsskyldighet. Betalningen binder gäldenären och han har inte rätt att få tillbaka sin prestation endast med hänvisning till att skulden var preskriberad. Betalningen är effektiv oberoende av om gäldenären visste om preskriptionen eller inte. Naturligtvis bör betalningen även i detta fall ha varit giltig såsom rättshandling. Giltigheten av en preskriberad skuld kan avgöras på annat sätt också till exempel i situationer där betalningen kränker övriga borgenärens rätt till betalning.

Dessa principer angående betalning av preskriberad skuld motsvarar inte helt den moderna civilrätten. Rättsläget utgår också i stor utsträckning från begreppet ofullständiga förpliktelse vilket innebär att det efter preskriptionen kvarstår en skyldighet som kan uppfyllas. Nuförtiden betonas dock den faktiska betydelsen av en rättspåföljd. När man överväger om betalningen av preskriberad skuld i allmänhet bör återställas, så måste man åter beakta mångfalden av gäldförhållanden och parter och att man på detta sätt inte skapar nya osäkerhetsfaktorer. Det kan fortfarande anses vara en godtagbar huvudregel att gäldenären själv funderar på om den betalning han gör är riktig och befogad och inte senare kan framställa några krav på återställande av prestationen.

Särskilt för den svagare avtalsparten kan det dock vara oskäligt att inte kunna få tillbaka betalningen av en preskriberad skuld ens i det fallet att betalningen skett utan vetskap om att skulden var preskriberad. Frivillig betalning av en preskriberad skuld måste anses vara en exceptionell åtgärd. I fall där gäldenären misstagit sig är det inte ens möjligt att bedöma betalningens frivillighet, eftersom gäldenären betalat sin skuld i tron att han fortfarande är bunden vid förpliktelsen. I propositionen föreslås också att en konsument skall ha rätt att få tillbaka en betalning av en preskriberad skuld om konsumenten betalat skulden utan att veta att den var preskriberad. Detsamma föreslås gälla enskilda borgensmän och enskilda pantsättare när de fullgjort betalningar av misstag.

Preskription utesluter inte alla rättsmedel som borgenären kan använda sig av för att få betalning på sin fordran. Enligt bestämmel-

serna i 5 och 6 § preskriptionsförordningen har borgenären under vissa förutsättningar rätt att använda en preskriberad motfordran till kvittning och preskriptionen påverkar inte heller borgenärens rätt att få prestation ur värdet av en realsäkerhet. Även om bakgrunden bakom vardera bestämmelsen delvis är ovan nämnda tanke om ofullständiga förpliktelser, kan man också nuförtiden peka på godtagbara grunder för både kvittningsrätt och utnyttjande av realsäkerheter.

Kvittningsrätten kan anses motsvara de krav som det allmänna rättskänslan ställer och också stämma överens med den civilrättsliga skälighetsprincipen. Det vore inte godtagbart om en borgenär vars egen fordran har preskriberats skulle vara skyldig att betala gäldenären sina egna skulder till fullt belopp. Den omständigheten att pantsäkerheterna inte preskriberas är också befogad och det är fråga om en rätt som enligt internationella jämförelser utan undantag är skyddad. En panträtt grundar sig på ett avtal och på att en pant överlämnas i borgenärens besittning. Det föremål som överlämnas i pant är klart fastställt på förhand och omfattar inte gäldenärens egendom i allmänhet. Eftersom pantsättningen förutsätter att panten fortlöpande är i borgenärens besittning, kan pantsättaren i praktiken sällan vara omedveten om pant-skulden.

Trots de grunder som det finns för kvittning och utnyttjande av realsäkerheter, försvagar dessa förfaranden i praktiken preskriptionens viktigaste rättsverkning, det vill säga skuldens upphörande. Eftersom vardera förfarandet dock har en mycket vedertagen roll i preskriptionsregelverket, föreslås för kvittningens och realsäkerheternas del endast små preciseringar i rättsläget. För att kvittningsrätten skall kvarstå även efter att motfordran preskriberats krävs enligt förslaget, i motsats till vad som är fallet i dag, att alla kvittningsförutsättningar är uppfyllda redan innan motfordran preskriberas. Bestämmelsen hindrar överlåtelser av preskriberade fordringar i syfte att skapa kvittningsmöjligheter och dessutom borgenären från att använda en redan tidigare preskriberad fordran för att kvitta helt nya skulder. Om fordringar som står mot varandra har ett sakligt samband med varandra, kan de dock användas

för kvittning oberoende av preskription. För realsäkerheternas del föreslås att äganderätts- och återtagningsförbehåll skall upphöra när den köpeskillingskund som de stått som säkerhet för preskriberas. Regeln avses dock inte gälla villkor vilkas giltighet framgår av ett register, till exempel lagfarts- och in-teckningsregistret.

Några allmänna bestämmelser om rättsverkningarna av preskription vid rättegång och tvångsverkställighet har inte funnits i lagen, men i specialbestämmelserna om preskription och tid för väckande av talan har i vissa fall även den processuella behandlingen av preskriberade fordringar tagits upp. Trots att preskriptionsförordningen och vissa andra preskriptionsbestämmelser har en inexact lydelse, är det vedertagna synsättet att preskriptionen påverkar skuldförhållandets innehåll och inte endast det sätt på vilket fordringsrätten realiserar. Nuförtiden handläggs också preskriptionens rättsverkningar som del av själva saken vid en rättegång. Fordrans preskription påverkar således inte processförutsättningarna utan har betydelse för frågan om huruvida kravet kan bifallas. En talan som gäller en preskriberad fordran bör alltså prövas och förkastas. Detta gäller även tiden för väckande av talan. Både den allmänna preskriptionstiden och de särskilda preskriptions- och taletiderna är så kallade materiella frister som inte kan återställas genom extraordinärt ändringssökande. När det gäller tvångsverkställighet har man i rättslitteraturen åter omfattat den ståndpunkten att en fordran som är underkastad tvångsverkställighet inte kan preskriberas under den tid som tvångsverkställighetsförfarandet pågår. Strävan i förslaget har varit att dessa vedertagna principer skall framgå av skriven lag.

Även frågan om prövning av preskription vid rättegång eller andra myndighetsförfaranden har varit oreglerad. I rättspraxis har man stannat för olika tolkningar i fråga om allmän och särskild preskription. I propositionen föreslås att bestämmelser också i detta avseende tas in i lagen. Enligt förslaget förutsätter beaktandet av preskription vid rättegång en invändning av den part som vill åberopa preskription. En talan om en preskriberad fordran förkastas således inte på domstolens eget initiativ därför att domstolen inte på

något annat sätt än genom den utredning som parterna tillhandahåller har möjlighet att utreda om en skuld har preskriberats eller om preskriptionen har avbrutits. En annan sak är att avbrytandet av preskription i princip hör till de omständigheter som vid behov bör tas upp till behandling genom de medel som den materiella processledningen erbjuder. Borgenären måste vid behov kunna visa när och hur en avbrytande åtgärd vidtagits.

I rättslitteraturen har man presenterat olika synsätt på om preskriptionen av en fordran skall beaktas på tjänstens vägnar vid utsökning eller endast om gäldenären gör en invändning om saken. Officialprincipen har en klart starkare ställning i utsökning än i domstolsförfarande. Enligt 2 kap. 1 § utsökningslagen som ingår i förslaget skall preskriptionen av en skuld liksom det att fristen för utsökningsgrundens verkställbarhet löpt ut beaktas av utsökningsmyndigheterna på tjänstens vägnar.

4.9. Offentlig stämning

Syftet med offentlig stämning är att få kännedom om gäldenärens okända borgenärer och att de förpliktelser som förblivit okända skall upphöra. Det är nödvändigt att reda ut okända skulder vid olika ändrings- och övergångssituationer, till exempel efter dödsfall eller när en intressebevakare utses för att sköta någons egendom. Samma behov föreligger när ett företag eller någon annan juridisk person upplöses. I alla dessa situationer behövs en helhetsbild av gäldenärens förmögenhetsställning. När en borgenär officiellt uppmanats att anmäla sitt anspråk, kan den som ansökt om offentlig stämning och de övriga rättsinnehavarna lita på den helhetsbild som erhållits och handla på det sätt som situationen förutsätter.

I den nuvarande preskriptionsförordningen ingår bestämmelser både om förfaringsätt och de situationer där offentlig stämning kan användas. I preskriptionsförordningen finns bestämmelser om offentlig stämning på till exempel en avlidens och en omyndig persons borgenärer samt om offentlig stämning i samband med äktenskapsskillnad. Däremot finns bestämmelserna om offentlig stämning

vid upplösning av sammanslutningar i den speciallagstiftning som gäller sammanslutningen i fråga. De situationer i vilka offentlig stämning kan användas och förutsättningarna för detta bedöms utifrån den materiella lagstiftningen. För sammanhangets skull är det också motiverat att bestämmelserna om förutsättningar finns i den lagstiftning som gäller specialområdet i fråga och inte i den lag där bestämmelserna om förfarandet finns. Då är de lättare för den som tillämpar lagen att hitta dem. I propositionen föreslås också att systematiken ändras så att bestämmelserna om förutsättningarna för offentlig stämning delvis flyttas till ifrågasvarande speciallag, såsom ärvdabalken och lagen om förmyndarverksamhet. Samtidigt föreslås att bestämmelserna preciseras och moderniseras.

Syftet med offentlig stämning är oberoende av det bakomliggande förfarandet gemensamt och ett enhetligt förfarande måste iaktas med tanke på borgenärernas rättsskydd. Därför är det fortfarande befogat att stämningförfarandet och dess rättspåföljder regleras i en enhetlig lag som tillämpas oberoende av den offentliga stämningens grund. Den föreslagna lagen om offentlig stämning är således en allmän lag med bestämmelser om ansökan om offentlig stämning, utfärdande av stämning och anmälan av fordringar. Dessutom innehåller lagen bestämmelser om upphörande av fordringsrätt till följd av försummelse att beakta den offentliga stämningen. Dessa bestämmelser tillämpas på alla offentliga stämningar som söks med stöd av speciallagstiftningen, om inte något annat föreskrivs särskilt.

Avsikten med offentlig stämning är endast att få kännedom om okända borgenärer och göra upp en förteckning över dem, däremot inte att utreda oklarheter i skuldförhållanden eller behandla tvister. Att en fordran beaktas i den offentliga stämningen innebär inte att fordringsrätten fastställs på ett bindande sätt för parterna och förpliktar således inte gäldenären till prestation. Därför är det befogat att överväga om utfärdandet av offentlig stämning skall vara en uppgift för de allmänna domstolarna eller om uppgiften passar bättre för någon annan myndighet, till exempel magistraterna.

Trots sina begränsade syften tillhör den of-

fentliga stämningen de allmänna domstolarnas kärnområde, det vill säga skuldförhållanden. För att de allmänna domstolarna också framdeles skall ha behörigheten talar även det faktum att boutredningsmän och intressebevakare utses av dem och att vissa beslut som gäller sammanslutningars likvidation hör till dem. Till domstolsärendena hör också konkurs och företagssanering i vilka det ingår eller kan ingå ett kallelseförfarande som regleras av specialbestämmelser men som i sak kan jämföras med offentlig stämning. När dessutom den offentliga stämningens viktigaste rättsliga påföljd, upphörandet av en skuld, skall avgöras vid domstol om den är stridig och ofta i den domstol som utfärdat den offentliga stämningen, har man ansett det ändamålsenligt att låta den offentliga stämningen stå kvar som ett ärende som omfattas av de allmänna domstolarnas behörighet. Inte heller en överföring av ärenden som gäller dödande av urkunder har ansetts vara behövlig. Antalet ärenden av det slaget är förhållandevis litet och minskar hela tiden på grund av övergången i de flesta fall från fysiska värdepapper till värdeandelssystemet.

Ett syfte med den föreslagna lagen om offentlig stämning är att göra stämningförfarandet och dess rättverkningar effektivare. Syftet står till denna del i samklang med den föreslagna lagen om preskription av skulder. Delvis används också likartade metoder för att uppnå syftet, den viktigaste metoden är den kortare frist som sätts ut i stämningen. Den offentliga stämningen skall kungöras i officiella tidningen senast tre månader före den dag på vilken fordringarna senast skall anmälas i stället för nuvarande sex månader. Anmälningstiden förkortas således till hälften av vad den är i dag. Dagens dataöverföringsmetoder gör att en sex månaders anmälningstid varken kan anses vara behövlig eller effektiv. Enligt förslaget publiceras kungörelsen i officiella tidningen endast en gång i stället för de tre gånger som krävs för tillfället.

Upprepad publicering av kungörelsen i officiella tidningen främjar egentligen inte informationens tillgänglighet. Publiceringen skulle ske på ett mycket effektivare och snabbare sätt genom ett register som man får tillgång till via Internet. I lagförslaget ingår

därför bestämmelser om bildandet av ett offentligt kungörelseregister. I registret skulle finnas uppgifter om anhängiga offentliga stämningar och senare även om andra av domstolar och myndigheter utfärdade kungörelser till borgenärer och andra rättsinnehavare. I registret kunde införas kungörelser som gäller till exempel konkurs, företagssanering och dödande av urkunder samt handelsregistermyndigheternas kungörelser om fusion och diffusion av sammanslutningar.

En effektivisering av den offentliga stämningen eftersträvas också så att förutom kända borgenärer även andra parter vilkas rättigheter saken gäller skall uppges i samband med ansökan. Sådana parter är till exempel andra som ansvarar för en skuld, såsom borgensmän. Dessa skall enligt förslaget få ett likadant meddelande om kungörelsen som de borgenärer som sökanden uppgett. Förfarandet kan enligt förslaget i enskilda fall förenklas så att de kungörelser och anmälningsuppgifter som är förknippade med en offentlig stämning genom domstolsbeslut överförs på boutredningsmannen för det dödsbo som är sökande eller på någon annan person som förordnats att utreda eller omhändera skötseln av gäldenärens egendom.

5. Propositionens ekonomiska verkningar

5.1. Preskriptionsregelverkets verkningar

Syftet med propositionen är att skapa större klarhet i skuldförhållandena och att säkerställa att skuldförhållandena kan redas ut inom skälig tid. Detta främjar den ekonomiska verksamheten och minskar de kostnader som beredskap för oklara skuldansvar och bevarandet av bevisning orsakar. Genom rättidig indrivning och förebyggande av överraskande betalningskrav kan man också hindra att det uppstår betalningssvårigheter.

Den totala mängden av penningskulder och andra förpliktelser är oerhört stor. Preskriptionsfrågorna aktualiseras dock endast då förpliktelserna inte uppfylls avtalsenligt. Följden av att preskriptionstidens begynnelsepunkt flyttas är att borgenären inte förväntas vidta några som helst åtgärder inom

den avtalade kreditperioden. Borgenären förpliktas till aktivitet först när skulden förfaller till betalning eller borgenären annars kan förväntas framställa krav på gäldenären. Då är det också i borgenärens eget intresse att reda ut situationen och driva in sin fordran.

En tre år lång preskriptionstid i stället för den tioåriga preskriptionstiden som kan avbrytas kräver att borgenären vidtar avbrytande åtgärder oftare än förut. Detta kräver dock rätt lite extra arbete eftersom det fortfarande inte finns några formkrav på hur avbrytandet skall ske. Efter att en dom erhållits räcker det att åtgärder för att avbryta preskription vidtas vart femte år. Om det görs försök att driva in skulden, blir mellanrummen mellan kontakterna och indrivningsåtgärderna sällan längre än så. De krav som ställs på borgenären är således inte större än vad som kan anses vara normal omsorgsfullhet och god indrivnings- sed.

I praktiken förknippas preskription med privaträttsliga penningsskulder. Borgenärerna är oftast yrkesmässiga kreditgivare eller andra näringsidkare, gäldenärerna antingen konsumenter eller företag. Enligt insolvensstatistiken är största delen av borgenärerna privata företag. Enligt en undersökning från år 2000 var cirka 90 % av dem som ansökte om utsökning privaträttsliga juridiska personer och den största gruppen, det vill säga 60 %, utgjordes av inkassobyråerna. De fysiska personernas andel av borgenärerna var cirka 3 %. Eftersom preskriptionen av en skuld inte alls uteslutande ansluter sig till insolvenssituationer kan dessa statistiska uppgifter endast användas för att erhålla en mycket grov allmän bild av skuldförhållandena.

En analys av borgenärerna är av betydelse för bedömningen av de ekonomiska verkningarna. Utöver de kostnader som avbrottsåtgärderna orsakar måste man beakta risken att skulder kan preskriberas till följd av privata borgenärs okunskap. I propositionen har man dock strävat efter att en ändring i nuläget inte skall vara stor när det gäller de fordringar som är typiska för privatpersoner. I krediter mellan närstående personer avtalar man i allmänhet inte om fast bestämda förfallodagar och således tillämpas den tioåriga preskriptionstiden fortfarande när det gäller dem. För brotts- och personskadornas del fö-

reslås specialbestämmelser som lindrar preskriptionen. När det gäller fordringar som följer av anställning föreslås det särskilda bestämmelser om längre preskriptionstid i arbetsavtalslagen. Borgen har redan en treårig preskriptionstid och således gör propositionen till denna del inte regressfordringarnas preskriptionstider strängare. Med beaktande av att ovan nämnda skulder utgör huvuddelen av alla privatpersoners fordringar, kan inte reformen av preskriptionsregelverket anses skapa några större ekonomiska risker för de privata borgenärerna.

5.2. Kostnaderna för offentlig stämning

I propositionen föreslås inga ändringar till lämpningsområdet för offentlig stämningen. Däremot föreslås åtgärder för att effektivisera det förfarande som används för att kungöra offentlig stämning.

Förfarandet påskyndas av en stämningstid som är minst tre månader i stället för nuvarande sex månader. Samtidigt minskas antalet kungörelser i officiella tidningen till en i stället för tre. Detta minskar sökandens kostnader eftersom sökanden är den som betalar annonskostnaderna i officiella tidningen. De kostnader som detta förfarande orsakar sökanden sjunker med hälften från de nuvarande. En kungörelse kostar 65-165 euro, beroende på dess längd.

Enligt förslaget bildas ett register över offentliga stämningar i vilket också andra kungörelser utfärdade av allmänna domstolar och myndigheter kan införas. Uppgifterna i registret kan tas från domstolarnas sakregister och föras hos rättsregistercentralen med hjälp av automatisk databehandling. Enligt en preliminär uppskattning skulle bildandet av ett register kräva cirka ett halvt årsverke i sin helhet. Kostnaderna för att bilda och föra registret räknas som rättsregistercentralens omkostnader.

Beslut om införande i registret av övriga myndigheters, närmast handelsregistermyndigheternas, kungörelser samt om täckande av kostnaderna fattas först senare.

Meningen är att det inte skall kosta något för användarna att bläddra i registret. Kostnaderna för att upprätthålla registret skall

täckas ansökningsavgifterna. Registreringen orsakar endast kostnader om cirka 2 euro per kungörelse som domstolen utfärdar.

6. Beredningen av propositionen

I december 1999 tillsatte justitieministeriet en kommission som hade till uppgift att utarbeta ett förslag till ny lagstiftning om preskription av fordringar och offentlig stämning samt förslag till ändringar genom vilka specialbestämmelserna om preskription skulle fås enhetliga. Dessutom skulle kommissionen överväga behovet av en revision av till exempel lagstiftningen om insättning av betalningar och dödande av urkunder.

Kommissionen föreslog i sitt betänkande i juni 2001 (KB 2001:4) att den allmänna preskriptionsförordningen ersätts med en ny lag om preskription av skulder och en lag om offentlig stämning. Till betänkandet hörde även förslag till ändring av 19 lagar.

Sammanlagt 49 utlåtanden gavs om kommissionens förslag. Ett sammandrag av dessa utlåtanden har utarbetats vid justitieministeriet.

Alla remissinstanser ansåg en helhetsreform av preskriptionslagstiftningen vara behövlig. Förslagen om en kortare preskriptionstid och om preskriptionstidens begynnelsepunkt vann allmänt gehör. I vissa utlåtanden ansågs dock att en kortare preskriptionstid skulle kunna försämra särskilt de privata borgenärernas, till exempel arbetstagarernas, ställning.

Den slutliga preskription som kommissionen föreslog delade däremot remissinstanserna i två läger. Enligt kommissionens förslag hade en skuld preskriberats 15 år efter en laga kraft vunnen dom eller 20 år efter skuldens förfallodag.

Propositionen har utarbetats utifrån kommissionens förslag, men den innehåller inga bestämmelser om slutlig preskription av skuld. Ett antal mindre preciseringar har också gjorts till följd av remissutfallet. Den särskilda preskriptionsbestämmelse som föreslås i arbetsavtalslagen har utarbetats tillsammans med arbetsministeriet och de viktigaste löntagare- och arbetsgivarcentralorganisationerna.

7. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

7.1. Samband med andra propositioner

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av utsökningslagen innehåller förslag till bestämmelser om en tidsfrist för utsökningsgrundens verkställbarhet. En utsökningsgrund i vilken en fysisk person har förelagts en betalningsskyldighet är verkställbar i 15 års tid. Om borgenären är en fysisk person eller om en ersättningsfordran beror på ett brott för vilket gäldenärens har dömts till fängelse eller samhällstjänst är tidsfristen dock 20 år. Dessutom innehåller propositionen ett förslag om att man vid utsökning på tjänstens vägnar måste beakta såväl fristen för utsökningsgrundens verkställbarhet som fordrans preskription. Lagen avses träda i kraft i början av år 2003.

I sak handlar tidsfristen för utsökningsgrundens verkställbarhet och den av kommissionen föreslagna slutliga preskriptionen av en skuld om samma fråga. Det har dock ansetts var mer ändamålsenligt att genom insolvenslagstiftningen ingripa i de problem som skapas av långa indrivningstider snarare än genom den allmänna civilrättsliga lagstiftningen.

Den föreslagna ändringarna i utsökningslagen har beaktats i propositionen. Eftersom behandlingen av lagförslagen sker samtidigt har man inte i lagtexten tagit in direkta hänvisningar till de föreslagna bestämmelserna i utsökningslagen. Det beror på utsökningslagförslaget tidtabell om hänvisningarna i preskriptionslagen kan preciseras under riksdagsbehandlingen.

I ansökan om offentlig stämning och vid behandlingen iaktas vad som föreskrivs om behandlingen av ansökningsärenden vid allmän underrätt. Lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (307/1986) upphävs vid ingången till år 2003 och ersätts med bestämmelser som tas in i 8 kap. rättegångsbalken (768/2002). I riksdagen pågår för närvarande behandlingen av lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (RP 17/2002 rd). Meningen är att den skall ersätta lagen om

elektronisk telekommunikation i rättegångs-ärenden (594/1993). I lagen om offentlig stämning föreslås inga direkta hänvisningar till ovan nämnda lagar och således påverkar inte behandlingen av lagförslagen och ikraftträdandet av lagarna denna proposition.

7.2. Samband med internationella fördrag

Den internationella handeln med varor regleras i en konvention om preskription i internationell köp som ursprungligen antogs i New York år 1974 och sedan ändrades i Wien 1980. Konventionen i fråga har internationell giltighet, men antalet fördragsslutande parter har förblivit mindre än till exempel i konventionen om internationella köp av varor. Finland har inte ratificerat konventionen om preskription. Av till exempel EES-staterna är det endast Norge som har anslutit sig till konventionen.

Konventionen gäller internationella köp av varor där säljaren och köparen har sina verksamhetsställen i olika länder. Konventionen gäller endast avtal mellan näringsidkare och sålunda hör till exempel konsumentköp inte till dess tillämpningsområde. Konventionsstaterna kan göra en reservation, enligt vilken de inte tillämpar konventionen om två eller flera stater har likartade rättssystem och staterna vill ge dessa rättssystem företräde. Norge har gjort en reservation av detta slag i frå-

ga om de övriga nordiska länderna.

Preskriptionstiden är enligt konventionen fyra år och den börjar löpa när skulden förfaller till betalning eller det sker ett avtalsbrott. Om kravet följer av svek, börjar preskriptionstiden löpa när sveket uppdagades eller rimligen kunde ha uppdagats. Borgenären kan avbryta preskriptionen endast genom anhängiggörande av talan eller motsvarande handling, däremot inte genom till exempel ett skriftligt krav. Gälldenärens betalning eller något annat uttryckligt erkännande avbryter preskriptionen och en ny preskriptionstid börjar löpa.

För det första är det rätt få stater som har anslutit sig till denna konvention och dess tillämpningsområde är begränsat. För det andra reagerar parterna i internationella avtal i allmänhet inom en mycket kortare tid än fyra år på motpartens felaktiga prestationer. När fyra år förflutit hindrar bevissvårigheterna i praktiken en part från att anhängiggöra en rättegång, särskilt om detta måste ske i en främmande stat. Konventionen torde inte vara av särskilt stor praktisk betydelse.

När enligt propositionen den allmänna preskriptionstiden som är tio år förkortas till mycket nära den fyra år långa preskriptionstiden som föreskrivs i konventionen, har det inte ansetts vara behövligt att ge ett förslag till lagstiftning för godkännande av ifrågavarande konvention.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Lag om preskription av skulder

Allmänna bestämmelser

1 §. *Tillämpningsområde.* Enligt bestämmelsen om tillämpningsområde i paragrafens 1 mom. gäller lagen preskription av penningsskulder och andra förpliktelser. Preskriptionen är en följd av borgenärens passivitet, om borgenären inte vidtar åtgärder för att driva in skulden och inte heller på något annat sätt inom skälig tid påminner gäldenären om dennes prestationsskyldighet.

Preskription av skulder baserar sig på loppet av tid. Preskriptionen sker direkt med stöd av lag, utan att det behövs några åtgärder från parternas sida eller några myndighetsbeslut. I samband med preskriptionen ser man inte på den ekonomiska ställning som parterna i skuldförhållandet har och inte heller på förfarandet vid skuldsättningen eller betalningen av skulden. Således skiljer sig preskriptionen av skulder väsentligt från till exempel skuldsaneringen för privatpersoner, där förutsättningarna för och hindren mot saneringen är klart definierade i lag och där ändringar av skuldens belopp och betalningstidtabellen grundar sig på domstolsbeslut.

Preskriptionens rättsverkan är att gäldenären befrias från sin prestationsskyldighet. Preskriptionen är i denna mening framför allt ett skydd för gäldenären. De grundläggande begrepp som används i lagens rubrik och i lagtexten är därför skulder och preskriptionen av dem. I tidigare lagstiftning såg man på preskriptionen ur borgenärens synvinkel och då ansågs preskriptionen vara en av de grunder på vilka borgenärens fordringsrätt upphör. Skillnaden i terminologi har ingen materiell betydelse eftersom den omständigheten att gäldenärens prestationsskyldighet

upphör samtidigt innebär att borgenärens fordringsrätt upphör. Terminologin i förslaget är motiverad också för att ordet skuld är ett kort allmänspråkligt ord som är lätt att förstå, medan de alternativa orden fordringsrätt och fordran hör till den juridiska vokabulären.

Med skulder avses i den föreslagna lagen förutom penningsskulder även andra förpliktelser. Den föreslagna lagen har ett allmänt tillämpningsområde som motsvarar tillämpningsområdet i 1 § preskriptionsförordningen. Lagen tillämpas enligt förslaget således på alla slags förpliktelser oberoende av om de gäller pengar, varor, tjänster eller andra prestationer. Också skyldigheten att avhålla sig från någon åtgärd är en i lagen avsedd förpliktelse.

I praktiken utgör penningsskulderna den överlägset mest betydande gruppen av skulder. Frågor som gäller preskription av andra förpliktelser blir sällan aktuella. Detta beror på att man i praktiken i stället för prestation in natura kräver en penningprestation. Om till exempel en avtalad varuprestation inte sker, kräver borgenären i allmänhet inte att varorna avlämnas utan en penningersättning för avtalsbrottet.

I enlighet med vad som beskrivs i avsnitt 4.6, gäller preskriptionen endast förpliktelser och inte sakrätter såsom ägande- eller nyttjanderätt. Ett krav som till exempel gäller återställande av äganderätten när säljaren av en fastighet åberopar ogiltigheten av ett köp preskriberas således inte. Om en fastighet däremot har överlåtits vidare till en part som till följd av godtrosskydd har rätt att hålla fastigheten, kan den person som förlorat fastigheten framställa ett skadeståndskrav på sin egen avtalspart. Då är det fråga om en vanlig skuld och preskriptionsbestämmelserna blir tillämpliga. Även om sakrätterna inte preskriberas, kan tidens lopp ha verkningar ock-

så för deras del. Ogiltigheten av en rättshandling måste åberopas inom skälig tid och om den riktiga ägaren är passiv under en lång tid, kan denne förlora sin äganderätt.

Också panträtten är en sakrätt som har rättsverkningar för tredje parter utanför avtalsförhållandet, till exempel ägarens övriga borgenärer. Panträtten är dock inte en självständig rätt utan den är förknippad med en viss förpliktelse. När förpliktelsen upphör, förlorar också panträtten i allmänhet sin betydelse. Även om en skuld som skyddas med en pantsäkerhet hör till den föreslagna lagens tillämpningsområde kvarstår borgenärens rätt att få prestation ur pantegendomen med stöd av 16 § i den föreslagna lagen oberoende av om skulden preskriberas. Till den del som säkerhetens värde inte räcker till för att täcka den preskriberade skulden, är skulden inte indrivbar.

Från obligationsrätterna särskiljer man också de familjerättsliga och bolagsrättsliga grundförhållandena. Ett sådant grundförhållande är till exempel underhållsskyldigheten i äktenskapslagen och aktieägarens rättigheter i förhållande till bolaget. Även om grundförhållandet inte preskriberas, kan de rättigheter som blivit självständiga, såsom dividender som förfallit till betalning, preskriberas. Oberoende av grundförhållandets karaktär hör en sådan konkret penningsskuld till tillämpningsområdet för de allmänna preskriptionsbestämmelserna. Om rättsgrunden för en återkommande prestation är obligationsrättslig, såsom skyldigheten att periodiskt erlägga skadestånd, kan också grundförhållandet preskriberas enligt de allmänna bestämmelserna.

Med tanke på lagens tillämpningsområde är det inte av någon betydelse om skulden har uppstått till följd av ett avtal eller direkt med stöd av lag. Ett skuldförhållande som grundar sig på ett avtal kan uppstå i samband med kreditgivning eller till exempel till följd av att ett köp inte ingås som ett kontantköp varvid köpeskillingen kvarstår som en skuld. I de flesta av de vardagliga tjänsteavtalen, till exempel telefon- och elektricitetsavtalen, sker faktureringen i efterskott på basis av konsumtionen. En skuld kan uppstå också på så sätt att köpeföremålet har ett fel som skapar en rätt för köparen att få prisavdrag eller skadestånd. Också de ersättningar som grun-

dar sig på skadeståndslagen är skulder.

Tillämpningen av lagen har inte i 1 mom. begränsats till att gälla enbart förpliktelser som följer av förmögenhetsrättsliga rättsförhållanden. Tillämpningsområdet är allmänt också på så sätt att det omfattar alla förpliktelser oberoende av om gäldenären och borgenären är privatpersoner eller privaträttsliga eller offentligrättsliga samfund. Partskonstellationen påverkar inte lagens tillämpningsområde och inte heller preskriptionstidens längd eller borgenärens rätt att avbryta skuldens preskription. Det bör dock observeras att många skulder som har offentligrättslig grund lämnas utanför lagens tillämpningsområde med stöd av 2 mom.

I paragrafens 2 mom. finns bestämmelser som begränsar lagens tillämpningsområde. På de skuldförhållanden som avses i momentet tillämpas inte de allmänna bestämmelserna om preskription, utan uteslutande preskriptionsbestämmelserna i de speciallagar som gäller skuldförhållandena i fråga. Bestämmelserna i dessa lagar om beräkning av frister, om borgenärens rätt att avbryta preskriptionen och om rättsverkningarna av preskription avviker så mycket från de allmänna bestämmelserna om preskription att det inte är befogat att tillämpa dem samtidigt. Bestämmelserna i preskriptionslagen kan högst vara av betydelse för tolkningen.

Enligt momentets 1 punkt omfattar tillämpningsområdet inte skatter, offentliga avgifter och andra penningfordringar som kan drivas in genom utsökning utan dom eller beslut. Bestämmelsen hänvisar till skatteutslagningslagen, enligt vilken de fordringar som avses i bestämmelsen preskriberas slutligt efter fem år räknat från början av det kalenderår som följer på fastställandet eller debitering av skatten. Preskriptionstiden i skatteutslagningslagen kan överhuvudtaget inte avbrytas. Även om preskriptionstiden har löpt ut, kan betalning av en skuld erhållas ur värdet av en pantsäkerhet eller sådana tillgångar som har utmätts eller hör till ett dödsbo.

Skatteutslagningslagen tillämpas enligt lagens 1 § förutom på skatter och offentliga avgifter även på andra offentligrättsliga eller därmed jämförbara penningfordringar, om det finns särskilda bestämmelser om detta i någon annan lag eller i en förordning. Skatter

är de skatter som debiteras för staten, kommunerna, den evangelisk-lutherska kyrkan och den ortodoxa kyrkans församlingar och offentliga avgifter är bland annat de avgifter som debiteras för statliga myndigheters prestationer, de avgifter som debiteras i samband med beskattningen liksom de offentlig-rättsliga avgifter som debiteras för kommunerna enligt lag eller enligt en av en statlig myndighet fastställd taxa, till exempel social- och hälsovårdens avgifter. Offentligrättsliga fordringar är enligt en förordning som getts med stöd av skatteutskönningslagen till exempel årliga betalningar av lån som beviljats av staten samt i allmänhet alla penningfordringar som är offentligrättsliga eller debiteras i offentligrättslig ordning och som enligt någon annan lag eller förordning kan utsökas utan dom eller beslut. I alla de fordringar som debiteras enligt skatteutskönningslagen är borgenären inte ett offentligt samfund och en i praktiken betydande grupp utgörs av de avgifter som debiteras för lagstadgade försäkringar. Hänvisningar till skatteutskönningslagen eller bestämmelser enligt vilka fordran är direkt verkställbar finns i över hundra förordningar.

För klarhetens skull har i momentets 2 punkt tagits in en bestämmelse om att den föreslagna lagen inte tillämpas på böter, förverkandepåföljder och andra straffrättsliga påföljder. Bestämmelser om preskription av straffrättsliga påföljder finns i 8 kap. strafflagen. Ett bötesstraff förfaller fem år efter att den lagkraftvunna domen meddelades, och inte den bötfällda ådömts ett förvandlingsstraff före det. Detsamma gäller samfundsbot och vite, vilka inte kan förvandlas till fängelse. Dessa preskriptionstider kan inte heller avbrytas.

En straffrättslig förverkandepåföljd förfaller enligt 8 kap. 12 § strafflagen när tio år förflutit från den dag den lagkraftvunna domen meddelades. Den långa preskriptionstiden för förverkandepåföljder har motiverats med att den motsvarar de allmänna bestämmelserna i preskriptionsförordningen samt med att ett hot som kan förliknas vid det som finns i fråga om förvandlingsstraff för böter inte ansluter sig till förverkandepåföljder. Även om den preskriptionstid som löper efter en dom enligt förslaget förkortas väsentligt,

föreslås det inte att preskriptionstiden för förverkandepåföljder ändras i samband med detta. När det gäller förverkandepåföljder så finns det ingen möjlighet för borgenären att avbryta preskriptionen och förlänga indrivningstiden. Den frist som gäller förverkandepåföljder är således samtidigt den slutliga preskriptionstiden.

Också vite och hot om tvångsutförande eller avbrytande står enligt 2 punkten utanför den föreslagna lagens tillämpningsområde. Angående den tid inom vilken ett beslut om verkställighet av ett av en myndighet förelagt vite eller något annat hot kan fattas föreskrivs i 13 och 15 § viteslagen (113/1990) och angående preskription av utdömt vite i 8 kap. 11 § strafflagen. Enligt bestämmelsen gäller för preskription av förelagt vite vad som föreskrivs om preskription av böter. Således är preskriptionstiden för vite fem år, om vitet inte har förvandlats till böter. Ersättningar för verkställighet av hot om tvångsutförande och avbrytande preskriberas åter slutligt efter fem år enligt en hänvisningsbestämmelse på det sätt som föreskrivs i skatteutskönningslagen.

Enligt 3 punkten i momentet tillämpas lagen inte när det är fråga om förmåner som följer av pensions- eller sociallagstiftningen eller lagstadgade försäkringar eller som betalas av offentliga medel. Med förmåner avses pensioner, ersättningar för inkomstbortfall eller sakskador samt prestationer som beviljats för vissa projekt eller viss verksamhet eller som stöder förmånstagarens ekonomi.

Den lagstiftning som avses i denna punkt gäller många olika områden och är oenhetlig. Även om begreppet sociallagstiftning kan anses vara mångtydigt, torde det i praktiken inte orsaka några problem eftersom det i allmänhet i lagarna i fråga finns utförliga bestämmelser om frister vilka i egenskap av specialbestämmelser blir tillämpliga i vilket fall som helst.

Med pensions- och sociallagstiftning avses här de lagar som gäller social trygghet och hälsovård. Regleringen omfattar både offentliga och privaträttsliga samfunds förpliktelser där förmånstagaren är en privatperson. Till socialrätten hör olika lagstadgade socialförsäkringar, såsom folkpensionslagen (347/1956), lagen om pension för arbetstaga-

re (395/1961) och de övriga förvärvspensionslagarna, lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948) och lagen om utkomstskydd för arbetslösa (602/1984) samt brottsskadlagen (935/1973). Lagar som gäller sociala bidrag är till exempel lagen om moderskapsunderstöd (477/1993), barnbidragslagen (796/1992), lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996), lagen om bostadsbidrag (408/1975) och lagen om studiestöd (65/1994). Den allmänna lag som gäller socialvård är socialvårdslagen (710/1982) och den kompletteras bland annat av lagen om utkomststöd (1412/1997).

Lagar som gäller lagstadgade försäkringar är trafikförsäkringslagen (279/1959) och patientskadlagen (585/1986). Ersättningarna ur frivilliga försäkringar är däremot skulder som grundar sig på privaträttsliga avtal. Utgångspunkten är således att försäkringserättningarna hör till preskriptionslagens tillämpningsområde, men det bör observeras att lagen om försäkringsavtal innehåller specialbestämmelser om preskription.

Mottagarna av förmåner som betalas av offentliga medel kan förutom privatpersoner vara näringsidkare och offentliga samfund. Enligt lagen om stödande av företagsverksamhet (1068/2001) kan i statsunderstöd beviljas investeringsstöd, utvecklingsstöd för små och medelstora bolag och stöd för företags verksamhetsmiljö. Om stöd till jordbruk och utveckling av landsbygden föreskrivs bland annat i lagen om finansiering av landsbygdsnäringar (329/1999). Också de statsandelar och finansieringsbidrag som beviljas kommunerna är här avsedda förmåner som bestämmelserna i preskriptionslagen inte skall tillämpas på.

Däremot föreslås det inte att skulder som följer av återkrav skall lämnas utanför tillämpningsområdet. I speciallagstiftningen finns en stor mängd bestämmelser om både förutsättningarna för återkrav, det beslutsfattande som gäller återkrav och den tid inom vilket återkrav skall ske. Reglering av preskriptionstider och frister finns dock inte på alla områden. Även om det kan vara besvärligt att tillämpa många olika slag av bestämmelser om frister och den allmänna preskriptionslagen samtidigt, skulle det vara ett ännu större missförhållande att helt lämna återkrav

av förmåner utanför preskriptionslagstiftningen. Det skulle strida mot preskriptionslagstiftningens syften om avsaknaden av en specialbestämmelse ledde till att återkrav kunde ske när som helst utan tidsgränser. I en återkravssituation är gäldenären i behov av särskilt skydd eftersom denne i allmänhet inte kan förväntas känna till förutsättningarna för återkrav och således sin eventuella betalningsförpliktelse.

Momentets 4 punkt gäller skulder som ansluter sig till underhållsbidrag för barn. Periodiskt underhållsbidrag jämte dröjsmålsräntor preskriberas enligt 16 c § lagen om underhåll för barn efter fem år räknat från början av det år som följer på det år då underhållsbidraget förfallit till betalning. Detsamma gäller underhållsbidrag som betalas en gång för alla. Denna preskriptionstid kan inte avbrytas, men underhållet kan drivas in ur egendom som ställts i pant eller medel som utmätts eller som hör till konkursboet.

Enligt 16 § lagen om underhållstrygghet (671/1998) preskriberas kommunens regressfordran i enlighet med nämnda principer inom fem år från början av året som följer på det år under vilket underhållsstödet har betalats. Efter denna tidpunkt får underhållsstöd som kommunen betalat till barn inte drivas in av den underhållsskyldige.

2 §. *Förhållandet till specialbestämmelser.* Paragrafen gäller förhållandet mellan preskriptionslagen och de preskriptionsbestämmelser som finns någon annanstans i lagstiftningen. Fastän det i propositionen föreslås att vissa grundläggande privaträttsliga bestämmelser om preskription skall upphävas eller ändras kommer det i lagstiftningen att finnas kvar en hel del bestämmelser om preskription och tiden för väckande av talan. I enlighet med vad som framgår av avsnitten 1.3 och 4.6, utgör dessa specialbestämmelser en till sitt innehåll och tillämpningsområde mycket heterogen grupp. Av bestämmelserna framgår det i allmänhet inte hur specialbestämelsen påverkar tillämpningen av de allmänna preskriptionsbestämmelserna.

Enligt allmänna principer åsidosätter en specialbestämmelse en allmän bestämmelse. Enligt paragrafens 1 mom. tillämpas bestämmelserna i preskriptionslagen dock som kompletterande bestämmelser. Bestämmel-

serna i preskriptionslagen blir tillämpliga till den del som det inte uttryckligen föreskrivs något annat i en speciallag. I många specialbestämmelser anges också endast den tid inom vilken skulden preskriberas. Då är det bestämmelserna i preskriptionslagen som anger hur preskriptionen kan avbrytas och vilka rättsverkningar avbrytandet och preskriptionen har.

Det är enligt den gällande lagstiftningen oklart om den tioåriga preskriptionstiden i preskriptionsförordningen skall tillämpas jämsides med de preskriptionstider som specialbestämmelserna anger. Frågan blir för närvarande aktuell i synnerhet då den preskriptionstid som finns i specialbestämmelsen börjar löpa när skulden förfaller till betalning. Då är det möjligt att den allmänna preskriptionstiden som räknas från rättgrundens uppkomst hinner löpa ut före den särskilda preskriptionstid som räknas från en senare tidpunkt. Om bestämmelserna tillämpas jämsides, kan gäldenären åberopa preskription enligt preskriptionsförordningen även om den särskilda preskriptionstiden inte ännu har löpt ut eller om den inte ens har börjat löpa. Om det anses att det endast är specialbestämmelsen som skall tillämpas, kan inte skulden preskriberas enligt bestämmelserna i preskriptionsförordningen.

I vissa specialbestämmelser har en uttrycklig ståndpunkt tagits till denna tillämpningsfråga. Enligt 11 kap. 1 e § konsumentskyddslagen och 19 § borgenslagen tillämpas de preskriptionstider som avses i nämnda lagrum jämsides med bestämmelserna i preskriptionsförordningen. Om inte specialbestämmelsen innehåller motsvarande hänvisningar, måste frågan avgöras med hjälp av tolkning. Klara tolkningsregler finns dock inte, utan rättslitteraturen säger att frågan om eventuell jämsides tillämpning måste avgöras från fall till fall med beaktande av de syften som den särskilda preskriptionsbestämmelsen har.

Enligt den första meningen i den föreslagna paragrafens 1 mom. skall en bestämmelse i någon annan lag om preskriptionstiden för en skuld iakttas i stället för den preskriptionstid som föreskrivs i preskriptionslagen. Preskriptionstider som följer av olika lagar tillämpas således inte samtidigt, utan det är endast den

preskriptionstid som anges i specialbestämmelsen som blir tillämplig. Detta motsvarar den lösning som preskriptionslagen företräder, enligt vilken varje skuld har en enda preskriptionstid som kan avbrytas.

En annan med jämsides tillämpning förknippad fråga är huruvida en specialbestämmelse om preskription begränsar möjligheterna att framställa ett krav med någon annan rättsgrund än den som bestämmelsen egentligen gäller. Borgenären kan i vissa fall framställa ett krav så att han åberopar både ett avtal och en utomkontraktuell grund eller både objektivt ansvar och culpaansvar. I vissa bestämmelser har skillnaderna mellan ansvarsgrunderna beaktats. En sådan bestämmelse är till exempel 2 kap. 14 § 3 mom. lagen om öppna bolag och kommanditbolag (389/1988), enligt vilken de särskilda preskriptionstider som annars tillämpas på en bolagsmans ansvar inte gäller skadeståndstalan som grundar sig på en straffbar gärning.

Enligt 1 § skadeståndslagen tillämpas skadeståndslagen inte på avtalsförhållanden. Därför är det klart att borgenärerna inte har kunnat åberopa den preskriptionstid som finns i skadeståndslagen gentemot sina avtalsparter. När det gäller utomkontraktuell ansvar har däremot bestämmelserna i skadeståndslagen om ansvar på grund av vållande ansetts kunna tillämpas jämsides med en specialbestämmelse om objektivt ansvar.

Enligt den andra meningen i den föreslagna paragrafens 1 mom. hindrar inte preskriptionstiden i en specialbestämmelse borgenären att framställa ett krav med någon annan rättsgrund än den som avses i specialbestämmelsen. Borgenären kan således framställa sitt krav direkt med stöd av skadeståndslagen, också om den fordran som grundar sig på en speciallag är preskriberad. Till exempel ett ersättningskrav för en personskada som orsakats av en felaktig produkt kan framställas trots att den tid som föreskrivs i 9 § produktansvarslagen har löpt ut, om de förutsättningar som skadeståndslagen föreskriver för ansvar på grund av vållande föreligger. Tillämpningssituationer av detta slag uppstår dock i framtiden mera sällan än förut, eftersom den tidpunkt vid vilken preskriptionstiden föreslås börja löpa är densamma som i nyare specialbestämmelser. Det

finns bara ett fåtal specialbestämmelser enligt vilka skadevållaren har objektivt ansvar och fordran har en klart kortare preskriptionstid än den föreslagna.

Efter att en dom eller någon annan utsökningsgrund har meddelats övergår man enligt 2 mom. alltid till att endast tillämpa preskriptionslagens bestämmelser. Efter en domstolsbehandling finns det inte längre några med utredningen av skuldens grund förknippade orsaker till att fortsätta tillämpa preskriptionstiderna i specialbestämmelser. När en lagakraftvunnen dom har meddelats förlängs preskriptionstiden enligt 13 § 2 mom. till fem år. Det vedertagna synsättet har också tidigare varit att det uteslutande är bestämmelserna i preskriptionsförordningen som skall tillämpas efter att en dom eller någon annan utsökningsgrund har meddelats.

Specialbestämmelserna kan, såsom konstateras i den allmänna motiveringen, indelas i preskriptionsbestämmelser och bestämmelser om tiden för väckande av talan. I många fall går det inte att säga varför man valt ett visst regleringssätt. Det är inte heller ändamålsenligt att dra några långt gående slutsatser av denna differentiering till exempel med tanke på rättsverkningarna av ett överskridande av den utsatta tiden. Enligt paragrafens 3 mom. tillämpas ovan beskrivna bestämmelser om förhållandet mellan specialbestämmelser och preskriptionslagen också när det i en specialbestämmelse är fråga om den tid som utsatts för väckande av talan. Förutom tiden för väckande av talan tillämpas således inte de i preskriptionslagen föreskrivna preskriptionstider som kan avbrytas. Till den del som det inte i specialbestämmelsen om tiden för väckande av talan finns en uttrycklig undantagsbestämmelse, tillämpas preskriptionslagen såsom kompletterande bestämmelser. Efter att tiden för väckande av talan har löpt ut anses skulden ha preskriberats och 14—20 § blir tillämpliga.

Om det i bestämmelsen krävs att talan skall väckas eller skulden skall sökas ”lagligen” inom en viss tid, är det dock klart att den bestämda tiden inte kan förlängas genom fritt formulerade avbrytande åtgärder. Nuförtiden är det i viss mån oklart om en utsatt tid kan avbrytas genom andra åtgärder än genom att väcka talan. Enligt förslaget jämföras med

väckande av talan också alla andra i 11 § nämnda rättsliga åtgärder för avbrytande. Efter en lagakraftvunnen dom kan skulden avbrytas också utan iakttagande av formföreskrifter.

I vissa lagar, såsom växellagen och checklagen, finns det dock undantagsbestämmelser enligt vilka väckande av talan inte är tillräckligt för att avbryta preskriptionen, utan det krävs att en stämning delges. Dessa bestämmelser baserar sig på internationella förpliktelser som förutsätter enhetliga förfaranden i olika länder. Dessa undantagsbestämmelser skall fortsättningsvis tillämpas.

3 §. *Lagens tvingande natur.* Enligt paragrafens 1 mom. är bestämmelserna i lagen tvingande på så sätt att avvikelser från dem inte får göras till nackdel för gäldenären. Detta svarar mot gällande rätt även om det inte finns någon skriven regel om saken. Också preskriptionstiderna i specialbestämmelserna är tvingande på samma sätt.

Indispositiviteten innebär att avtalsvillkor som uppskjuter preskriptionen är ogiltiga. Genom avtal kan man till exempel inte förlänga preskriptionstiden från tre år till fem år eller bestämma att skulden i fråga överhuvudtaget inte preskriberas. Inte heller preskriptionstidens begynnelse kan flyttas till en senare tidpunkt till exempel så att preskriptionen av ersättning för avtalsbrott börjar löpa först när den ena parten har framställt ett konkret krav. Utan verkan är också villkor enligt vilka preskriptionen kan avbrytas på något annat sätt än det som lagen tillåter.

Partskonstellationen mellan borgenären och gäldenären har ingen betydelse med tanke på lagens tvingande natur. Preskriptionsregelverket skyddar således inte enbart den svagare parten i avtalsförhållandet. Ur rättspolitisk synvinkel är det förstas viktigast att säkerställa att bestämmelserna skyddar konsumenter, enskilda borgensmän och andra gäldenärer i motsvarande situation. Men preskriptionslagstiftningens syften sträcker sig inte endast till dessa situationer och till det skyddsbehov som privatpersoner har, utan med dem strävar man också efter att på ett allmännare plan och ur samhällets synvinkel säkra klarheten i skuldförhållanden.

Inte heller praktiska orsaker talar för en begränsning av indispositiviteten. Under bered-

ningen har det inte kommit fram några exempel på situationer där en längre reaktionstid vore att anse sedvanlig mellan näringsidkare eller behövlig med tanke på något visst slag av avtal eller affärsverksamhet. Villkor som tillåter borgenären att vara passiv en längre tid också sedan skulden förfallit till betalning kan dessutom anses ensidigt gynna borgenären och vara överraskande. Om man vill förlänga tiden för felansvar vid till exempel byggnadsentreprenader eller för andra synnerligen värdefulla objekt, kan detta vid behov ske genom garantiförbindelser eller andra motsvarande ansvarsförbindelser.

Bestämmelserna i lagen hindrar inte att man kommer överens om sådana villkor som förkortar preskriptionstiden för en skuld. Borgenären kan i allmänhet också i förväg begränsa sina rättigheter genom avtal. I praktiken har sådana avtal varit mycket ovanliga. Om man vill begränsa borgenärens rättigheter gör man det ofta genom att komma överens om när borgenären senast måste lämna en felanmälan.

Också när det inte enligt lag är förbjudet att komma överens om en kortare preskriptionstid, kan man inte helt fritt avtala om preskriptionstiden. Ett villkor om en mycket kort preskriptionstid kan anses vara strängt och överraskande, varvid stora krav ställs för att det skall vara giltigt. Den som sätter upp standardavtal är enligt allmänna avtalsrättsliga principer skyldig att uttryckligen förklara för motparten vilken betydelse ett sådant villkor har. En kort preskriptionstid kunde också leda till ett orimligt resultat för borgenären, om denne inte har tillräckligt med tid för att driva in skulden eller ens framställa ett krav. Oskäliga avtalsvillkor kan enligt 36 § rätts-handlingslagen antingen jämkas eller lämnas utan avseende. När det gäller konsumentavtal blir också bestämmelserna i 4 kap. konsumentskyddslagen tillämpliga. Vid tolkning av dessa bestämmelser måste man beakta direktivet om oskäliga villkor i konsumentavtal (93/13/EEG), där det i punkt q i bilagan sägs att avtalsvillkor som begränsar konsumentens rätt att väcka talan eller utnyttja andra rättsmedel kan anses vara oskäliga.

De särskilda preskriptionsbestämmelser som finns annorstädes i lagstiftningen kan vara tvingande också på så sätt att de pre-

skriptionstider som nämns i dem inte kan förkortas genom avtal. Arbetsrättsliga bestämmelser är tvingande till förmån för arbetstagaren. Således kan inte heller bestämmelserna i arbetsavtalslagen om preskriptionstid och tid för väckande av talan förkortas genom arbets- eller kollektivavtal. Det samma gäller 73 och 74 § lagen om försäkringsavtal, i vilka det föreskrivs om försäkringsbolagens ersättningskyldighet. När det gäller betalning av försäkringsersättning är det försäkringsbolaget som är gäldenär och den ersättningsberättigade som är borgenär. Enligt 3 § lagen om försäkringsavtal är lagen tvingande till fördel för försäkringstagaren, den försäkrade och andra ersättningstagare och det är således inte möjligt att begränsa deras rätt till ersättning genom preskriptionsvillkor i försäkringsavtalet.

Paragrafens 2 mom. gäller avtal om tillämplig lag. Bestämmelserna i preskriptionslagen skall anses vara internationellt tvingande till fördel för såväl konsumenter som enskilda borgensmän och enskilda pantsättare. Preskriptionslagens bestämmelser kan inte för dessa parter del åsidosättas genom avtalsvillkor enligt vilka någon annan stats lag skall tillämpas på en skuld och dess preskription. Gränsöverskridande handel och tillhandahållande av krediter och tjänster blir allt vanligare och därför blir frågorna om tillämplig lag allt oftare aktuella.

Angående den lag som tillämpas på avtal föreskrivs i en konvention som ingicks i Rom den 19 juni 1980, nedan Romkonventionen, och som har satts i kraft i Finland genom lag (398/1998). Huvudprincipen i Romkonventionen är att parterna får avtala fritt om tillämplig lag. Om en laghänvisning inte har gjorts i ett avtal, tillämpas på avtalet lagen i den stat till vilken avtalet har starkaste anknytning. Enligt artikel 4 i konventionen antas ett avtal ha starkaste anknytning till den stat där den avtalspart som ansvarar för utförandet av avtalets karaktäristiska prestation har sin hemvist eller sitt huvudsakliga verksamhetsställe vid avtalets ingående. I konsumentförhållanden blir enligt artikel 5 dock i allmänhet de tvingande bestämmelserna i lagen i den stat där konsumenten har hemvist tillämpliga. Begreppet konsumentavtal i Romkonventionen omfattar dock inte enskild

borgen och inte heller alla de andra avtal mellan privatpersoner och näringsidkare som i den finska materiella rätten nuförtiden anses vara konsumentavtal.

Artikel 7 i Romkonventionen begränsar parternas rätt att bestämma om tillämplig lag. Artikeln återspeglar den i den internationella privaträtten allmänt omfattade principen att vissa lagbestämmelser är direkt tillämpliga. Enligt den föreslagna paragrafen är de tvingande bestämmelser som skyddar konsument, enskilda borgensmän och enskilda pantsättare internationellt tvingande bestämmelser på det sätt som avses i artikel 7 i Romkonventionen. De kan inte åsidosättas genom en hänvisning till en främmande stats lag då avtalet har nära anknytning till Finland eller frågan skall behandlas vid finsk domstol.

Å andra sidan framgår det av 2 mom. att bestämmelserna i preskriptionslagen inte för övriga skulders del anses vara internationellt tvingande. I avtal som gäller internationell affärsverksamhet är det vanligt att man avtalar om tillämplig lag och anger detta i form av en laghänvisning. Samtidig tillämpning av lagen i flera stater orsakar osäkerhet och oförutsebarhet. Därför är utgångspunkten i förslaget också att man i avtal som gäller näringsverksamhet avgör frågan om preskription av skulder i enlighet med den statens lag som annars skall tillämpas på avtalet eller som parterna har valt som tillämplig lag.

Preskriptionstiden och dess början

4 §. *Den allmänna preskriptionstiden.* I paragrafen bestäms om den allmänna preskriptionstiden för skulder. Den föreslagna preskriptionstiden är i allmänhet tre år.

Den allmänna preskriptionstiden är således enligt förslaget väsentligt kortare än den nuvarande tioåriga preskriptionstiden. Detta ändringsförslag och bakgrunden till det beskrivs i avsnitt 4.2 i den allmänna motiveringen. Det är dock skäl att understryka att en stor del av skulderna redan i dag har en kortare preskriptionstid. Till exempel preskriptionstiden för konsumentfordringar har sedan år 1994 varit tre år.

Samtidigt som preskriptionstiden blir kortare har preskriptionstidens begynnelse-

punkt uppskjutits. Enligt förslaget börjar preskriptionstiden löpa när skulden förfaller till betalning eller borgenären kan framställa ett betalningskrav till gäldenären. Förhållandet mellan preskriptionstidens längd och dess början har behandlats i avsnitten 4.2 och 4.3 i den allmänna motiveringen.

I paragrafen hänvisas också till 5—7 §, där det finns utförligare bestämmelser om när den treåriga preskriptionstiden börjar löpa i olika situationer. Hänvisningen till dessa lagrum bestämmer samtidigt vilka fall den treåriga preskriptionstiden överhuvudtaget skall tillämpas på. Om preskriptionstiden för en skuld inte börjar löpa i enlighet med dessa bestämmelser, är preskriptionstiden enligt 8 § tio år lång. I praktiken är det få skulder som har en tioårig preskriptionstid. Penningsskulderna, som är de skulder som i allmänhet berörs av preskription, har nästan utan undantag en kort preskriptionstid. Således är det den treåriga preskriptionstiden som enligt den nya lagen kan anses vara den allmänna preskriptionstiden och den tioåriga preskriptionstiden tillämpas i andra hand. Särskilt bör det observeras att preskriptionslagens bestämmelser om preskriptionstider på tre och tio år inte tillämpas jämsides och att en skuld endast kan ha en enda preskriptionstid.

Den föreslagna preskriptionstiden på tre år kan avbrytas. Denna tid representerar således inte alls hela den tid under vilken indrivningen av en skuld kan pågå. Borgenären måste dock inom den tiden kräva gäldenären på betalning eller påminna gäldenären om skulden eller måste få en betalning eller något annat erkännande som visar att gäldenären är medveten om skulden. Bestämmelser om avbrytande finns i 10 och 11 §. När preskriptionen avbryts börjar det löpa en ny preskriptionstid. Om åter en avbrytande åtgärd inte vidtas i tid, upphör skulden till följd av preskription.

5 §. *Preskriptionstidens början när förfallodagen är bestämd.* I paragrafen föreskrivs om preskriptionstidens början i de fall där skuldens förfallodag har fastställts på förhand på ett för gäldenären bindande sätt. Härvid är förfallodagen samtidigt preskriptionstidens begynnelsepunkt.

Tillämpning av paragrafen förutsätter att skuldens förfallodag är avtalad eller bestämd i förväg på ett sätt som binder gäldenären.

Härvid är förfallodagen känd både för gäldenären och borgenären. I bestämmelsen används samma uttryckssätt som i 5 § 1 mom. räntelagen. Vid tolkning av när förfallodagen kan anses vara bestämd i förväg kan man också stödja sig på tolkningen av ifrågavarande bestämmelse i räntelagen.

I största delen av kreditavtalen har man uttryckligen avtalat om tidtabellen för amortering av krediten eller när den förfaller till betalning i sin helhet. Detsamma gäller andra ekonomiskt betydande köp- och hyresavtal. I dessa fall är varje bestämda dag på vilken gäldenären skall betala ränta eller en delprestation en i lagen avsedd förfallodag som binder gäldenären. Ett villkor som gäller förfallodagen kan ingå antingen i det ursprungliga avtalet mellan parterna eller i en komplettering eller ändring som gjorts senare under avtalsförhållandet.

Förutom i ett uttryckligt avtalsvillkor kan förfallodagen bestämmas utifrån parternas vedertagna praxis. Förfallodagen kan också grunda sig på en ensidig förbindelse såsom villkoren i masskuldebrevslån.

Förfallodagen kan anses vara i förväg bindande för gäldenären också då betalningstidpunkten bestäms enligt lag. Således skall hyran enligt 34 § lagen om hyra av bostadslägenhet betalas den andra dagen varje månad, om inte något annat har bestämts i hyresavtalet. Arbetslön skall på motsvarande sätt enligt arbetsavtalslagen betalas den sista dagen av löneperioden, om inte något annat har avtalats. I 5 § 1 mom. lagen om skuldebrev finns också en bestämmelse om räntans förfallodag.

Med en förfallodag som är bunden till en viss kalenderdag skall jämföras de fall där skulden skall betalas inom en viss tid, till exempel inom november månad eller under år 2003. I dessa fall räknas preskriptionstiden från den sista dagen av den bestämda tiden.

Om förfallodagen inte är avtalad, förfaller en skuld enligt 5 § 1 mom. lagen om skuldebrev till betalning när borgenären så kräver. I sådana fall tillämpas beträffande preskriptionstidens begynnelsepunkt i allmänhet bestämmelserna i 6 och 7 § i den föreslagna lagen enligt vilka preskriptionstiden börjar löpa redan när borgenären har rätt att kräva betalning, det vill säga innan skulden förfal-

ler till betalning till följd av borgenärens åtgärder. Ett av borgenären framställt betalningskrav har dock betydelse då kredit har beviljats tills vidare utan att förfallodagen har avtalats. Ett betalningskrav eller någon annan åtgärd som får en skuld att förfalla till betalning leder enligt 8 § 2 mom. alltid till att en tre års preskriptionstid börjar löpa från förfallodagen. Således kan man allmänt konstatera att skuldens förfallodag enligt preskriptionslagen alltid är preskriptionstidens sista möjliga begynnelsepunkt.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om de situationer där skuldens förfallodag är avtalad på förhand, men skulden förfaller till betalning före förfallodagen på grund av gäldenärens avtalsbrott eller av någon annan orsak. Den omständigheten att borgenären enligt avtalsvillkoren eller enligt allmänna obligationsrättsliga regler har rätt att säga upp skulden före förfallodagen är inte av betydelse. Preskriptionstiden börjar inte löpa förrän skulden faktiskt förfaller till betalning på grund av en uppsägningsåtgärd.

I de situationer som hör till momentets tillämpningsområde kommer preskriptionstidens begynnelsepunkt att bero på innehållet i de villkor som gäller förfallodag och uppsägning. I allmänhet förfaller en skuld till betalning när borgenären återoppar ett i avtalet avsett dröjsmål med betalningen eller någon annan uppsägningsgrund och den avtalade uppsägningstiden har löpt ut. Om en skuld enligt villkoren förfaller till betalning en månad efter att den sagts upp, börjar också preskriptionstiden löpa när uppsägningstiden löpt ut. En förtida uppsägning av en skuld förutsätter i allmänhet uppsägningsåtgärder av borgenären, varvid både borgenären och gäldenären vet när skulden förfaller till betalning och således också känner till den tidpunkt från vilken preskriptionstiden räknas. I andra än konsumentfordringar kan uppsägningsvillkoret också sättas upp så att skulden förfaller till betalning automatiskt när villkoren uppfylls. I praktiken är sådana här villkor, som kan leda till att skulden förfaller till betalning utan att parterna är medvetna om det, ovanliga.

6 §. *Preskriptionstidens början när förfallodagen för en köpeskilling inte är bestämd.* I paragrafen bestäms om preskriptionstidens

begynnelsetidpunkt när förfallodagen för en köpeskillning eller något annat vederlag inte är i förväg bestämd på ett för gäldenären bindande sätt. I dessa fall har preskriptionstidens begynnelsetidpunkt knutits till den partens prestation som är borgenär. Enligt förslaget börjar preskriptionstiden löpa när den part som är borgenär har fullgjort sin prestations-skyldighet.

Till denna paragrafs tillämpningsområde hör de flesta fordringar som grundar sig på ömsesidigt förpliktande avtalsförhållanden i vilka parterna inte på förhand avtalat om förfallodag. Förslaget följer obligationsrättens allmänna principer. Utgångspunkten är att prestationerna sker samtidigt och att betalning kan krävas så snart en prestation har skett.

Köp av lösöre är ett exempel på en typisk till paragrafens tillämpningsområde hörande situation. Enligt 49 § 1 mom. köplagen skall köparen betala köpeskillningen när säljaren kräver det. Köparen är dock inte skyldig att betala förrän varan hålls honom till handa eller ställs till hans förfogande. Det finns en liknande bestämmelse i 5 kap. 24 § konsumentskyddslagen. Enligt förslaget börjar preskriptionstiden för köpeskillningen att löpa när säljaren har fullgjort sin prestationsskyldighet. Preskriptionen beror således inte på när säljaren sänder en faktura eller säger upp skulden.

Paragrafen lämpar sig också för anskaffning av tjänster. Då börjar preskriptionstiden löpa när den som tillhandahåller tjänsterna har fullgjort sina avtalsenliga skyldigheter. I vidsträckt tjänsteavtal såsom entreprenader kan man avtala om förrättande av särskild mottagningssyn. Då anses prestationsskyldigheten ha fullgjorts när mottagningssynen har förrättats.

Köparens eller tjänstebeställarens betalningsskyldighet förutsätter att säljaren eller tillhandahållaren av tjänsten har fullgjort sin prestation på ett felfritt sätt. Om köparen har krav som grundar sig på säljarens dröjsmål eller fel, har han rätt att låta bli att betala till den delen. Preskriptionstiden för den köpeskillning som innehållits börjar löpa först när säljaren fullgjort sin prestationsskyldighet och han till följd av detta har rätt att kräva köpeskillningen.

Utanför tillämpningsområdet står krediter som inte direkt hänför sig till ett köp eller till någon annan prestationsskyldighet. Paragrafen gäller endast köpeskillning och andra vederlag och i utpräglade kreditförhållanden är det inte fråga om att erlagga vederlag utan om att betala en skuld.

7 §. *Preskriptionstidens början och maximal längd vid ersättningar.* I paragrafen föreskrivs om preskription av skadestånd och annan gottgörelse. Dessa skulder är till sin karaktär sådana att förfallodagen inte kan avtalas i förväg.

Den tre år långa preskriptionstiden börjar löpa när borgenären kan framställa ett betalningskrav på gäldenären. Ett krav förutsätter naturligtvis att borgenären fått kännedom om att en skada uppstått och om den som ansvarar för skadan.

I 1 mom. 1 punkten i den föreslagna paragrafen föreskrivs om preskriptionstiden när det gäller gottgörelse för felaktig prestation eller något annat avtalsbrott. Preskriptionstiden börjar löpa när köparen eller någon annan mottagare av en prestation upptäcker eller borde ha upptäckt ett fel eller en brist i köpeobjektet eller något annat fel i den andra avtalspartens prestation.

Enligt gällande rätt börjar preskriptionstiden också för gottgörelse för en felaktig prestation löpa redan när avtalet ingås. Förslaget skiljer sig väsentligt från den nuvarande lagen eftersom preskriptionstiden börjar löpa först när den felaktiga prestationen fullgjorts och köparen eller någon annan som tar emot prestationen har upptäckt felet eller bristen.

Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i många avseenden bestämmelserna om felanmälan (reklamation). Preskriptions- och reklamationstiden börjar enligt förslaget löpa samtidigt. Bestämmelser om reklamationstid vid köp finns bland annat i 32 § köplagen, 2 kap. 25 § jordabalken, 4 kap. 19 § och 6 kap. 14 § lagen om bostadsköp samt 5 kap. 16 § konsumentskyddslagen. För tjänsteavtalens del finns det motsvarande reklamerationsbestämmelser i 8 kap. 16 § och 9 kap. 16 § konsumentskyddslagen. Om en felanmälan inte görs inom skälig tid efter att felet upptäckts, förlorar köparen eller någon annan borgenär sin rätt att framställa krav som grundar sig på felet. Reklamation förutsätts

dock inte, om säljaren eller köparen eller tillhandahållaren av tjänsten har handlat i strid med tro och heder eller grovt vårdslöst.

Reklamationsskyldigheten kan anses vara en allmän avtalsrättslig regel när det gäller fel i ett köpeföremål eller någon annan prestation som säljaren fullgör. Reklamation förutsätts däremot inte i dröjsmålssituationer. I den bestämmelse som gäller preskriptionstid skiljer man däremot inte på olika avtalsbrott. Preskriptionstiden för ett gottgörelsekrav börjar således löpa när avtalsbrottet upptäcks också när det till exempel är fråga om säljarens dröjsmål eller orättmätig hävning av ett fortlöpande avtal.

Reklamation skall enligt huvudregeln göras i mycket snabbare ordning än inom de tre år som föreslås vara preskriptionstiden. Således förlorar en passiv köpare i allmänhet inte sina rättigheter till följd av preskription utan för att han försummat reklamationen. Köparens reklamation avbryter för sin del i allmänhet preskriptionstiden. Preskriptionstiden avbryts dock inte om köparen endast meddelar att varan är felaktig utan att samtidigt anmäla sitt krav.

Frågan om de förutsättningar under vilka köparen kan kräva ersättning för fel avgörs med stöd av avtalet och den materiella lag som gäller avtalstypen i fråga. Prestationen anses allmänt vara felaktig om den avviker från vad som avtalats eller från den kvalitetsnivå som anses vara sedvanlig.

Den väsentliga frågan när det gäller preskriptionstiden är när köparen eller någon annan som kan få gottgörelse upptäckte eller borde ha upptäckt ett fel eller en brist som belastar den andra avtalspartens prestation. Det är inte alltid av avgörande betydelse när köparen faktiskt upptäcker felet. På samma sätt som när det gäller reklamation börjar tiden löpa när felet borde ha upptäckts. Orsaken till detta är att köparen förutsätts granska varan eller prestationen utan dröjsmål.

Det kan vara möjligt att upptäcka ett fel redan vid en sedvanlig kontroll av varan vid mottagandet. Härvid börjar preskriptionstiden löpa rätt snart efter att köparen fått varan i sin besittning. Ett fel kan dock vara sådant att det inte kan upptäckas genast utan det visar sig först efter att varan tagits i bruk eller till och med sålts vidare. När det gäller dessa

dolda fel börjar preskriptionstiden löpa vid den tidpunkt när felet har visat sig eller den minuthandlare som köpt varan fått veta om felet till följd av en reklamation från en kund.

Enligt vedertagen uppfattning är upptäckandet av en brist i sig inte avgörande när man skall fastställa reklamationstidens begynnelsepunkt, utan det krävs dessutom att den som upptäckte bristen borde ha förstått att det är fråga om ett fel som orsakar ersättningsskyldighet för avtalsparten. Detsamma gäller vid beräkning av preskriptionstiden.

Preskriptionstiden börjar således inte alltid löpa vid den tidpunkt då till exempel de funktionsstörningar som felet i varan orsakat kunde upptäckas för första gången. Köparen bör utöver detta ha förstått att störningarna orsakas av ett fel i varan och inte till exempel av att den används på ett felaktigt sätt. Köparen kan ha låtit reparera varan i en situation där man inte skäligen kan förvänta sig att han förstått att det är fråga om ett fel i varan som har rättslig betydelse. Härvid börjar preskriptionstiden löpa först när köparen i samband med reparationsarbetet fått veta att varan har ett fel.

I fastighetsköp är det också så att köparen har möjlighet att granska fastigheten grundligt förts när han fått den i sin besittning. Exempelvis fel i en byggnad visar sig ofta först när man börjar göra reparationer och ändringsarbeten på den eller när man bott i den en längre tid. Fel i fastighetsköp karaktäriseras också av att de visar sig först när det gått en lång tid sedan köpet ingicks. Således börjar preskriptionstiden för de fordringar som grundar sig på ett fel i prestationen i många fall löpa flera år efter att fastigheten överlåtits.

Enligt 2 kap. 25 § 2 mom. jordabalken skall kvalitetsfel i allmänhet åberopas inom fem år från överlåtelsen av besittningen av fastigheten. I lagen om bostadsköp finns det en motsvarande fast tidsfrist för reklamation. När det gäller köp av en begagnad bostad måste köparen meddela säljaren ett fel inom två år från överlåtelsen av besittningen av bostaden. Dessa reklamationstider kan löpa ut innan ett ersättningsanspråk skulle ha preskriberats enligt preskriptionsbestämmelserna eller, när det gäller dolda fel, innan preskriptionstiden ens börjat löpa.

När det är fråga om tjänster påverkas kundens ställning väsentligt av tjänstens art. I alldagliga tjänster av sedvanligt slag kan ett fel vanligen upptäckas omedelbart när tjänsteleverantören fullgjort sin prestation varvid också preskriptionstiden börjar löpa vid den tidpunkten. I omfattande tjänsteavtal av typen entreprenad kan det dock vara möjligt att felet upptäcks först en lång tid efter prestationen. I omfattande tjänsteavtal kan det å andra sidan vara möjligt för beställaren att upptäcka ett fel redan medan prestationen håller på att fullgöras, före överlåtelsen. I sådana fall har beställaren ofta grundad anledning att anta att den som utför tjänsten avhjälpel fel och brister innan arbetet avslutas. I allmänhet kan preskriptionstiden anses börja löpa först när tjänsten har avlämnats.

Vid prövning av vad köparen eller någon annan mottagare av en gottgörelse borde ha vetat följer man objektiva bedömningsprinciper. Måttstocken är sedvanlig omsorgsfullhet och aktivitet. Köparen kan inte åberopa att han i strid med god sed har försummat en granskning eller utfört den på ett bristfälligt sätt. Föremålet för ett köp och användningsändamålet liksom köparens ställning och sakkunskap påverkar dock uppfattningen om när ett fel borde ha upptäckts. En konsument kan inte åläggas samma grad av utrednings-skyldighet som en näringsidkare.

I momentets 2 *punkt* föreskrivs om när preskriptionstiden för en skadeståndsfordran som grundar sig på ett ombuds, en företrädares eller någon annan uppdragstagares fel eller försummelse börjar löpa. Preskriptionstiden börjar enligt denna punkt löpa när uppdragstagaren lämnar sin redovisning eller, om skadeståndsgrunden inte framgår av redovisningen, när huvudmannen har eller borde ha upptäckt felet eller försummelsen.

Den föreslagna bestämmelsen ersätter bestämmelsen i 18 kap. 9 § handelsbalken, enligt vilken talan mot ett ombud skall väckas inom ett år och en natt från redovisningen. Bestämmelsen har utan stöd av skriven lag av hävd tolkats så att den ettåriga tiden för väckande av talan gäller endast situationer där skadeståndsgrunden framgår av ombudets redovisningsuppgifter. I övriga fall preskriberas en skadeståndsfordran i enlighet med den allmänna tio års preskriptionstiden.

Förslaget förlänger den tid inom vilken ett skadeståndskrav kan framställas då skadeståndsgrunden framgår av den redovisning som uppdragshavaren lämnar. Nuförtiden gäller preskriptionshotet de situationer där redovisningen i efterskott bedöms ha innehållit tillräckligt med uppgifter för att väcka talan. I alla situationer är detta dock inte entydigt klart. Den ur huvudmannens synvinkel mycket korta preskriptionstiden har lett till en strängare tolkning av när grunden kan anses ha framgått av de redovisade uppgifterna.

Till den nuvarande preskriptionstidens stränghet bidrar dessutom att borgenären också måste bereda sig på att väcka talan inom den bestämda tiden. Enligt förslaget kommer skadeståndskrav som har sin grund i uppdrag att omfattas av de sedvanliga preskriptionsreglerna, varvid det för borgenärens del är tillräckligt att avbryta preskriptionen på ett icke-formbundet sätt.

Uppdragstagare som avses i punkten i fråga är bland annat advokater, fastighetsförmedlare, handelsrepresentanter, kommissionärer och andra ombud, vilkas uppdrag grundar sig på ett avtal mellan ombudet och huvudmannen. Den föreslagna bestämmelsen gäller också förvaltare av och andra företrädare för konkursbon samt boutredningsmän och skiftesmän i dödsbon som handlar på förordnande av domstol. Enligt förslaget görs motsvarande ändring i 61 § lagen om förmyndarverksamhet. Preskriptionstiden för en omyndigs rätt att kräva ersättning av intressebevakaren kan dock aldrig börja löpa innan den omyndige blivit myndig.

I bolagslagstiftningen finns det rätt utförliga bestämmelser med vidsträckt tillämpningsområde om den tid inom vilken och de förutsättningar under vilka man för ett bolags del kan kräva skadestånd av styrelsemedlemmar och andra som företräder bolaget. Till exempel ett aktiebolag måste enligt 15 kap. 7 § väcka talan mot medlem av styrelsen eller verkställande direktören inom tre år från slutet av den räkenskapsperiod under vilken det beslut fattades eller den åtgärd vidtogs som talan grundar sig på. Några ändringar i dessa bestämmelser ingår inte i förslaget. Däremot bör man observera att exempelvis ovan nämnda tid för väckande av talan inte gäller bolagets aktieägares eller borgenä-

rens skadeståndsyorkanden, utan för deras del iakttas de allmänna reglerna om preskription. Eftersom de frågorna inte gäller uppdragsförhållanden mellan huvudman och företrädare utan andra slag av skadeståndskrav, börjar preskriptionstiden enligt 3 punkten löpa när den skadelidande har fått kännedom om skadan.

Preskriptionstiden börjar enligt förslaget i regel löpa när uppdragstagaren lämnar sin redovisning. Preskriptionen är bunden till den faktiska redovisningstidpunkten och således har den tidpunkt vid vilken redovisningen borde ha gjorts enligt lag eller avtal inte någon betydelse. Därför kan preskriptionen skjutas upp vid uppdragstagarens dröjsmål med redovisningen. Syftet är ju inte att den redovisningsskyldige skall kunna få en fördel av sin egen försummelse. Före redovisningen har huvudmannen i allmänhet inte någon möjlighet att avgöra om uppdragstagaren har orsakat en skada som skall ersättas.

I alla situationer kan huvudmannen inte enbart på basis av de redovisade uppgifterna upptäcka att uppdragstagarens åtgärder är bristfälliga eller felaktiga eller att de orsakat skada. Felet kan vara så dolt eller svårt att upptäcka att det framgår av de redovisade uppgifterna endast om man har hjälp av en sakkunnig. Den utgångspunkt man stannat för i förslaget är att preskriptionen börjar löpa vid redovisningstidpunkten endast om skadeståndsgrunden framgår av de redovisade uppgifterna. Så är det inte om man i samband med redovisningen inte gett riktiga och tillräckliga uppgifter om skadeståndsgrunden. Det är ingen skillnad om den redovisningsskyldige låtit bli att lämna uppgifterna medvetet eller helt omedvetet.

Om skadeståndsgrunden inte framgår av de redovisade uppgifterna, börjar preskriptionstiden löpa när huvudmannen har eller borde ha upptäckt felet eller försummelsen. Av huvudmannen förutsätts sedvanlig aktivitet för att upptäcka ersättningsgrunden, men någon omfattande utredningsskyldighet har han i allmänhet inte. Huvudmannen kan dock vara skyldig att begära kompletterande uppgifter om han har grundad anledning att misstänka att uppdragstagaren har handlat på ett sätt som orsakar skadeståndsansvar. Preskriptionstiden börjar löpa när huvudmannen fått

kännedom om ansvarsgrunden och inte först när utredningen av dokumentmaterialet eller den rättsliga bedömningen av detta material har avslutats.

I 3 punkten i paragrafens 1 mom. föreskrivs om begynnelsestidpunkten för preskriptionen av en skadeståndsskuld då ersättningsansvaret inte grundar sig på avtalsbrott. Enligt denna punkt börjar preskriptionstiden löpa när den skadelidande har eller borde ha fått kännedom och skadan och den som ansvarar för skadan.

Bestämmelsen om preskriptionstiden för utomkontraktuellt skadestånd finns för tillfället i 7 kap. 2 § skadeståndslagen. Enligt denna paragraf börjar preskriptionstiden löpa när skadan inträffar. Preskriptionstiden är tio år, det vill säga så lång som den allmänna preskriptionstiden är enligt gällande lagstiftning.

Utifrån skadeståndslagens förarbeten är det oklart om preskriptionstiden börjar löpa redan vid skadefallet eller när skadan visar sig. Också ordalydelsen ”från det skadan inträffade” är mångtydig. Denna fråga är av betydelse när det gäller skador som visar sig under en mycket lång tid. Trots att Finland och Sverige har en till sina grunder likartad preskriptionsreglering har länderna stannat för olika lösningar. I Sverige börjar den tioåriga preskriptionstiden löpa när den gärning eller försummelse som leder till en skada sker. I Finland anses preskriptionstiden däremot börja först när skadan visar sig. Också betydelsen av den skadelidandes kännedom om skadan är oklar. Bestämmelsen i skadeståndslagen har ansetts kunna tolkas så att det avgörande med tanke på preskriptionen är just att den skadelidande förutsätts ha eller faktiskt har kännedom om skadan.

Enligt den speciallagstiftning som gäller utomkontraktuellt skadeståndsansvar, såsom atomansvarighetslagen, patientskadelagen och produktansvarslagen, börjar preskriptionstiden i allmänhet löpa när den skadelidande har eller borde ha fått kännedom om skadan. Också den lagstiftning som gäller lagstadgad olycksfallsförsäkring och yrkesjukdomar följer samma principer när det gäller beräkning av preskriptionstider.

Den allmänna utgångspunkten i propositionen är att den treåriga preskriptionstiden börjar löpa när borgenären kan framställa sitt

krav. När det gäller skadeståndskrav betyder detta att den skadelidande har haft möjlighet att få tillräckliga uppgifter om förutsättningarna för ersättningen, det vill säga den skada som orsakats och den som orsakat skadan. Den kännedom som avses i lagen kan förut-sätta uppgifter om de händelser som lett till skadan, den kroppsskada, sakskada eller någon annan skada som orsakats, skadans betydelse, kausaliteten mellan händelsen och skadorna samt den person som har juridiskt ansvar för skadan. Dessa omständigheter är också betydelsefulla ur skadeståndsrättslig synvinkel och de grundar sig till stor del på principer som är vedertagna inom rättspraxis och i juridiken. En exakt beskrivning av dem kan inte ges i preskriptionslagen och det vore inte heller ändamålsenligt. Eftersom skadefallen kan vara så olika är det nödvändigt att särdragen i de enskilda fallen kan beaktas vid prövningen av dem.

Den tidpunkt vid vilken en skada visar sig varierar mycket beroende på skadeslag. I många sedvanliga sakskador kan skadan upptäckas omedelbart efter skadefallet. I en del skador kan det dock gå flera år mellan skadefallet och den tidpunkt vid vilken skadan visar sig. Exempel på skador av detta slag är särskilt olika skador på hälsan, såsom sjukdomar orsakade av asbesthantering, vilka kan bryta ut tiotals år efter att personen blivit utsatt för ämnet. Ett ersättningskrav kan ju inte framställas endast med hänvisning till ökad risk, utan först då skadan är konkret. Den omständigheten av symptom kan konstateras innebär inte att en sjukdom eller kroppsskada kan identifieras. Särskilt vid sjukdomar som utvecklar sig stegvis eller andra störningar i det fysiska och psykiska hälsotillståndet kan det vara svårt att fastställa när skadan kan anses ha visat sig. Den avgörande tidpunkten är då skadan blivit så signifikant att det enligt en allmän bedömning är motiverat att framställa ett krav på ersättning.

Samma skadefall kan orsaka en person flera olika slags skador. Till exempel en stöt mot nacken kan, vid sidan av besvär som man tror att är övergående, orsaka allvarligare skador som senare leder till ny behandling, bestående men eller sveda och värk och till följd av detta nedsatt arbetsförmåga. Preskriptionstiden för varje skada bedöms själv-

ständigt och därför kan preskriptionstiderna börja löpa vid olika tidpunkter. Även om ersättningskravet för de skador som visat sig omedelbart har preskriberats, kan krav framställas för de skador som visat sig senare. En lagakraftvunnen dom som meddelats tidigare i fråga om någon skada hindrar inte heller att ersättning skall betalas för andra skador. Domens rättskraft gäller bara de krav som varit föremål för den rättegången.

Utredningen av vem som ansvarar för en skada kan också variera mycket beroende på skadeslag. När det gäller till exempel skador på egendom kan det ofta vara svårt att utreda vem som är skadegöraren. Problem av annat slag kan uppstå vid exempelvis miljöskador. Då kan det vara mycket oklart vilket det företag är som ansvarar för skadan och vilka personer som skall bära ansvaret av dem som handlat för företagets del. Förutsättningen för att den skadelidande skall ha kännedom om vem som ansvarar för skadan innebär samtidigt att den skadelidande också i övrigt har tillräckliga uppgifter om händelseförloppet. Till detta ansluter sig även medvetenheten om kausaliteten mellan händelserna och skadan. Till exempel när det gäller psykiska skador kan både konstaterandet av skadan och utredningen av kausaliteten mellan skadan och de händelser som inträffat vara långsamma processer.

Preskriptionstidens begynnelsepunkt kan inte avgöras endast på basis av när den skadelidande de facto har fått behövliga uppgifter om skadan. Det är i praktiken svårt att visa vilken kännedomen om en skada är. Det vore inte heller godtagbart om framställandet av ett ersättningskrav kunde fördröjas till följd av att den som framställer kravet åberopar sin egen oaktksamhet eller nonchalanta inställning. Därför är det befogat att ålägga den skadelidande en viss utredningsskyldighet. Enligt propositionen förutsätts sedvanlig aktivitet av den skadelidande för att utreda skadan och ta reda på vem som ansvarar för den. Även om bedömningsgrunderna är objektiva tar man vid bedömningen hänsyn till vad en person i ifrågavarande situation borde förstå och hur denne borde handla. Sakkunnigas förmåga att uppfatta och bedöma skador avviker väsentligt från vad som kan förväntas av en vanlig skadelidande.

Ägaren kan rätt snart efter ett skadefall förväntas få kännedom om en sakskada som kan upptäckas vid en ytlig granskning. Även om ett föremål inte är i fortlöpande bruk eller befinner sig i ägarens besittning på fortlöpande basis, skall föremålets skötsel och övervakning ordnas på annat sätt. När skadefallet har upptäckts skall man försöka utreda skadornas art på ett ändamålsenligt sätt. Vid personskador förutsätts den skadelidande bland annat ta kontakt med yrkesmän inom sjukvården om symptomen ger anledning till detta. Å andra sidan innebär inte den skadelidandes egna misstankar och upptäckten av symptom automatiskt att det kan anses att han "borde ha fått kännedom" om skadan och sin rätt till ersättning. Fastställandet av en personskadas art och orsakssammanhanget förutsätter ofta undersökningar och läkarutlåtanden.

Preskriptionstidens begynnelsepunkt bestäms enligt den tidpunkt vid vilken den skadelidande har fått tillräckliga uppgifter om sakförhållandet. Det bör dock observeras att den skadelidande inte kan åberopa att han inte visste på vilka grunder ansvarsförhållandet bestäms enligt lag. Enligt allmänna bestämmelser är det inte möjligt att i sitt eget intresse hänvisa till att man inte har kunskap om lagens innehåll. Till exempel den som orsakats skada av en produkt som inte uppfyllt säkerhetskraven kan inte hänvisa till att han inte kände till produktansvarslagen som anger de ersättningsskyldiga. Det är inte heller av någon betydelse när bevisen skaffats för en eventuell rättegång eller när ersättningsbeloppet preciserats. Borgenären kan ju avbryta preskriptionen genom en fritt formulerad påminnelse.

I momentets 4 punkt föreskrivs om preskriptionstidens begynnelsepunkt när det gäller ersättning för obehörig vinst eller grundlöst vederlag. Enligt förslaget börjar preskriptionstiden löpa när den som kan framställa ett krav har eller borde ha fått kännedom om att en betalning skett av misstag, om att ett avtal är ogiltigt eller om någon annan händelse som ligger till grund för återbetalning av ett vederlag eller en vinst och uppgifter om vem som fått obehörig vinst.

Enligt gällande rätt preskriberas rätten att kräva ersättning för obehörig vinst i enlighet med den allmänna preskriptionstiden tio år

efter att någon fått obehörig vinst eller en vinst, som ursprungligen erhållits på behöriga grunder, visat sig vara utan grund. Samtidigt som det föreslås att preskriptionstiden förkortas är förutsättningen för att preskriptionstiden skall börja löpa dessutom att den som kan framställa ett krav på ersättning för obehörig vinst är medveten om att vinsten är obehörig och vem den ersättningsskyldige är.

Ett typiskt exempel på när det kan uppstå rätt till ersättning för obehörig vinst är en felaktig penningprestation. En betalning kan gå till fel person för att bankkontonumret är felaktigt. Samma betalning kan göras två gånger eller det betalda beloppet kan vara större än skuldens belopp. Betalning kan ske utan att den skuld som betalningen avser överhuvudtaget existerar. Det kan också bli aktuellt att tillämpa bestämmelsen när det gäller återbetalning av prestationer som grundar sig på avtal. Detta gäller både ogiltighet och hävning av avtal. Den tredje typiska tillämpningssituationen är rätten till ersättning för den nytta som erhållits vid olovligt bruk av egendom. Mångfalden av situationer på vilka bestämmelsen kan tillämpas gör att det inte går att räkna upp dem på ett uttömmande sätt. Bestämmelsen i denna punkt tillämpas på alla situationer där förutsättningarna för återbetalning av ett vederlag eller vinst uppfylls. De oskrivna reglerna om ersättning för obehörig vinst grundar sig till stora delar på allmänna civilrättsliga principer.

Den centrala frågan vid tillämpningen av bestämmelsen är den tidpunkt vid vilken den som kan framställa ett krav på ersättning för obehörig vinst borde ha fått kännedom om den betalning som gett obehörig vinst och om vinstens mottagare. Kännedom om grunden för återbetalning förutsätter två saker, det vill säga kännedom om att en betalning skett och kännedom om att betalningen saknar grund.

När det gäller betalningar som belastas av ett fel är den som framställer kravet på återbetalning i vanliga fall direkt medveten om betalningen eftersom han i allmänhet själv gjort den. Däremot kan det vara så att han får veta långt senare att betalningen varit felaktig. Kännedom om att en betalning gått till fel mottagare får betalaren oftast av den som borde ha fått betalningen. I dessa fall är det

betalarens sak att reda ut vem som fått obehörig vinst. I största delen av fallen där betalning sker genom förmedling av en bank kan man förutsätta att det går att utreda vem som är mottagare av den obehöriga vinsten rätt snart efter att betalaren fått veta att betalningen gått till fel mottagare. Med hjälp av bankernas informationssystem får man utförliga uppgifter om betalningsrörelsen. När det gäller dubbla betalningar eller när en skuld som inte existerar har betalats, har betalaren i allmänhet kännedom om både betalning och mottagare varvid preskriptionstidens början kommer att bero på den tidpunkt vid vilken betalaren fått eller borde ha fått kännedom om att betalningen saknar grund.

När ett avtal återgår skall vardera partens prestation återställas. Återbetalningsskyldighet inträder genast när parterna tillsammans konstaterar att avtalet upplöses. I tvistiga ogiltighets- och återgångssituationer får parterna klarhet beträffande avtalets ogiltighet först vid domstol. I sådana fall anses parterna ha fått kännedom om att prestationerna är grundlösa först när domen meddelats.

Vid återkrav av offentligrättsliga förmåner är det också fråga om återbäring av obehörig vinst. Förutsättningarna för återkrav bestäms enligt den lagstiftning som gäller förmånen i fråga eller enligt allmänna principer. I många speciallagar finns det också bestämmelser om den tid inom vilken ett återkrav skall framställas. Dessa tidsfrister kan vara kortare eller längre än den allmänna preskriptionstiden. Bestämmelserna i preskriptionslagen blir tillämpliga endast om inte något annat följer av speciallagstiftningen. Då skall ett krav på återbetalning av förmånen framställas inom tre år efter att den som beviljat förmånen har eller borde ha fått kännedom om att förmånen har beviljats på oriktiga grunder eller att förutsättningarna för förmånen senare har upphört.

Preskriptionstidens början är i alla situationer som avses i 1 mom. knuten till den tidpunkt vid vilken borgenären anses ha fått de uppgifter som behövs för att framställa ett krav. Så länge skadan inte visar sig eller det är oklart vem som ansvarar för den, kan inte heller preskriptionstiden börja löpa. Det är dock inte befogat att preskriptionstidens begynnelsepunkt när det gäller ersättningar,

återbetalningar av vinst eller andra gottgörelser på detta sätt kan skjutas upp på obestämd tid långt i framtiden. Därför föreslås i 2 mom. en bestämmelse om den tid inom vilken en ersättning som avses i 1 mom. senast skall påyrkas.

Preskriptionens tidsgräns är enligt förslaget tio år efter att ersättningsgrunden eller grunden för återbetalning av obehörig vinst har uppstått. Förslaget motsvarar delvis den tioåriga preskriptionstiden i gällande rätt. Begynnelsepunkten är dock en annan. Preskriptionstiden räknas från tidpunkten för den händelse eller försummelse som orsakat skadan och därigenom också ersättningsanspråket. I avtalsförhållanden börjar preskriptionstiden när den felaktiga prestationen fullgörs eller när något annat avtalsbrott inträffar, vid andra skadestånd när den händelse som orsakat skadan inträffar, och vid ersättning för behörig vinst när den felaktiga betalningen eller någon annan prestation som skall återställas fullgjorts.

Framställandet av ett ersättningskrav eller någon annan avbrytande åtgärd avbryter preskriptionen på vanligt sätt och en ny treårig preskriptionstid börjar löpa. Eftersom den tioåriga preskriptionstiden endast är den maximitid inom vilken krav kan framställas har den inte längre någon betydelse om preskriptionen har avbrutits i tid.

Utanför tioårsregeln står dock enligt förslaget vissa ersättningsfordringar. Ersättningskrav för deras del kan framställas även om den skadelidande får kännedom om skadan först efter att det gått tio år. Det bör dock observeras att man också i de fallen tillämpar de tidsgränser som finns i 1 mom. så att ett krav skall framställas inom tre år efter att skadan har upptäckts.

Begränsningen gäller ersättningar för miljö- och personsador. I dem är det rätt vanligt att skadan i hela sin omfattning visar sig först efter en lång tid. Till exempel skador på psyket eller sådana skador på hälsan som förorsakas av kemikalier kan visa sig långt senare. Person- och miljöskador är allvarliga skador som i allmänhet inte kan ersättas helt med pengar. De skadelidande måste skyddas från rättsförluster som inte orsakas av deras egen försummelse eller passivitet.

Med personsador avses enligt vedertagen

praxis rubbningar av det fysiska eller psykiska hälsotillståndet. Förutom orsakande av kroppsskada är också orsakande av sjukdom eller förvärrande av sjukdom personskador. Som psykisk störning kan ersättas förutom egentliga mentala sjukdomar även olika tillstånd av rädsla, depression och ångest. Den som åsamkats en personskada har i princip rätt att få full ersättning för nödvändiga sjukvårdskostnader och andra utgifter, bortfall av inkomst eller underhåll, sveda och verk samt lyte och bestående men. Ersättningen för personskador bestäms enligt 5 kap. 2—4 § skadeståndslagen och den praxis som uppstått på grundval av de bestämmelserna.

Även olika miljöskador kan orsaka direkta och indirekta skador på hälsan. Miljöskador är i lagen om ersättning för miljöskador (737/1994) avsedda skador som verksamhet på ett visst område har orsakat i omgivningen genom förorening av vatten, luft eller mark, buller, skakning, strålning, ljus, värme eller lukt eller någon annan liknande störning. Även skador som inte är förknippade med verksamheten på ett visst område kan dock anses som miljöskador.

I specialbestämmelserna finns för också för av vissa personskadors del absoluta tidsgränser när det gäller krav på ersättning. Enligt 9 § produktansvarslagen skall talan om ersättning väckas inom tio år från det att den ersättningsskyldige satte den skadegörande produkten i omlopp och enligt 10 § patient-skadlagen skall ersättning krävas inom tio år efter den händelse som lett till skadan. Dessa begränsningar gäller dock endast det ansvar som följer av dessa lagar oberoende av oakt-samhet.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om preskription av skulder som grundar sig på brott. Enligt förslaget anses en sådan skuld varken med stöd av preskriptionslagen eller någon annan lag vara preskriberad så länge som åtal kan väckas i brottmålet eller brottmålet är anhängigt vid domstol. Bestämmelsen gäller ersättningskrav för såväl person-, sak- och egendomsskador. Ett skadeståndskrav kan framställas i ett brottmål oberoende av om kravet annars är preskriberat enligt 1 eller 2 mom.

Förslaget motsvarar gällande rätt. För närvarande finns bestämmelsen i fråga i 7 §

2 mom. skadeståndslagen. Bestämmelserna är inte helt identiska till ordalydelsen, men avsikten är inte att ändra det rådande läget. Till förslaget har också fogats en uttrycklig hänvisning till de preskriptionstider som följer av specialbestämmelser.

Genom bestämmelsen vill man bevara möjligheterna för den som åsamkats skada genom ett brott att kräva ersättning i samband med behandlingen av brottmålet. Med tanke på rättegångens effektivitet är det också motiverat att i brottmål behandla straffanspråket och ersättningsanspråket i samma förfarande. Den skadelidande har rätt att förvänta sig att händelserna utreds vid förundersökning och rättegång. Dessutom är det med hänvisning till skadevällarens klandervärda handlande befogat att preskriptionstiden för det skadeståndsansvar som ansluter sig till allvarligare brott är längre än den sedvanliga preskriptionstiden.

Preskriptionen av en skuld som grundar sig på ett brott är knuten till åtalsrättens preskription. I vissa fall kan också den absoluta tidsgräns för utdömande av straff, efter vilken rättegången inte längre kan fortsätta, vara av betydelse. Enligt bestämmelserna i 8 kap. strafflagen preskriberas åtalsrätten efter två, fem, tio eller tjugo år beroende på vilket det strängaste straffet för ett brott är. Åtalsrätten för ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse på livstid, preskriberas överhuvudtaget inte. Eftersom åtalsrätten för brott där det strängaste straffet är böter eller fängelse i högst ett år preskriberas två år efter att brottet begicks, kan preskriptionen av en ersättningsskuld skjutas upp till följd av behandlingen av ett brottmål endast om det är fråga om ett relativt allvarligt brott. Sådana brott är till exempel rån, grov stöld eller grov misshandel och grova sexualbrott. Också vid grova gäldenärsbrott kan bestämmelsen förlänga den tid inom vilken ett ersättningsanspråk kan framställas.

Preskriptionen av åtalsrätten avbryts när åtal väcks. Efter detta preskriberas åtalsrätten inte. Behandlingen av ett brottmål kan dock förhindras av att den tid inom vilken straffet skall utdömas löper ut.

Målsäganden kan framställa ett ersättningskrav i samband med behandlingen av ett brottmål på det sätt som anges i lagen om

rättegång i brottmål (689/1997). Efter att en dom meddelats angående ersättningen preskriberas skulden i enlighet med de allmänna bestämmelserna.

8 §. *Preskriptionstiden i andra fall.* I paragrafen föreskrivs om preskription när det gäller skulder där preskriptionstidens början inte bestäms enligt 5—7 §. Dessa skulder preskriberas enligt 1 mom. tio år efter att förpliktelsens rättsgrund har uppstått, på samma sätt som enligt gällande rätt, om inte preskriptionen avbryts före det. Preskriptionstiden börjar således löpa vid tidigaste möjliga tidpunkt, när det avtal som skulden grundar sig på har ingåtts.

Denna preskriptionstid tillämpas först och främst på krediter, vilkas förfallodag inte har fastställts i förväg på ett för gäldenären bindande sätt. Vid yrkesmässig kreditgivning är avtal av detta slag exceptionella. Det kan närmast vara fråga om limitkrediter som beviljats tills vidare. Även till företagens kapitalkrediter kan det höra villkor enligt vilka betalning av skulden till exempel förutsätter att bolaget har tillräckligt med medel som kan delas ut som vinst. I skulder mellan familjemedlemmar och andra närstående personer är det däremot vanligt att man inte i förväg kommer överens om fasta betalningstider.

Ett avtalsvillkor enligt vilket skulden gäller tillsvidare kan ingå i det ursprungliga avtalet eller vara en senare gjord ändring. En sådan kan till exempel vara att borgenären och gäldenären kommer överens om att den ursprungliga betalningstidtabellen inte iakttas, skulden står kvar utan att förfalla tillbetalning och betalningen beror på gäldenärens betalningsförmåga. På samma sätt kan man komma överens om att en ursprungligen på obestämd tid beviljad kredit får en betalningstidtabell, varefter man övergår till att tillämpa en treårig preskriptionstid på krediten och på amorteringarna från varje förfallodag.

Bestämmelsen kan också tillämpas på villkorliga skulder såsom garantiförbindelser på vilka specialbestämmelserna i borgenslagen inte tillämpas ens när det gäller preskription. På borgensförbindelser tillämpas enligt borgenslagen också i fortsättningen den tioåriga preskriptionstiden som dock enligt förslaget

ändras till en treårig preskriptionstid när huvudförpliktelsen förfaller till betalning och således även borgensmannens betalningsskyldighet aktualiseras. Preskriptionsbestämmelserna blir således rätt enhetliga när det gäller ansvarsförbindelser. Eftersom förbindelserna när det gäller bankborgen och bankgaranti oftast har ingåtts på viss tid, blir preskriptionsfrågorna sällan aktuella i fråga om dem.

Förutom på penningförpliktelser tillämpas bestämmelsen också på andra förpliktelser vilkas förfallodag inte har avtalats eller vilka inte kan karaktäriseras som vederlag. Det kan vara fråga arbete av olika slag eller andra positiva förpliktelser samt negativa förpliktelser såsom att avhålla sig från eller tillåta något. Typiska exempel är hyres- och leasingavtal eller fortlöpande tjänsteavtal såsom elektricitets- och telefonavtal samt tidningsprenumerationer.

De viktigaste inteckningssäkerheterna, det vill säga fastighets- och företagsinteckningarna, kräver nuförtiden inte förnyelse utan är varaktiga. När det gäller inteckning av transportmedel förutsätts däremot fortsättningsvis att inteckningen förnyas vart tionde år hos registermyndigheten. Denna reglering har delvis grundat sig på den allmänna tioåriga preskriptionstiden, men själva bestämmelserna finns i den lagstiftning som gäller ifrågasvarande inteckningsslag. Avsikten är inte att ändra dem. Oberoende av bestämmelserna om förnyelse av inteckning måste man komma ihåg att själva skuldförhållandet preskriberas i enlighet med bestämmelserna i preskriptionslagen. Användningen av transportmedelsinteckning är undantagslöst förknippad med finansieringen av affärsverksamhet varvid preskriptionstiden för en skuld börjar löpa på en avtalad förfallodag.

Om en penningkredit eller någon annan i 1 mom. avsedd skuld som gäller tillsvidare sägs upp till betalning, börjar man enligt 2 mom. tillämpa den allmänna preskriptionstiden. Då är preskriptionstiden tre år och den börjar löpa på skuldens förfallodag.

9 §. *Insättningar preskriberas inte.* Enligt denna paragraf preskriberas inte insättningar och andra medel som en depositionsbank tagit emot av en kund och som skall betalas tillbaka på anfordran. Detsamma gäller den

ränta som betalats på sådana medel. Det svarar mot den uppfattning som råder beträffande innehållet i gällande rätt.

Den omständigheten att insättningar inte preskriberas kan nuförtiden anses få stöd av 19 § preskriptionsförordningen, vars lydelse dock är oklar. Principen framgår indirekt av 53 § kreditinstitutslagen som gäller preskription av depositionsbankens skyldighet att betala ränta. Om inte preskriptionen avbryts, upphör bankens skyldighet att betala ränta när tio år har förflutit från utgången av det kalenderår under vilket ett konto på vilket medel har deponerats hos en depositionsbank senast har använts. De räntor som redan betalats på kontot preskriberas dock inte. De har i allmänhet redan lagts till det insatta kapitalet som inte preskriberas.

Det är framför allt för att skydda deponenterna som insättningar inte preskriberas. Specialreglering behövs också för att man i fråga om insättningar tillämpar principen om att prestation sker hos gäldenären (banken) och för att räntorna på insättningarna noteras på kontot av banken själv. En notering som görs av gäldenären själv är inte som sådan ett erkännande som kommer till borgenärens kännedom och enligt de allmänna principerna avbryter preskription. Om åter noteringarna på kontot, såväl räntebetalningen som de betjäningavgifter som debiteras av kunden, anses vara erkännanden, är konklusionen den att insättningar inte preskriberas.

Det är fortfarande så att det bara är depositionsbankerna som får ta emot insättningar av allmänheten. I regeringens proposition (RP 33/2002 rd) föreslås att också andra företag skall kunna få ta emot små mängder medel som kan jämföras med insättningar och skall betalas tillbaka på anfordran. Enligt förslaget finns i kreditinstitutslagen bestämmelser angående såväl depositionsbanker som andra samfund som tar emot sådana medel av allmänheten som skall betalas tillbaka på anfordran.

För klarhetens skull kan konstateras att bestämmelserna om att insättningar inte preskriberas inte gäller masskuldebrevslån där man i regel avtalar om amorteringarnas och räntornas förfallodagar. På dem tillämpas den allmänna treåriga preskriptionstid som räknas från förfalldagen. Eftersom största delen av

masskuldebrevslånen nuförtiden emitteras i form av värdeandelar, blir det i praktiken inte aktuellt med preskription. Detta beror på att prestationerna i värdeandelssystemet fullgörs direkt på de konton som borgenärerna meddelat. En särskild bestämmelse om preskription av värdeandelar och de prestationer som ansluter sig till dem har inte ansetts behövlig.

Avbrytande av preskription

10 §. *Inofficiella åtgärder för att avbryta preskription.* I paragrafen föreskrivs om avbrytande av preskription genom icke-formbundna åtgärder. Innehållet i bestämmelsen motsvarar till stora delar gällande rätt. I bestämmelsen nämns åtgärder för vilka det är betecknande att de orsakar avbrott i preskriptionen. Eftersom man också i fortsättningen skall kunna avbryta preskription genom att på ett fritt formulerat sätt erkänna eller göra en påminnelse om skulden, kan avbrytandet ske på flera olika sätt.

Även om bestämmelserna i lagen om hur preskriptionen kan avbrytas och det materiella innehållet i en sådan åtgärd är rätt vida, bör avbrytandet ske på ett sådant sätt att man vid behov senare kan bevisa det. Vid sidan av skriftliga erkännanden och avtal är betalningar som skett till exempel som kontoöverföringar lätta att bevisa. I en stridig situation bör borgenären kunna visa när preskriptionen har avbrutits.

Eftersom preskriptionstiden för en skuld enligt förslaget får en senare begynnelsepunkt, behövs det i allmänhet inte några avbrytande åtgärder innan en kredit har förfallit till betalning eller det annars har blivit aktuellt att betala en skuld. Avtal, erkännanden eller påminnelser inom den avtalade kreditperioden har därför ingen rättslig betydelse för preskriptionen. När det är fråga om i 8 § avsedda förpliktelser som gäller tillsvidare, behövs det dock fortfarande avbrytande åtgärder för att hålla förpliktelsen giltig.

I princip kan också en preskriptionstid som följer av en specialbestämmelse avbrytas på samma sätt genom en icke-formbunden åtgärd som den preskriptionstid som följer av den allmänna lagen. Tiden för väckande av talan har en särställning. Det går inte att ge-

nom icke-formbundna åtgärder avbryta sådana i speciallagstiftningen bestämda tider inom vilka borgenären måste väcka talan gentemot gäldenären. Detta framgår uttryckligen av 2 § 3 mom. preskriptionslagen.

I paragrafens *1 mom.* föreskrivs om olika sätt att avbryta preskription. De indelas i åtgärder som grundar sig på avtal och ensidiga åtgärder som vidtas antingen av gäldenären eller borgenären. Eftersom parterna genom de åtgärder som avbryter preskriptionen samtidigt bestämmer om sina rättigheter och skyldigheter måste åtgärderna vara giltiga som förmögenhetsrättsliga rättshandlingar. Av den omständigheten att åtgärderna inte är formbundna följer att de kan göras muntligt eller med hjälp av elektronisk dataförmedling. Ett krav på varje avbrytande åtgärd är att den vidtas antingen av borgenären eller gäldenären och att den andra parten får kännedom om den. Påminnelser som görs av personer som står utanför skuldförhållandet avbryter inte preskriptionen.

Enligt momentets *1 punkt* avbryts preskriptionen om parterna träffar ett avtal som gäller skulden. Ett avtal visar att gäldenären känner till och erkänner skuldens existens. Avtalet kan gälla betalningsarrangemang, säkerheter eller vilka som helst villkor som gäller skulden.

Typiska avtal om betalningsarrangemang gäller förlängning av betalningstiden eller periodisering av betalningarna. Innehållet i ett avtal om betalningstid avgör dock om avtalet leder till att det börjar löpa en ny preskriptionstid eller om preskriptionstidens början uppskjuts. Om avtalet gäller en skuld som har förfallit till betalning eller ett avbrott i eller uppskov med indrivningen, innebär avtalet endast att preskriptionstiden avbryts. Situationen är en annan om det är fråga om uppgörandet av en ny betalningsplan eller en förlängning av kreditperioden. Ett avtal om en ny förfallodag leder till att preskriptionstiden börjar löpa först vid den tidpunkten.

Ett avtal om säkerhet avbryter preskriptionen både när man avtalar om ny säkerhet och när avtalet innebär att en befintlig säkerhet befrias. Innehållet i ett avtal om säkerhet kan också gälla arrangemang som gäller befintliga säkerheter, exempelvis den inbördes prioritetsordningen mellan flera säkerheter. Den

avbrytande verkan som ett avtal om säkerhet har på preskriptionen gäller naturligtvis endast avtalsparterna. Ett avtal mellan den som ställt tredjemanspant och borgenären påverkar inte preskriptionen av gäldenärens förpliktelser. Detsamma gäller en borgensmans och borgenärs avtal om ett ny borgensförbindelse eller innehållet i en gällande borgensförbindelse.

Andra ändringar i skuldens villkor kan vara till exempel avtal om skuldens räntefot eller sättet att beräkna räntan. En ändringen kan också hänföra sig till prestationssättet, såsom kvittning eller fyllnadsprestation. Också ett avtal som leder till att räntan eller kapitalet efterskänks delvis avbryter preskriptionen av skuldens återstående del.

I denna punkt nämns också den möjligheten att man uttryckligen avtalar om att preskriptionen skall avbrytas. Trots att man inte på ett giltigt sätt kan förlänga preskriptionstiden genom avtal, leder ett avtal av detta slag till att det börjar löpa en ny lika lång preskriptionstid.

Momentets *2 punkt* gäller de åtgärder som gäldenären ensidigt kan vidta för att avbryta preskriptionen. Preskriptionen avbryts enligt denna punkt när gäldenären betalar av på skulden eller på något annat sätt fullgör sin prestationsskyldighet. Detta gäller alla slags prestationer, inte endast betalningar i enlighet med ett kreditavtal. Också en sen eller för liten betalning avbryter preskriptionen. Detsamma gäller en betalning som på något annat sätt avviker från vad som avtalats, till exempel en betalning med andra än överenskomna betalningsmedel eller betalning före förfallodagen. För att åtgärden skall ha avbrytande verkan krävs att gäldenären har avsett att prestationen är en betalning av skulden och att borgenären förstått gäldenärens avsikt. Däremot krävs inte att parternas uppfattningar motsvarar fakta eller blir bestående. En prestation avbryter preskriptionen även om den återgår på grundval av bestämmelserna om återvinning till konkursbo.

Till skillnad från nuvarande lag innehåller paragrafen inte en bestämmelse om att preskriptionen skulle avbrytas om en medgäldenär eller tredje man betalar av på skulden så att gäldenären är medveten om åtgärden. Således avbryts inte preskriptionen för huvud-

gäldenärens del bara för att denne har kännedom att en borgensman eller den som ställt säkerhet fullgjort en prestation. Detsamma gäller situationer där tredje man annars fullgör en prestation som hänför sig till någon annans skuld. De avbrytande åtgärderna är individuella åtgärder som uttrycker betalaren vilja eller uppfattning. Enbart den omständigheten att tredje man fullgör en prestation innebär inte på något sätt att gäldenären skulle erkänna skulden. Borgenären måste i sådana situationer själv sörja för att preskriptionen avbryts i förhållande till gäldenären. Om åter tredje man fullgör en prestation såsom ombud eller företrädare för gäldenären, är det enligt de allmänna reglerna om fullmakt klart att prestationen avbryter skuldens preskription.

Vid sidan av betalning av en penningsskuld avbryter också fullgörandet av något annat slag av avtalsförpliktelse preskriptionen av en skuld. Iakttagandet av fortlöpande avtal såsom hyresavtal avbryter således gång på gång preskriptionen av avtalsförpliktelsen. Det bör dock observeras att förpliktelser som lösgjorts från ett avtal av detta slag, såsom till betalning förfallna hyror, preskriberas självständigt enligt 12 §.

När gäldenären betalar av på sin skuld kan han anses erkänna skulden i fråga. Det är dessutom möjligt att erkänna sitt ansvar för en skuld genom att uttryckligen anmäla sitt erkännande eller genom att vidta någon annan åtgärd av vilken erkännandet av skulden framgår för borgenären. En notering av skulden i gäldenärens bokföring eller skattedeklarationen innebär som sådan inte ett erkännande och har inte avbrytande verkan. Preskriptionen avbryts om gäldenären på eget initiativ tar kontakt med borgenären för att förhandla till exempel om vissa betalningsvillkor för skulden. För att preskriptionen skall avbrytas krävs däremot inte att förhandlingarna leder till det resultat som gäldenären eftersträvar. Preskriptionen avbryts också om gäldenären erbjuder sig att fullgöra en prestation. På samma sätt som ett avtal om kvittning avbryter också gäldenärens anmälan om kvittning preskriptionen. Likaså visar bruket av en limitkredit att gäldenären erkänner skulden.

Momentets 3 punkt gäller de icke-

forbundna åtgärder som borgenären kan vidta för att avbryta preskriptionen. På samma sätt som enligt gällande rätt avbryts preskriptionen när borgenären kräver prestation eller påminner gäldenären om skulden. Genom ett krav på prestation försöker borgenären få gäldenären att betala sin skuld eller en del av den. Samtidigt påminner borgenären gäldenären om skulden. Förutom att kräva prestation eller uttryckligen påminna gäldenären om skulden kan borgenären genom andra åtgärder visa att han har en fordran på gäldenären. Borgenären kan avbryta preskriptionen till exempel genom att skicka gäldenären ett kontoutdrag, ett kvitto på en enskild prestation eller någon annan handling eller uppteckning av vilken det framgår att borgenären anser sig ha en giltig fordran på gäldenären.

Med avseende på en fritt formulerad åtgärds innehåll och form sägs i den nuvarande preskriptionsförordningen endast att påminnelsen om en skuld skall ske bevisligen. I den föreslagna bestämmelsen nämns inte särskilt den bevislighet som krävs av en avbrytande åtgärd, eftersom det är förenligt med borgenärens eget intresse att kunna visa att en avbrytande åtgärd har vidtagits. Enligt allmänna processuella principer är det borgenären som har bevisbördan för att preskriptionen har avbrutits.

I enlighet med vad som sagts i avsnitt 4.5, beror de formella och materiella krav som ställs på avbrytande åtgärder på vad man avser åstadkomma genom preskriptionens avbrytande. I lagförslaget har man inte utvidgat syftet med det avbrytande förfarandet till att exempelvis i detalj utreda skuldens belopp eller skuldförhållandets innehåll i övrigt vid tidpunkten för avbrottet. Syftet med avbrytande av preskriptionen är fortfarande primärt att säkerställa att gäldenären är medveten om sin egen prestationsskyldighet och inte till exempel att lösa meningsskiljaktigheter i fråga om skuldens belopp eller villkor.

Trots att avbrottsförfarandets syfte enligt förslaget är begränsat på samma sätt som för tillfället, har man försökt att viss mån precisera kraven på avbrytande åtgärder. I paragrafens 2 mom. förutsätts att skulden individualiseras i den avbrytande åtgärden. Detta motsvarar gällande rätt som dock inte inne-

håller en sådan skriven regel. Kravet på individualisering gäller både gäldenärens och borgenärens åtgärder. Preskriptionen avbryts endast om det av den avbrytande åtgärden framgår vilken skuld den avser.

Kravet på tillräcklig individualisering prövas i varje enskilt fall. Vid bedömningen beaktas bland annat hur klar skulden är, om parterna har flera skuldförhållanden och har det skett rättshandlingar som skulden kan följa av mellan parterna. Också parternas ställning kan vara av betydelse på så sätt utförligare individualisering kan krävas av den som sysslar med yrkesmässig kreditgivning eller indrivning än av en privatperson. En avbrytande åtgärd som lämnar skuldens grund helt öppen eller oklar, kan inte godkännas ens om den vidtagits av en privatperson.

Individualiseringskravet gäller alla avbrytande åtgärder. Också när preskriptionen avbryts genom ett avtal mellan gäldenären och borgenären krävs att skulden individualiseras. Om parterna har flera skuldförhållanden, avgörs inte den avbrytande verkans omfattning av vilka skulder som avtalet de facto kan påverka. Denna fråga kan bli aktuell till exempel när det gäller ett avtal om säkerhet. Ett avtal som gäller en säkerhet som ställts för flera olika skulder avbryter således preskriptionen av endast de skulder som har individualiserats tillräckligt väl i avtalet. Om parterna till exempel ändrar ett avtal om generella säkerheter där fordringarna individualiseras endast genom att nämna parterna i skuldförhållandet, avbryter inte ändringen av avtalet i sig preskriptionen av alla fordringar.

Om gäldenären och borgenären har flera skuldförhållanden, uppfyller inte heller gäldenärens prestation alltid individualiseringskravet. Om det av gäldenärens prestation inte framgår vilken skuld som den avser vara en amortering på eller en helhetsbetalning av, visar inte betalningen att gäldenären erkänner en viss skulds existens. Härvid avbryter inte prestationens ankomst till borgenären preskriptionen av någon skuld. Då ankommer det på borgenären att se till att preskriptionen avbryts. Han kan först och främst höra sig för hos gäldenären vilken skuld denne vill att betalningen avräknas från. Någon utredningskyldighet har borgenären dock inte. Om gäldenären inte använder sig av den val- och

individualiseringsrätt som denne har enligt 7 kap. 15 § konsumentskyddslagen och 9 kap. 5 § handelsbalken, övergår rätten att välja från vilken fordran betalningen skall avräknas till borgenären. Borgenären kan härvid avräkna betalningen från den eller de fordringar han önskar. Avräkningen avbryter inte i sig preskriptionen av en skuld, utan preskriptionen avbryts först när borgenären sänder gäldenären till exempel ett kontoutdrag eller något annat kvitto av vilket avräkningen framgår.

Aven om det är ändamålsenligt att avbrytandet av den allmänna preskriptionstiden sker på ett icke-formbundet och enkelt sätt, är det dock i vissa fall problematiskt för gäldenären om borgenären inte behöver lämna någon utredning om fordrans belopp eller grund. Utförligare uppgifter än enbart en individualisering bör krävas när det gäller skadeståndsskulder där grunderna för anspråket och anspråkets storlek vanligen förutsätter särskild utredning. Ett ersättningsanspråk kan vara så oklart och mångtydigt för gäldenären att en anmälan som uppfyller individualiseringskravet inte kan anses tillräcklig. För gäldenären är det nödvändigt att på basis av borgenärens anmälan bedöma anspråkets riktighet, skaffa egen utredning och bereda sig på fullgörandet av sin betalningskyldighet. Enligt den föreslagna bestämmelsen avbryts preskriptionen av en skadeståndsskuld, ersätandet av obehörig vinst och andra i 7 § avsedda gottgörelser genom borgenärens fritt formulerade påminnelse endast om borgenären lämnar en sådan utredning om skuldens grund och belopp som skäligen kan krävas.

När borgenären avbryter preskriptionen av en ersättningsskuld eller någon annan gottgörelse bör han således uppge vilka omständigheter som skulden grundar sig på samt en uppskattning av skuldens belopp vid den aktuella tidpunkten. Enbart ett meddelande enligt vilket det är fråga om skadestånd eller någon annan gottgörelse räcker således inte. Av meddelandet måste det framgå sådana fakta som behövs för att kravet skall kunna bedömas. När det gäller skuldens grunder bör borgenären ange den gärning, försummelse, händelse eller någon annan omständighet som enligt hans uppfattning orsakar ett ersättnings- eller gottgörelseansvar samt den

skada som denna omständighet orsakat. Borgenären behöver inte bedöma de rättsliga frågorna såsom skadevällarens oaktsamhet eller skadeavsikt. För avbrytande av preskription är det å andra sidan inte tillräckligt att enbart lämna en felanmälan i vilken det konstateras att produkten är felaktig utan att samtidigt framställa ett krav på ersättning. När det gäller skadebeloppet krävs det dock inte att exakt belopp anges. Accessoriska krav såsom krav på dröjsmålsränta behöver inte framställas.

Skuldens belopp och grund bör utredas på ett sätt som skäligen kan krävas. Vid tolkning av vad en utredning som skäligen kan krävas avser kan man följa de principer som framgår av 7 § räntelagen. Vid prövningen kan man beakta bland annat borgenärens sakkunskap och möjligheterna att få utredning i allmänhet. Även de omständigheter som gäldenären har kännedom om är av betydelse. Om gäldenären måste anses ha haft kännedom om ersättningens eller gottgörelsens grund och belopp vid tidpunkten för den avbrytande åtgärden, avbryts preskriptionen redan av en påminnelse som uppfyller individualiseringskravet. Om det belopp som borgenären kräver inte ändras, behövs det inte mera än ett utförligt meddelande om skadans grund och belopp.

Syftet med bestämmelsen om avbrytande av ersättnings- och gottgörelseskulder är inte att förhindra eller försvåra preskriptionens avbrytande när fordrans belopp är svårt att utreda. I oklara situationer krävs dock att borgenären meddelar den uppfattning om fordrans belopp och grund som han har vid tidpunkten för avbrytandet. Målet med denna anmälningsskyldighet är inte att tvister om skuldförhållandets innehåll skall lösas redan vid den tidpunkt då preskriptionen avbryts utan endast att gäldenären i samband med den avbrytande åtgärden får kännedom om borgenärens uppfattning av skuldens grund och belopp. Ingendera parten blir i detta stadium bunden till det som han anfört och vardera kan senare lämna ny avvikande utredning om ersättningen eller gottgörelsen. Om borgenären försummar att meddela fordrans grund eller belopp, åstadkommer påminnelsen inte ett avbrott i preskriptionen, om inte borgenären kan visa att gäldenären hade fått

kännedom om grunden och beloppet på annat sätt.

Vid avbrytande av preskription är det fråga om åtgärder mellan parterna i skuldförhållandet. Därför uppkommer den avbrytande verkan när motparten får kännedom om den avbrytande åtgärden. Om det finns flera motparter, måste var och en för sig få kännedom om den avbrytande åtgärden. Eftersom den avgörande tidpunkten är den vid vilken en motpart får del av uppgiften, måste detta ske före preskriptionstiden löper ut oberoende av när den handling eller någon annan uppteckning som innehåller påminnelsen är daterad eller när den avsändes. Risken för att till exempel ett påminnelsebrev kommer fram bärs således av avsändaren.

Vid betalningar som sker såsom kontoöverföringar kan den avgörande tidpunkten anses vara den tidpunkt som avses i 17 § lagen om betalningsöverföringar (821/1999). Den tidpunkten är avgörande för en överförd betalnings giltighet gentemot borgenärerna. En betalning anses ha överförts till mottagaren när beloppet har kommit fram till banken och senast när mottagarens konto har krediterats med det belopp som betalningen avser. Tidpunkten i fråga är enligt 19 § lagen om betalningsöverföringar i allmänhet den avgörande för fullgörandet av en prestationen mellan betalaren och mottagaren av en betalning. Någon betydelse har således inte den tidpunkt vid vilken gäldenären har gett sin bank i uppdrag att genomföra en betalningsöverföring eller den tidpunkt vid vilken borgenären de facto fick kännedom om att han mottagit en betalning.

11 §. *Rättsliga åtgärder som avbryter preskription.* I paragrafen föreskrivs om andra åtgärder för att avbryta preskription än de icke-formbundna åtgärderna. Dessa är så kallade officiella åtgärder. Rättsliga åtgärder kan användas för att avbryta preskriptionen av alla slags skulder. De rättsliga åtgärder som kan vidtas för att avbryta de preskriptionstider som avses i preskriptionslagen är valfria.

I 1 punkten av paragrafens 1 mom. föreskrivs först och främst om avbrytande av preskription genom åtgärder vid domstol. Med domstol avses allmän domstol och specialdomstol oberoende av instans. Preskrip-

tionen avbryts genom anhängiggörande av talan om fordran mot gäldenären och genom att framställa ett krav som gäller fordran vid domstol. Även ett krav som framställs i någon annan form än genom stämningensansökan är således tillräckligt för att avbryta tiden för väckande av talan. Ett sådant krav kan till exempel vara ett kvittningskrav som svarande framställer vid domstol, ett ersättningsanspråk i samband med handläggningen av ett brottmål och inlämnande av ansökan i ett ansökningsärende eller ett förvaltningstvistemål.

Enligt bestämmelsen bör talan eller kravet gälla fordran. Detta betyder inte att talan väcks endast för att få en fullgörelsedom utan det avgörande även i detta fall är att borgenären genom sitt krav visar att hans fordringsrätt fortfarande är giltig. Även väckande av fastställsetalan liksom ansökan om kvarstad eller någon annan säkerhetsåtgärd vid domstol avbryter preskriptionen. Som krav kan dock inte anses till exempel uppvisande av en handling eller en uppteckning som gäller fordran som bevis vid en rättegång som gäller någon annan tvist. Även om sådana åtgärder inte räcker för att vara officiella åtgärder som avbryter preskription, kan de dock anses vara icke-formbundna avbrytande åtgärder om dokumenten företes för gäldenären och åtgärden som sådan uppfyller de övriga kraven på fritt formulerade avbrytande åtgärder.

På samma sätt som de icke-formbundna åtgärderna riktar sig de officiella åtgärderna som syftar till att avbryta preskription mot rättsförhållandet mellan borgenären och gäldenären. Enligt bestämmelsen skall talan väckas av borgenären mot gäldenären. Också ett krav som framställs i någon annan form, till exempel en ansökan om säkerhetsåtgärder, skall vara framställt av borgenären och avse gäldenären. Kravet kan naturligtvis framställas av ett rättegångsombud eller ett biträde, i fordringar som grundar sig på brott till exempel av den allmänna åklagaren. Möjligheterna att avbryta preskription är inte alltid förbehållna parterna i en rättegång utan också intervention i en anhängig rättegång kan avbryta preskriptionen.

Om en officiell åtgärd för att avbryta preskription vidtas på något annat sätt än mellan parterna i ett skuldförhållande, avbryts inte

preskriptionen ens om borgenären eller gäldenären skulle få kännedom om åtgärden. Till exempel väckande av talan mot en borgensman avbryter inte preskriptionen av en skuld i förhållande till gäldenären. Detsamma gäller så kallad hypotekstalan om den inte väcks mot gäldenären utan mot den fastighetsägare som ställt tredjemanssäkerhet. Preskriptionen av en skuld påverkas inte av att gäldenären får veta att en sådan talan har väckts.

Enligt momentets 1 punkt jämföras med ett krav som framställs vid domstol även ett krav vid konsumentklagonämnden eller vid något annat lagstadgat organ eller förfarande vid vilket ett avgörande eller en rekommendation kan meddelas i ärendet. Framställandet av ett sådant krav avbryter således också tiden för väckande av talan.

Kravet på att organet eller förfarandet skall vara lagstadgat betyder att det i lag skall finnas åtminstone en bestämmelse om möjligheterna att tillsätta ett visst organ eller inleda ett visst förfarande. Lagstadgade organ är förutom konsumentklagonämnden för närvarande patientskadenämnden, olycksfallsnämnden och trafikförsäkringsnämnden. De handlägger dock ersättningar som betalas ur lagstadgade försäkringar vilka inte hör till preskriptionslagens tillämpningsområde. Däremot är inte rättelseorgan som exempelvis näringsidkarna har inrättat frivilligt här avsedda beslutsorgan ens när deras verksamhet kan anses vedertagen, såsom försäkringsnämnden.

Det lagstadgade förfarande som avses i bestämmelsen är närmast skiljemannaförfarandet i vilket avgöranden som binder parterna kan meddelas.

I momentets 2 punkt avsedda sätt att avbryta preskriptionen är också anmälan av fordran i samband med ett förfarande som gäller en gäldenärs samtliga borgenärer. Förutom offentlig stämning avser detta allmänna insolvensförfaranden, det vill säga konkurs, företagssanering och skuldsanering för privatpersoner.

Bevakning vid offentlig stämning har inte tidigare ansetts avbryta preskription. Eftersom offentlig stämning sker med stöd av en myndighets beslut och den i många avseenden förutsätter att borgenären vidtar likadana åtgärder som till exempel vid konkursbevak-

ning har det ansetts vara ändamålsenligt att bevakning av en fordran till följd av offentlig stämning är en åtgärd som räcker till för att avbryta skuldens preskription.

Preskriptionen avbryts utan anmälan från borgenärens sida när det gäller fordringar som beaktas i enlighet med gäldenärens egen bokföring eller anmälan vid offentlig stämning eller insolvensförfaranden. Borgenärens krav beaktas också i allmänhet på basis av gäldenärens egen anmälan vid skuldsanering för privatpersoner och företagssanering. Meningen är också att delvis övergå till ett liknande förfarande när det gäller konkurs.

Preskriptionen avbryts när borgenären anmäler sin fordran i ett utländskt insolvensförfarande som gäller gäldenären, om förfarandet och dess rättsverkningar erkänns i Finland. Således avbryts preskriptionen av en anmälan av fordran i ett förfarande som erkänns i Finland enligt rådets förordning (EG) nr 1346/2000 om insolvensförfaranden. Det samma gäller bevakning i en konkurs på vilken konkurskonventionen av år 1933 mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige tillämpas.

Preskriptionen av en skuld avbryts enligt 3 punkten också genom anhängiggörande av ett utsökningsärende. Ansökan om utsökning förutsätter i allmänhet att borgenären kan åberopa en fullgörelsedom eller någon annan utsökningsgrund.

I ett utsökningsförfarande kan i vissa fall även en sådan borgenär delta som inte har ansökt om utmätning och som inte ens kan stöda sig på en utsökningsgrund. Till exempel anmälan av en fordran vid exekutiv auktion av en fastighet avbryter preskriptionen av ifrågavarande fordran. Också borgenärens krav på prestation ur värdet av en handfångnen pant avbryter preskriptionen enligt 4 kap. 12 § 2 mom. utsökningslagen. Det är oftast bara pantborgenärer som har en anslutningsrätt av detta slag. Om en pantborgenär anmäler sin fordran på ovan beskrivet sätt, avbryter anmälan preskriptionen av skulden också till den del som säkerhetens värde inte räcker till för att betala hela skulden. Detta gäller dock enbart situationer där det är gäldenärens egendom som är säkerheten. Ett krav som enbart gäller en tredjemanspant, avbryter inte preskriptionen för huvudgäldenärens del.

För att preskriptionen skall avbrytas krävs att borgenären anmäler sin fordran eller att den annars beaktas vid ett i 1 mom. avsett förfarande. Inledandet av ett förfarande påverkar dock enligt 2 mom. redan i sig preskriptionstiden. Preskriptionen avbryts nämligen genast när förfarandet inleds förutsatt att borgenären vidtar en åtgärd som avbryter preskriptionen medan förfarandet pågår.

Syftet med bestämmelsen är att borgenärerna inte skall vidta åtgärder som gäller enstaka skulder medan till exempel en offentlig kallelse som gäller samtliga skulder eller ett insolvensförfarande redan är anhängigt vid domstol. Inte heller myndighetsförfarandets längd har någon verkan eftersom preskriptionstiden är avbruten under hela förfarandet och även under besvärprocessen. En ny preskriptionstid börjar löpa först när ett sådant beslut meddelats i saken som det inte längre går att söka ändring i med ordinära rättsmedel.

Avbrottet i preskriptionen är bundet till anhängiggörandet av det ärende eller det förfarande som avses i 1 mom. 1 och 3 punkten. Den tidpunkt vid vilken ett ärende eller förfarande blir anhängigt fastställs i enlighet med bestämmelserna om organet eller förfarandet i fråga.

Enligt 5 kap. 1 § 2 mom. rättegångsbalken blir ett tvistemål anhängigt när stämningansökan har kommit till domstolens kansli. En skulds preskriptionstid avbryts således omedelbart när borgenären har tillställt domstolen stämningansökan. Detta gäller både den preskriptionstid som avses i preskriptionslagen och preskriptionstider eller tider för väckande av talan som det finns bestämmelser om i speciallagstiftningen. Regleringen avviker från nuläget. Nuförtiden anses alla preskriptionstider utom ordinarie tider för väckande av talan avbrytas först när gäldenären fått kännedom om talan. Läget kan anses vara oklart och äventyra borgenärens rättskydd. En skuld kan preskriberas trots borgenärens aktivitet om delgivningen av talan fördröjs till exempel för att gäldenären håller sig undan eller inte kan nås av någon annan orsak.

Dagens brokiga reglering är en följd av den underrättsreform som genomfördes år 1993. Tidigare ansågs ett ärende bli anhängigt först

när stämningen hade delgetts svaranden. När tidpunkten för anhängighet tidigarelades i samband med underrättsreformen påverkade detta direkt tiderna för väckande av talan. I 12 § lagen om övergångsstadganden för underrättsreformen (591/1993) föreskrivs uttryckligen att den tid som utsatts för väckande av talan eller delgivning av stämning anses ha iakttagits om talan har anhängiggjorts inom utsatt tid. Övergångsbestämmelsen gällde däremot inte preskriptionstider av annat slag och kravet beträffande dem är fortfarande att svaranden fått del av talan inom föreskriven tid.

Eftersom preskriptionen enligt förslaget avbryts redan när talan blir anhängig, är det inte nödvändigt att i preskriptionslagen ta in några bestämmelser om särskilda förfaranden som avbryter preskriptionstiden i förhållande till gäldenärer som håller sig undan eller är okända på den ort där de är bosatta. Vid behov kan delgivningen ske genom kungörelse i enlighet med vad som föreskrivs i 11 kap. rättegångsbalken. Eftersom preskriptionen av en skuld i allmänhet börjar löpa först efter att skulden har förfallit till betalning, avser borgenärens krav i allmänhet en fullgörelsedom. I undantagsfall kan borgenären söka en fastställelse för att avbryta exempelvis preskriptionen av ett borgensansvar.

Också ett ansökningsärende blir anhängigt när ansökan lämnas in vid tingsrättens kansli. Således avbryter inlämnandet av en konkursansökan eller ansökan om säkerhetsåtgärder till tingsrättens kansli preskriptionen av den fordran som ansökan grundar sig på. En förvaltningsvist som gäller en offentligrättslig fordran blir likaså anhängig genom ansökan. Enligt lagen om skiljeförfarande (967/1992) anses ett ärende ha blivit anhängigt när motparten till den som vill hänskjuta en tvist till skiljemän har fått det meddelande som avses i lagens 12 § 1 mom.

Även vid utmätning skall den avgörande tidpunkten vara den vid vilken anhängigheten av ett ansökningsärende inträder. Detta sker i allmänhet när borgenärens ansökan kommer till utsökningsmyndigheten eller utsökningens informationssystem. Det har varit i viss mån oklart huruvida ett avbrott i preskriptionstiden kräver att gäldenären får kännedom om utmätningens försök. Enligt försla-

get har det inte med tanke på avbrytande av preskriptionen någon betydelse när gäldenären tillställs ett meddelande om att ett ansökningsärende blivit anhängigt eller när utmätningen eller utmätningens försök sker. Preskriptionen avbryts också då gäldenärens vistelseort förblir okänd och inte ens ett meddelande om inträde av anhängighet kan tillställas denne. Parterna kan kontrollera uppgifterna om inträde av anhängighet också i efterhand i utsökningens informationssystem.

I de fall som avses i 1 mom. 2 punkten i paragrafen anses preskriptionen ha avbrutits när beslutet om inledande av förfarandet i fråga har fattats. Preskriptionen av en fordran som bevakas vid en konkurs eller annars beaktas vid konkursen avbryts när beslut om konkursförfarande fattas. Såsom ovan konstaterats avbryts dock preskriptionen av den fordran som utgjort grunden för sökandens ansökan om att försätta gäldenären i konkurs redan när ansökan blir anhängig. Beslutet om inledande av förfarandet är avgörande också när det gäller företagsrestrukturering och skuldsanerung för privatpersoner. Preskriptionen av skulder som anmäls eller annars beaktas vid offentlig stämning avbryts när domstolen fattar beslut om att utfärda offentlig stämning.

Preskriptionen anses enligt den andra meningen i 2 mom. ha avbrutits den dag då den lagakraftvunna domen meddelade eller handläggningen av ärendet avslutades på något annat sätt. Om handläggningen av ärendet fortsätter vid fullföljdsdomstol, löper preskriptionstiden inte. Om åter tingsrättens, hovrätten eller någon specialdomstols avgörande vinner laga kraft anses avbrottet ha skett vid tidpunkten för avgörandet.

Med att handläggningen avslutades på något annat sätt avses att handläggningen av ärenden som inte avgörs genom dom avslutas. Rubriken för en domstols, en myndighets eller något annat organs avgörande har ingen betydelse så länge avgörandet leder till att behandlingen av ett ärende upphör slutligt. En tredsdom avbryter preskriptionen även om den inte vunnit laga kraft. Ansökningsärenden, såsom ärenden som gäller säkerhetsåtgärder, och förvaltningsvistemål avgörs genom beslut. Preskriptionen av fordringar som anmäls vid offentlig stämning börjar när den i stämningen utsatta tiden lö-

per ut. I 17 § i den föreslagna lagen finns en utförligare specialbestämmelse om insolvensförfaranden.

Ett avbrott i preskriptionen förutsätter nödvändigtvis inte att borgenärens krav godkänns. Även om till exempel en konkursansökan avslås för att konkursförutsättningar saknas, avbryter avslagsbeslutet preskriptionen av den fordran som ansökan grundat sig på. Detsamma gäller avslag på ansökan om säkerhetsåtgärder för att kravet på att det skall föreligga fara inte uppfylls och domar enligt vilka prestationskravet avslås såsom förtida.

På motsvarande sätt avbryts preskriptionen när konsumentklagonämnden ger en rekommendation eller beslutar att inte ge en sådan. Eftersom preskriptionen enligt dessa allmänna bestämmelser i allmänhet avbryts för den tid under vilken behandlingen av en tvist är anhängig vid konsumentklagonämnden, kan specialbestämmelsen i 9 c § lagen om konsumentklagonämnden (42/1978) upphävas såsom obehövlig.

Ett utsköningsärende upphör att vara anhängigt när en slutredovisning eller ett intyg över hinder lämnas. Registrering av en fordran i utsköningsregistret som en så kallad passivfordran förlänger enligt 3 kap. 101 § i den föreslagna utsköningslagen inte utsköningsärendets anhängighet. Preskriptionstiden fortsätter således att löpa under den två års tid som registreringen i passivregistret är i kraft.

När ett myndighetsförfarande avslutas börjar det löpa en ny preskriptionstid i enlighet med vad som föreskrivs i 13 § i den föreslagna preskriptionslagen. Preskriptionstiden avbryts när förfarandet avslutas oberoende av om detta sker genom en av domstol meddelad lagakraftvunnen dom eller en rekommendation som meddelats av något annat organ. Avgörandets art påverkar dock längden av den nya preskriptionstiden på det sätt som beskrivs i detaljmotiven till 1 §.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om vissa undantag där inträde av anhängighet inte leder till att preskriptionen avbryts såsom i vanliga fall. Bestämmelsen gäller situationer där handläggningen av ärendet avslutas innan gäldenären underrättats på ett behörigt sätt om att ärendet blivit anhängigt. Med detta

avses det vanliga delgivningssätt som skall iaktas vid förfarandet i fråga eller det särskilda delgivningssätt som hade bort iaktas i fallet i fråga. Angående meddelande om anhängighet i utsköningsärenden och de undantagsfall i vilka ett meddelande inte behöver ges, skall enligt den proposition som gäller utsköningslagen föreskrivas i 3 kap. 33 § utsköningslagen.

Då gäldenären inte får uppgifter om det krav som gäller skulden inom loppet av preskriptionstiden, är det inte skäl att till inträdet av anhängighet ansluta sådana verkningar som avbrytandet av preskription har i vanliga fall. Å andra sidan vore det orimligt strängt för borgenären om skulden skulle preskriberas under det förfarande som inte slutförs eller mycket snart efter detta, särskilt om borgenären har anhängiggjort ärendet vid fel forum eller fel myndighet eller när till exempel delgivning skett till någon annan än en behörig företrädare för gäldenärssamfundet. Processuella fel av detta slag får inte leda till rättsförluster för borgenären. Frågan om huruvida förfarandet avslutats på grund av en parts åtgärder, såsom återkallande av ansökan, eller till följd av en domstols beslut är inte av någon betydelse i detta sammanhang.

Därför föreslås att skulden inte preskriberas medan ärendet är anhängigt och inte under det år som följer efter att förfarandet avslutades. Borgenären måste alltså i brådskande ordning väcka ny talan eller på något annat sätt sörja för att gäldenären under denna tid får en påminnelse om skulden. Med tanke på gäldenärens rättsskydd föreslås att preskriptionstiden kan förlängas på detta sätt endast en enda gång.

Paragrafens 4 mom. innehåller en specialbestämmelse om tiden för väckande av talan. Enligt bestämmelsen är den tilläggstid som följer på anhängiggörandet av ett tvistemål som lämnats därhän alltid ett år, oberoende av om gäldenären har underrättats om att ärendet blivit anhängigt eller inte. Hänvisningen till 3 mom. betyder också att tiden för väckande av talan kan förlängas endast en gång genom att väcka talan eller anhängiggöra ett tvistemål på något annat sätt. Således kan borgenären inte förlänga den i lagen föreskrivna tiden för väckande av talan flera gånger, utan behandlingen av ärendet måste

avslutas. Det är inte motiverat att föreskriva om en längre tid för väckande av en talan som käranden inte vill föra eller domstolen lämnar utan prövning till följd av att absoluta processförutsättningar saknas eller för att svaranden hänvisar till att någon dispositiv processförutsättning inte föreligger.

12 §. *Accessoriska prestationer och delprestationer.* Den föreslagna paragrafen innehåller en uttrycklig bestämmelse om preskription av accessoriska prestationer och delprestationer.

Enligt paragrafens 1 mom. preskriberas ränta, dröjsmålsränta och andra accessoriska kostnader samt amorteringar på kapitalet och andra delprestationer självständigt. När det gäller accessoriska prestationer och delprestationer avgörs preskriptionstidens begynnelsepunkt separat från huvudförpliktelsens och för varje sådan prestation räknas en egen preskriptionstid.

På en skuld skall det enligt 3 § 1 mom. räntelagen inte betalas någon ränta förrän den förfallit till betalning, om det inte har avtalats särskilt. Vid kreditgivning kommer man i allmänhet överens om såväl räntans storlek som betalningstidtabell. Räntorna på en skuld preskriberas tre år efter den avtalade förfallodagen, om inte preskriptionen av skulden avbryts före det. Om man avtalar om betalning av ränta utan att fastställa förfallotid, skall ränta enligt 5 § 1 mom. lagen om skuldebrev betalas årligen på den dag som enligt kalendern motsvarar den dag då skuldebrevet utfärdades. Dröjsmålsräntan åter ackumuleras och förfaller till betalning dagligen när dröjsmålsräntan enligt räntelagen har börjar löpa. Både när det gäller den löpande räntan och dröjsmålsräntan kan förfallodagen således anses vara på förhand fastställda på ett för gäldenären bindande sätt.

Kreditavtalen kan vara bulletlån eller gälla tills vidare, men största delen skall betalas tillbaka genom amorteringar med avtalade förfallodagar. Amorteringsskyldigheten börjar preskriberas på förfallodagen. Också andra förpliktelser som följer av ett avtal preskriberas självständigt, om de har förfallit till betalning eller om borgenären kan kräva prestation av dem. Delprestationens art bestämmer när dess preskriptionstid börjar löpa. Preskriptionen av en hyresbetalning börjar

till exempel löpa på förfallodagen. Preskriptionen av skadestånd för brott mot en fortlöpande avtalsförpliktelse eller nyttjanderätt börjar åter när borgenären fått kännedom om avtalsbrottet.

Förutom att räntorna och andra accessoriska kostnader på en skuld preskriberas självständigt, preskriberas de enligt förslaget också när kapitalet preskriberas. I praktiken innebär detta närmast att de dröjsmålsräntor som ackumuleras efter att kapitalet förfallit till betalning preskriberas på samma gång som kapitalet.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om avbrytande av de accessoriska kostnadernas preskription. Enligt förslaget avbryter de i 10 och 11 § avsedda åtgärderna för avbrytande av preskription preskriptionen av såväl kapital som accessoriska kostnader. En påminnelse om kapitalet avbryter således också preskriptionen av de räntor som förfallit till betalning tidigare och på motsvarande sätt avbryter en påminnelse om räntorna preskriptionen av kapitalet. Detta kan anses följa av att räntorna är accessoriska i förhållande till kapitalet. Dessutom måste det i praktiken anses vara ändamålsenligt att borgenären inte behöver avbryta preskriptionen var och en av de eventuellt flera olika accessoriska kostnaderna för sig. Det är inte ändamålsenligt att kräva att en avbrytande åtgärd skall vara så utförligt formulerad att alla accessoriska kostnader individualiseras i den.

Förslaget avviker från gällande rätt när det gäller accessoriska kostnader som förfallit till betalning. Nuförtiden anses att gäldenärens erkännande avbryter preskriptionen kapitalet, men inte preskriptionen av till exempel tidigare förfallna upplupna räntor och dröjsmålsräntor. För deras del krävs att det i gäldenärens eller borgenärens avbrytande åtgärd uttryckligen anges att den gäller också till betalning förfallna accessoriska kostnader.

Bestämmelsen gäller enbart accessoriska kostnader. Förutom räntor och dröjsmålsräntor är det fråga om till exempel olika slags provisioner. Däremot avbryts inte preskriptionen av delprestationer och andra självständiga förpliktelser genom att preskriptionen av någon annan förpliktelse som följer av samma grundförhållande avbryts. Preskriptionen av hyra som har förfallit till be-

talning avbryts till exempel inte när gäldenären betalar hyra som förfaller till betalning någon gång senare.

13 §. *Verkningarna av avbruten preskription.* Enligt paragrafens 1 mom. följer på avbruten preskription en ny, lika lång preskriptionstid som den ursprungliga. Tiden räknas från avbrottstidpunkten som i allmänhet är den tidpunkt vid vilken motparten har under rättats om en inofficiell avbrytande åtgärd eller vid vilken den i 11 § 2 mom. avsedda handläggningen av ett ärende har avslutats.

Vid avbrottstidpunkten börjar det således i allmänhet löpa en ny treårig preskriptionstid. Om preskriptionstiden bestäms av en specialbestämmelse i någon annan lag, är den nya preskriptionstiden också lika lång som den ursprungliga. När det är fråga om kontokrediter som beviljats tills vidare eller någon annan i 8 § avsedd förpliktelse med en tioårig preskriptionstid, börjar en ny tioårig preskriptionstid löpa vid avbrottet. Efter en lagakraftvunnen dom börjar man dock alltid tillämpa den femårs preskriptionstid som anges i 2 mom.

Det finns ingen begränsning av hur många gånger man får vidta åtgärder för att avbryta preskription. Sådana åtgärder kan vidtas när som helst oberoende av exempelvis när preskriptionen avbröts senast. I princip kan man vidta hur många avbrytande åtgärder som helst efter varandra. Den nya tiden räknas alltid från det senaste avbrottet, oberoende av om det skedde till följd av borgenärens eller gäldenärens åtgärder. Borgenärens krav på prestation avbryter preskriptionen men om gäldenären betalar av på skulden efter kravet, räknas den nya preskriptionstiden från den tidpunkt vid vilken borgenären fick kontantbetalningen eller betalningen överfördes i enlighet med 17 § lagen om betalningsöverföringar. En ny preskriptionstid börjar löpa när borgenären sänder gäldenären ett kvitto på betalningen, om kvittot uppfyller de allmänna krav som ställs på en avbrytande åtgärd. Om borgenären är en bank, fungerar ett kontoutdrag som en ny påminnelse.

I 11 § 4 mom. finns en bestämmelse om tiden för väckande av talan. Enligt den kan tiden för väckande av talan avbrytas endast en gång genom anhängiggörande av talan förrän ärendet måste avgöras. Ett beslut om att läm-

na ett ärende utan prövning eller därhän förlänger tiden för väckande av talan med bara ett år.

Enligt paragrafens 2 mom. har domar och andra utsökningsgrunder en särställning som avbrytande åtgärder. Efter en lagakraftvunnen dom förlängs preskriptionen från den föreslagna treåriga allmänna preskriptionstiden till fem år. Detsamma gäller alla beslut som meddelats av domstolarna och andra utsökningsgrunder, såsom skiljedomar, om de kan verkställas såsom lagakraftvunna domar. Bestämmelsen har sin huvudsakliga betydelse när det gäller domar eller tredsdomar som förpliktar till fullgörande av prestation. Eftersom konsumentklagonämndens beslut till sin natur är en rekommendation, börjar endast en ny frist som är lika lång som den ursprungliga preskriptionstiden eller tiden för väckande av talan löpa när behandlingen i nämnden har avslutats.

För en längre preskriptionstid talar den omständigheten att skuldens grund och belopp fastställs i en lagakraftvunnen dom och efter den är det till exempel inte nödvändigt att bevara bevismaterialet. Efter en rättegång torde inte heller gäldenären glömma skulden särskilt snart eller få den uppfattningen att borgenären skulle ha avstått från sin fordran. Det vore inte ändamålsenligt om borgenären skulle vara tvungen att försöka driva in skulden eller bevisligen påminna gäldenären om skulden ens om indrivningen inte leder till önskat resultat. Detta skulle orsaka onödiga utmättningsförsök och kostnader. Å andra sidan är åter den nuvarande tioåriga preskriptionstiden onödigt lång med tanke på de normala åtgärder som vidtas i syfte att driva in skulder. Gäldenären bör få påminnelser om skulden redan med tanke på dröjsmålsrättan.

Enligt förslaget iakttas en femårig preskriptionstid också då preskriptionstiden ursprungligen fastställts i enlighet med någon specialbestämmelse. Också enligt gällande reglering börjar den allmänna preskriptionstiden tillämpas på alla skulder efter att en dom har meddelats.

Som medel för att avbryta preskriptionen efter en dom använder man ofta indrivning av skulden genom utsökning. Enligt 11 § i den föreslagna lagen avbryts såsom nämnts

preskriptionen så snart borgenärens ansökan om utsökning blir anhängig. En ny preskriptionstid börjar löpa när behandlingen av ett utsökningsärende har avslutats. I utsökningsregistret antecknas både inträdet och upphörandet av anhängigheten och av registret framgår således klart de tidpunkter vid vilka preskriptionen har avbrutits. Det bör dock observeras att även inofficiella avbrytande åtgärder fortfarande kan användas och efter dem börjar också en femårig preskriptionstid att löpa.

Den längre, femåriga preskriptionstiden gäller bara utsökningsgrunder som ålägger prestationsskyldighet. Om det i en dom konstateras att fordran inte gäller eller att dess grund är ogiltig såsom rättshandling, har frågan om fordrans preskription inte någon rättslig betydelse. Redan av principerna om domens rättskraft följer att om borgenärens talan avslagits genom en tidigare dom, så avslås också en ny talan som väcks på samma grund. Om en dom eller ett beslut som vunnit laga kraft kan upphävas till exempel till följd av nya bevis eller uppenbart felaktig tillämpning av lag, får dock inte preskriptionen av en skuld utgöra ett hinder. När preskriptionstiderna blir kortare kan denna fråga bli aktuell oftare än vad som är fallet i dag och därför föreslås att en uttrycklig bestämmelse om detta tas in i den nya lagen. Enligt den föreslagna bestämmelsen anses en skuld inte ha preskriberats efter att den ursprungliga domen meddelades om domen i fråga återbryts. En ny preskriptionstid börjar härvid löpa vid den tidpunkt då den nya domen meddelas.

I allmänhet förutsätter en fullgörelsedom att skulden har förfallit till betalning. Före det har borgenären inte ett sådant behov av rättsskydd att en dom skulle vara nödvändig. I vissa fortlöpande skuldförhållanden är det dock möjligt att meddela en fullgörelsedom innan det ens har uppstått någon prestationsskyldighet. Ett exempel på detta är periodiskt skadestånd för underhåll. En fullgörelsedom kan i vissa fall också meddelas villkorligt till exempel för fullgörelse av solidariskt ansvariga gäldenärers eller borgensmäns regressansvar. Med tanke på dessa situationer har i 3 mom. tagits in en uttrycklig bestämmelse om att den femåriga preskriptionstiden räk-

nas från varje betalnings förfallodag.

Preskriptionens verkningar

14 §. *Prestationsskyldigheten upphör.* I paragrafen föreskrivs om preskriptionens viktigaste rättsverkan, det vill säga att gäldenärens prestationsskyldighet upphör. Enligt paragrafens 1 mom. upphör gäldenärens skyldighet att betala en penningsskuld eller fullgöra någon annan prestation när skulden preskriberas. Gäldenären är inte skyldig att betala en preskriberad skuld och borgenären har inte rätt att driva in den. Preskriptionen sker direkt med stöd av lag och förutsätter inte några åtgärder från gäldenärens sida.

Av bestämmelsen framgår bättre än av 1 § preskriptionsförordningen att preskriptionen gäller innehållet i rättsförhållandet mellan parterna. Det är alltså inte endast fråga om en händelse som påverkar möjligheterna att utöva en rätt, även om preskriptionen också har betydelse med tanke på de rättsskyddsmedel som parterna har till sitt förfogande. I en rättegång som gäller skulden innebär detta att preskriptionsfrågan måste behandlas som en del av själva saken. En invändning om preskription är liksom en invändning om avbruten preskription så kallade sakinvändningar. De gäller förutsättningarna för bifallande av talan. Det är alltså inte fråga om processförutsättningar som när de saknas leder till att talan bör lämnas utan prövning. Även ett överskridande av den tid för väckande av talan som anges i en specialbestämmelse leder i allmänhet till att talan förkastas.

När en skuld har preskriberats, har borgenären inte längre rätt att driva in skulden. Om till exempel borgenären bevakar fordran vid konkurs, skall bevakningen förkastas om den bestrids av gäldenären, en konkurrerande borgenär eller konkursboet. Om skulden har preskriberats först efter att en dom eller någon annan utsökningsgrund har meddelats, får utsökning inte längre förrättas för att driva in den preskriberad skulden. Borgenären kan inte heller skaffa sig en ny utsökningsgrund.

Preskriptionstiden är inte en processuell frist som man kan kräva att skall återställas till exempel för att borgenären haft laga hin-

der. Med hänsyn till preskriptionstidens längd skulle detta inte ens behövas. Borgenären kan inte heller kräva att preskriptionstiden inte skall beaktas och en ny preskriptionstid till exempel på den grunden att gäldenären handlat på ett klandervärt sätt i något avseende. Borgenären kan enligt förslaget använda sig av många olika medel för att avbryta preskriptionstiden och gäldenären kan inte ens genom att hålla sig undan hindra borgenären att avbryta preskriptionen.

Preskriptionen har dock inte alla de rättsverkningar som i allmänhet följer av att en skuld upphör. När en skuld upphört till exempel för att den betalats i sin helhet eller till följd av eftergift, återstår inget förhållande mellan borgenären och gäldenären. Efter att en skuld har preskriberats, har dock borgenären i vissa fall rätt att hålla prestationer som gäldenären fullgör senare samt åberopa medel som säkerställer att han får betalning, till exempel kvittning och panträtt. Preskriberade fordringar kallas också en ofullkomliga förpliktelser i rättslitteraturen.

I paragrafens 2 *mom.* föreskrivs om betalning av preskriberade skulder och återställande av betalning. Utgångspunkten är densamma som i gällande rätt att fullgörandet av en preskriberad förpliktelse är en giltig prestation. Gäldenären har inte rätt att kräva att betalningen av en preskriberad skuld skall återställas.

Prestationens giltighet påverkas i allmänhet inte av orsaken till gäldenärens prestation. Borgenären är inte skyldig att återställa betalningen ens om gäldenären fullgjort den av misstag. Gäldenären är således skyldig att själv se till att han inte betalar en preskriberad skuld. Betalningen av en preskriberad skuld anses inte heller vara en obehörig vinst eller gåva. Dessa utgångspunkter har ingen betydelse för den omständigheten att betalningen eller någon annan prestation måste vara giltiga som rättshandlingar. Om gäldenären till exempel har tvingats eller vilseletts att betala en preskriberad penningsskuld, kan prestation vara ogiltig med stöd av bestämmelserna i 3 kap. rättshandlingslagen. Borgenären har inte heller rätt att avräkna en av gäldenären fullgjord icke-individualiserad betalning från en preskriberad fordran i en situation där parterna har flera skuldförhållan-

den.

Det är dock skäl att fästa uppmärksamhet vid bestämmelserna i lagen om indrivning av fordringar (513/1999). Enligt 4 § som gäller god indrivningssed får man vid indrivning inte ge felaktiga eller vilseledande uppgifterna om följderna av en försummad betalning. Gäldenären måste således vid indrivningen upplysas om att den skuld som drivs in är preskriberad och att en försummelse att betala en preskriberad skuld inte har några rättsliga påföljder. Om gäldenären betalar en preskriberad skuld till följd av att indrivningsförfarandet varit felaktigt, har han enligt lagens 16 § rätt att kräva ersättning av inkassobyran.

Till skydd för konsumenterna föreslås att man i momentet tar in en undantagsbestämmelse. En privatperson har enligt förslaget rätt att få tillbaka betalningen av en preskriberad konsumentfordran. Bestämmelsen gäller varje slag av fordran som en näringsidkare kan ha till följd av försäljning av konsumtionsnyttigheter och beviljande av krediter till konsumenter.

Ett krav på återbetalning kan framställas under samma förutsättningar även då en enskild borgensman eller enskild pantsättare av misstag har betalat av på en huvudförpliktelse som har preskriberats i förhållande till gäldenären. Detta gäller även situationer där en enskild borgensman har betalat av på sig egen preskriberade borgensskuld till borgenären. Begreppen kreditgivare, enskild borgensman och enskild pantsättare definieras i 2 § borgenslagen.

Borgenären har dock ingen återbetalningskyldighet om ovan nämnda privatperson har känt till att skulden var preskriberad och trots detta betalat av på skulden. Gäldenären har till exempel betalat en preskriberad skuld för att kunna köpa någon annan produkt av näringsidkaren eller för att kunna avtala om ett fortsatt hyresavtal.

Eftersom syftet med en betalning eller någon annan prestation i allmänhet inte är fullgörelse av en preskriberad förpliktelse, bör borgenären vid behov visa att gäldenären haft kännedom om att skulden var preskriberad när han betalade den. Presumtionen är att prestationen skett av misstag. I bestämmelsen anges inte någon särskild reklamations-

inom vilken gäldenären bör kräva återbetalning. Det är dock fråga om återställande av obehörig vinst varvid den treåriga preskriptionstiden räknas enligt 7 § 1 mom. 4 punkten. Borgenärens vetskap eller förfarandets klandervärdhet har ingen betydelse med tanke på uppkomsten av återbetalningsskyldighet.

I anknytning till undantagsbestämmelsen föreskrivs också om den räntebetalningsskyldighet som blir aktuell i samband med återbetalning. På det belopp som återbetalas skall borgenären betala i 3 § 2 mom. räntelagen (633/1982) avsedd så kallad avkastningsränta från den dag på vilken han mottog betalningen av den preskriberade skulden. Även utan en särskild bestämmelse är det klart att dröjsmålsränta utgår på den betalning som skall återställas när skyldigheten har konkretiserats och förfallit till betalning.

15 §. *Kvittning och återgång av betalning.* I paragrafen anges villkoren för att en preskriberad fordran skall kunna användas för kvittning. Paragrafen innehåller också en bestämmelse om hur en betalnings eller prestations ogiltighet påverkar preskriptionen.

Enligt gällande rätt avviker den tioåriga preskriptionstiden och specialbestämmelserna om preskription från varandra när det gäller kvittning. Den föreslagna bestämmelsen gäller däremot både den allmänna och den speciella preskriptionstiden på samma sätt.

Enligt 5 § i preskriptionsförordningen kan en fordran användas för kvittning efter att den allmänna preskriptionstiden löpt ut, förutsatt att den skuld man vill kvitta sin fordran mot uppstod före fordran preskriberades. Om motfordran erhållits genom en överföring, förutsätts dessutom att fordran inte var preskriberad när överföringen skedde. Däremot krävs inte att kvittning skulle ha varit möjlig redan innan motfordran preskriberades. Det har till exempel inte ansetts att skulden måste ha förfallit till betalning innan motfordran preskriberas.

Den föreslagna bestämmelsen skärper en aning de förutsättningar under vilka en preskriberad fordran kan användas för kvittning. Enligt paragrafens 1 mom. är det möjligt att kvitta sin egen skuld mot en preskriberad fordran endast om kvittningsförutsättningar

na uppfylls före den fordran som används för kvittning preskriberas. Med kvittningsförutsättningar avses de krav som ställs på ensidig kvittningsrätt. Vardera fordran skall ha olika innehavare och fordringarna skall vara av samma slag och indrivbara innan den fordran som innehas av den som framställer ett kvittningsyrkande preskriberas.

Indrivbarheten förutsätter framför allt att fordringarna har förfallit till betalning och att en fullgörelsedom skulle kunna meddelas i fråga om dem vid domstol. I praxis har av en indrivbar fordran dessutom krävts klarhet och ostridighet. Om till exempel skuldens belopp kan preciseras först efter att den fordran som innehas av den som kräver kvittning har preskriberats, betyder detta i allmänhet att den preskriberade fordran inte duger som motfordran vid kvittning utan den andra partens samtycke. En ensidig kvittning är nämligen inte möjlig, om motfordran kan anmälas endast till maximibelopp. Detsamma gäller situationer där den skuld gäldenären vill kvitta förfaller till betalning först efter att hans fordran har preskriberats.

Eftersom förutsättningarna för kvittning måste föreligga innan någondera av de fordringar som står mot varandra har preskriberats, behövs ingen särskild bestämmelse om överföring av fordringar. En preskriberad fordran kan inte överföras så att den kan användas för kvittning.

Till de allmänna förutsättningarna för kvittning hör inte att de fordringar som står mot varandra har samband med varandra i sak. Enligt gällande rätt har saksammanhang i allmänhet inte någon verkan på kvittningsförutsättningarna. Enligt den föreslagna bestämmelsen är förutsättningarna för kvittning bättre om de fordringar som står mot varandra har anknytning till varandra. Även en preskriberad fordran duger som motfordran vid kvittning, om den hör till samma rättsförhållande som den fordran som den som yrkar på kvittning har. Härvid krävs således inte att det finns förutsättningar för kvittning redan innan motfordran preskriberas. Det räcker att kvittningsförutsättningar föreligger vid tidpunkten för kvittningsförklaringen.

Det är fråga om samma rättsförhållande bland annat när samma händelseförlopp skapar rättigheter och skyldigheter som står mot

varandra. Ett gemensamt rättsförhållande uppstår till exempel vid avtal som förpliktar vardera parten, såsom köp, hyresavtal och entreprenadavtal. Priset för en entreprenad enligt entreprenadavtalet och det skadestånd eller någon annan ersättning som följer av entreprenörens avtalsbrott hör till samma rättsförhållande. Kravet på att fordringarna hör till samma rättsförhållande betyder inte att fordringarna skall ha en gemensam grund eller att de följer att samma enskilda rättshandling. I långvariga affärsförhållanden kan det finnas flera skulder och fordringar som står mot varandra och de bildar tillsammans en fast affärsekonomisk helhet. Parterna kan också avtala om eller åtminstone uppfatta det så att det avgörande är den egentliga nettoskulden.

I paragrafens 2 *mom.* finns en bestämmelse med tanke på den situationen att betalningen eller kvittningen av en skuld återgår eller annars visar sig vara utan verkan. Återgång av en betalning eller av kvittning till exempel enligt lagen om återvinning till konkursbo leder till fordringsrätten återuppstår till den del återgång skett. En annan typisk situation när prestationen saknar verkan är exempelvis hävning av avtal där parterna i allmänhet blir skyldiga att återställa de prestationer som står mot varandra. En återbetalning kan också följa av att det först efter realiseringen blir klart att borgenären inte hade en panträtt som gav honom rätt att få betalning.

Syftet med bestämmelsen är att skydda borgenären som vid tidpunkten för prestationen har haft grundad anledning att anta att betalningen eller kvittningen är giltig och att fordringsrätten således har upphört. Återgång av en prestation får inte leda till att borgenären förlorar sin fordran för att hans fordran skulle anses ha hunnit preskriberas under denna tid.

Ett återställande av ett skuldförhållande på detta sätt förutsätter att borgenären har haft grundad anledning att anta att prestationen gjort slut på skuldförhållandet så att en påminnelse om skulden inte längre behövs. Gälldenärens betalning eller kvittning skall vara sådan att den objektivt sett kan anses vara en prestation. Däremot krävs inte att gälldenärens prestation är en avtalsenligt, riktig prestation. Inte heller den omständigheten

att man förstår att det till prestationen ansluter sig en risk för återvinning gör prestationen till en på i bestämmelsen avsett sätt grundlös ur borgenärens synvinkel. Syftet med återvinning eller återbäring av vinst på något annat sätt är att återställa gälldenärens och återvinningssvarens ställning till vad den hade varit utan den betalning som återgår genom återvinning eller någon annan rättshandling. Denna grundläggande utgångspunkt skulle brytas ned om borgenärens fordran ansågs kunna upphöra genom preskription.

Även en prestation som återgår eller som annars saknar verkan avbryter den allmänna preskriptionstiden. Borgenärens tro på prestationens giltighet behöver då bedömas endast om preskriptionstiden löpt ut efter betalningen eller kvittningen. Om det däremot återstår preskriptionstid när borgenären får kännedom om återbetalningskravet, avbryter delgivningen och den eventuella återbetalningsprocessen åter preskriptionen oberoende av vad borgenären haft skäl att anta vid tidpunkten för prestationen.

I paragrafen finns ingen uttrycklig bestämmelse om när preskriptionstiden för det återställda skuldförhållandet anses börja löpa. Den frågan måste avgöras från fall till fall beroende på vilket slag av skuld det är fråga om. I allmänhet börjar preskriptionstiden löpa när borgenären betalar tillbaka de medel ha fått genom betalningen eller kvittningen. Först då återställs skuldförhållandet på så sätt att det är gälldenären som är den prestationsskyldige. Om det är en förtida betalning som återgår, är det möjligt att preskriptionstiden börjar löpa från den i det ursprungliga avtalet angiven förfallodag som kan inträffa vid en långt senare tidpunkt än själva återbetalningen.

16 §. *Säkerhetsrätt.* I paragrafen föreskrivs om preskriptionens verkningar på borgenärens säkerhetsrätt. Enligt 1 *mom.* i lagförslaget kvarstår borgenärens rätt till den säkerhet gälldenären ställt oberoende av om skulden preskriberas.

Inte heller ens den nuvarande allmänna tioåriga preskriptionstiden enligt 6 § preskriptionsförordningen påverkar borgenärens rätt att driva in sin fordran ur värdet av en handfången pant eller fastighetssäkerhet. Det har

varit i viss mån oklart om borgenären har samma rätt när det gäller särskilda preskriptionstider. I allmänhet avser gällande tiderna för väckande av talan skulder som har karaktären av skadestånd och för vilka säkerheter i allmänhet inte ställs. Den föreslagna paragrafen gäller såväl allmän preskription som särskilda tider för väckande av talan och andra specialbestämmelser om preskription.

Preskriptionen av en skuld hindrar inte att borgenären får betalning ur värdet av den egendom som gäldenären ställt som säkerhet, om borgenären har pant- eller retentionsrätt i egendomen. Arten av den egendom som ställts som säkerhet har ingen betydelse och således gäller bestämmelsen även rättigheter som grundar sig på företagsinteckning. Pant- och retentionsrätter jämföras på samma sätt som i andra bestämmelser i allmänhet. Således ger alla rättsligt verk samma realsäkerhet borgenären samma skydd mot preskription av skulder.

En säkerhetsrätt ger skydd bara till den del som säkerhetens värde räcker till för betalning av skulden. Borgenären har inte rätt att driva in den överskjutande delen av en preskriberad skuld. Om exempelvis en fastighet har intecknats och pantsatts för ett belopp som är större än dess värde, har borgenären inte någon fördel av den alltför stora inteckningen eller pantförbindelsen.

Bestämmelsen gäller i enlighet med sin uttryckliga lydelse endast säkerhet som ställts av gäldenären själv, inte tredjemanspant som det finns bestämmelser om i borgenslagen. Om huvudförpliktelsen preskriberas, så förfaller också borgen som ställts för den samt, i enlighet med hänvisningsbestämmelsen i 41 § borgenslagen, också tredjemanspant. Således kan tredjemanssäkerhet inte användas för betalning av en preskriberad huvudförpliktelse. Däremot kan borgenären fortfarande kräva prestation ur värdet av en pant i de situationer där borgenärens säkerhetsskuld preskriberats endast i förhållande till pantsätaren.

Paragrafens 2 mom. gäller preskriptionens verkningar på äganderättsförbehåll. Ett villkor enligt vilket säljaren har rätt att häva köpet eller kräva tillbaka köpeföremålet om betalning försummas upphör enligt förslaget att gälla när en skuld preskriberas, om inte detta

villkor har antecknats i ett register som enligt lag förs över ägande och rättigheter. Bestämmelsen innebär delvis en till och med stor ändring i nuläget. En mycket stor del av de köp som ingås med äganderätts- och retentionsrättsförbehåll gäller objekt som inte omfattas av några som helst registreringsbestämmelser. Exempel på detta är hushållsmaskiner och möbler, men också en stor del av de maskiner och den utrustning som används i näringsverksamheten.

Med en skuld som hänför sig till köpeskillingen avses först och främst egentlig vederlagsskuld. Bestämmelsen gäller dock även andra förpliktelser vilkas uppfyllande ett äganderätts- eller retentionsrättsförbehåll säkrar. Om de betalningar som ett förbehåll säkrar preskriberas var för sig, upphör säkerhetsförbehållet att gälla först när hela skulden har preskriberats.

Pant- och retentionsrätterna kräver i regel åtgärder för offentliggörande av säkerhetsrättens uppkomst och fortbestånd. Eftersom ett pantföremål är i borgenärens besittning, kan man förvänta sig att gäldenären är medveten om säkerhetsrätten. Äganderätts- och retentionsrättsförbehållen åter grundar sig ofta endast på ett avtalsvillkor, vilket inte på samma sätt förutsätter åtgärder som kan iaktas av utomstående. Oregistrerade äganderättsförbehåll används dessutom i allmänhet som säkerheter för kortfristiga skulder. Redan med tanke på att pantföremålet och dess säkerhetsvärde skall bestå kan man dessutom förvänta sig att borgenären åberopar ett äganderättsförbehåll så fort som möjligt efter att skulden förfallit till betalning.

Det förs register över vissa slag av ägande och i dessa register kan även äganderättsförbehåll föras in. De register som här avses är register som förs enligt lag. Sådana är lagfarts- och inteckningsregistret som gäller fastigheter, de register som gäller transportmedel samt värdeandelsregistret. Andra än lagbestämda register, till exempel någon näringsidkares eget register, har inga rättsliga verkningar.

Om äganderättsförbehållet har antecknats i registret innan köpeskillingen preskriberas, är förbehållet giltigt fastän skulden senare skulle preskriberas. Om åter förbehållet inte har antecknats i registret när skulden preskri-

beras, upphör det att vara giltigt samtidigt som skulden preskriberas. Härvid är det ingen skillnad om lagen förpliktar till att föra in en anteckning om förbehållet i registret inom viss tid eller inte. Också en sen registrering bevarar giltigheten av äganderätts- eller retentionsrättsförbehållet. Ett förbehåll kan registreras också på åtgärd av gäldenären, vilket sker om den som köper en fastighet ansöker om lagfart på ett villkorligt fång. Då lämnas lagfartsansökan vilande tills äganderättens övergång har fastställts. Vid fastighetsköp kan man komma överens om ett äganderättsförbehåll på högst fem år.

17 §. *Insolvensförfarande.* I paragrafen föreskrivs om verkan av allmänna insolvensförfaranden på preskriptionen av en skuld.

Enligt paragrafens 1 mom. har borgenären, utan hinder av att preskriptionstiden löper, rätt att få betalning ur den egendom som hör till konkursboet, om fordran har beaktats i konkursdomen. Med att fordran har beaktats avses att det i konkursdomen fastställs att fordran betalas ur värdet av den egendom som överlämnats till konkurs. En i en konkursdom fastställd rätt till en utdelningskvot i konkursboet preskriberas således inte. Borgenären behöver inte särskilt påminna gäldenären om skulden eller vidta några andra avbrytande åtgärder så länge konkursen pågår.

Regeln gäller all den egendom som kan anses höra till konkursboet. Således gäller den också egendom som eventuellt delas ut först efter slutredovisningen i konkursen eftersom den först då har kommit till förvaltarnas kännedom.

En konkursdom gäller endast borgenärens rätt till egendom som hör till konkursboet. Om konkursen gäller en fysisk person, svarar han för skulden också med sådan egendom som han får senare och som inte hör till konkursboet. En gäldenärs personliga skulder preskriberas i enlighet med de allmänna bestämmelserna. Eftersom en konkursdom inte är en utsökningsgrund, vore en preskriptionstid som räknas från domen oklar. Enligt förslaget tillämpas också i detta fall en femårig preskriptionstid.

Ett betalningsprogram som fastställts vid skuldsaneringen för en privatperson och ett saneringsprogram som fastställts vid företagssanering ersätter de i programmet beak-

tade skuldförhållandenas ursprungliga villkor. I ett betalningsprogram bestäms också de betalningstider som skall iakttas i fortsättningen. Eftersom betalningsprogrammet är en utsökningsgrund enligt vilken prestationsskyldigheten inträder först senare, tillämpas bestämmelserna i 13 § 3 mom. på de i programmet ingående betalningarnas preskriptionstider. På så sätt får varje betalning en femårig preskriptionstid som räknas från förfallodagen i fråga. För klarhetens skull tas en hänvisning som gäller detta in i 2 mom.

I momentet finns en bestämmelse som blir tillämplig om betalningsprogrammet förfaller. Då anses preskriptionstiden ha avbrutits när domstolen har meddelat en lagakraftvunnen dom om att betalningsprogrammet skall förfalla. Alla skulder som ingår i skuldsaneringen har då en preskriptionstid som räknas från samma tidpunkt. Preskriptionstidens längd beror på om borgenären sedan tidigare har en fullgörelsedom och om skulden i fråga har en särskild preskriptionstid.

I fråga om tiden för väckande av talan gäller för närvarande 79 och 79 a § lagen om skuldsanering för privatpersoner, enligt vilka tiden för väckande av talan om till exempel ett betalningsprogram förfaller anses ha varit avbruten under de kalenderår som skuldsaneringen pågått. Att använda sig av avbrott i frister är en befogad lösning när det gäller de så kallade slutliga preskriptionstider som inte regleras av preskriptionslagen. Det vore dock inte ändamålsenligt om bestämmelserna om tiden för väckande av talan skulle avvika från preskriptionsbestämmelserna i fråga om endast ett slag av förfarande. Därför föreslås att också tiderna för väckande av talan skall anses börja på nytt när ett betalningsprogram förfaller. Samma reglering gäller enligt förslaget också när ett företagssaneringsprogram förfaller.

Det behövs inga specialbestämmelser om utsökningens verkningar på preskriptionen av en skuld eftersom preskriptionen enligt 11 § avbryts för hela den tid som utsökningsförfarandet pågår och en ny preskriptionstid börjar löpa när förfarandet avslutas.

Även om slutet på en utsökningsgrunds verkställbarhet såsom rättsligt fenomen kan särskiljas från preskriptionen av en skuld, så leder de i praktiken till nästan samma slutre-

sultat. Därför föreslås att man i 3 mom. tar in en hänvisning till gränserna för en utsökningsgrunds verkställbarhet. Enligt den proposition som gäller utsökningslagen föreskrivs i 2 kap. 24 och 25 § i den föreslagna lagen om tidsfristen för en utsökningsgrunds verkställbarhet.

18 §. *Hur preskriptionen beaktas.* I paragrafen föreskrivs om förutsättningarna för att preskriptionen av en skuld skall beaktas vid domstol eller i något annat myndighetsförfarande.

Enligt gällande rätt beaktas den allmänna tioåriga preskriptionstiden vid domstol endast om en gäldenären framställer en invändning om saken. De särskilda preskriptionstiderna har däremot av hävd prövats på tjänstens vägnar. Det har ansetts vara på sin plats att domstolen på eget initiativ prövar de särskilda preskriptionstiderna eftersom syftet med specialbestämmelserna om preskription är att skuldförhållandena utreds snabbt. De olika förhållningssätten är delvis också en följd av att många specialbestämmelser gäller tiden för väckande av talan. Utgångspunkten för lagförslaget är också i detta avseende den att samma reglering, i mån av möjlighet, skall gälla såväl de allmänna och de särskilda preskriptionstiderna som tiden för väckande av talan.

Enligt allmänna civilprocessuella principer skall domstolen basera sitt avgörande på de krav och invändningar som parterna framställt. Denna princip är dock inte absolut och en sak kan avgöras även utan hörande av parterna, om kravet är uppenbart ogrundat. En domstol är inte heller enligt den princip som framgår av 24 kap. 3 § 2 mom. rättegångsbalken bunden till parternas yrkanden i ett ärende där förlikning inte är tillåten. I praktiken kan dock domstolen inte ha någon annan kännedom om när preskriptionen börjat och om den har avbrutits än den som framgår av den utredning som parterna lägger fram. Därför har domstolen inte någon möjlighet att förkasta ett krav på den grunden att skulden har preskriberats, om inte borgenären getts tillfälle att bemöta frågan om preskription.

I den föreslagna paragrafens 1 mom. sägs också att preskriptionen tas till prövning vid domstol och i andra myndighetsförfaranden endast om en part framställer en invändning

om saken. Således beaktas inte preskriptionen ex officio, fastän bestämmelserna om preskription är tvingande. Inte heller tiden för väckande av talan beaktas utan en invändning.

Den viktigaste följden av kravet på invändning om preskription är att gäldenären måste åberopa preskriptionen. En talan om en preskriberad skuld kan inte förkastas som uppenbart grundlös i enlighet med 5 kap. 6 § 2 mom. rättegångsbalken utan att parterna ges tillfälle att yttra sig i saken. Det har ingen betydelse hur länge skulden enligt ansökningshandlingarna verkar ha varit preskriberad. Om gäldenären inte bemöter talan om en preskriberad skuld, inte motiverar sitt svaromål eller i sitt svar endast åberopar omständigheter som klart saknar betydelse för avgörandet av ärendet, skall talan bifallas genom tredsakodom.

Domstolen skall dock enligt 5 kap. 21 § 3 mom. rättegångsbalken se till att parterna nämner alla de omständigheter som de önskar åberopa. Preskriptionen hör naturligtvis till de frågor som domstolen genom processledning skall ta upp till diskussion. På vilket sätt preskriptionen skall åberopas för att den skall beaktas avgörs med stöd av de principer som gäller påståendebördan och den materiella processledningen. Det måste anses vara tillräckligt att gäldenärens yrkande innehåller synpunkter på preskriptionen eller borgenärens passivitet. Om det framgår av rättegångsmaterialet att det är möjligt att skulden har preskriberats, skall domstolen utnyttja sin rätt att ta reda på om gäldenären avser åberopa preskriptionen av skulden.

I paragrafens 2 mom. finns en hänvisning till att utmättningsmannen skyldig att på eget initiativ undersöka om den verkställbara fordringsrätten är preskriberad. Detta motsvarar gällande praxis. I den föreslagna utsökningslagen finns en uttrycklig bestämmelse om detta i 2 kap. 1 §.

Utmättningsmannens undersökning gäller naturligtvis endast preskription som skett efter att utsökningsgrunden meddelades. Efter att en fullgörelsedom har meddelats, preskriberas skulden i enlighet med 13 § 2 mom. efter fem år, om preskriptionen inte har avbrutits under denna tid.

Preskription när det finns flera gäldenärer

19 §. *Preskriptionen för enskilda gäldenärens del.* I paragrafen föreskrivs om beräkning av preskriptionstid och preskriptionens rättsverkningar när flera gäldenärer svarar för samma skuld.

Preskriptionstiden räknas enligt 1 mom. för varje gäldenär för sig. Om en skuld till exempel sägs upp tidigare än vad som avtalats för att betalningar har försummats, börjar preskriptionstiden för varje gäldenären löpa för när skulden har förfallit till betalning för den gäldenärens del. Om borgenären inte riktar sina avbrytande åtgärder mot alla gäldenärer samtidigt, kan även preskriptionstiderna börja löpa vid olika tidpunkter.

Samma individuella sätt att beräkna preskriptionstiden gäller även de avbrytande åtgärderna. Preskriptionen av en skuld avbryts endast för den gäldenärs del i vars namn åtgärden vidtas eller mot vilken den avbrytande åtgärden vidtas. Preskriptionen måste med andra ord avbrytas skilt för varje gäldenär och från avbrottet löper en ny preskriptionstid. Förslaget motsvarar till denna del gällande rättsregler.

Paragrafen i fråga gäller endast skuldförhållanden med solidarisk ansvarsgrund där flera personer enligt en förbindelse eller direkt med stöd av lag, till exempel skadeståndslagen, svarar som gäldenärer för betalning av skulden. Bestämmelserna om ansvarsförhållandena mellan gäldenär och borgenmän och om preskriptionens verkningar på dessa skulder finns samlade i 17, 18 och 31 § borgenslagen. Också enligt de bestämmelserna bedöms preskriptionstidens början och avbrytandet av preskription för gäldenärens och för varje för huvudförpliktelsen svarande borgensmans del var för sig. Eftersom borgen och tredjemanspant är accessoriska till huvudförpliktelsen, upphör de alltid att gälla när huvudförpliktelsen preskriberas.

Enligt lagen om öppna bolag och kommanditbolag svarar de personligt ansvariga bolagsmännen för alla bolagets skulder. Skuldansvaret anses inte preskriberas skilt för varje bolagsmans del, utan också när det gäller preskription bedöms skuldens giltighet endast såsom ett förhållande mellan bolaget och borgenären. Borgenären behöver således inte

avbryta preskriptionen av en skuld i förhållande till varje bolagsman, utan endast till bolaget. Förslaget ändrar inte i detta avseende gällande regler.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om rättsverkningarna när en solidariskt ansvarig gäldenärs skuld har preskriberats. Enligt förslaget svarar de övriga gäldenärerna därefter endast för betalning av sin egen del av skulden. De återstående gäldenärernas ansvar begränsas således i två avseenden. För det första minskar skuldens totalbelopp med det belopp som den gäldenär för vars del skulden har preskriberats hade svarat för i gäldenärernas inbördes ansvarsfördelning. För det andra har de återstående gäldenärerna inte längre solidariskt ansvar, utan borgenären kan endast kräva var och en av dem på den andel som denne svarar för.

Förslaget avviker från gällande rätt enligt vilken de återstående gäldenärernas ansvar minskar med den från ansvaret befriade gäldenärens andel beräknad enligt huvudtal, men de återstående gäldenärerna fortsätter att vara solidariskt ansvariga för återstoden av skulden. Förslaget motsvarar däremot 18 § i den nya borgenslagen. Bestämmelserna om olika fall av gemensamt ansvar bör inte avvika från varandra om det inte är befogat.

Fördelningen av ansvaret beror på att gäldenärerna är solidariskt ansvariga också i sitt inbördes förhållande. Om den gäldenär som betalat skulden inte av någon av de andra gäldenärerna får del som denne ansvarar för, fördelas denna andel enligt 2 § 2 mom. lagen om skuldebrev mellan de övriga gäldenärerna i det förhållande som deras andelar representerar. Således kunde ett bevarande av det solidariska ansvaret när en gäldenär befrias från ansvar försämra de övriga gäldenärernas ställning om en av dem visar sig sakna betalningsförmåga. Eftersom preskriptionen orsakats av att borgenären inte har avbrutit preskriptionen av skulden, är det befogat att borgenären också bär ansvar för följderna av sitt handlande. Det är ingen skillnad om preskriptionen skedde innan domen meddelades eller efter detta.

Regeln är såtillvida absolut att den från skuldansvaret befriade gäldenärens faktiska betalningsförmåga inte har någon betydelse.

Om borgenären låter skulden preskriberas för en betalningsoförmögen gäldenärs del, har befriandet av denne från skuldansvaret överhuvudtaget inte någon verkan på de övriga gäldenärernas ställning. De rättsliga verkningarna för tredje man bör för tydlighetens skull dock inte vara beroende av bedömningen från fall till fall av gäldenärens betalningsförmåga. Det har dessutom gjorts så enkelt att avbryta preskriptionen av en skuld att en regel med något annat innehåll inte kan motiveras med till exempel kostnadsinbesparingar.

Om det är känt att någon gäldenär har betalningsproblem, kan de övriga gäldenärerna samtycka till att man låter en skuld preskriberas för den gäldenärs del som saknar betalningsförmåga. Härvid kan man komma överens om hur det återstående gäldenärerna delar på ansvaret för skulden eller om de skall fortsätta att ha solidariskt ansvar för hela skulden. Ett sådant avtalsvillkor kan inte på ett giltigt sätt uppställas på förhand att borgenären får rätt att befria en gäldenär från ansvar samtidigt som dennes medgäldenärer fortsätter att ha fullt ansvar.

I momentets andra mening preciseras vad som avses med varje gäldenärs andel. I regel fördelas ansvaret enligt gäldenärernas huvudtal. Denna regel följer av 2 § lagen om skuldebrev. Vid beräkning av de andelar som gäldenärerna skall betala beaktas det ursprungliga antalet gäldenärer. En avvikelse görs från ansvarsfördelningen enligt huvudtal, om gäldenärerna sinsemellan har avtalat om något annat eller något annat föreskrivs om fördelningen.

Bestämmelser om ansvarsfördelningen mellan gäldenärer ingår till exempel i skadeståndslagens 3 kap. som gäller principalansvar. Enligt dessa bestämmelser är arbetsgivarens ansvar i allmänhet primärt i förhållande till arbetstagarens ansvar. Gäldenärerna kan komma överens om ansvarsfördelningen på många olika sätt. En av gäldenärerna kan ha primärt ansvar för skulden eller ansvaret kan fördelas på annat sätt enligt huvudtal. När gäldenärerna sinsemellan har olika ansvar har befriandet av en gäldenär från ansvar olika verkningar beroende på hurdan regressrätt de andra gäldenärerna hade haft i förhållande till den befriade gäldenären.

Om gäldenärerna överhuvudtaget inte har ett solidariskt ansvar för betalning av skulden, utan ansvaret mot borgenären redan enligt skuldförbindelsen är uppdelat till exempel enligt huvudtal, påverkar inte preskriptionen av en skuld för en gäldenärs del de övrigas ansvar.

Ett avtal om den inbördes fördelningen av ansvaret mellan gäldenärerna är i princip endast en sak mellan gäldenärerna och förutsätter ingen medverkan av borgenären. Ett avtal om ansvarsfördelningen påverkar ju inte borgenärens indrivningsrätt. Eftersom ansvarsfördelningen mellan gäldenärerna dock enligt förslaget påverkar rättsverkningarna av preskription, förutsätts det i bestämmelsen att borgenären har godkänt gäldenärernas avtal om inbördes ansvarsfördelning. Enligt en allmän princip kan ett avtal inte vara bindande för tredje man och försämma dennes rättigheter utan att tredje man samtycker till det. Från den princip görs dock ett undantag i 18 § borgenslagen, enligt vilken borgenärens kännedom om borgensmännens inbördes ansvarsfördelning har betydelse. Olika ansvarsfördelningsavtal är vanligare i borgensförbindelser än i solidariska skuldförhållanden.

Borgenären skall anses ha godkänt gäldenärernas avtal, om han när skulden gavs hade kännedom om avtalets innehåll och inte ingrep. I det skedet har borgenären möjlighet att avstå från att bevilja gäldenärerna en skuld, om han inte vill godkänna gäldenärernas avtal. Gäldenärerna kan dock avtala om sin inbördes ansvarsfördelning också i ett senare skede av skuldförhållandet. Härvid har borgenären inte samma möjlighet att påverka gäldenärernas avtal. Då förutsätts att borgenären uttryckligen godkänner gäldenärernas avtal för att dess verkan skall utsträcka sig till preskriptionens följder.

I paragrafens 3 *mom.* föreskrivs om gäldenärens rätt att få tillbaka den del som överstiger hans andel, om han betalat av på skulden utan veta att skulden var preskriberad för någon solidariskt ansvarig gäldenärs del. Gäldenären har rätt att få tillbaka det belopp som överstiger hans andel enligt 2 *mom.*

Förslaget avviker från gällande rätt, eftersom gäldenärerna nuförtiden fortsätter att vara solidariskt ansvariga och således svarar

för hela den förminskade skulden. Till möjligheten att återställa prestationen har man förhållit sig negativt också till den del som de återstående gäldenärerna har betalat av på den preskriberade skulden.

Den föreslagna bestämmelsen avviker också från bestämmelsen i 14 § 2 mom. enligt vilken betalning av en preskriberad skuld i allmänhet inte är en grund för att kräva tillbaka den fullgjorda prestationen. Härvid är dock utgångspunkten en annan. När gäldenärernas solidariska ansvar upphör till följd av preskription, är de återstående gäldenärerna inte längre ansvariga för varandras andelar. Även om varje gäldenär kan antas veta eller åtminstone ha ansvaret för om hans egen skuld har preskriberats, kan han inte vara skyldig att ha kännedom om de övriga personernas skuldförhållande. Det vore inte rättvist om borgenären fick hålla den betalning av hela skulden som en av gäldenärerna fullgjort, om denna gäldenär till följd av borgenärens handlande har förlorat sin regressrätt gentemot de övriga gäldenärerna.

Någon skyldighet att återställa betalningen skall naturligtvis inte finnas, om gäldenären har betalat skulden i vetskap om att den är preskriberad. Borgenärens kännedom om preskriptionen och om att gäldenären betalat mera än vad hans andel förutsätter har däremot ingen betydelse när det gäller återställande av betalningen.

På det belopp som återbärs skall borgenären betala ränta enligt 3 § 2 mom. räntelagen.

20 §. *Preskription av regressrätt.* I paragrafen föreskrivs om preskription av solidariskt ansvariga gäldenärers regressrätt. I enlighet med vad som sägs ovan, har den gäldenär som betalat skulden rätt att kräva varje solidariskt ansvariga gäldenär på den andel av skulden som denne svarar för enligt huvudtal, om inte något annat har avtalats. Regressrätt uppstår endast i fråga om det belopp som överstiger den andel som den gäldenär som betalat skulden egentligen svarade för.

Enligt förslaget börjar regressrättens preskription att löpa när gäldenären fullgör betalningen. Preskriptionen av regressrätten är således inte bunden till den ursprungliga huvudförpliktelsens preskriptionstid. Ofta kan det också vara så att den gäldenär som betalat skulden inte ens känner till när preskriptions-

tiden för de övriga gäldenärernas del löper ut. Denne måste naturligtvis reserveras tillräckligt med tid för indrivningsåtgärder och åtminstone för att avbryta preskriptionen.

Det finns ingen specialbestämmelse om hur lång preskriptionstiden för en regressfordran är och således tillämpas den allmänna treåriga preskriptionstiden. På så sätt kan den gäldenär som betalat skulden använda sig av den normala treåriga preskriptionstiden för att driva in sin regressfordran. Regleringen motsvarar 33 § 2 mom. borgenlagen.

Förslaget ändrar på gällande rätt. Enligt 3 § preskriptionsförordningen har den solidariskt ansvariga gäldenär som betalat av på skulden under det sista året av preskriptionstiden ett extra år för att driva in sin regressfordran. En specialbestämmelse har behövts för att borgenärens rätt till betalning i princip ha ansetts övergå på gäldenären och också preskriptionen av skulden har bedömts i enlighet med vilken preskriptionstid skulden hade i borgenärens hand. Efter reformen behövs en sådan bestämmelse inte längre eftersom regressfordrans preskription börjar löpa först när gäldenären fullgjort prestationen. Först vid denna tidpunkt uppstår det för den gäldenär som betalat skulden en rätt att kräva prestation av de övriga gäldenärerna. Tidpunkten i fråga är också densamma som preskriptionstidens början i allmänhet enligt den föreslagna lagen.

Om gäldenären undantagsvis har betalat av på en skuld som inte har förfallit till betalning, börjar regressrättens preskription inte löpa direkt från betalningen, utan då preskriberas regressrätten på samma sätt som huvudförpliktelsen. På preskriptionen av regressfordran tillämpas vad som gällde i fråga om skuldens preskription mellan den ursprungliga borgenären och de övriga gäldenärerna. En förtida betalning av en skuld påverkar således överhuvudtaget inte preskriptionstidens längd eller dess början. De övriga gäldenärernas prestationsskyldighet kan inte tidigareläggas för att en gäldenär har betalat av på skulden innan han varit skyldig att göra det.

Ikraftträdelsebestämmelser

21 §. *Ikraftträdelse- och övergångsbe-*

stämmelser. I paragrafens 1 mom. finns en bestämmelse om när lagen träder i kraft. Avsikten är att lagen träder i kraft cirka ett halvt år efter att den har antagits och blivit stadfäst.

Genom paragrafens 2 mom. upphävs preskriptionsförordningen som innehåller de nuvarande bestämmelserna om preskription av skulder och offentlig stämning. I propositionen föreslås att det stiftas en separat lag om offentlig stämning.

Om det någon annanstans i lagstiftningen finns en hänvisning till preskriptionsförordningen eller till en bestämmelse i den, blir den föreslagna preskriptionslagen eller en motsvarande bestämmelse i den i stället tillämplig. Hänvisningar av detta slag finns bland annat i lagen om företagsinteckning (634/1984) och i lagen om finansiering av landsbygdsnärningar. I de specialbestämmelser om preskription som det föreslås andra ändringar i har dock hänvisningarna uppdaterats.

I paragrafens 3 mom. finns det övergångsbestämmelser om skuldförhållanden som uppstått under den tidigare lagens tid. Enligt förslaget tillämpas bestämmelserna i preskriptionslagen också på de skulder vilkas rättsgrund uppstått före lagens ikraftträdande. Att en skuld har förfallit till betalning eller att preskriptionstiden enligt den tidigare lagen har börjat löpa skall i allmänhet inte vara av någon betydelse.

Meningen är att övergången till att tillämpa det nya regelverket skall ske så smidigt som möjligt. Med hänvisning till skuldförhållandenas långfristighet vore det svårt att tillämpa två olika preskriptionssystem jämsides. Detta vore inte heller rimligt för parterna i ett skuldförhållande.

Huvudregeln enligt förslaget är att den föreslagna treåriga preskriptionstiden, som i allmänhet räknas från skulden förfallodag eller från den tidpunkt vid vilken skulden kan sägas upp, tillämpas i stället för de tidigare bestämmelserna. Detta innebär oftast att preskriptionstiden å ena sidan blir avsevärt kortare, å andra sidan att den börjar löpa vid en senare tidpunkt. De föreslagna övergångsbestämmelserna kan således beroende på fallet i fråga leda till att den preskriptionstid som kan avbrytas löper ut vid en tidigare eller senare tidpunkt.

För gäldenärens del kan de nuvarande bestämmelserna leda till att preskriptionstiden löper ut vid en tidigare tidpunkt närmast när det är fråga om en långfristig skuld som inte har förfallit till betalning, till exempel ett banklån. Det är dock exceptionellt att skulder preskriberas i skuldförhållanden av det slaget. I allmänhet leder förslaget till klart kortare preskriptionstider än de nuvarande.

I vissa skuldförhållanden leder förslaget till längre särskilda preskriptionstider, vilket kan göra gäldenärens ställning sämre. Ett sådant fall är till exempel ombuds skadeståndsansvar där preskriptionstiden ändras från ett år, vilket den är enligt 18 kap. 9 § handelsbalken, till tre år. Detta torde inte kunna anses vara ett problem eftersom borgenärens passivitet inte är en omständighet som kan ge gäldenären anledning att i allmänhet förvänta sig befrielse från skulden. När det gäller de särskilda preskriptionstider som enligt förslaget blir längre, är gäldenären aldrig en privatperson som har konsumentställning.

För borgenärens del är det åter de kortare preskriptionstiderna som är av betydelse. När det gäller de preskriptionstider som kan avbrytas, så är det dock endast borgenärens anmälningsskyldighet som utvidgas enligt förslaget.

Vid lagens ikraftträdande behövs en övergångsperiod under vilken de gamla skulderna inte preskriberas till följd av de nya bestämmelserna. I annat fall kunde en skuld som tidigare haft en tioårig preskriptionstid plötsligt preskriberas direkt när lagen träder i kraft eller kort därefter. Detta kunde ske till exempel om tre år eller nästan tre år har gått sedan skuldens förfallodag just när lagen träder i kraft.

Enligt förslaget kan en skuld inte med stöd av de nya bestämmelserna preskriberas under den treåriga övergångsperioden, om den inte kan preskriberas enligt de tidigare bestämmelserna. Således preskriberas en skuld inte under denna period, om det endast är de nya bestämmelserna som skulle leda till detta. Om däremot skulden skulle preskriberas också enligt de tidigare bestämmelserna, hindrar inte övergångsperioden att preskription sker. Har till exempel en konsumentfordran förfallit till betalning två år före lagens ikraftträdande, så preskriberas den vid slutet av det år

som följer på ikraftträdandet.

Å andra sidan preskriberas en skuld inte enligt de tidigare bestämmelserna under övergångsperioden, om inte den preskriberas också enligt de nya bestämmelserna. Således förlorar den tioåriga preskriptionstid som räknas från fordrans uppkomst sin betydelse omedelbart. Eftersom bestämmelsen om den ettåriga tiden för väckande av talan när det gäller ombuds skadeståndsansvar upphävs, blir också preskriptionstiden för skadeståndsfordringar som uppstått före lagens ikraftträdande tre år i enlighet med de nya bestämmelserna.

De skulder som har preskriberats under den tidigare lagen kan inte återuppstå till följd av lagreformen. Detta är fallet också då skulderna i fråga inte skulle ha preskriberats enligt den nya lagen. Den nya föreslagna lagen gäller inte heller i andra avseenden dessa tidigare preskriberade skulder och således bestäms till exempel preskriptionens rättsverkningar fortfarande enligt de tidigare bestämmelserna.

Det måste anses klart att en tidigare avbrytande åtgärd fortfarande är giltig, fastän den inte helt skulle motsvara de nya bestämmelserna. En rättshandlings laglighet bedöms i enlighet med rättsläget vid tidpunkten för rättshandlingen. En avbrytande åtgärd som vidtagits under den tidigare lagen leder dock inte till den tioåriga preskriptionstid som följde av tidigare lagen, utan en ny avbrytande åtgärd måste vidtas under de tre år som följer på den nya lagens ikraftträdande.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs om verkningarna av lagens ikraftträdande med avseende på anhängiga ärenden. En skuld anses avbrytas på det sätt som avses i 11 § också när det gäller ärenden som har förts till domstol eller exempelvis konsumentklagonämnden för handläggning före lagens ikraftträdande. Preskriptionen avbryts enligt förslaget den dag då lagen träder i kraft. På så sätt behöver inte borgenären särskilt ombesörja avbrytandet av preskription vid till exempel offentlig stämning eller under ett insolvensförfarande.

Med tanke på utökningsärenden föreslås en undantagsbestämmelse för att hindra att ett anhängiggörande som eventuellt skett långt tidigare i efterhand tillmäts avbrytande

verkan på preskriptionen också då gäldenären har varit omedveten om utmättningsförsöket och förblivit omedveten om borgenärens krav. Anmälningsförfarandet effektiveras enligt den proposition som gäller utökningslagen vilket för sin del leder till att också anhängiggörandet av ett utökningsförfarande kan få till stånd ett avbrott i preskriptionen. Enligt propositionen förutsätter en övergång till det nya systemet i utökningsärenden dock att preskriptionen har avbrutits på något annat sätt i samband med utökningen eller att anhängigheten har meddelats eller meddelas gäldenären före skulden preskriberas. Om den ändring i preskriptionsförfordningen som ingår i utökningspropositionen hinner träda i kraft innan den nya preskriptionslagen gör det, är anhängigheten i sig en tillräcklig åtgärd för avbrytande av preskription under denna mellanperiod. Borgenären kan alltid säkra avbrytandet av preskription genom att anhängiggöra en utökningsansökan på nytt efter att preskriptionslagen har trätt i kraft.

1.2. Lag om offentlig stämning

Lagens tillämpningsområde

1 §. *Tillämpningsområde och lagens subsidiaritet.* Lagen föreslås gälla förfarandet vid offentlig stämning och en offentlig stämning rättsverkningar. En offentlig stämning utfärdas för att man skall få reda på en gäldenärs samtliga skulder. Förfarandet skall gälla alla slags skulder oberoende av deras art. Även skulder som inte omfattas av lagen om preskription av skulder skall anmälas när en offentlig stämning har utfärdats. Skulder skall anmälas vid äventyr att de annars förblir okända och upphör att gälla.

Enligt 1 mom. skall lagen iakttas när offentlig stämning på en gäldenärs okända borgenärer kan utfärdas med stöd av någon annan lag. Stämningen baserar sig alltså alltid på någon uttrycklig bestämmelse i en speciallag. I detta avseende skiljer sig den föreslagna lagen från den gällande preskriptionsförfordningen, som innehåller vissa bestämmelser om förutsättningarna för offentlig stämning och i vilka situationer offentlig stämning kan användas. Vid upplösning av sam-

manslutningar är det också enligt gällande lag den lagstiftning som reglerar dessa sammanslutningar som bestämmer när offentlig stämning skall utfärdas. Offentlig stämning kan alltså inte utfärdas när gäldenären vill det, utan endast i situationer som bestäms i lag och i vilka det finns ett särskilt behov att klarlägga gäldenärens ekonomiska situation i dess helhet. Sådana situationer förekommer såväl i samband med familje- och arvsrättsliga som bolagsrättsliga utredningsförfaranden. Därför är det ändamålsenligt att behovet av en offentlig stämning och förutsättningarna för att utfärda en sådan bedöms inom ramen för ifrågavarande materiella lagstiftning.

Offentlig stämning skall få utfärdas för utredning av en avliden persons, ett dödsbos eller den efterlevande makens skulder. Så har man gjort också hittills och i propositionen föreslås att en bestämmelse om saken skall fogas till 21 kap. ärvdabalken (40/1965), där också de övriga bestämmelserna om skulder och skuldansvar finns. Även i samband med att ett äktenskap upplöses kan det vara motiverat att förvissa sig om att makarnas samtliga skulder blir beaktade vid avvittringen. I propositionen föreslås därför att en bestämmelse om detta skall fogas till äktenskapslagens (234/1929) IV avdelning, som gäller avvittring. Offentlig stämning skall få utfärdas också för utredning av en omyndig persons skulder. En intressebevakares rätt att ansöka om offentlig stämning för sin huvudmans räkning skall enligt propositionen regleras genom bestämmelser i lagen om förmyndarverksamhet.

En frivillig upplösning av en sammanslutning föregås vanligtvis av likvidation. Till likvidationsförfarandet hör i allmänhet att en offentlig stämning utfärdas för utredning av sammanslutningens okända borgenärer och det totala beloppet av deras fordringar. Bestämmelser om offentlig stämning ingår bland annat i 13 kap. 9 a § lagen om aktiebolag (734/1978), 19 kap. 10 § lagen om andelslag (1488/2001), 15 § lagen om öppna bolag och kommanditbolag, 40 § föreningslagen (503/1989) samt 19 § lagen om stiftelser (109/1930). I dessa lagar förpliktas likvidatorerna att ansöka om offentlig stämning på den i likvidation försatta sammanslutningens eller stiftelsens borgenärer.

Den offentliga stämningen skiljer sig till sina rättsverkningar från andra kungörelseförfaranden och offentliga uppmaningar. I paragrafen nämns uttryckligen att offentlig stämning utfärdas och förfarandet tillämpas i syfte att utreda en gäldenärs skulder. Lagen tillämpas till exempel, inte på sådana offentliga meddelanden och uppmaningar i anslutning till fusion eller delning av sammanslutningar som ger borgenärerna tillfälle att uttala sig om förslaget till fusion eller delning. Dessa kungörelser kallas inte heller offentlig stämning. En offentlig stämning utfärdas inte heller för att skuldförhållanden skall fastställas eller verkställighetsgrunder skall uppstå, utan avsikten är bara att man skall få reda på vilka skulder gäldenären har.

I propositionen förslås dock att ett gemensamt register skall bildas för både offentliga stämningar och andra kungörelser till borgenärerna. Om registret bestäms i 10 §. Hur det tas i bruk bestäms genom förordning.

Enligt 2 *mom.* skall lagen inte tillämpas på offentliga stämningar som utfärdas i samband med konkurs eller förfaranden som avses i lagen om företagsanering. Det finns specialbestämmelser om de kungörelser som utfärdas i konkurs- och skuldsaneringsförfarandet och till följd av dessa bakgrunds-förfaranden har kungörelserna också självständiga rättsverkningar. Skulder som inte har bevakats i en konkurs beaktas till exempel inte i konkursen, även om boförvaltaren känner till dem för att de till exempel ingår i gäldenärens bokföring.

Den lag om offentlig stämning som föreslås i propositionen är avsedd att vara en allmän lag om förfarandet vid utfärdande av offentlig stämning och stämningens rättsverkningar. Specialbestämmelser om vissa fall av stämning finns inte bara i konkurs- och företagsaneringsbestämmelserna utan också i annan lagstiftning. Lagens subsidiaritet framgår av 3 *mom.* Om inget annat föreskrivs, skall på förfarandet och rättsverkningarna tillämpas den allmänna lagen, också när uttryckliga hänvisningar saknas.

I den gällande lagstiftningen finns sådana specialbestämmelser i 13 kap. 9 a § 2 *mom.* lagen om aktiebolag och 19 kap. 10 § lagen om andelslag. Enligt bestämmelserna skall offentlig stämning inte sökas hos en allmän

domstol utan hos registermyndigheten, det vill säga patent- och registerstyrelsen. Dessutom är kungörelsetiden för sammanslutningar bara en månad, med andra ord betydligt kortare än i fråga om andra offentliga stämningar. I övrigt hänvisar nämnda bestämmelser till de allmänna bestämmelserna om förfarandet vid utfärdande av offentlig stämning. Följaktligen gäller det som föreskrivs om domstolar i tillämpliga delar registermyndigheterna.

Förfarandet vid offentlig stämning

2 §. *Behörig domstol och handläggningsordning.* I paragrafen bestäms vid vilken domstol ett ärende som gäller offentlig stämning skall handläggas (forum) och i vilken ordning ärendet skall handläggas. Någon ändring av den materiella behörigheten föreslås inte, utan enligt 1 mom. skall stämningen fortfarande sökas hos allmän underrätt. Där emot föreslås det att den regionala behörigheten skall ändras så, att gäldenärens allmänna forum blir behörigt forum.

Enligt den gällande preskriptionsförordningen är gäldenärens konkursforum behörigt forum. Enligt 1 kap. 1 a § konkursstadgan behandlas en konkursansökan som gäller en fysisk person av den domstol inom vars domkrets gäldenärens allmänna forum finns. Ett ärende som gäller en sammanslutning eller en stiftelse behandlas däremot i allmänhet av den domstol inom vars domkrets sammanslutningens eller stiftelsens förvaltning huvudsakligen sköts. Dessutom har lagen specialbestämmelser om bolag som hör till samma koncern. Eftersom domstolen på sammanslutningens eller stiftelsens hemort beslutar om likvidation, är det ändamålsenligt att samma domstol också kan utfärda den offentliga stämningen i anslutning till likvidationsförfarandet.

Med allmänt forum avses den domstol inför vilken gäldenären är skyldig att svara i tvistemål enligt 10 kap. 1 § rättegångsbalken. Offentlig stämning på en fysisk persons borgenärer söks hos domstolen på den ort där gäldenären har sin fasta bostad och hemvist. Offentlig stämning på en avlidna persons borgenärer söks hos tingsrätten på den ort där den avlidna hade sin sista hemvist. I de situa-

tioner som avses i lagen om förmyndarverksamhet söks offentlig stämning hos domstolen på den ort där huvudmannens har hemvist. En sammanslutnings eller stiftelses hemort är dess registrerade hemort. Ett öppet bolags och kommanditbolags allmänna forum anses dock vara den domstol inom vars domkrets den ort är belägen från vilken bolagets verksamhet leds.

Om offentlig stämning samtidigt söks på flera gäldenärens borgenärer, kan ärendet behandlas av den domstol som är behörig för någon gäldenärs del. En gemensam ansökan kan i allmänhet komma i fråga endast när det gäller äkta makar och offentlig stämning söks för att den ena maken har avlidit eller till följd av äktenskapsskillnad. En gemensam ansökan är också möjlig om bolag inom samma koncern har sökts i likvidation. I dessa fall finns det ett sådant sakligt samband mellan ansökningarna att det är ändamålsenligt att ärendet behandlas av samma domstol.

I samband med en offentlig stämning behandlar man inte juridiska oklarheter eller tvister som gäller fakta. Det är endast frågan om att sätta ut en tid inom vilken skulderna skall anmälas och att ta emot borgenärernas anmälningar. Det är frågan om ett typiskt ansökningsförfarande, och därför föreskrivs i 2 mom. att vid handläggningen av ärenden som gäller offentlig stämning skall iakttas bestämmelserna om handläggningen av ansökningsärenden. De allmänna bestämmelserna om handläggning av ansökningsärenden är alltid subsidiära till sin karaktär. Bestämmelserna om hur ansökningsärenden blir anhängiga och behandlas skall flyttas till 8 kap. rättegångsbalken och lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt kommer att upphävas.

3 §. *Ansökan.* Ett ansökningsärende anhängiggörs i allmänhet genom att en skriftlig ansökan lämnas till tingsrättens kansli. Av ansökan skall framgå sökandens individualiserade yrkanden och de omständigheter på vilka sökanden stöder sin ansökan.

Enligt paragrafen skall av ansökan dessutom framgå de skulder som sökanden vet att gäldenären har samt vilka borgenärerna är och hur de kan kontaktas. Om sökanden känner till vad skulden grundar sig på och dess belopp, skall detta nämnas i ansökan. Räntor

eller andra accessoriska kostnader behöver inte räknas ut eller meddelas. Om sökanden inte vet något annat om skulden än till exempel namnet på borgenären, skall detta nämnas i ansökan och sökanden skall samtidigt förklara att han eller hon inte har några närmare uppgifter om grunden för skuldförhållandet eller dess innehåll.

Det är nödvändigt att sökanden lämnar så noggranna uppgifter som möjligt i sin ansökan, för avsikten med en offentlig stämning är att få reda på annars okända skulder samt sådana omständigheter i anslutning till kända skuldförhållanden som är obekanta för sökanden. En borgenär vars uppfattning om skuldförhållandets innehåll motsvarar uppgifterna i ansökan och den kungörelse som har utfärdats med stöd av den behöver inte göra någon separat anmälan om sin fordran. Följaktligen kan en borgenär direkt med stöd av den förteckning som sökanden har lämnat till domstolen avgöra om det finns behov för honom att bevaka skulden samt vilka omständigheter som måste framföras i bevakningen. Trots detta är det inte ändamålsenligt att införa någon särskild sanktion för att en borgenär redan i sin ansökan skall lämna så exakta uppgifter om skuldförhållandet som möjligt. Om sökanden underlåter att anmäla en skuld som han känner till eller avsiktligt ger felaktiga uppgifter om skulden, kan skuldförhållandet förbli i kraft trots att borgenären inte har bevakat sin fordran. Enligt 8 § 2 mom. förutsätter detta dock att borgenären kan visa att skulden var känd.

Avsikten med paragrafen är inte att förplikta sökanden att före ansökan utförligare reda ut gäldenärens skuldförhållanden eller deras innehåll. Tvärtom är avsikten med en offentlig stämning att förplikta borgenärerna att aktivt uppge sina fordringar, om dessa saknas i ansökan eller avviker från vad som står i ansökan. Även borgenärernas namn och uppgifter om hur de kontaktas skall uppges i ansökan så noggrant som skäligen kan fordras med hänsyn till de uppgifter som sökanden har till sitt förfogande.

I sin förteckning över skulderna skall sökanden ta med samtliga skulder. Fastän det inte särskilt nämnas i förteckningen, skall också skulder som inte har förfallit till betalning samt villkorliga och tvistiga skuldför-

hållanden nämnas. Att en skuld nämns i förteckningen innebär inte att sökanden medger skuldens grund eller belopp. I samband med en offentlig stämning avgörs inga tvister gällande fordringar, inte heller fastställs förekomsten av en fordran eller förpliktas en gäldenär att betala en skuld.

I motsats till vad som nu gäller föreslås också att i ansökan även skall lämnas uppgifter om de personer som ansvarar för skulden i stället för eller tillsammans med gäldenären eller vilkas rätt saken annars gäller. Följaktligen skall till exempel medgäldenärer, borgensmän och personer som har ställt tredjemanspant informeras om ansökan. Om det är frågan om en stämning på en borgensmans borgenärer eller en sådan persons borgenärer som har ställt tredjemanspant, skall i ansökan också finnas uppgifter om huvudgäldenären. På motsvarande sätt skall i ansökan också finnas uppgifter om ett öppet bolags eller kommanditbolags ansvariga bolagsmän. I ansökan skall också nämnas de dödsbodelägare som inte är sökande.

Ovan nämnda personers namn behövs i ansökan av två orsaker. För det första är de ofta också borgenärer som har eller kan få regressrätt mot den gäldenär som avses i stämningen. För det andra kan en ansökan om offentlig stämning vara ett tecken på att gäldenären inte kommer att fullgöra sina förpliktelser enligt avtalet, varvid de medansvariga kommer att få betala skulden.

4 §. *Kungörelse av offentlig stämning.* Paragrafen anger det centrala innehållet i en offentlig stämning samt hur den skall kungöras.

Den offentliga kungörelsens centrala innehåll och betydelse framgår av 1 mom. Enligt momentet skall domstolen i den offentliga stämningen uppmana borgenärerna att skriftligen anmäla sina fordringar hos samma domstol inom en tid som domstolen sätter ut. I bestämmelsen nämns också hotet att en skuld som förblir okänd upphör. Om en skulds upphörande och rättsverkningar bestäms mera detaljerat i 8 och 9 §.

I propositionen föreslås inte närmare bestämmelser om kungörelsens innehåll. Det är inte meningen att gällande praxis till denna del skall ändras. Av kungörelsen skall alltså framgå de uppgifter med vilkas hjälp en borgenär eller någon annan som har intressen i

saken kan vidta behövliga åtgärder för att bevaka sina intressen. I kungörelsen skall nämnas bland annat domstolens namn och omständigheter som preciserar vilket ärende det är frågan om, gäldenärens namn och andra uppgifter som behövs för att identifiera gäldenären samt dagen när fordran senast skall anmälas till domstolen eller den person som domstolen har förordnat att ta emot anmälan, samt också uppgifter om hur denna person kan kontaktas. Av kungörelsen skall framgå att en fordran som inte anmäls i tid kan upphöra. Kungörelsernas och anmälningarnas innehåll motsvarar huvudsakligen bestämmelserna i 19 § 3 mom. konkursstadgan och 4 § förordningen om företagssanering (55/1993).

I kungörelsen tas inte med de uppgifter som sökanden har lämnat om redan kända skulder. Det är inte meningen att gäldenärens skulder skall tillkännages allmänt. Inte heller i ett senare skede av förfarandet med offentlig stämning informeras borgenärerna om vilka fordringar de övriga borgenärerna har anmält. Sökandens eller en borgenärs eventuella anmärkning om att en annan borgenärs fordran i samband med ansökan har antecknats på ett felaktigt sätt, till exempel, till ett alltför högt belopp, medför inte heller någon skyldighet för domstolen att vidta åtgärder för att utreda fordrans belopp eller grund.

Enligt 2 mom. skall den domstol som har utfärdat stämningen publicera en kungörelse av stämningen i officiella tidningen. Kungörelsen skall publiceras minst tre månader före den dag som har satts ut i stämningen, det vill säga dagen när borgenärerna senast skall anmäla sina fordringarna. Enligt lagförslaget skall kungörelsen publiceras endast en gång i officiella tidningen, när den enligt gällande lag skall publiceras tre gånger.

Enligt lagförslaget är den kortaste möjliga tiden för anmälan tre månader kortare än enligt den gällande preskriptionsförordningen. Sex månader är under dagens förhållanden en oändamålsenligt lång tid, eftersom informationsgången har blivit avsevärt snabbare sedan 1960-talet, när tiden senast förkortades. Ett kungörelseregister med aktuella uppgifter samt tillgången till elektronisk kommunikation gör det möjligt för borgenärerna att få informationen och att också fullgöra sin an-

mälningsskyldighet inom en betydligt kortare tid än vad som tidigare var möjligt. Anmälningsskyldigheten föreslås dock fortfarande vara betydligt längre än den nuvarande bevakningstiden i konkursförfarandet. En längre frist behövs för att en offentlig stämning ofta gäller privatpersoner som inte är bokföringsskyldiga och som därför kan ha till och med flera okända skulder.

Tre månader är enligt lagförslaget den kortaste möjliga anmälningstiden. I enskilda fall kan domstolen sätta ut en längre tid, om gäldenären förmodas ha ett avsevärt antal okända borgenärer eller om det finns orsak att misstänka att kungörelsen når borgenärerna långsammare än vanligt.

Om den gäldenär som stämningen avser är en näringsidkare som har antecknats i handelsregistret, skall domstolen både utfärda kungörelse och utan dröjsmål underrätta handelsregistret om den offentliga stämningen. Uppgift om den offentliga stämningen skall också sändas till det register som avses i 10 §. I det nya registret skall antecknas samtliga offentliga stämningar, vare sig gäldenären är en fysisk eller juridisk person eller om gäldenärssamfundet är antecknat i handelsregistret eller något annat register. Avsikten är att domstolarna elektroniskt skall överföra dessa uppgifter från det datasystem som de använder för behandling av sina ärenden.

Enligt 3 mom. skall den domstol som har utfärdat stämningen, förutom att den skall publicera den offentliga kungörelsen och sända de meddelanden som avses i 2 mom., också se till att vissa personer särskilt informeras om stämningen. Senast en månad före den utsatta tiden skall domstolen sända ett meddelande om kungörelsen av stämningen till de borgenärer och andra intressenter som nämns i den förteckning som avses i 3 §. Domstolen utreder inte på tjänstens vägnar om den förteckning som har fogats till ansökan är korrekt och fullständig, utan meddelandet sänds endast till de personer som sökanden har uppgivit i förteckningen. Med kungörelsen skall domstolen också sända sökandens förteckning över gäldenärens kända skulder. Detta är nödvändigt för att borgenärerna skall kunna kontrollera hur deras fordringar är antecknade i ansökan och avgöra om det finns orsak för dem att separat anmäla

sin fordran.

5 §. *Uppgifter som sökanden kan förordnas att sköta.* Enligt paragrafen kan domstolen bestämma att vissa uppgifter i anslutning till en offentlig stämning skall överföras att skötas av en person som har förordnats att utreda eller förvalta gäldenärens egendom. Den gällande preskriptionsförordningen känner ingen sådan möjlighet. Vid konkurs, företagssanering och skuldsanering för privatpersoner har uppgifter som annars hör till domstolen däremot överförts eller kan i enskilda fall överföras på boförvaltaren eller utredaren.

Enligt 1 mom. kan den domstol som har utfärdat den offentliga stämningen bestämma att skulderna skall anmälas till en sådan sökande eller någon annan person som har förordnats att utreda eller förvalta gäldenärens egendom. Sådana personer är till exempel boutredningsmannen i ett dödsbo och den som har förordnats till intressebevakare för gäldenären. Bestämmelsen gäller också likvidatorer som har förordnats med stöd av bestämmelserna om likvidation av en juridisk person. Med en person som utreder eller förvaltar gäldenärens egendom avses endast en person som på lagstadgat sätt har förordnats till uppdraget. När domstolen utfärdar offentlig stämning kan den därför inte förordna en dödsbodelägare som i praktiken sköter dödsboets angelägenheter att ta emot borgenärernas anmälningar.

Om en boutredningsman eller intressebevakare har förordnats, är det i allmänhet han eller hon som söker offentlig stämning. Det ändamålsenligaste är dock att till exempel en dödsbodelägare vid behov samtidigt kan ansöka hos tingsrätten både om att en boutredningsman skall förordnas och att offentlig stämning skall utfärdas, så att boutredningsmannen kan förordnas att ta emot anmälningarna. Detsamma gäller i tillämpliga delar försättande i likvidation och därmed förknippad offentlig kungörelse.

Ett förordnande kan utfärdas bara om den som föreslås till uppgiften ger sitt samtycke till den. Bestämmelsen föreskriver inga villkor för när en person kan avböja uppgiften, utan han eller hon får själv bestämma. Å andra sidan innehåller paragrafen inte heller några särskilda bestämmelser om när ett förordnande bör utfärdas. Vid prövningen av om

det finns förutsättningar för ett förordnande skall domstolen lägga vikt vid samma omständigheter som när den överväger att förordna boförvaltaren i en konkurs att ta emot bevakningarna. I dessa fall är det ett allmänt villkor att den som tar emot anmälningarna skall ha tillgång till sådana kontorsutrymmen och sådan datateknik att meddelanden med hjälp av datateknik kan sändas till denna person och att han eller hon klarar av att ordna och förvara anmälningarna på behörigt sätt. Detta framgår redan av att en anmälan enligt lagförslagets 6 § 3 mom. måste få göras elektroniskt. Om ett förordnande utfärdas eller inte är i första hand en ändamålsenlighetsfråga, som måste avgöras med hänsyn till att förfarandet skall vara både säkert och smidigt.

Om en borgenär av misstag inom den utsatta tiden anmäler sina fordringar till domstolen och inte till den som har förordnats att ta emot anmälningarna, skall domstolen sända anmälan till denna person. I lagförslaget har det dock inte ansetts behövligt att ta in en särskild bestämmelse om saken motsvarande den som finns i 19 § 2 mom. konkursstadgan.

Den som har förordnats att ta emot anmälningarna skall sätta upp en förteckning över de skulder som borgenärerna har anmält och sända förteckningen till domstolen. Domstolen kan vid behov utfärda närmare bestämmelser om vilka uppgifter som skall lämnas.

Enligt 2 mom. kan domstolen bestämma att en person som avses i 1 mom. också skall sända de meddelanden och förteckningar som avses lagförslagets 4 § 3 mom. Ett sådant förordnande kan ges om det anses ändamålsenligt och säkert med hänsyn till förfarandet. En advokat skall i allmänhet ges bägge förordnandena, om inte annat följer av särskilda skäl.

6 §. *Borgenärens anmälan.* I paragrafen bestäms vad en borgenärs anmälan skall innehålla och hur den skall göras. Eftersom avsikten med en offentlig stämning endast är att ge en helhetsbild av gäldenärens skuldansvar och få reda på vem som innehar fordringarna, har det inte ansetts ändamålsenligt att ställa stränga krav på innehållet i en anmälan. Eventuella meningsskiljaktigheter mellan borgenärer och gäldenärer samt mellan borgenärerna reds ut i andra förfaranden, i sista

hand genom rättegång. Vid offentlig stämning är syftet med att en fordran skall anmälas i hög grad detsamma som när en preskriptionstid avbryts genom andra än formella åtgärder. I bägge fallen anmäler borgenären sin fordran för att hindra fordran att upphöra, inte för att skuldförhållandets innehåll skall utredas närmare.

I 1 mom. föreskrivs därför att av anmälan skall framgå minst de omständigheter som enligt 10 § 2 mom. lagen om preskription av skulder måste uppges för att preskriptionen av en fordran skall avbrytas utan att formella åtgärder vidtas. I sin anmälan skall borgenären följaktligen individualisera skulden och ge en sådan utredning om skuldens grund och kapitalbelopp som skäligen kan krävas. I anmälan skall borgenären också lämna sitt namn och uppgifter om hur han eller hon kan kontaktas. Bevis om fordringsrättens existens fogas inte till anmälan.

I 2 mom. konstateras att en borgenär inte behöver anmäla en skuld som sökanden har uppgivit i sin skuldförteckning. Om borgenären anser att förteckningens uppgifter om skulden inte är korrekta, skall borgenären dock anmäla sin fordran.

Enligt 4 § 1 mom. skall borgenären skriftligen anmäla sin fordran till tingsrätten. Enligt allmänna regler uppfylls skriftlighetskravet också genom ett elektroniskt meddelande till domstolen. Handlingar som sänds till en tingsrätt per post omfattas av bestämmelserna i lagen om insändande av vissa handlingar till domstolar (248/1965) och på elektroniska meddelanden tillämpas lagen om elektronisk telekommunikation i rättegångsärenden (594/1993). Avsikten är att sistnämnda lag skall ersättas med en lag om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (RP 17/2002 rd).

Det är ändamålsenligt att samma förfarande kan tillämpas också när en borgenär skall lämna sin anmälan till en sökande som domstolen har förordnat för uppgiften. En hänvisning med detta innehåll föreslås i 3 mom.

En borgenär har iakttagit den tid som föreskrivs i stämningen om anmälan har kommit fram senast den sista dagen av den utsatta tiden. Om en person som utreder eller förvaltar gäldenärens egendom har förordnats att ta emot anmälningarna, skall anmälan nå denna

person senast under det sista dygnet av den utsatta tiden. Om anmälningarna skall sändas till domstolen, följer av 6 § 1 mom. (662/1978) lagen om beräkning av laga tid (150/1930) att anmälan skall anlända till domstolen före tjänstetidens utgång. Däremot har 6 § 2 mom. i samma lag ingen betydelse för lagförslaget, eftersom det föreslås att man vid offentlig stämning skall slopa regeln att en fordran skall anmälas senast den utsatta dagen före klockan tolv.

En frist som har satts ut i en offentlig stämning kan inte återställas med stöd av 31 kap. 17 § rättegångsbalken.

7 §. När en offentlig stämning förfaller. Enligt 1 mom. skall en offentlig stämning förfalla om ett konkursförfarande, skuldsanering för privatpersoner eller företagssanering inleds för gäldenären under den tid som har satts ut i den offentliga stämningen. Dessa insolvensförfaranden har ett eget förfarande för utredning av skulder. Till förfarandet har också fogats ett hot om att fordringarna kan upphöra, varför ingen särskild offentlig stämning därutöver behövs. I privatpersoners skuldsanering ingår visserligen inte något förfarande för bevakning av skulder efter offentlig kungörelse och även vid företagssanering kan kungörelsen utelämnas, men i vartdera förfarandet förutsätts dock att en övergripande förteckning görs upp över gäldenärens skulder och borgenärer. Därför är det inte ändamålsenligt att en särskild offentlig stämning samtidigt kan vara anhängig.

Att ett konkurs-, skuldsanerings- eller företagssaneringsförfarande inleds skall enligt lagförslaget medföra att den offentliga stämningen omedelbart förfaller. Om förfarandet senare förfaller, kan en ny offentlig stämning sökas.

Att en offentlig stämning utfärdas hindrar inte en borgenär att yrka att gäldenären genom dom skall förpliktas att betala sin skuld. Detta framgår också av 8 §, som föreskriver att en talan som väcks under kungörelseförfarandet motsvarar en anmälan av borgenären.

Att en offentlig stämning har förfallit skall enligt 2 mom. meddelas på samma sätt som att en offentlig stämning har utfärdats. Bestämmelserna i 4 § skall alltså iakttas när det kungörs och meddelas att den offentliga stämningen har förfallit. Uppgiften att sköta

denna information kan domstolen i enlighet med lagförslagets 5 § anförtro boutredningsmannen.

Verkningarna av utebliven anmälan

8 §. *Okända skulder upphör.* I 1 mom. bestäms den viktigaste påföljden i anslutning till offentlig stämning, nämligen att skulden kan upphöra. För att en skuld skall upphöra förutsätts det att borgenären inte har anmält sin fordran inom den tid som har satts ut i den offentliga stämningen och att skulden är okänd när tiden går ut. Den tidpunkt enligt vilken det bedöms om en skuld har förblivit okänd är uttryckligen den dag när den utsatta tiden går ut.

I 2 mom. nämns de omständigheter som anses göra en skuld känd. För det första anses en skuld vara känd om den nämns i ansökan om offentlig stämning. Att skulden till sitt belopp avviker från vad som har meddelats i ansökan saknar betydelse, om skulden dock till sin grund kan anses vara densamma. En lika klar situation är det frågan om när en borgenär har meddelat grunden och beloppet för sin fordran så, att skulden kan anses individualiserad.

De övriga omständigheter som nämns i bestämmelsen förutsätter i allmänhet såväl bevisning om att vissa omständigheter existerar som bedömning av om dessa omständigheter är fakta som anses grunda vetskap. En skuld anses vara känd om borgenären visar att gäldenären eller en person som likställs med gäldenären har varit medveten om skulden innan den utsatta tiden har gått ut. I lagrummet försöker man noggrant ange vilka personers vetskap som har betydelse. Det gäller att observera att inte ens dessa personer har någon skyldighet att aktivt försöka utreda saken. Borgenären skall följaktligen kunna visa att till exempel gäldenärens lagliga företrädare faktiskt kände till grunden för skulden och att den fortfarande är obetald. Det är inte nog att den som befinner sig i en sådan ställning vanligtvis borde veta detta.

När offentlig stämning söks för utredning av en avliden persons eller ett dödsbos skulder, anses skulden vara känd om någon av dödsbodelägarna är medveten om skulden, även om den delägare som ansöker om stäm-

ning inte känner till den. Med person som har förordnats att utreda eller förvalta gäldenärens egendom avses samma personer som i 5 § 1 mom. Om dödsboets boutredningsman känner till skulden, är den följaktligen känd. På samma sätt räcker det att en intressebevakare som avses i lagen om förmyndarverksamhet eller en minderårig persons lagliga förmyndare känner till skulden.

Om en sammanslutning är gäldenär, anses skulden vara känd av sammanslutningen om dess lagliga företrädare känner till den. Om sammanslutningen är försatt i likvidation, är likvidatorerna sådana lagliga företrädare. Eftersom sammanslutningens eller stiftelsens styrelse och övriga organ upphör när likvidation inleds, har det inte längre någon betydelse vilken vetskaps ledamöterna i dessa tidigare organ har haft. Personer som med stöd av lagen är ansvariga för gäldenärens skulder är exempelvis bolagsmännen i ett öppet bolag och de ansvariga bolagsmännen i ett kommanditbolag. Däremot gäller bestämmelsen inte skuldansvar som baserar sig på en särskild förbindelse, till exempel en solidarisk skuldförbindelse, borgen, eller tredjemanspant. De som har givit en sådan förbindelse kan inte ens i allmänhet vara ansvariga för gäldenärens samtliga förpliktelser. Att en medgäldenär, borgensman eller en person som har ställt tredjemanspant är medveten om skulden befriar alltså inte borgenären från att anmäla sin fordran när offentlig stämning utfärdas på en annan medgäldenärs eller huvudgäldenärens borgenärer.

En skuld betraktas som känd också när preskriptionen under den utsatta tiden har avbrutits genom någon sådan åtgärd som avses i 11 § i den föreslagna preskriptionslagen. Att borgenären till tingsrättens kansli lämnar en konkursansökan eller en stämmingsansökan i vilken yrkas att gäldenären skall förpliktas att betala skulden anses därför ersätta den anmälan som borgenären annars skall göra.

9 §. *Verkningarna av att en skuld upphör.* Enligt en hänvisning i paragrafen skall 14—19 § lagen om preskription av skulder tillämpas på en skuld som har upphört till följd av att anmälan har försummats efter att en offentlig stämning har utfärdats.

Hur prestationsskyldigheten upphör, om en betalning på en skuld som har upphört kan

återfås, om en fordran som har upphört kan användas för kvittning och om borgenären får söka betalning ur en realsäkerhet regleras följaktligen av bestämmelserna i den föreslagna preskriptionslagen. I en domstol eller i ett annat myndighetsförfarande beaktas den omständigheten att en skuld har upphört för att anmälan efter offentlig stämning har försummats endast om en part gör en invändning om saken, på samma sätt som preskription.

Särskilda bestämmelser

10 §. *Kungörelseregistret*. I 1 mom. bestäms om kungörelseregistret och dess data-innehåll. Registret föreslås bli riksomfattande och rättsregistercentralen registeransvarig. Registrets syfte är att öka offentliga kungörelsernas offentlighet samt att förbättra uppgifternas tillgänglighet och därigenom bevakningen av borgenärernas intressen. I registret kan antecknas uppgifter både om offentliga stämningar och om andra sådana kungörelser som en domstol eller någon annan myndighet har beslutat utfärda och som riktar sig allmänt till okända borgenärer eller andra rättsinnehavare. Till registret kan fogas kungörelser som utfärdas vid konkursförfarande, företagssanering eller dödande av urkunder. Av övriga myndigheters kungörelser kan i det gemensamma registret tas in både handelsregistermyndigheternas offentliga stämningar som kungörelser om fusion och diffusion av sammanslutningar.

Avsikten är att registerföringen och överföringen av uppgifter från domstolar och övriga myndigheter skall ske med hjälp av automatisk databehandling. På detta sätt blir kungörelserna offentliga tidigare än när de publiceras i officiella tidningen.

I registret skall antecknas samma uppgifter som publiceras i officiella tidningen. Det är också nödvändigt att registret har sådana uppgifter om kungörelserna som behövs för att man skall kunna identifiera och kontakta gäldenären. För fysiska personer antecknas personbeteckningen och den senaste kända adressen och hemvisten bredvid namnet. Också de uppgifter som behövs för att man skall kunna kontakta den som skall ta emot anmälningarna måste finnas i registret. På

detta sätt blir kungörelseregistret ett personregister. Eftersom registrets syfte endast är att främja borgenärernas möjligheter att iaktta uppmaningen i kungörelsen inom utsatt tid, skall uppgifterna utplånas ur registret genast när den utsatta tiden har gått ut.

Syftet med kungörelserna och registret är att så många borgenärer som möjligt skall nås av informationen. Att inrätta ett register som detta är motiverat bara om uppgifterna lätt är tillgängliga för en stor skara människor, till exempel genom Internet. Enligt 2 mom. skall registret också vara offentligt så, att var och en skall ha rätt att ta del av det. Uppgifter ur registret kan, enligt förslaget, lämnas ut i elektronisk form utan hinder av 16 § 3 mom. lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

Kostnader får inte heller vara ett hinder för att använda registret. Därför föreslås det att man via allmänna datanät skall få bläddra gratis i uppgifterna i registret. De kostnader som registerföringen medför skall finansieras med en del av den ansökningsavgift som sökanden betalar. I praktiken minskar sökandenas kostnader betydligt, eftersom antalet kungörelser som skall publiceras i officiella tidningen minskar.

Enligt 3 mom. skall genom förordning bestämmas om hur registret tas i bruk och vilka av en domstols eller en annan myndighets kungörelser som skall införas i registret. Följaktligen avgörs registrets omfattning först när förordningen utfärdas. Det är också möjligt att avancera stegvis så, att registret till följd av dataöverförings- och förvaltningsfrågor till en början bara kommer att innehålla de uppgifter som domstolarna har lämnat till registret. Med beaktande av att förordningen kan medföra förpliktelser för myndigheterna inom olika förvaltningsområden, skall statsrådet besluta om utfärdandet av förordningen.

11 §. *Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser*. I 1 mom. finns en sedvanlig övergångsbestämmelse. Avsikten är att lagen skall träda i kraft samtidigt som lagen om preskription av skulder. Sistnämnda lag upphäver preskriptionsförordningen, i vilken bestämmelserna om offentlig stämning nu ingår.

Enligt 2 mom. skall de nya bestämmelserna

tillämpas i ärenden som blir anhängiga efter att lagen har trätt i kraft. Ärenden som är anhängiga redan när lagen träder i kraft slutbehandlas enligt de tidigare bestämmelserna.

1.3. Lagen om förmyndarverksamhet

37 §. Enligt 8 § preskriptionsförordningen kan offentlig stämning sökas på borgenärerna till en person som har ställts under förmyndarskap. I propositionen föreslås att en bestämmelse med motsvarande innehåll skall fogas som ett nytt 3 mom. till 37 § lagen om förmyndarverksamhet. Enligt bestämmelsen är det möjligt att ansöka om offentlig stämning när en person inte ställs under förmyndarskap, men en intressebevakare förordnas för honom eller henne enligt vad som bestäms i lagen om förmyndarverksamhet.

Enligt momentet kan en intressebevakare ansöka om offentlig stämning för utredning av sin huvudmans skulder. Den som gör ansökan skall ha ett gällande förordnande att vara intressebevakare för personen i fråga. Intressebevakaren kan göra sin ansökan i vilket skede som helst efter att han eller hon har tillträtt sitt uppdrag, och får också själv avgöra om ansökan skall göras. Bestämmelsen gör det också möjligt för en minderårig persons lagbestämda intressebevakare att söka offentlig stämning på den minderårigas borgenärer.

Den domstol som utfärdar den offentliga stämningen kan ge intressebevakaren ett förordnande att sköta de uppgifter som är förknippade med stämningen enligt vad som bestäms i 5 § 1 och 3 mom. lagen om offentlig stämning. Detta tillvägagångssätt är i allmänhet ändamålsenligt bland annat när intressebevakaren är en allmän intressebevakare som avses i 1 § 2 och 3 mom. lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten.

61 §. Paragrafen bestämmer hur ett skadeståndsyrkande mot en intressebevakare preskriberas.

Enligt gällande 1 mom. skall skadeståndstalan anhängiggöras inom ett år från det att förmyndarmyndigheten har överlämnat intressebevakningshandlingarna till den som är berättigad att ta emot dem. I propositionen föreslås att bestämmelsen skall ändras så att

den motsvarar de bestämmelser som föreslås om preskriptionen av en ombudsmans ansvar enligt den föreslagna preskriptionslagen. Detta innebär att preskriptionstiden förlängs från ett till tre år och att den inte längre skall vara en tid inom vilken talan skall väckas, utan att det skall vara möjligt att avbryta preskriptionstiden också genom andra än officiella åtgärder. Specialbestämmelsen behövs dock, eftersom den närmare reglerar den tidpunkt när intressebevakarens redovisning anses vara given.

Enligt gällande 2 mom. tillämpas ettårstiden för väckande av talan inte om grunden för skadeståndet inte framgår av uppgifterna i redovisningen. För skador som har vållats genom brott föreskrivs i gällande 3 mom. i enlighet med 7 kap. 2 § skadeståndslagen att skadeståndsyrkanden kan framställas så länge som åtal kan väckas. I propositionen föreslås att dessa bestämmelser skall ersättas med ett nytt 2 mom., som skall gälla alla sådana skadeståndsyrkanden mot intressebevakaren vilkas grunder inte framgår av redovisningen. Bestämmelsen skall också gälla skador som inte är förknippade med verksamheten som intressebevakare. Enligt lagförslaget skall i fråga om preskription i dessa fall tillämpas vad som föreskrivs i 7 § i den föreslagna preskriptionslagen. Om grunden för skadeståndsyrkandet inte framgår av den bristfälliga redovisningen, skall preskriptionstiden enligt 7 § 1 mom. 2 punkten i den föreslagna preskriptionslagen börja när huvudmannen annars har observerat felet eller bristen. Om den skada som skall ersättas inte är förknippad med intressebevakaruppdraget, börjar preskriptionstiden från den tidpunkt som avses i 7 § 1 mom. 3 punkten preskriptionslagen, det vill säga när den skadelidande har fått eller borde ha fått vetskap om skadan och vem som är ansvarig för den. När skadan har vållats genom brott, skall skadeståndsyrkandet som hittills alltid få framställas i samband med behandlingen av brottmålet. En bestämmelse om detta föreslås i 7 § 3 mom. preskriptionslagen.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse som är avsedd att trygga huvudmannens faktiska möjligheter att framställa skadeståndsyrkanden. Man kan inte förutsätta att huvudmannen medan han är omyndig eller omedelbart

efter att omyndigheten har upphört skall framställa yrkanden mot sin intressebevakare. Därför föreslås i lagförslaget att huvudmannens skadeståndsyrkande aldrig skall preskriberas förrän tre år har gått efter att intressebevakningen upphörde. Undantagsbestämmelsen skall gälla såväl den allmänna treåriga preskriptionstiden som den bakre gräns för framställande av skadeståndsyrkanden som anges i 7 § 2 mom. förslaget till preskriptionslag. Treårstiden för framställande av yrkandet skall börja löpa när den minderåriga har blivit myndig. Om det är frågan om en intressebevakare som har förordnats för en person som har fyllt 18 år, skall treårstiden räknas från den tidpunkt när någon intressebevakare inte längre förordnas för personen i fråga. Byte av intressebevakare skall inte innebära att preskriptionstiden börjar löpa, utan den skall börja löpa endast om intressebevakningen helt avslutas. Om huvudmannen har avlidit, skall hans rättsinnehavare ha samma treårstid till sitt förfogande.

Ikraftträdelsebestämmelse. Lagen är avsedd att träda i kraft samtidigt som den nya lagen om preskription av skulder träder i kraft. Lagen skall tillämpas också i fråga om skadestånd för vilka grunden har uppstått innan lagen har trätt i kraft. Den treåriga preskriptionstiden skall följaktligen också gälla skadestånd som baserar sig på skador som har vållats innan lagen har trätt i kraft. Om den ettårstid för att väcka talan som föreskrivs i gällande lag redan har gått ut när lagen träder i kraft, kan något skadeståndsyrkande inte längre framställas.

1.4. Äktenskapslagen

88 a §. Enligt den gällande preskriptionsförordningens 8 § kan offentlig stämning sökas också i samband med äktenskapsskillnad. I propositionen föreslås att denna bestämmelse skall ingå i äktenskapslagen och fogas till lagen som en ny 88 a §. Ansökningsförfarandet skall vara det som föreskrivs i förslaget till lag om offentlig stämning.

Enligt paragrafen kan en make söka offentlig stämning för utredning av sina egna eller den andra makens skulder. När ett äktenskap upplöses kan det i enskilda fall finnas behov att reda ut om makarna har okända skulder.

Vid avvittningen beaktas ju makarnas samtliga enskilda och gemensamma skulder. Efter som offentlig stämning kan sökas endast för verkställande av avvittning, förutsätter förfarandet att giftorätten mellan makarna inte helt har uteslutits i äktenskapet.

Avvittningen kan inledas när ett äktenskapsskillnadsärende är anhängigt eller äktenskapet redan har upplösts. Då kan man också ansöka om offentlig stämning. Det finns inga bestämmelser om att avvittning skall ske inom en bestämd tid och ibland sker avvittningen först när en lång tid har förflutit sedan behandlingen av äktenskapsskillnadsärendet avslutades. Det har inte ansetts ändamålsenligt att bestämma någon särskilt tid inom vilken offentlig stämning skall sökas.

Ikraftträdelsebestämmelse. Lagen föreslås träda i kraft samtidigt som lagen om offentlig stämning.

1.5. Ärvdabalken

21 kap. Om en död persons och dödsbos gäld

2 a §. I paragrafen föreslås bestämmelser om när offentlig stämning kan sökas på en död persons borgenärer och vem som har rätt att göra ansökan. Motsvarande bestämmelser ingår i 7 § preskriptionsförordningen. Samtidigt som det föreslås att bestämmelserna här efter skall ingå i ärvdabalken och fogas till dess 21 kap. som ett ny 2 a §, föreslås också att regleringen delvis skall preciseras och göras modernare.

I enlighet med gällande lag föreslås att offentlig stämning skall få sökas först efter att bouppteckningen har förrättats. Det finns inte heller orsak att göra ansökan tidigare, eftersom den avlidnas kända skulder förtecknas i bouppteckningen. Bouppteckningen utgör följaktligen den helhetsbild med vars hjälp man kan bedöma behovet av offentlig stämning. Samtidigt kan uppgifterna i bouppteckningen läggas till grund för den borgenärsförteckning som lämnas in tillsammans med ansökan. Att bouppteckning förrättas är en förutsättning för att offentlig stämning skall kunna sökas också när den lagstadgade tiden för bouppteckning har försummats.

Å andra sidan föreslås i paragrafen att den

bestämmelse skall slopas som föreskriver att offentlig stämning skall sökas inom en månad efter att bouppteckningen har förrättats. Denna bestämmelse i 7 § preskriptionsförordningen har i rättslitteraturen tolkats så, att den inte gäller en ansökan som har gjorts av en boutredningsman. Om bestämmelsen tolkas så, kan delägarna i enskilda fall tvingas att ansöka om att en boutredningsman skall förordnas för att han eller hon skall ansöka om offentlig stämning också när det inte finns något annat skäl att överlåta boet till förvaltning av en boutredningsman. Enligt lagförslaget skall samtliga som har rätt att göra en ansökan om offentlig stämning få göra en sådan utan att ansökan behöver göras inom någon bestämd tid. På detta sätt kan ansökan göras också när frågan om en stämning är behövlig blir aktuell först en lång tid efter dödsfallet. Eftersom dödsbodelägarna inte blir bundna att iaktta en bestämd tid, står offentlig stämning alltid till förfogande oberoende av vilken förvaltningsmodell som tillämpas i dödsboet.

Enligt paragrafen skall en ansökan om offentlig stämning alltid få göras av den efterlevande maken, en delägare i dödsboet samt boutredningsmannen eller testamentsexekutorn. Andra än de som nämns i bestämmelsen skall inte ha rätt att söka offentlig stämning på den avlidnas borgenärer. En skiftesman har till exempel inte ansetts behöva rätt att ansöka om offentlig stämning, eftersom skiftesmannens uppgift begränsar sig till att skifta ett bo som är färdigt att skiftas. Om offentlig stämning i detta skede anses behövlig, skall ansökan göras i dens namn som har rätt därtill eller också skall ett boutredningsmanaförordnande sökas för skiftesmannen.

Enligt lagförslaget skall det vara möjligt att genom offentlig stämning reda ut inte bara den avlidnes utan också dödsboets skulder. Dessutom skall det såsom hittills vara möjligt att söka stämning på den efterlevande makens borgenärer. Med tanke på avvittringen kan det i enskilda fall vara behövligt att beloppet av den efterlevande makens nettoförmögenhet kontrolleras genom offentlig stämning.

Enligt bestämmelsen söks offentlig stämning för utredning av den avlidna makens eller dödsboets skulder. Avsikten med denna

formulering är främst att klarlägga syftet med den offentliga stämningen. Med bestämmelsen avses inte att offentlig stämning kan utfärdas endast om det finns bevis för att det förekommer oklarhet i fråga om den avlidnes skulder eller att okända borgenärer kan antas dyka upp. För att stämningen skall kunna utfärdas räcker det att ovan nämnda formella förutsättningar är uppfyllda. Behovet av offentlig stämning är beroende av vad sökanden och eventuella andra parter anser om saken.

Offentlig stämning skall sökas och utfärdas enligt bestämmelserna i lagen om offentlig stämning. Även en offentlig stämmings rättsverkningar bestäms enligt samma lag.

I kraftträdelsebestämmelse. Lagen föreslås träda i kraft samtidigt som lagen om offentlig stämning.

1.6. Skadeståndslagen

1 §. I 7 kap. 2 § skadeståndslagen bestäms om preskription av skadestånd. Enligt den gällande bestämmelsen skall skadestånd sökas inom tio år från det att skadan inträffade. Har skadan förorsakats genom brott kan skadestånd dock yrkas så länge som det finns rätt att väcka åtal för brottet.

I propositionen föreslås att bestämmelsen skall ersättas av bestämmelsen i 7 § förslaget till preskriptionslag. I sistnämnda förslag till en allmän lag om preskription försöker man samla alla de viktigaste bestämmelserna om preskription av skulder, för att på detta sätt skapa överskådligare regler. Därför föreslås det att bestämmelserna om preskription av skadestånd härfter skall ingå i den nya lagen om preskription av skulder och inte i skadeståndslagen.

I enlighet med den allmänna preskriptionstid som föreslås kommer preskriptionstiden för skadeståndsskulder att förkortas till tre år. Också den tidpunkt när preskriptionstiden börjar löpa ändras något. Enligt lagförslaget skall preskriptionstiden börja löpa först när den skadelidande har fått kännedom om skadan och om vem som har vållat skadan. I allmänhet skall skadestånd dock yrkas inom tio år efter skadefallet. Denna frist skall dock inte begränsa rätten att yrka skadestånd för person- eller miljöskador som avses i 7 §

2 mom. förslaget preskriptionslag. Enligt specialbestämmelsen i samma paragrafs 3 mom. kan ett skadeståndsyrkande dock såsom hittills alltid behandlas i anslutning till brottmålsbehandlingen. Bestämmelserna har refererats i detaljmotiveringen till 7 § förslaget till preskriptionslag.

2 §. I ikraftträdelsebestämmelsen hänvisas till ikraftträdelsebestämmelsen i 21 § 3 mom. i den föreslagna lagen om preskription av skulder. Detta innebär att den treåriga preskriptionstiden efter att lagen har trätt i kraft kommer att gälla också de skadeståndsskulder som har uppstått innan lagen har trätt i kraft.

1.7. Handelsbalken

1 §. I 18 kap. 9 § handelsbalken bestäms om preskription av ett ombuds skadeståndsansvar. Enligt bestämmelsen skall talan väckas inom natt och år efter att ombudsmannen har lämnat sin redovisning.

I propositionen föreslås att bestämmelsen skall ersättas av bestämmelserna i den nya lagen om preskription, som skall innehålla alla de viktigaste bestämmelserna om preskription av skulder. Preskriptionstiden förlängs enligt den föreslagna lagen från ett till tre år. En viktig förändring är också att det inte längre skall vara frågan om en tid inom vilken talan skall väckas, utan det skall vara möjligt att avbryta preskriptionen också genom andra än officiella åtgärder.

Om den tidpunkt när preskriptionstiden börjar löpa bestäms i 7 § 1 mom. 2 punkten förslaget preskriptionslag att preskriptionstiden för en skadeståndsskuld som har sin grund i ett ombuds ansvar i allmänhet skall börja löpa när uppdragstagaren har lämnat sin redovisning. Om grunden för yrkandet inte framgår av uppgifter i redovisningen, skall preskriptionstiden dock börja löpa från den tidpunkt när huvudmannen borde ha observerat ombudets fel eller försummelse. En bakre gräns för framställande av yrkandet skall enligt 7 § 2 mom. förslaget till preskriptionslag vara tio år från det att skadan förorsakades. Förslaget behandlas närmare i detaljmotiveringen till nämnda 7 §.

2 §. Lagen avses träda i kraft samtidigt som den föreslagna preskriptionslagen. För tyd-

lighetens skull föreslås att ikraftträdelsebestämmelsen skall hänvisa till ikraftträdelsebestämmelsen i 21 § 3 mom. preskriptionslagen. Detta innebär att den treåriga preskriptionstiden skall gälla också ombudsmannaavtal som har ingåtts innan lagen har trätt i kraft samt skadestånd till följd av sådana uppdrag. Om ettårstiden för väckande av talan har börjat löpa, förvandlas också den till en treårig preskriptionstid.

1.8. Lagen om borgen och tredjemanspant

19 §. *Preskription av borgen.* I borgenslagen finns täckande preskriptionsregler som till sitt innehåll mycket långt motsvarar bestämmelserna i förslaget till preskriptionslag. Lagens 19 § gäller borgenärens rätt att få huvudförpliktelsen betald av borgensmannen. Preskriptionstiden är i dessa fall tre år och den börjar löpa när huvudförpliktelsen förfaller till betalningen. Preskriptionstiden kan avbrytas genom andra än officiella åtgärder.

Enligt 1 mom. skall bestämmelsen om preskriptionstiden och tidpunkten när den börjar löpa kvarstå, men bestämmelserna om åtgärder som avbryter preskriptionen och vilka verkningar ett avbrott har skall inte längre ingå i paragrafen utan ersättas av de allmänna bestämmelserna i lagen om preskription av skulder. Preskriptionen av en borgensskuld skall såsom hittills kunna avbrytas också genom andra än officiella åtgärder och samtliga åtgärder som avses i 10 och 11 § lagen om preskription av skulder skall stå till förfogande.

Enligt gällande 3 mom. tillämpas i fråga om borgen inte bara specialbestämmelsen om en treårig preskriptionstid, utan också regeln i den gällande preskriptionsförordningen att en borgensförbindelse preskriberas inom tio år efter att förbindelsen ingicks.

I propositionen föreslås ingen annan ändring av denna bestämmelse än en justering av hänvisningen. För alternativet att bibehålla den tioåriga preskriptionstiden talar den omständigheten att man på detta sätt kan förvissa sig om att den som har ställt tredjemanspant med minst tio års intervaller påminns om sitt ansvar. Även om tio år är en ganska lång intervall för en påminnelse, är

den dock inte helt betydelselös i långfristiga skuldförhållanden. I praktiken är dock de övriga förpliktelser som borgenslagen ålägger borgenärerna viktigare och blir oftare aktuella. När det är frågan om en generell borgensförbindelse eller limitkredit, skall borgenären antingen halvårsvis informera en enskild borgensman om huvudförbindelsens obetalda kapital eller informera den enskilda borgensmannen alltid när en huvudförbindelse uppstår. Samtliga borgensförbindelser omfattas av regeln att om en borgensman gör sig skyldig till ett betalningsdröjsmål, skall borgenären underrätta borgensmannen om dröjsmålet inom en månad efter att dröjsmålet började. En borgensman har också alltid själv rätt att begära uppgifter av borgenären om sitt borgensansvar.

Den villkorliga skuld som uppstår vid en borgensförbindelse jämföras med de skulder vilkas betalningstid inte är känd på förhand, på det sätt som avses i 8 § förslaget till preskriptionslag. För dessa skulder iaktas den tioåriga preskriptionstid som räknas från det att den rättsliga grunden för skulden uppstod. Denna tid förvandlas dock till en allmän treårig preskriptionstid när skulden sägs upp till betalning.

33 §. *Preskription av regressfordran.* I paragrafen finns en bestämmelse motsvarande den i lagens 19 § om den rätt som en borgensman som har betalt en skuld har att få betalt av gäldenären eller någon annan borgensman. I propositionen föreslås att de särskilda bestämmelserna i 2 mom. om avbrytande av preskription och avbrottets verkan skall upphävas.

Ikraftträdelsebestämmelse. De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft samtidigt som den nya lagen om preskription av skulder. Ändringarna i de gällande bestämmelserna är så små att inga särskilda övergångsbestämmelser behövs.

1.9. Lagen om dödande av urkunder

6 §. I paragrafen bestäms om innehållet i en kungörelse som domstolen skall utfärda. Enligt gällande lag skall innehavaren av urkunden kallas att senast en viss dag före klockan tolv visa den för domstolen vid äventyr att urkunden dödas, om det inte finns laga hin-

der.

I lagförslaget föreslås att paragrafen skall moderniseras och förenklas. Bland annat bestämmelsen om klockslaget är obehövlig och skall upphävas. Också den oklara föreskriften att urkunden dödas endast om det inte finns laga hinder skall enligt lagförslaget upphävas. Med laga hinder har man inte i detta sammanhang haft för avsikt att hänvisa till ett hinder som innehavaren kan ha haft och som kan ha hindrat honom att visa upp urkunden på den bestämda dagen, utan i allmänhet en grund på vilken ansökan kan förkastas.

Vid publiceringen av kungörelsen skall iaktas vad som bestäms i 11 kap. 10 § rättegångsbalken. Det är ändamålsenligt att avstå från kungörelsebestämmelser som skiljer sig från vad denna allmänna bestämmelse föreskriver. De gällande specialbestämmelserna om dödande av urkund har till stor del förloreat sin betydelse även av den anledningen att ärenden som gäller dödande av urkund numera behandlas i tingsrättens kansli och inte vid ett sammanträde i tingsrätten.

7 §. I paragrafen bestäms om den inställedag som domstolen skall sätta ut enligt 6 §. Enligt paragrafen får denna dag inte sättas ut tidigare än tre månader efter att beslutet om offentlig kungörelse har fattats och inte senare än till den ordinarie rättegångsdag som infaller ett år senare. Fristerna räknas från den dag när kungörelsebeslutet fattades. Om den urkund som skall visas upp innehåller en viss förfallodag som infaller inom ett år efter att kungörelsebeslutet fattades, räknas inställedagen från förfallodagen.

Bestämmelsens språkdräkt moderniseras till att motsvara ordalydelsen i förslaget till lag om offentlig stämning. Innehållet i bestämmelsen ändras inte, utom att det inte längre föreskrivs när inställedagen senast skall infalla, utan endast att inställedagen inte får infalla tidigare än om tre månader och att denna frist skall räknas från det att kungörelsen publicerades, vilket i allmänhet är fallet även i fråga om andra kungörelser. I praktiken används i allmänhet minimitiden, varför det inte har någon betydelse att maximitiden slopas.

8 §. I paragrafen bestäms om kungörelseförfarandet. I den gällande paragrafen be-

stäms såväl om den kungörelse som skall publiceras i officiella tidningen som om enskild delgivning.

Gällande lag reglerar mycket noggrant i vilket nummer av officiella tidningen kungörelsen om dödande av en urkund skall publiceras. I propositionen föreslås att dessa bestämmelser skall upphävas, vilket innebär att kungörelsen enligt 11 kap. 10 § rättegångsbalken alltid skall publiceras i det första numret för varje månad.

I paragrafen kvarstår bara bestämmelserna om enskild delgivning. Enligt lagförslaget skall den förpliktade, såsom gäldenären i en löpande skuldsedel, samt urkundens sista kända innehavare särskilt underrättas om en kungörelse som avses i 6 §. Underrättelsen skall ske senast en månad före inställelsedagen. Denna frist behövs för att den som underrättas skall få tillräckligt med tid på sig att handla i enlighet med underrättelsen. Förslaget motsvarar till sitt innehåll lagen om offentlig stämning. Den del av bestämmelsen som gäller växlar ändras inte. Bestämmelsen om när kungörelsen skall delges dödsbodlägare upphävs som obehövlig.

Ikraftträdelsebestämmelse. Bestämmelserna skall tillämpas på ansökningar som har gjorts efter att lagen har trätt i kraft.

1.10. Lagen om hyra av bostadslägenhet

1 §. I 10 § lagen om hyra av bostadslägenhet bestäms om en treårig tid för väckande av talan som gäller rätten till ersättning eller annan fordran som grundar sig på ett hyresavtal eller hyresförhållande eller på nämnda lag. Tiden räknas från hyresförhållandets upphörande.

I propositionen föreslås att paragrafen skall upphävas. Det är ändamålsenligt att tidpunkten när preskriptionstiden börjar i hyresförhållanden är enhetlig med de allmänna preskriptionsreglerna och att bestämmelserna också annars så lång som möjligt är enhetliga och koncentrerade till en enda lag. Tidpunkten när hyresförhållandet upphör skall följaktligen inte längre vara den allmänna tidpunkt när preskriptionstiden för fordringar som ansluter sig till ett hyresförhållande börjar löpa. Det avgörande kommer att vara vilket slag av fordran — till exempel obetald

hyra eller ersättning för att lägenheten är i bristfälligt skick — som det är frågan om och vilka bestämmelser i lagen om preskription av skulder som då blir tillämpliga. För hyreskulder skall den treåriga preskriptionstiden börja löpa från förfallodagen för varje hyra. Preskriptionstiden för hyresvärdens yrkande på skadestånd för att lägenheten har tagit skada skall börja när skadan har blivit möjligt att observera, det vill säga i allmänhet när lägenheten blir ledig.

Att bestämmelsen upphävs innebär också att preskriptionen av en fordran som har sitt ursprung i ett hyresförhållande kan avbrytas också på annat sätt än genom väckande av talan, till exempel på ett inofficiellt sätt så som genom en påminnelse om eller ett erkännande av skulden.

2 §. Lagen är avsedd att träda i kraft samtidigt som den nya lagen om preskription av skulder. I ikraftträdelsebestämmelsen hänvisas till ikraftträdelsebestämmelsen i 21 § 3 mom. förslaget till preskriptionslag. Detta innebär att de nya preskriptionsbestämmelserna även skall gälla hyresavtal som har ingåtts innan lagen har trätt i kraft och skulder som baserar sig på dem.

1.11. Lagen om hyra av affärslokal

1 §. I 9 § bestäms om preskription av rätten till ersättning som grundar sig på ett hyresförhållande. I propositionen föreslås att bestämmelsen skall upphävas på motsvarande grunder som 10 § lagen om hyra av bostadslägenhet, som har samma innehåll.

2 §. Om lagens ikraftträdande föreslås likadana bestämmelser som i det lagförslag som behandlas i avsnitt 1.10.

1.12. Jordlegolagen

3 §. I paragrafens 3 mom. finns en särskild bestämmelse om den tid inom vilken talan skall väckas när ett legoförhållande inte har kommit till stånd för att ett formfel har begåtts. I lagförslaget föreslås att denna bestämmelse skall upphävas. I momentet kvarstår då bestämmelserna om skadestånd till följd av att ett jordlegoavtal inte kommer till stånd samt till följd av att ett avtal med annat

innehåll är utan verkan, men preskriptionen av skadestånd bestäms enligt den föreslagna preskriptionslagens bestämmelser om preskription av ersättningar. Lagändringen innebär att fristen förlängs från ett till tre år.

77 §. I lagförslaget föreslås att paragrafen skall upphävas på motsvarande grunder som de till innehållet likalydande bestämmelserna om tid för väckande av talan enligt lagen om hyra av bostadslägenhet och lagen om hyra av affärslokal.

Ikraftträdelsebestämmelse. Om lagens ikraftträdande föreslås likadana bestämmelser som i det lagförslag som behandlas i avsnitt 1.10.

1.13. Lagen om aktiebolag

12 kap. **Vinstutdelning och annan användning av bolagets tillgångar**

4 a §. Rätten till dividend kan numera preskriberas enligt två olika långa preskriptionstider beroende på om man i samband med utbetalningen använder dividendkuponger och om bolagets aktier är anslutna till värdeandelssystemet. I fråga om betalnings- och utdelningskuponger iaktas den femåriga preskriptionstid som föreskrivs i 25 § lagen om skuldebrev. Samma tid gäller enligt 19 § 2 mom. preskriptionsförordningen också ränta och annan avkastning på värdeandelar. Annars iaktas den vanliga tioåriga preskriptionstiden.

Det är ändamålsenligt att den enhetliga preskriptionstid som föreslås också gäller vinstutdelning från aktiebolag. Vid beredningen av propositionen har man valt mellan två alternativ. Vinstutdelningsskulder kunde antingen omfattas av den allmänna treåriga preskriptionstiden eller den femåriga preskriptionstid som nu tillämpas på dividendkuponger och värdeandelar. I detta sammanhang har man ansett det ändamålsenligt att iaktta de frister som också annars gäller enligt lagen om aktiebolag. I motsvarande bestämmelser om vinstutdelning, såsom 13 kap. 12 § 4 mom., 14 kap. 17 § 3 mom. och 14 a kap. 5 § 3 mom. lagen om aktiebolag, är fristen fem år. För en längre frist talar också den omständigheten att utdelningen baserar

sig på bolagets egna beslut.

Enligt lagförslaget skall den femåriga preskriptionstiden börja löpa från den dag som enligt bolagsstämmans beslut är förfalldodagen. Om förfalldodagen inte uttryckligen anges, börjar preskriptionstiden löpa genast när beslutet är fattat. I övrigt skall bestämmelserna i den föreslagna preskriptionslagen iaktas. En aktieägare kan avbryta preskriptionen till exempel med en anmärkning som inte behöver göras i någon bestämd form.

13 kap. **Likvidation, upplösning, avregistrering och sanering**

9 a §. Paragrafens hänvisning till bestämmelserna i preskriptionsförordningen skall enligt lagförslaget ersättas med en hänvisning till den nya lagen om offentlig stämning. Någon ändring av innehållet föreslås inte.

Ikraftträdelsebestämmelse. Lagen är avsedd att träda i kraft samtidigt som lagen om preskription av skulder och lagen om offentlig stämning. Den nya preskriptionsbestämmelsen skall tillämpas endast när bolagsstämmans beslut om vinstutdelning är fattat efter att lagen har trätt i kraft.

1.14. Konsumentskyddslagen

1 §. I 12 kap. 1 e § konsumentskyddslagen finns en bestämmelse om en särskild preskriptionstid för konsumentfordringar. Enligt paragrafens 1 mom. preskriberas en konsumentfordran efter tre år från det att näringsidkaren fullgjorde sin prestationsskyldighet eller, om konsumenten har beviljats anstånd med betalningen eller kredit, från att betalningen skulle erläggas eller krediten förföll till betalning. Fordran preskriberas dock senast inom den allmänna tioåriga preskriptionstid som anges i 1 § preskriptionsförordningen.

I 2 mom. bestäms om preskription av en konsumentfordran. Preskriptionstiden kan avbrytas av bägge parterna i skuldförhållandet. Konsumenten kan avbryta preskriptionstiden enbart genom att betala en del av fordrans kapital, ränta eller kostnader. Näringsid-

karen kan som vanligt avbryta preskriptionstiden genom att påminna konsumenten om fordran. Med avbrytande av preskriptionstid avses i bestämmelsen detsamma som i detta lagförslag, varför en ny treårig preskriptionstid börjar löpa från den tidpunkt när preskriptionen avbröts. Dessutom konstateras i momentet uttryckligen att om näringsidkaren påstår att han har avbrutit preskriptionen, skall han bevisa det.

Enligt 3 mom. tillämpas paragrafen inte på fordringar om vars preskription särskilt bestäms något annat.

Lagförslagets bestämmelser om en allmän preskriptionstid motsvarar mycket långt nuläget för konsumentfordringar. Detta gäller såväl preskriptionstidens längd som tidpunkten när den börjar löpa.

Smärre skillnader förefaller dock finnas mellan de sätt på vilka preskriptionen kan avbrytas. Enligt ordalydelsen i den gällande bestämmelsen i konsumentskyddslagen skulle preskriptionen inte avbrytas genom att gäldenären tar kontakt eller annars på något sätt informellt sätt erkänner skulden, utan åtminstone en partiell betalning av fordran skulle alltid krävas. En sådan regel finns vare sig i de gällande allmänna preskriptionsreglerna eller de som föreslås i propositionen. Skillnaden har inte motiverats i förarbetena till konsumentskyddslagen. Även om betalningen av en skuld i praktiken är det vanligaste sättet att erkänna en skuld och ett mycket tydligt sådant, förutsätter inte konsumentskyddssynpunkter att andra bevisliga erkännanden av gäldenären skall anses sakna verkan. Med hänsyn till att lagstiftningen skall vara tydlig kan det därför anses ändamålsenligt att bestämmelserna är enhetliga också i detta avseende.

Enligt den gällande bestämmelsen skall på konsumentfordringar förutom den särskilda preskriptionstiden också tillämpas den allmänna tioåriga preskriptionstid som avses i preskriptionsförordningen. De parallella preskriptionstiderna medför förväxling. Den tioåriga preskriptionstid som skall räknas från tidpunkten när fordran uppstod saknar nästan helt praktisk betydelse. När det gäller långfristiga skulder, för vilka den långa preskriptionstiden i princip kan bli tillämplig, avkrävs gäldenären regelbundet betalningar un-

der kredittiden, vilka avbryter preskriptionen. Bestämmelsen om att näringsidkarens bevisningsskyldighet kan också anses överflödigt, för en borgenär skall också i allmänhet kunna visa att preskriptionen har avbrutits inom utsatt tid.

2 §. Avsikten är att lagen skall träda i kraft samtidigt som den nya lagen om preskription av skulder. Bestämmelserna i den allmänna lagen blir tillämpliga på konsumentfordringar. Ändringarna är i sig mycket anspråklösa.

I övergångsbestämmelsen hänvisas dock till övergångsbestämmelsen i 21 § 3 mom. förslaget till preskriptionslag, på samma sätt som i fråga om de lagförslag som avses i avsnitten 1.10—1.12. De nya preskriptionsbestämmelserna kommer att gälla också konsumentkrediter om vilka har avtalats före konsumentskyddslagens preskriptionsbestämmelse trädde i kraft 1.9.1994 och för vilkas vidkommande man alltså fortfarande endast iakttar den tioåriga preskriptionstiden.

1.15. Lagen om konsumentklagonämnden

1 §. I 9 c § lagen om konsumentklagonämnden bestäms hur en skadeståndsskuld som baserar sig på en fastighetsförmedlars och bostadsförmedlars prestation preskriberas när ett ärende som gäller prestationen är eller har varit anhängigt vid konsumentklagonämndens avdelning för bostadsköp. Enligt bestämmelsen löper den ettåriga förväckande av talan som avses i 18 kap. 9 § handelsbalken inte under den tid som tvisten behandlas av konsumentklagonämnden.

I lagförslaget föreslås att bestämmelsen skall upphävas, för enligt 11 § förslaget till preskriptionslag avbryts preskriptionen alltid för den tid som ett ärende behandlas i konsumentklagonämnden. Dessutom skall de skadeståndsskulder som avses i den gällande bestämmelsen omfattas av bestämmelsen i samma lagförslags 7 § 1 mom. 2 punkten, varför den korta preskriptionstiden inte längre skall gälla dessa skulder. Den avbrytande verkan som konsumentklagonämndens avgörande har behandlas i detaljmotiveringen till 11 § 1 mom. 1 punkten förslaget till preskriptionslag.

2 §. Enligt ikraftträdelsebestämmelsen skall lagen träda i kraft samma dag som den nya lagen om preskription av skulder.

1.16. Arbetsavtalslagen

13 kap. Särskilda bestämmelser

9 §. *Preskription och tid för väckande av talan.* Paragrafen gäller de fordringar som en arbetstagare har enligt arbetsavtalslagen när ett anställningsförhållande upphör. På en sådan fordran skall inte tillämpas den allmänna tioåriga preskriptionstiden, utan talan skall väckas inom två års tid efter att anställningsförhållandet avslutades. Denna tid för väckande av talan gäller dock inte ersättning för en personskada som har vållats en arbetstagare. Under anställningsförhållandet iaktas den allmänna tioåriga preskriptionstiden.

I propositionen föreslås att en särskild bestämmelse om preskriptionstiden för arbetsrättsliga fordringar skall tas in i arbetsavtalslagen. I paragrafen bestäms både vilken preskriptionstid som skall iaktas under anställningsförhållandet och vilken som skall iaktas efter att anställningsförhållandet har upphört. För personskador som drabbar arbetstagare föreslås dock en undantagsregel, som föreskriver att preskriptionstiden för ersättningen av en sådan skada som hittills skall vara tio år.

Specialregleringen gäller endast längden på preskriptionstiden och den tid inom vilken talan skall väckas. De övriga frågorna i anslutning till preskription skall däremot avgöras enligt den nya lagen om preskription, som skall tillämpas subsidiärt. När det till exempel gäller avbrytande av preskription och rättsverkningarna av preskription skall de allmänna bestämmelserna tillämpas. Lagen om preskription skall också bestämma från vilken tidpunkt preskriptionstiden börjar löpa.

Enligt 1 mom. skall preskriptionstiden för en arbetstagares lönefordran samt andra fordringar som baserar sig på arbetsavtalslagen vara fem år. För arbetsrättsliga fordringar skall preskriptionstiden följaktligen vara betydligt längre än den allmänna preskriptionstiden, men också kortare än den nuvarande.

Att preskriptionstiden skall vara längre för dessa fordringar än för andra motiveras av omständigheter som är förknippade med arbetstagarnas rättsskydd. En arbetstagare kan inte nödvändigtvis under anställningsförhållandet framställa yrkanden mot sin arbetsgivare, eftersom detta kan äventyra anställningsförhållandets fortgång. Det kan också råda oklarhet om vilken lön som skall betalas enligt kollektivavtalet. Å andra sidan kan en tioårig preskriptionstid vara oskäligt lång i synnerhet för mindre företag, när betalning och dröjsmålsränta överraskande yrkas för flera år gamla fordringar.

Den femåriga preskriptionstid som föreslås är avsedd att gälla samtliga arbetstagares lönefordringar oberoende av om dessa grundar sig på arbetsavtal, arbetskollektivavtal eller minimilön enligt arbetsavtalslagen. Det saknar betydelse om det är frågan om en fast lön eller olika slags tilläggsersättningar. Preskriptionstiden för en lönefordran skall dock börja löpa när lönen förfaller till betalning. Om inget har avtalats om lönens förfallodag, skall lönen enligt 2 kap. 13 § arbetsavtalslagen i allmänhet betalas den sista dagen av löneutbetalningsperioden.

I en annan ställning är endast ersättningar som baserar sig på arbetstidslagen eller semesterlagen. Dessa ersättningar skall yrkas genom talan som skall väckas inom de tider som bestäms i nämnda lagar. I detta sammanhang föreslås inga ändringar av de lagarna.

Den preskriptionstid som löper under anställningsförhållandet skall vara en preskriptionstid som kan avbrytas också på annat sätt än genom domstolstalan. En lika lång preskriptionstid skall börja löpa också när borgenären framställer en påminnelse, som inte behöver ha någon bestämd form.

Samma femåriga preskriptionstid skall med undantag av personskador också gälla andra fordringar som baserar sig på arbetsavtalslagen. En arbetsgivarens eller arbetstagares fordran på skadestånd till följd av ett brott mot arbetsavtalslagen preskriberas följaktligen inom fem år. Eftersom det inte finns någon bestämmelse om när denna tid börjar löpa, skall preskriptionstiden räknas enligt 7 § lagen om preskription av skulder. Preskriptionstiden för skadestånd börjar löpa när

den som har rätt till skadeståndet anses ha fått kännedom om skadan och vem som ansvarar för den.

Arbetsgivaren skall se till säkerheten i arbetet. Arbetsgivarens på oaktsamhet grundade skadeståndsansvar kan härledas både ur skadeståndslagen och 12 kap. 1 § arbetsavtalslagen. Arbetsgivarens skadeståndsansvar ökar arbetstagarnas trygghet till exempel när samtliga skador inte ersätts enligt lagen om olycksfallsförsäkring eller yrkessjukdomslagen. Skadeståndsansvaret är också ägnat att öka arbetsgivarens intresse att skydda sina arbetstagare för olycksfall och hälsorisker.

Enligt 2 mom. skall preskriptionstiden för personskada dock fortfarande vara tio år. Preskriptionstiden skall räknas från det att arbetstagaren har fått kännedom om skadan och att skadan beror på en sådan med arbetet förknippad orsak för vilken arbetsgivaren ansvarar. Med konkret kunskap jämföras att en person i en arbetstagares ställning vid en viss tidpunkt skall anses ha fått reda på dessa omständigheter. Frågor som gäller skador som yppar sig först länge efter skadefallet eller som förvärras samt vilken utredningsskyldighet som den skadelidande kan förutsättas ha har behandlats utförligare i detaljmotiveringen till 7 § preskriptionslagen. Med beaktande av preskriptionstidens längd blir dessa frågor dock sällan aktuella i anslutning till personskador som har förorsakats i arbetet.

I propositionen föreslås att den gällande bestämmelsen om tiden för väckande av talan inte skall ändras till sitt innehåll. Efter att anställningsförhållandet har upphört, skall arbetstagaren enligt 3 mom. väcka talan inom två år vid äventyr att fordran annars förfaller. Bestämmelsen gäller såväl lönefordringar som till exempel krav på skadestånd till följd av olaglig uppsägning. Bestämmelsen togs in i den nya arbetsavtalslagen för bara två år sedan och det anses inte ändamålsenligt att i detta sammanhang ändra den.

Bestämmelsen om den tid inom vilken talan skall väckas skall inte gälla de personskador som avses i 2 mom. På dessa skall endast tillämpas den tioåriga preskriptionstiden, som kan avbrytas.

Ikraftträdelsebestämmelse. Lagändringen föreslås träda i kraft samtidigt som den föreslagna preskriptionslagen. Den nya preskrip-

tionsbestämmelsen skall tillämpas också på skulder som har uppstått innan lagen har trätt i kraft. I praktiken avser detta främst lönefordringar som har uppstått innan lagen har trätt i kraft. För dessa förkortas den preskriptionstid som gäller under anställningsförhållandet till fem år. För att hindra att gamla fordringar överraskande preskriberas i samband med att lagen träder i kraft, föreslås att i lagförslaget skall tas in en likadan övergångsbestämmelse som i den föreslagna preskriptionslagen. Enligt denna skall en skuld som har uppstått innan lagen har trätt i kraft inte preskriberas med stöd av de nya bestämmelserna förrän tre år efter att lagen har trätt i kraft.

1.17. Lagen om studiestöd

36 §. *Preskription av borgen.* I paragrafen bestäms om preskription av statsborgen för studielån. Statsborgen preskriberas inte enligt de vanliga preskriptionsbestämmelserna och inte heller enligt borgenslagen. Bestämmelsen uppdateras så, att hänvisningarna till den redan upphävda förordningen om närmare bestämmande av löftesmans ansvarsskyldighet (borgensförordningen) och förordningen om preskription i fordringsmål och om offentlig stämning på borgenärer (preskriptionsförordningen), som föreslås bli upphävd, ändras till hänvisningar till de nya lagarna. Någon ändring av bestämmelsens innehåll föreslås inte.

Ikraftträdelsebestämmelse. Lagen föreslås träda i kraft samtidigt som den föreslagna preskriptionslagen.

1.18. Lagen om skuldsanering för privatpersoner

79 §. *Preskriptionstidens och indrivningsfristens förhållande till skuldsaneringen.* Paragrafen är avsedd att gälla fordringar för vilka föreskrivs en särskild preskriptionstid och för vilka preskriptionen inte kan avbrytas genom frivilliga åtgärder under den tid som skuldsaneringen varar. Syftet med specialbestämmelsen är att hindra att en borgenär förlorar sin fordringsrätt till följd av ett indriv-

nings- eller verkställighetsförbud. Sådana fordringar är särskilt skatte- och underhållsbidragsskulder, för vilka indrivningstiden är begränsad till en bestämd frist. Bestämmelsen tillämpas också på skulder för vilka anspråk skall väckas genom talan inom en viss tid. Däremot anses bestämmelsen inte påverka den allmänna preskriptionstiden eller särskilda preskriptionstider som kan avbrytas genom andra än formella åtgärder. När det gäller dessa förutsätts det att borgenären ser till att preskriptionen avbryts också under skuldsaneringsförfarandet.

I propositionen föreslås att i lagen om preskription av skulder skall tas in bestämmelser om hur en privatpersons skuldsanering påverkar preskriptionen av hans eller hennes skulder. Enligt 11 § förslaget till preskriptionslag avbryts preskriptionen för den tid som ett insolvensförfarande varar. Det förutsätts inte längre att borgenären under skuldsaneringsförfarandet särskilt skall avbryta preskriptionen för en skuld som omfattas av detta förfarande. Om domstolen fastställer ett betalningsprogram, preskriberas enligt samma lagförslags 17 § 2 mom. varje betalning fem år efter den förfallodag som har bestämts för betalningen. Samma regler föreslås gälla när preskriptionstiden eller tiden för väckande av talan baserar sig på en specialbestämmelse.

Huvudregeln skall alltså vara, att frågor i anslutning till preskription även i detta avseende skall avgöras enligt lagen om preskription av skulder. För tydlighetens skull skall till ifrågavarande paragraf i lagen om skuldsanering för privatpersoner fogas en hänvisningsbestämmelse om saken. Samtidigt föreslås också en justering av paragrafens rubrik.

Särskilda bestämmelser behövs dock för skulder som inte kommer att omfattas av lagen om preskription av skulder och för vilka lagen i allmänhet föreskriver en bestämd indrivningstid, som inte kan avbrytas. Ingen ändring föreslås av dessa bestämmelser, endast en precisering av det sätt på vilket bestämmelsens tillämpningsområde definieras i lagtexten. Lagtekniskt sammanslås 2 och 3 mom. till ett nytt 2 mom.

79 a §. *Preskriptionstidens och indrivningsfristens förhållande till frivillig skuldsanering.* I paragrafen bestäms hur frivillig

skuldsanering påverkar tiderna för väckande av talan och indrivningstiderna. I lagförslaget föreslås att bestämmelsen skall ändras så, att preskriptionsfrågorna bedöms på ett så enhetligt sätt som möjligt oberoende av om skuldsaneringen verkställs genom frivillig förlikning eller domstolsbeslut.

När man kommer överens om frivillig skuldsanering, avbryts preskriptionstiderna direkt med stöd av de allmänna bestämmelserna. I avsaknad av en särskild bestämmelse avbryter överenskommelsen dock inte tiderna för väckande av talan eller indrivningstiderna eller föranleder uppehåll i dessa tider. För tydlighetens skull föreslås att de olika fristernas verkningar på ett övergripande sätt skall anges i denna bestämmelse. Enligt paragrafen skall för det första den omständigheten att en eller annan frist löper ut inte på något sätt hindra borgenären att få de betalningar som har avtalats i den frivilliga skuldsaneringen. Dessutom behövs bestämmelserna för det fall att en gäldenär inte iakttar avtalet och det hävs. I så fall anses det att preskriptionstiderna och tiderna för väckande av talan ha avbrutits och de anses börja löpa på nytt när den betalningstid som har avtalats vid den frivilliga skuldsaneringen har löpt ut. När det är frågan om en indrivningstid som avses i 79 § 2 mom., får borgenären som hittills driva in sin fordran ännu under kalenderåret efter det år när saneringen avslutades.

Ikraftträdelsebestämmelse. Lagändringen är avsedd att träda i kraft samtidigt som den nya lagen om preskription av skulder. De nya bestämmelserna skall tillämpas också när skuldsaneringsbeslutet har fattats eller skuldsaneringsavtalet har slutits innan lagändringen trädde i kraft.

1.19. Lagen om företagssanering

99 och 99 a §. Bestämmelserna motsvarar de ovan refererade bestämmelserna i 79 och 79 a § lagen om skuldsanering för privatpersoner och för att bestämmelserna skall vara enhetliga föreslås motsvarande ändringar också i lagen om företagssanering.

Ikraftträdelsebestämmelsen. Lagändringen är avsedd att träda i kraft samtidigt som lagen om preskription av skulder.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft cirka sex månader efter att de har antagits och blivit stadfästa. En tillräckligt lång övergångstid är nödvändig för att man skall hinna ordna utbildning och organisera informationen. Parterna i ett skuldförhållande måste också ges tillräckligt med tid att anpassa sig till reformen av preskriptionsbestämmelserna. De kortare preskriptionstiderna måste beaktas bland annat i de datasystem som kreditövervakningen stöder sig på. Å andra sidan skall dessa system också beakta att åtgärder som avbryter preskriptionen i allmänhet inte längre behövs under kredittiden.

3. Lagstiftningsordning

Preskriptionslagstiftningen förpliktar en borgenär att med skäligen intervaller påminna gäldenären om skuldens existens vid äventyr att skulden annars upphör. Om skulden preskriberas har borgenären inte längre rätt att yrka prestation av gäldenären inför domstol eller i ett insolvensförfarande. Även om den privaträttsliga regleringen av ett skuldförhållande och reglerna för hur det upphör omfattas av området för den vanliga lagstiftningen, ställer såväl bestämmelsen om skydd för egendom i 15 § grundlagen och bestämmelsen om rättsskydd i 21 § grundlagen krav på lagstiftningens innehåll. Likaså gäller det att ta hänsyn till artikel 6 i Europarådets mänskörättskonvention, som föreskriver att var och en skall ha rätt till en rättvis rättegång.

Att yrkanden som gäller en skuld preskriberas eller att rätten att göra dem gällande begränsas så, att talan skall väckas inom en viss tid är ett gemensamt drag i de flesta europeiska ländernas lagstiftning, även om regleringen varierar avsevärt, såväl när det gäller fristernas längd som tidpunkten när en frist börjar löpa. Genom begränsningarna försöker man skydda gäldenären från anspråk som de har svårt att bemöta för att det redan har gått en längre tid och bevisen har blivit otillförlitliga och bristfälliga. En trygg ekonomisk ställning för gäldenären förutsätter också att man i rätt tid vidtar åtgärder för att driva in skulden. Preskriptionslagstiftningen syftar därför till att skapa rättssäkerhet och

rättvisa.

Den treåriga preskriptionstid som föreslås är tillräckligt lång för borgenären med tanke på att tiden börjar löpa från den avtalade förfallodagen eller när borgenären annars har möjlighet att framställa sina yrkanden. För skadestånd börjar preskriptionstiden enligt förslaget löpa när den skadelidande har fått tillräcklig kännedom om skadan och vem som är ansvarig för den. Man har särskilt försökt se till att rätten att yrka skadestånd för person- och miljöskador inte skall preskriberas utan att de skadelidande har haft en faktisk möjlighet att yrka skadestånd. På person- och miljöskador skall den bakre gränsen på tio år enligt lagförslaget inte tillämpas. Gränsen är avsedd att begränsa möjligheterna att framställa de allra äldsta ansvarsanspråken. Dessutom finns det specialbestämmelser om preskription av skador som grundar sig på brott eller riktar sig mot minderåriga. I lagförslaget föreslås att preskriptionstiden skall förlängas till fem år när ärendet har avgjorts genom domstolsbeslut.

Preskriptionslagstiftningen har således ett sådant godtagbart syfte som förutsätts både i grundlagen och fördraget om mänskliga rättigheter och de medel som används står i ett rimligt förhållande till detta mål.

Enligt övergångsbestämmelsen i det första lagförslaget i propositionen (preskriptionslagen) skall lagen efter att den har trätt i kraft även tillämpas på preskription av förpliktelse som har uppstått tidigare. Enligt övergångsbestämmelsen kan skulder som har uppstått innan lagen har trätt i kraft dock inte preskriberas med stöd av de nya bestämmelserna omedelbart efter att lagen har trätt i kraft. En treårig övergångstid gäller för skulder som inte med stöd av tidigare bestämmelser preskriberas tidigare.

Beroende på vilken typ av skuld det är frågan om kan förslaget antingen förkorta eller förlänga den övergångstid som annars skulle bli tillämplig. I allmänhet innebär förslaget en klar förkortning av preskriptionstiderna. När vissa specialbestämmelser upphävs, som bestämmelsen i 18 kap. 9 § handelsbalken om den tid inom vilken en skadeståndstalan skall väckas mot ett ombud, kan preskriptionstiden också förlängas. En liknande inverkan kan förslaget också i teorin ha på

långfristiga krediter, eftersom den tidpunkt när preskriptionstiden börjar löpa enligt lagförslaget ändras, så att tiden inte börjar löpa när kreditavtalet ingås, utan när skulden förfaller till betalning.

Det är skäl att ur statsförfattningsrättslig synvinkel granska de föreslagna övergångsbestämmelserna med tanke på det egendoms-skydd som föreskrivs i 15 § grundlagen, som också anses gälla avtalsförhållandens bestånd och förmögenhetsintressena hos parterna i ett avtalsförhållande. Förbudet mot retroaktiva ingrepp i existerande avtal och förpliktelser är dock inte absolut, utan frågan bedöms enligt de allmänna förutsättningarna för inskränkning av grundläggande fri- och rättigheterna (GrUB 25/1994 rd.). En bestämmelse som inskränker en grundläggande fri- och rättighet eller innebär ett ingrepp i en sådan rättighet skall ha en acceptabel grund, dikteras av något tungt vägande samhälleligt skäl och vara nödvändig för att man skall uppnå ett godtagbart mål. Dessutom skall bestämmelsen vara förenlig med kravet på proportionalitet, så att ingreppet i den grundläggande fri- och rättigheten inte leder till ett resultat som är oskäligt för en enskild individ.

Grundlagsutskottet har behandlat flera lagförslag i vilka det har varit frågan om retroaktiv tillämpning av en preskriptionsbestämmelse. I sitt utlåtande över regeringens proposition med förslag till lagstiftning om borgen och tredjemanspant (GrUU 37/1999 rd.) ansåg grundlagsutskottet att preskriptionsregleringen gällde sådana omständigheter av procedurkaraktär och sådan verkställighet av fordringar som hörde till området för en vanlig lag och utan hinder av grundlagen kunde sättas i kraft genom vanlig lag. Med stöd av lagen om borgen och tredjemanspant tillämpades lagens preskriptionsregler retroaktivt omedelbart efter att lagen hade trätt i kraft, vilket i vissa fall förkortade och i vissa fall förlängde preskriptionstiden jämfört med den preskriptionstid som föreskrevs i tidigare lag.

Grundlagsutskottet har i sina utlåtanden ansett att även bestämmelser om preskription av underhållsbidragsfordran och begränsning av tidsfristen för verkställighet genom utsökning är bestämmelser som kan stiftas i vanlig lag och så, att bestämmelserna gäller också

skulder som har uppstått innan lagen har trätt i kraft och utsökningsgrunder som har meddelats i fråga om sådana skulder (GrUU 9/1998 rd och GrUU 12/2002 rd). I dessa bestämmelser är det frågan om att indrivningstiden begränsas till en absolut frist, som inte kan förlängas genom åtgärder som skulle avbryta preskriptionen. Dessa frister är strängare mot borgenären än de bestämmelser som nu föreslås och som i samtliga fall ger en borgenär möjlighet att genom egna åtgärder hindra att en fordran preskriberas.

Genom övergångsbestämmelserna i lagförslagen försöker man förenhetliga och förtydliga lagstiftningen. För borgenärer och gäldenärer samt andra som tillämpar lagen vore det synnerligen besvärligt att under en lång tid, kanske flera årtionden, parallellt tillämpa nya och gamla bestämmelser om preskriptionstider som kan avbrytas. En förkortning av den allmänna preskriptionstiden påskynar också utredningen av de äldsta skulderna och förbättrar således gäldenärernas ställning. Vid bedömningen av retroaktivitetens verkan gäller det att beakta att en borgenär fortfarande mycket enkelt kan hindra preskription samt att å andra sidan inte heller en gäldenär har motiverad orsak att vänta sig att borgenären kommer att försumma att avbryta preskriptionen. Att lagen träder i kraft retroaktivt motiveras av ett vägande samhälleligt behov som rättssäkerheten och ett tydligt rättsläge påkallar. Med beaktande av att lagändringen under en treårig övergångstid inte medför preskription av skulder som inte annars skulle preskriberas och att borgenärerna på detta sätt ges en tillräckligt lång tid på sig att slå vakt om sina rättigheter, leder övergångsarrangemanget inte till ett slutresultat som är oskäligt för den enskilda individen.

Även lagförslagen 3, 6, 7, 10-12, 14 och 15, som refereras ovan i propositionen, innehåller övergångsbestämmelser som föreskriver att när lagarna har trätt i kraft skall den preskriptionstid som kan avbrytas bestämmas enligt de nya bestämmelserna.

Med hänvisning till det ovan sagda anser regeringen att lagförslagen till alla delar kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som har anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslagen***1.****Lag****om preskription av skulder**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

Allmänna bestämmelser

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag gäller preskription av skulder. Med skulder avses i denna lag penningsskulder och andra förpliktelser.

Denna lag tillämpas inte på

1) skatter, offentliga avgifter eller andra penningfordringar som kan drivas in genom utsökning utan dom eller beslut,

2) böter, förverkandepåföljder eller andra straffrättsliga påföljder och inte heller på vite eller på hot om tvångsutförande eller avbrytande,

3) pensioner, ersättningar, bidrag eller andra förmåner som betalas med stöd av pensions- eller sociallagstiftningen, på grundval av lagstadgad försäkring eller av offentliga medel,

4) underhållsbidrag som avses i lagen om underhåll för barn (704/1975) eller på kommuners regressfordringar som grundar sig på underhållsstöd till barn enligt lagen om underhållstrygghet (671/1998).

2 §

Förhållandet till specialbestämmelser

Om det i någon annan lag finns avvikande specialbestämmelser om preskriptionstiden

eller annat som hänför sig till preskription av skulder, gäller de i stället för denna lag. Om borgenären kan framställa krav som har olika ansvarsgrunder, tillämpas preskriptionstiden enligt specialbestämmelsen endast på skulder som har sin grund i lagen i fråga.

Även om en specialbestämmelse annars tillämpas på preskriptionen av en skuld, preskriberas skulden enligt denna lag efter det att beträffande skulden givits en lagakraftvunnen dom eller någon annan utsökningsgrund som kan verkställas som en lagakraftvunnen dom.

Vad som föreskrivs i 1 och 2 mom. gäller i tillämpliga delar sådana specialbestämmelser enligt vilka en talan som gäller en skuld måste väckas inom utsatt tid. Tiden för väckande av talan kan dock avbrytas endast genom en avbrytande åtgärd enligt 11 §. Om borgenären har förlorat sin rätt att väcka talan, anses skulden ha preskriberats på det sätt som föreskrivs i denna lag.

3 §

Lagens tvingande natur

Avvikelse från denna lag får inte göras genom avtal till nackdel för gäldenären.

Avvikelse från denna lag får inte heller göras till nackdel för en konsument eller enskild borgensman eller enskild pantsättare genom ett avtal där det bestäms att en främmande stats lag skall tillämpas på en skuld,

om denna lag annars skall tillämpas på skulden.

Preskriptionstiden och dess början

4 §

Den allmänna preskriptionstiden

En skuld preskriberas tre år efter en tidpunkt som bestäms i 5—7 §, om preskriptionen inte har avbrutits före det.

5 §

Preskriptionstidens början när förfallodagen är bestämd

Preskriptionstiden räknas från förfallodagen, om förfallodagen är på ett för gäldenären bindande sätt bestämd i förväg.

Om betalning av en skuld före den bestämda förfallodagen kan påyrkas med anledning av gäldenärens avtalsbrott eller av någon annan orsak, börjar preskriptionstiden löpa när skulden har förfallit till betalning till följd av uppsägningsåtgärder.

6 §

Preskriptionstidens början när förfallodagen för en köpeskilling inte är bestämd

Om förfallodagen för en köpeskilling eller något annat vederlag inte har bestämts i förväg på ett bindande sätt, börjar preskriptionstiden löpa när säljaren har överlämnat föremålet för köpet till köparen eller när någon annan avtalspart som är borgenär har fullgjort sin egen prestationsskyldighet.

7 §

Preskriptionstidens början och maximilängd vid ersättningar

Preskriptionstiden för skadestånd och gottgörelse av annat slag börjar löpa,

1) när det gäller ersättning för avtalsbrott, då köparen har upptäckt felet eller bristen i köpeobjektet eller då någon annan avtalspart

som är borgenär har eller borde ha upptäckt en felaktighet i fullgörandet av avtalet,

2) när det gäller skadestånd som grundar sig på ett ombuds, en företrädares eller någon annan uppdragstagares fel eller försummelse, då uppdragstagaren har lämnat sin redovisning eller, om skadestandsgrunden inte framgår av de redovisade uppgifterna, då huvudmannen har eller borde ha upptäckt felet eller försummelsen,

3) när det gäller skadestånd som grundar sig på något annat än ett avtalsförhållande, då den skadelidande fick kännedom om eller borde ha känt till skadan och den som ansvarar för skadan,

4) när det gäller återbäring av obehörig vinst, då den som kan framställa ett sådant krav fick kännedom om eller borde ha känt till att en betalning skett av misstag, att ett avtal är ogiltigt eller att någon annan har skett som har lett till att det uppstått obehörig vinst som skall återbäras och vem som fått den obehöriga vinsten.

Preskriptionen av ett skadestånd eller någon annan skuld som avses i 1 mom. måste dock avbrytas innan tio år har gått från avtalsbrottet eller från den händelse som har orsakat skadan eller lett till uppkomsten av obehörig vinst. Denna tidsfrist begränsar dock inte den skadelidandes rätt att kräva ersättning för person- eller miljöskador.

En skuld som grundar sig på ett brott anses varken med stöd av denna eller någon annan lag vara preskriberad så länge åtal kan väckas för brottet eller så länge brottmålet är anhängigt vid domstol.

8 §

Preskriptionstiden i andra fall

När det är fråga om en skuld på obestämd tid eller vars uppkomst är villkorlig eller någon annan skuld där preskriptionstidens början inte bestäms med stöd av 5—7 §, preskriberas skulden tio år efter att förpliktelsens rättsgrund uppstått, om inte preskriptionen har avbrutits före det.

Efter att skulden har förfallit till betalning på grund av borgenärens yrkande eller av något annat skäl iakttas dock en treårig preskriptionstid, som räknas från förfallodagen.

9 §

Insättningar preskriberas inte

Insättningar som en depositionsbank tagit emot och andra medel som mottagits från allmänheten och som skall återbetalas på anfordran samt de räntor som betalats på dem preskriberas inte.

Avbrytande av preskription

10 §

Icke-rättsliga åtgärder för att avbryta preskription

Preskriptionen av en skuld avbryts, om

1) parterna kommer överens om betalningsarrangemang, säkerheter eller andra ändringar i villkoren för skulden eller om att preskriptionen har avbrutits,

2) gäldenären betalar eller på något annat sätt erkänner sin skuld till borgenären,

3) borgenären kräver prestation av gäldenären eller på något annat sätt påminner gäldenären om skulden.

För att preskriptionen av en skuld skall avbrytas krävs att skulden preciseras när åtgärden för att avbryta preskriptionen vidtas. Är det fråga om skadestånd eller gottgörelse som avses i 7 §, skall av borgenärens påminnelse så tydligt som skäligen kan krävas framgå grunden för skulden samt beloppet, om gäldenären inte har kännedom om dem.

11 §

Rättsliga åtgärder som avbryter preskription

Preskriptionen av en skuld avbryts på det sätt som anges i 2 mom., om

1) borgenären väcker talan angående fordran mot gäldenären eller i fråga om fordran framställer ett krav vid domstol, konsumentklagonämnden eller vid något annat lagstaddat organ eller i ett förfarande där ett avgörande eller en rekommendation i ärendet kan meddelas,

2) borgenären anmäler sin fordran till följd av en offentlig stämning som gäller gäldenären eller i gäldenärens konkurs eller något annat insolvensförfarande eller skulden annars beaktas i samband med förfarandet,

3) borgenären anhängiggör ett utsökningsärende eller skulden annars beaktas i samband med ett utsökningsförfarande.

När ett i 1 mom. 1 eller 3 punkten avsett ärende blir anhängigt eller ett beslut fattats om att inleda ett förfarande som avses i 2 punkten eller om ett interimistiskt förbud som gäller skulden i fråga, avbryts preskriptionen för den tid som förfarandet pågår. Preskriptionen anses ha avbrutits den dag då den lagakraftvunna domen meddelades eller handläggningen av ärendet avslutades på något annat sätt.

Om borgenären återkallar sin ansökan eller handläggningen av ett ärende avslutas av någon annan orsak utan att en delgivning eller något annat meddelande om borgenärens krav som lagen förutsätter har tillställts gäldenären, anses preskriptionstiden inte ha avbrutits. Då preskriberas skulden dock tidigast ett år efter att förfarandet avslutades. Preskriptionstiden kan förlängas på detta sätt endast en gång.

Vad som föreskrivs i 3 mom. tillämpas på tiden för väckande av talan också då ett ärende som avses i 1 mom. 1 punkten har avvisats utan prövning eller ärendet har lämnats därhän efter att det har delgivits gäldenären.

12 §

Accessoriska prestationer och delprestationer

Ränta och dröjsmålsränta på en skuld, andra accessoriska kostnader samt amorteringar på skuldkapitalet och andra delprestationer preskriberas var för sig. Om kapitalet preskriberas, preskriberas dock även räntorna på skulden och de övriga accessoriska kostnaderna.

En avbrytande handling avbryter förutom preskriptionen av skuldkapitalet även preskriptionen av räntor och andra accessoriska prestationer oberoende av deras förfallodagar.

13 §

Verkningarna av avbruten preskription

På avbruten preskription följer en ny, lika lång preskriptionstid som den förra.

Efter att skulden fastställts genom en laga-kraftvunnen dom eller någon annan utsök-ningsgrund som kan verkställas på samma sätt som en lagakraftvunnen dom är preskrip-tionstiden dock fem år. Om en dom eller ett beslut som vunnit laga kraft återbryts, anses någon preskription inte ha skett under den tid som gått efter att domen meddelades.

Uppstår prestationsskyldigheten först efter att den utsökningsgrund som avses i 2 mom. givits, räknas preskriptionstiden från den tid-punkt vid vilken prestationsskyldigheten uppstod.

Verkningarna av preskription

14 §

Upphörande av prestationsskyldigheten

Gäldenärens skyldighet att betala en skuld upphör när skulden preskriberas.

En gäldenär har inte rätt att av borgenären återfå en betalning på av en preskriberad skuld. Är det fråga om en näringsidkares fordran som grundar sig på överlåtelse av en konsumtionsnyttighet eller beviljande av kredit för en konsument, eller en kreditgiva-res fordran på en enskild borgensman eller enskild pantsättare, har gäldenären dock rätt att få tillbaka en betalning som denne full-gjort utan att veta att skulden var preskribe-rad. På det belopp som skall återbäras skall borgenären betala ränta enligt 3 § 2 mom. räntelagen (633/1982) från den dag som den-ne tog emot betalningen på den preskriberade skulden.

15 §

Kvittning och återgång av en betalning

En borgenär får använda en preskriberad fordran för kvittning, om förutsättningarna för kvittning fanns redan innan fordran pre-skriberades eller om parternas fordringar

hänför sig till samma rättsförhållande.

Om betalning eller kvittning av en skuld senare återgår eller annars visar sig vara utan verkan, anses någon preskription inte ha skett under tiden efter prestationen, förutsatt att borgenären hade grundad anledning att tro att skulden hade upphört att gälla till följd av be-talningen eller kvittningen.

16 §

Säkerhetsrätt

Preskription hindrar inte att borgenären får betalning ur egendom som gäldenären ställt som säkerhet, om borgenären har pant- eller retentionsrätt i egendomen.

Ett villkor enligt vilket säljaren har rätt att häva köpet eller kräva tillbaka köpeobjektet, om betalningen försummas, upphör att gälla när en skuld som hänför sig till köpeskilling-en preskriberas, om inte detta villkor har an-tecknats i ett register som med stöd av lag förs över ägande och rättigheter.

17 §

Insolvensförfarande

Om borgenärens fordran har beaktats i en konkursdom, kan, utan hinder av att preskrip-tionstiden löper, betalning sökas ur egendom som hör till konkursboet. Angående en kon-kursdoms verkningar för en gäldenär som an-svarar personligen för en skuld gäller vad som föreskrivs i 13 § 2 mom.

När det gäller en fordran som beaktats i ett av en domstol fastställt betalningsprogram preskriberas varje betalning för sig på det sätt som föreskrivs i 13 § 3 mom. Om betal-ningsprogrammet förfaller, anses preskrip-tionstiden ha avbrutits då ett lagakraftvunnet beslut om att betalningsprogrammet skall förfalla meddelades.

Angående verkställbarheten av en utsök-ningsgrund föreskrivs särskilt.

18 §

Hur preskriptionen beaktas

Preskriptionen av en skuld tas till prövning

vid domstol och i andra myndighetsförfaranden endast om en part framställer en invändning om saken.

Angående utökningsmyndigheternas skyldighet att på tjänstens vägnar beakta preskription av en skuld föreskrivs särskilt.

Preskription när det finns flera gäldenärer

19 §

Preskriptionen för enskilda gäldenärs del

Om det finns flera gäldenärer, räknas preskriptionstiden för varje gäldenär för sig. Preskriptionen av en skuld avbryts endast för den gäldenär i vars namn åtgärden för att avbryta preskriptionen vidtas eller mot vilken den avbrytande åtgärden riktar sig.

Om gäldenärerna har solidariskt ansvar för samma skuld och skulden preskriberas för någon gäldenärs del, svarar var och en av de återstående gäldenärerna endast för betalning av sin egen andel av skulden. Andelarna bestäms enligt gäldenärernas huvudtal, om inte något annat har avtalats eller bestämts om ansvarsfördelningen.

Om en gäldenär har betalat av på skulden utan att känna till att skulden varit preskriberad för någon solidariskt ansvarig gäldenärs del, har gäldenären rätt att kräva tillbaka det belopp som överskrider gäldenärens andel av skulden. På det belopp som skall återbäras skall borgenären betala ränta enligt 3 § 2 mom. räntelagen från den dag denne tog emot betalningen på den preskriberade skulden.

20 §

Preskription av regressrätt

Om en gäldenär med solidariskt ansvar har

betalat av på en skuld som har förfallit till betalning, börjar preskriptionen av dennes regressrätt gentemot de andra gäldenärerna löpa när betalningen fullgjorts. Om betalning har skett innan skulden förfallit till betalning, gäller för preskriptionen av en regressfordransamma som gällde mellan den ursprungliga borgenären och de andra gäldenärerna i fråga om preskription av skulden.

Ikraftträdelsebestämmelser

21 §

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs förordningen den 9 november 1868 om preskription i fordringsmål och om offentlig stämning på borgenärer (32/1868) jämte ändringar. En hänvisning till den någon annanstans i lagstiftningen avser efter ikraftträdandet av denna lag hänvisning till denna lag eller, när det gäller offentlig stämning på borgenärer, till lagen om offentlig stämning (/).

Denna lag tillämpas också på en skuld vars rättsgrund uppstått före ikraftträdandet av lagen. En skuld preskriberas dock enligt denna lag tidigast tre år efter lagens ikraftträdande, om inte skulden i fråga också enligt de tidigare gällande bestämmelserna preskriberas före det.

Om ett ärende som gäller en skuld är anhängigt när lagen träder i kraft, avbryts preskriptionen av skulden på det sätt som avses i 11 § vid lagens ikraftträdande. I ett anhängigt utökningsärende förutsätts dessutom att gäldenären har underrättats om borgenärens krav eller att preskriptionen har avbrutits på något annat sätt i utökningsförfarandet före den tidpunkt vid vilken skulden annars hade preskriberats.

2.

Lag**om offentlig stämning**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

Lagens tillämpningsområde

1 §

Tillämpningsområde och lagens subsidiaritet

Denna lag tillämpas när det med stöd av någon annan lag är möjligt att utfärda offentlig stämning på en gäldenärs okända borgenärer i syfte att utreda gäldenärens skulder.

Denna lag gäller inte offentlig stämning som utfärdas i samband med konkurs eller företagssanering.

Om det i någon annan lag finns bestämmelser som avviker från denna lag, gäller i stället de bestämmelserna.

Förfarandet vid offentlig stämning

2 §

Behörig domstol och handläggningsordning

Ett ärende som gäller offentlig stämning handläggs av den domstol som är allmänt forum för gäldenären. Gäller ansökan om offentlig stämning flera gäldenärer, kan ärendet handläggas av en domstol som är behörig för någon gäldenärs del.

Vid handläggningen av ärenden som gäller offentlig stämning iakttas bestämmelserna om handläggning av ansökningsärenden.

3 §

Ansökan

Till ansökan om offentlig stämning skall fogas en förteckning över de skulder som sökanden vet att gäldenären har. I förteckningen skall nämnas grund och kapital för varje skuld, vem som är borgenär och hur denne kan kontaktas. Av ansökan skall även framgå uppgifter om de personer som svarar för skulderna i stället för eller tillsammans med gäldenären eller vilkas rätt saken annars gäller.

4 §

Kungörelse av offentlig stämning

I den offentliga stämning som domstol utfärdar uppmanas borgenärerna att hos domstolen skriftligt anmäla sina fordringar senast på en i stämningen utsatt dag vid äventyr att de skulder som fortfarande är okända upphör.

Domstolen skall publicera kungörelsen av den offentliga stämningen i den officiella tidningen senast tre månader före den utsatta dagen. Om gäldenären är en näringsidkare som har antecknats i handelsregistret, skall den offentliga stämningen anmälas till handelsregistret utan dröjsmål. Dessutom skall uppgifter om den offentliga stämningen anmälas för anteckning i det register som avses

i 10 §.

Domstolen skall se till att uppgift om kungörelsen och den förteckning som avses i 3 § tillställs de personer som nämns i förteckningen senast en månad före den utsatta dagen.

5 §

Uppdrag åt sökanden

Domstolen kan bestämma att uppgift om skulderna skall ges en sådan sökande eller annan person som förordnats att utreda eller förvalta gäldenärens egendom och som tar emot uppdraget. Förteckningen över anmälda skulder skall lämnas till domstolen i enlighet med domstolens anvisningar.

Domstolen kan bestämma att en person som avses i 1 mom. skall sköta den uppgift som nämns i 4 § 3 mom.

6 §

Borgenärens anmälan

I borgenärens anmälan skall det finnas en sådan utredning om skuldens grund och belopp som skäligen kan krävas. Borgenärens namn och uppgifter om hur denne kan kontaktas skall ingå i anmälan.

Om uppgifterna om en skuld inte avviker från vad som nämnts i ansökan, behöver borgenären inte anmäla skulden.

Bestämmelserna om sändande av handlingar eller elektroniska meddelanden till domstolarna skall iakttas vid anmälan, även om anmälan på domstolens förordnande tillställs sökanden eller någon annan mottagare av anmälningar.

7 §

När en offentlig stämning förfaller

En offentlig stämning förfaller, om gäldenären försätts i konkurs eller skuldsanering för privatpersoner eller företagssanering inleds för gäldenärens del före den dag som utsatts i den offentliga stämningen.

Uppgift om att en offentlig stämning förfallit skall publiceras på samma sätt som uppgift om offentlig stämning.

Verkningarna av utebliven anmälan

8 §

Okända skulder upphör

En skuld som förblivit okänd upphör efter utgången av den dag som utsatts i den offentliga stämningen.

En skuld anses vara känd, om den nämns i ansökan eller borgenärens anmälan eller om borgenären visar att gäldenären, en delägare i gäldenärens dödsbo eller gäldenärens lagliga företrädare eller den som enligt lag har personligt ansvar för gäldenärens skulder eller som förordnats att utreda eller förvalta gäldenärens egendom har känt till skulden innan den utsatta tiden löpte ut. Detsamma gäller om borgenären före den utsatta dagen har krävt prestation på det sätt som anges i 11 § lagen om preskription av skulder (/).

9 §

Verkningarna av att en skuld upphör

På en skuld som upphört till följd av offentlig stämning tillämpas 14—19 § lagen om preskription av skulder.

Särskilda bestämmelser

10 §

Kungörelserregistret

Kungörelserregistret är ett riksomfattande register som rättsregistercentralen för över offentliga stämningar för tillkännagivande av den och för övervakningen av borgenärernas intressen. I registret får också föras in uppgifter om andra kungörelser som publiceras med stöd av en domstols eller myndighets beslut och som riktar sig allmänt till borgenärer och andra rättsinnehavare. I registret får föras in

uppgifter om identifiering och kontaktande av gäldenären och den som tar emot anmälningar. Uppgifterna utplånas ur registret när den tid som utsatts i kungörelsen löpt ut.

Uppgifterna i registret är offentliga. Uppgifter ur registret kan lämnas ut i elektronisk form utan hinder av 16 § 3 mom. lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999). Uppgifter ur registret får gratis via rättsregistercentralen allmänna datanät.

Bestämmelser om hur registret tas i bruk

och vilka av en domstol eller myndighet beslutade kungörelser som skall tas in i registret utfärdas genom förordning av statsrådet.

11 §

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 20 .

Lagen tillämpas på ansökningar som anhängiggjorts efter lagens ikraftträdande.

3.

Lag

om ändring av 37 och 61 § lagen om förmyndarverksamhet

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 1 april 1999 om förmyndarverksamhet (442/1999) 61 § samt fogas till 37 § ett nytt 3 mom. som följer:

37 §

Intressebevakaren kan för att utreda sin huvudmans skulder ansöka om offentlig stämning i enlighet med lagen om offentlig stämning (/).

61 §

Ett skadeståndsanspråk som grundar sig på intressebevakarens verksamhet preskriberas tre år från det att förmyndarmyndigheten i enlighet med 60 § har överlämnat de handlingar som gäller intressebevakningen till den som varit berättigad att ta emot dem. När det är fråga om en sådan intressebevakare som nämns i 50 § 2 mom. räknas preskriptionstiden dock från det att intressebevakaren har gett en sådan redogörelse som avses i näm-

da moment till den som varit berättigad att ta emot redogörelsen.

Om grunden för skadeståndet inte framgår av uppgifterna i redovisningen eller om intressebevakaren har orsakat huvudmannen skada på något annat sätt än i sin intressebevakningsuppgift, gäller i fråga om preskription av skadeståndet vad som föreskrivs i 7 § lagen om preskription av skulder (/). Skadeståndet preskriberas dock tidigast tre år efter det att huvudmannen fyllt 18 år eller en intressebevakare inte mera förordnats för honom eller henne.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Lagen tillämpas också på skadestånd vars grund uppstått före lagens ikraftträdande.

4.

Lag**om ändring av äktenskapslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till äktenskapslagen av den 13 juni 1929 (234/1929) en ny 88 a § som följer:

<p>88 a § När ett äktenskapsskillnadsärende är anhängigt eller när äktenskapet har upplösts, kan en make i syfte att för avvittringen utreda sina egna eller den andra makens skulder an-</p>	<p>söka om offentlig stämning i enlighet med lagen om offentlig stämning (/).</p> <p>_____</p> <p>Denna lag träder i kraft den 20 .</p>
---	---

5.

Lag**om ändring av 21 kap. ärvdabalken**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 21 kap. ärvdabalken av den 5 februari 1965 (40/1965) en ny 2 a § som följer:

<p>21 kap.</p> <p>Om död person och dödsbos gäld</p> <p>2 a § För utredande av den dödes och dödsboets skulder kan efter det att bouppteckningen har förrättats offentlig stämning begäras i enlighet med lagen om offentlig stämning (/).</p>	<p>Ansökan kan göras av den efterlevande maken, en delägare i dödsboet, bouppteckningsmannen eller en testamentsexekutor. Offentlig stämning kan begäras även för utredande av den efterlevande makens skulder.</p> <p>_____</p> <p>Denna lag träder i kraft den 20 .</p>
---	---

6.**Lag****om upphävande av 7 kap. 2 § skadeståndslagen**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 § Genom denna lag upphävs 7 kap. 2 § skadeståndslagen av den 31 maj 1974 (412/1974).	Rätt till skadestånd som uppstått före lagens ikraftträdande preskriberas i enlighet med 21 § 3 mom. lagen om preskription av skulder (/).
---	--

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

7.**Lag****om upphävande av 18 kap. 9 § handelsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 § Genom denna lag upphävs 18 kap. 9 § handelsbalken.	En skuld som uppstått före lagens ikraftträdande preskriberas i enlighet med 21 § 3 mom. lagen om preskription av skulder (/).
---	--

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

8.**Lag****om ändring av 19 och 33 § lagen om borgen och tredjemanspant**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 19 mars 1999 om borgen och tredjemanspant (361/1999) 19 § 1 och 3 mom. samt 33 § 2 mom. som följer:

19 §

Borgensmannens ansvar gentemot borgenären preskriberas tre år efter att huvudförpliktelsen förfallit till betalning, om inte preskriptionen avbryts före det.

En borgensförbindelse preskriberas dessutom i enlighet med 8 § lagen om preskription av skulder (/) tio år efter att förbindelsen ingicks.

33 §

Borgensmannens regressfordran på en annan borgensman preskriberas tre år efter att han fick rätt att driva in sin regressfordran hos den andra borgensmannen, om inte preskriptionen avbryts före det.

Denna lag träder i kraft den 20 .

9.**Lag****om ändring av lagen om dödande av urkunder**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 14 augusti 1901 om dödande av urkunder (34/1901) 6—8 §, av dessa 6 och 8 § sådana de lyder i lag 1058/1991, som följer:

6 §

Domstolen skall genom kungörelse enligt 11 kap. 10 § rättegångsbalken kalla den som innehar urkunden att senast en viss dag visa den för domstolen och anmäla sina anspråk på den vid äventyr att urkunden dödas genom domstolens beslut.

licera kungörelsen om den urkund som skall dödas. Om en förpliktelse enligt urkunden skall uppfyllas inom ett år från ansökan, skall inställelsedagen fastställas till en senare tidpunkt än tre månader efter den bestämda förfallodagen.

7 §

Domstolen skall senast tre månader före inställelsedagen i den officiella tidningen pub-

8 §

Den förpliktade och den sista kända innehavaren av urkunden skall underrättas om en kungörelse som nämns i 6 § senast en månad

före inställelsedagen. Om en förekommen växel efterlyses genom kungörelse, skall endast acceptanten särskilt underrättas om detta.

Denna lag träder i kraft den 20 .
Lagen tillämpas på ansökningar som gjorts efter lagens ikraftträdande.

10.

Lag

om upphävande av 10 § lagen om hyra av bostadslägenhet

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §
Genom denna lag upphävs 10 § lagen den 31 mars 1995 om hyra av bostadslägenhet (481/1995).

En skuld som uppstått före lagens ikraftträdande preskriberas i enlighet med 21 § 3 mom. lagen om preskription av skulder (/).

2 §
Denna lag träder i kraft den 20 .

11.

Lag

om upphävande av 9 § lagen om hyra av affärslokal

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §
Genom denna lag upphävs 9 § lagen den 31 mars 1995 om hyra av affärslokal (482/1995).

En skuld som uppstått före lagens ikraftträdande preskriberas i enlighet med 21 § 3 mom. lagen om preskription av skulder (/).

2 §
Denna lag träder i kraft den 20 .

12.

Lag**om ändring av jordlegolagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i jordlegolagen av den 29 april 1966 (258/1966) 77 § och
ändras 3 § 3 mom. som följer:

3 §

Om någon med stöd av ett avtal som i strid med bestämmelserna i 1 mom. ingåtts muntligen har tagit en fastighet eller ett område i sin besittning i arrenderingssyfte, skall den avtalspart som motsätter sig att ett skriftligt legoavtal som stämmer överens med ovan nämnda avtal ersätta motparten den skada som orsakats denne genom att ett legoförhål-

lande inte kommer till stånd. Ett avtalsvillkor som strider mot detta är ogiltigt.

Denna lag träder i kraft den 20 .

En skuld som uppstått före lagens ikraftträdande preskriberas i enlighet med 21 § 3 mom. lagen om preskription av skulder (/).

13.

Lag**om ändring av lagen om aktiebolag**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 29 september 1978 om aktiebolag (734/1978) 13 kap. 9 a § 1 mom., sådant det lyder i lag (1094/2000), samt
fogas till 12 kap. en nya 4 a § som följer:

12 kap.

Vinstutdelning och annan användning av bolagets tillgångar

4 a §

En aktieägars rätt till utdelad vinst preskriberas fem år efter den förfalldag som anges i bolagsstämmans beslut.

13 kap.

Likvidation, upplösning, avregistrering och sanering

9 a §

Likvidatorerna skall söka offentlig stämning på bolagets borgenärer. Angående offentlig stämning gäller bestämmelserna i la-

gen om offentlig stämning (/), om inte något annat följer av 2 mom.

Bestämmelserna i 12 kap. 4 a § tillämpas på vinstutdelning som bolagsstämman fattat beslut om efter lagens ikraftträdande.

Denna lag träder i kraft den 20 .

14.

Lag

om upphävande av 12 kap. 1 e § konsumentskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs

1 §
Genom denna lag upphävs 12 kap. 1 e § konsumentskyddslagen av den 20 januari 1978 (38/1978), sådant detta lagrum lyder i lagarna 541/1994, 1162/1997 och 416/1998.

2 §
Denna lag träder i kraft den 20 .
En skuld som uppstått före lagens ikraftträdande preskriberas i enlighet med 21 § 3 mom. lagen om preskription av skulder (/).

15.

Lag

om upphävande av 9 c § lagen om konsumentklagonämnden

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs

1 §
Genom denna lag upphävs 9 c § lagen den 20 januari 1978 om konsumentklagonämnden (42/1978), sådan detta lagrum lyder i lag 844/1994.

2 §
Denna lag träder i kraft den 20 .

16.

Lag**om ändring av 13 kap. 9 § arbetsavtalslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i arbetsavtalslagen av den 26 januari 2001 (55/2001) 13 kap. 9 § som följer:

13 kap.

Särskilda bestämmelser

9

dock tio år.

När ett anställningsförhållande har upphört förfaller rätten till en i 1 mom. avsedd fordran, om talan inte väcks inom två år från det att anställningsförhållandet upphörde.

Preskription och tid för väckande av talan

En arbetstagares lönefordran preskriberas fem år från förfallodagen, om inte preskriptionens avbryts före det. Preskriptionstiden är densamma också för övriga i denna lag avsedda fordringar.

Preskriptionstiden för ersättning av en personskada som orsakats en arbetstagare är

_____ Denna lag träder i kraft den 20 .

Lagen tillämpas också på en fordran vars rättsgrund har uppstått före ikraftträdandet av lagen. En fordran preskriberas dock enligt denna lag tidigast tre år efter lagens ikraftträdande, om inte skulden i fråga också enligt de tidigare gällande bestämmelserna preskriberas före det.

17.

Lag**om ändring av 36 § lagen om studiestöd**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 21 januari 1994 om studiestöd (65/1994) 36 § som följer:

36 §

Preskription av borgen

preskription av en borgensförbindelse. Bestämmelserna i 19 § 1 mom. i nämnda lag tillämpas inte på lån enligt denna lag till den del det är fråga om amorteringar av dem.

På statsborgen för studielån tillämpas inte vad som i 19 § 3 mom. lagen om borgen och tredjemanspant (351/1999) föreskrivs om

_____ Denna lag träder i kraft den 20 .

18.

Lag**om ändring av 79 och 79 a § lagen om skuldsanering för privatpersoner**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 25 januari 1993 om skuldsanering för privatpersoner (57/1993) rubriken för 79 § och 79 § 1 och 2 mom. samt 79 a §, av dessa 79 a § sådan den lyder i lag 113/1995, som följer:

79 §

*Preskriptionstidens och indrivningsfristens
förhållande till skuldsaneringen*

Angående avbrytande av preskriptionstiden och tiden för väckande av talan och dess verkningar på en fordran som skall beaktas i betalningsprogrammet gäller vad som föreskrivs i 11 och 17 § lagen om preskription av skulder (/).

Om en borgenär skall driva in en fordran inom en i lag särskilt angiven tid vid äventyr att han annars förlorar sin rätt och om lagen om preskription av skulder inte tillämpas på skulden i fråga, utgör det att denna tid har löpt ut efter att skuldsaneringen har inletts eller ett i 21 § nämnt interimistiskt förbud har trätt i kraft inte något hinder för erhållande av betalning med stöd av betalningsprogrammet. Om ett indrivnings- eller verkställighetsförbud som grundar sig på denna lag upphör utan att betalningsprogrammet fastställs eller om programmet förfaller, beaktas vid beräkningen av den tid som avses i detta moment inte det kalenderår under vilket indrivnings- eller verkställighetsförbudet trädde i kraft eller tiden därefter till utgången av det kalenderår då förbudet på ovan angivet

sätt upphörde eller betalningsprogrammet förföll.

79 a §

*Preskriptionstidens och indrivningsfristens
förhållande till frivillig skuldsanering*

Om en borgenär kommer överens med gäldenären om en sådan frivillig skuldsanering som till sitt innehåll motsvarar principerna i denna lag, har borgenären utan hinder av att den tid som avses i 79 § löper ut rätt att få betalning i enlighet med villkoren för skuldsaneringen. Om det gäller en fordran som avses i 79 § 2 mom., skall borgenären, vid äventyr att han annars förlorar sin rätt, driva in sin fordran före utgången av det kalenderår som följer på det då betalningstiden enligt villkoren för skuldsaneringen löper ut, om inte den ursprungliga indrivningsfristen för fordran löper ut efter det. I annat fall anses preskriptionstiden eller tiden för väckande av talan ha avbrutits när den betalningstid som följer av villkoren i skuldsaneringen har löpt ut.

Denna lag träder i kraft den 20 .

19.

Lag**om ändring av 99 och 99 a § lagen om företagssanering**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 25 januari 1993 om företagssanering (47/1993) rubriken för 99 och 99 § 1 och 2 mom. samt 99 a §, av dessa 99 a § sådan den lyder i lag 114/1995, som följer:

99 §

*Preskriptionstidens och indrivningsfristens
förhållande till saneringsförfarandet*

Angående avbrytande av preskriptionstiden och tiden för väckande av talan och dess verkningar på en fordran som skall beaktas i betalningsprogrammet gäller vad som föreskrivs i 11 och 17 § lagen om preskription av skulder (/).

Om en borgenär skall driva in en fordran inom en i lag särskilt angiven tid vid äventyr att han annars förlorar sin rätt och lagen om preskription av skulder inte tillämpas på skulden i fråga, utgör det att denna tid har löpt ut efter att saneringsförfarandet har inletts eller ett i 22 § nämnt temporärt förbud har trätt i kraft inte något hinder för erhållande av betalning med stöd av saneringsprogrammet. Om ett indrivnings- eller verkställighetsförbud som grundar sig på denna lag upphör utan att saneringsprogrammet fastställs eller en i programmet fastställd skuldreglering upphör, beaktas vid beräkningen av den tid som avses i detta moment inte det kalenderår under vilket indrivnings- eller verkställighetsförbudet trädde i kraft eller tiden

därefter till utgången av det kalenderår då förbudet på ovan angivet sätt upphörde eller skuldregleringen upphörde. Om saneringsförfarandet upphör utan att något saneringsprogram fastställs, beaktas den tid indrivningsförbudet är i kraft inte när den tid bestäms inom vilken borgenären skall kräva prestation av en borgensman som avses i 25 § 2 mom.

99 a §

*Preskriptionstidens och indrivningsfristens
förhållande till frivillig skuldreglering*

Om en borgenär kommer överens med gäldenären om en sådan frivillig skuldreglering som till sitt innehåll motsvarar principerna i denna lag, har borgenären, utan hinder av att den tid som avses i 99 § löper ut, rätt att få betalning i enlighet med villkoren för skuldregleringen. Om det gäller en fordran som avses i 99 § 2 mom., skall borgenären, vid äventyr att han annars förlorar sin rätt, driva in sin fordran före utgången av det kalenderår som följer på det då betalningstiden enligt villkoren för skuldsaneringen löper ut, om

inte den ursprungliga indrivningsfristen för följer av villkoren i skuldsaneringen har löpt
fordran löper ut efter det. I annat fall anses ut.
preskriptionstiden eller tiden för väckande av _____
talan ha avbrutits när den betalningstid som _____ Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 18 oktober 2002

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister Johannes Koskinen

Bilaga
Parallelltexter

3.

Lag

om ändring av 37 och 61 § lagen om förmyndarverksamhet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 1 april 1999 om förmyndarverksamhet (442/1999) 61 § samt
fogas till 37 § ett nytt 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

37 §

*Intressebevakaren kan för att utreda sin
huvudmans skulder ansöka om offentlig
stämning i enlighet med lagen om offentlig
stämning (/).*

61 §

Skadeståndstalan som grundar sig på intressebevakarens verksamhet skall väckas inom ett år från det att förmyndarmyndigheten i enlighet med 60 § har överlämnat de handlingar som gäller intressebevakningen till den som varit berättigad att ta emot dem. När det är fråga om en sådan intressebevakare som nämns i 50 § 2 mom., räknas tiden för väckande av talan dock från det att intressebevakaren har gett en sådan redogörelse som avses i nämnda moment till den som varit berättigad att ta emot redogörelsen.

Den i 1 mom. nämnda tiden för väckande av talan tillämpas dock inte, om skadeståndstalan grundar sig på en omständighet som inte framgår av redovisningarna.

61 §

Ett skadeståndsanspråk som grundar sig på intressebevakarens verksamhet preskriberas tre år från det att förmyndarmyndigheten i enlighet med 60 § har överlämnat de handlingar som gäller intressebevakningen till den som varit berättigad att ta emot dem. När det är fråga om en sådan intressebevakare som nämns i 50 § 2 mom. räknas preskriptionstiden dock från det att intressebevakaren har gett en sådan redogörelse som avses i nämnda moment till den som varit berättigad att ta emot redogörelsen.

Om grunden för skadeståndet inte framgår av uppgifterna i redovisningen eller om intressebevakaren har orsakat huvudmannen skada på något annat sätt än i sin intressebevakningsuppgift, gäller i fråga om preskription av skadeståndet vad som före-

skrivs i 7 § lagen om preskription av skulder (/). Skadeståndet preskriberas dock tidigast tre år efter det att huvudmannen fyllt 18 år eller en intressebevakare inte mera förordnats för honom eller henne.

Om intressebevakaren har åsamkat huvudmannen skada genom ett brott och tiden för väckande av åtal för brottet är längre än den tid som nämns i 1 mom., kan skadestånd yrkas under den tid som gäller för väckande av åtal.

*Denna lag träder i kraft den _____ 20 ____ .
Lagen tillämpas också på skadestånd vars grund uppstått före lagens ikraftträdande.*

4.

Lag**om ändring av äktenskapslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till äktenskapslagen av den 13 juni 1929 (234/1929) en ny 88 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

88 a §

När ett äktenskapsskillnadsärende är anhängigt eller när äktenskapet har upplösts, kan en make i syfte att för avvittringen utreda sina egna eller den andra makens skulder ansöka om offentlig stämning i enlighet med lagen om offentlig stämning (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.**Lag****om ändring av 21 kap. ärvdabalken**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 21 kap. ärvdabalken av den 5 februari 1965 (40/1965) en ny 2 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

21 kap.

Om död person och dödsbos gäld

2 a §

För utredande av den dödes och dödsboets skulder ka efter det att bouppteckningen har förrättats offentlig stämning begäras i enlighet med lagen om offentlig stämning (/). Ansökan kan göras av den efterlevande maken, en delägare i dödsboet, bouppteckningsmannen eller en testamentsexekutor. Offentlig stämning kan begäras även för utredande av den efterlevande makens skulder.

Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag**om ändring av 19 och 33 § lagen om borgen och tredjemanspant**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 19 mars 1999 om borgen och tredjemanspant (361/1999) 19 § 1 och 3 mom. samt 33 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

19 §

Preskription av borgen

Borgenären förlorar sin rätt gentemot borgensmannen, om han inte inom tre år efter att huvudförpliktelsen förföll till betalning kräver betalning av borgensmannen. Preskriptionen avbryts också, när borgenären påminner borgensmannen om borgen eller när borgensmannen betalar av på huvudförpliktelsen. Efter avbrott av preskriptionstiden börjar en ny tre års preskriptionstid.

En borgensförbindelse preskriberas dessutom, på det sätt som sägs i förordningen om preskription i fordringsmål och om offentlig stämning på borgenärer (32/1868), tio år efter det förbindelsen ingicks.

33 §

Borgensmannens regressfordran gentemot en annan borgensman preskriberas, om han inte kräver betalning inom tre år räknat från att han fick rätt att driva in sin regressfordran hos den andra borgensmannen. Preskriptionen avbryts också när borgensmannen påminner den andra borgensmannen om regressfordran eller när denne beta-

Föreslagen lydelse

19 §

Borgensmannens ansvar gentemot borgenären preskriberas tre år efter att huvudförpliktelsen förfallit till betalning, om inte preskriptionen avbryts före det.

En borgensförbindelse preskriberas dessutom i enlighet med 8 § lagen om preskription av skulder (/) tio år efter att förbindelsen ingicks.

33 §

Borgensmannens regressfordran på en annan borgensman preskriberas tre år efter att han fick rätt att driva in sin regressfordran hos den andra borgensmannen, om inte preskriptionen avbryts före det.

122

Gällande lydelse

RP 187/2002 rd

Föreslagen lydelse

*lar av på regressfordran. Efter avbrott av
preskriptionstiden börjar en ny tre års pre-
skriptionstid.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

9.

Lag**om ändring av lagen om dödande av urkunder**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 14 augusti 1901 om dödande av urkunder (34/1901) 6—8 §, av dessa lagrum 6 och 8 § sådana de lyder i lag 1058/1991, som följer:

Gällande lydelse

6 §

Upptas ansökan till behandling, skall domstolen genom kungörelse enligt 11 kap. 10 § rättegångsbalken kalla den som innehar urkunden att senast en viss dag *före klockan tolv* visa den för domstolen och anmäla sina anspråk på den, vid äventyr att urkunden, *om det inte finns laga hinder*, dödas genom domstolens beslut.

8 §

En kungörelse som nämns i 6 § skall offentliggöras i det första numret i den officiella tidningen för ett kvartal, dock inte senare än det kvartal som först infaller en månad efter att beslutet om kungörelsen fattades, samt särskilt delges den förpliktade eller, om denne är sökande, den siste kände innehavaren av urkunden. Om en förkommen växel efterlyses genom kungörelse, skall endast acceptanten särskilt underrättas om detta. *Är dessa personer döda, skall kungörelsen delges den eller dem som är delägare i dödsboet.*

Föreslagen lydelse

6 §

Domstolen skall genom kungörelse enligt 11 kap. 10 § rättegångsbalken kalla den som innehar urkunden att senast en viss dag visa den för domstolen och anmäla sina anspråk på den vid äventyr att urkunden dödas genom domstolens beslut.

7 §

Domstolen skall senast tre månader före inställeldagen i den officiella tidningen publicera kungörelsen om den urkund som skall dödas. Om en förpliktelse enligt urkunden skall uppfyllas inom ett år från ansökan, skall inställeldagen fastställas till en senare tidpunkt än tre månader efter den bestämda förfallodagen.

8 §

Den förpliktade och den sista kända innehavaren av urkunden skall underrättas om en kungörelse som nämns i 6 § *senast en månad före inställeldagen*. Om en förkommen växel efterlyses genom kungörelse, skall endast acceptanten särskilt underrättas om detta.

124

Gällande lydelse

RP 187/2002 rd

Föreslagen lydelse

Lagen tillämpas på ansökningar som gjorts efter lagens ikraftträdande.

12.

Lag**om ändring av jordlegolagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i jordlegolagen av den 29 april 1966 (258/1966) 77 § och
ändras 3 § 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Om någon med stöd av ett avtal som i strid med bestämmelserna i 1 mom. ingåtts muntligen har tagit en fastighet eller ett område i sin besittning i arrenderingssyfte, skall den avtalspart som motsätter sig att ett skriftligt legoavtal som stämmer överens med ovan nämnda avtal ersätta motparten den skada som orsakats denne genom att ett legoförhållande inte kommer till stånd. Ett avtalsvillkor som strider mot detta är ogiltigt.

77 §

(upphävs)

Denna lag träder i kraft den 20 .
En skuld som uppstått före lagens ikraftträdande preskriberas i enlighet med 21 § 3 mom. lagen om preskription av skulder (/).

13.

Lag**om ändring av lagen om aktiebolag**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 29 september 1978 om aktiebolag (734/1978) 13 kap. 9 a § 1 mom., sådant det lyder i lag (1094/2000), samt
fogas till 12 kap. en nya 4 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

**Vinstutdelning och annan användning av
bolagets tillgångar**

4 a §

En aktieägares rätt till utdelad vinst preskriberas fem år efter den förfallodag som anges i bolagsstämmans beslut.

13 kap.

13 kap.

**Likvidation, upplösning, avregistrering och
sanering**

**Likvidation, upplösning, avregistrering och
sanering**

9 a §

Likvidatorerna skall söka offentlig stämning på bolagets borgenärer. Angående offentlig stämning gäller bestämmelserna i förordningen om *preskription i fordringsmål och om offentlig stämning på borgenärer* (32/1868), om inte något annat följer av 2 mom.

9 a §

Likvidatorerna skall söka offentlig stämning på bolagets borgenärer. Angående offentlig stämning gäller bestämmelserna i *lagen* om offentlig stämning (/), om inte något annat följer av 2 mom.

—————
Denna lag träder i kraft den 20 .
Bestämmelserna i 12 kap. 4 a § tillämpas på vinstutdelning som bolagsstämma fattat beslut om efter lagens ikraftträdande.
—————

16.

Lag**om ändring av 13 kap. 9 § arbetsavtalslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i arbetsavtalslagen av den 26 januari 2001 (55/2001) 13 kap. 9 § som följer:

Gällande lydelse

13 kap

Särskilda bestämmelser

9 §

Tid för väckande av talan

Med avvikelse från den allmänna preskriptionstiden om 10 år förfaller, när anställningsförhållandet upphör, rätten till fordran enligt denna lag, om talan inte väcks inom två år från det att anställningsförhållandet upphörde.

Bestämmelsen i 1 mom. gäller inte ersättning för en personskada som åsamkats en arbetstagare.

Föreslagen lydelse

13 kap.

Särskilda bestämmelser

9 §

Preskription och tid för väckande av talan

En arbetstagares lönefordran preskriberas fem år från förfallodagen, om inte preskriptionens avbryts före det. Preskriptionstiden är densamma också för övriga i denna lag avsedda fordringar.

Preskriptionstiden för ersättning av en personskada som orsakats en arbetstagare är dock tio år.

När ett anställningsförhållande har upphört förfaller rätten till en i 1 mom. avsedd fordran, om talan inte väcks inom två år från det att anställningsförhållandet upphörde.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Lagen tillämpas också på en fordran vars rättsgrund har uppstått före ikraftträdandet av lagen. En fordran preskriberas dock enligt denna lag tidigast tre år efter lagens ikraftträdande, om inte skulden i fråga också enligt de tidigare gällande bestämmelserna preskriberas före det.

17.

Lag**om ändring av 36 § lagen om studiestöd**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 21 januari 1994 om studiestöd (65/1994) 36 § som följer:

Gällande lydelse

36 §

Preskription av borgen

På statsborgen för studielån tillämpas inte vad som stadgas om preskription av borgen i förordningen om preskription i fordringsmål och om offentlig stämning på borgenärer. Stadgandet i 4 § förordningen angående närmare bestämmande av löftesmans ansvarsskyldighet tillämpas inte heller på amorteringar på lån som avses i denna lag.

Föreslagen lydelse

36 §

Preskription av borgen

På statsborgen för studielån tillämpas inte vad som i 19 § 3 mom. *lagen om borgen och tredjemanspant (351/1999)* föreskrivs om preskription av en borgensförbindelse. Bestämmelserna i 19 § 1 mom. i nämnda lag tillämpas inte på lån enligt denna lag till den del det är fråga om amorteringar av dem.

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

18.

Lag**om ändring av 79 och 79 a § lagen om skuldsanering för privatpersoner**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 25 januari 1993 om skuldsanering för privatpersoner (57/1993) rubriken för 79 § och 79 § 1 och 2 mom. samt 79 a §, av dessa 79 a § sådan den lyder i lag 113/1995, som följer:

Gällande lydelse

79 §

Särskilda preskriptions- eller indrivningstidens förhållande till skuldsaneringen

Om en borgenär skall driva in en fordran inom en i lag särskilt angiven tid vid äventyr att han annars förlorar rätten till betalning, utgör utgången av denna tid efter att skuldsaneringen har inletts eller ett i 21 § nämnt interimistiskt förbud har trätt i kraft inte något hinder för erhållande av betalning med stöd av betalningsprogrammet.

Om ett indrivnings- eller verkställighetsförbud som grundar sig på denna lag upphör utan att betalningsprogrammet fastställs eller om programmet förfaller, beaktas vid beräkningen av den tid som avses i 1 mom. inte det kalenderår under vilket indrivnings- eller verkställighetsförbudet trädde i kraft eller tiden därefter till utgången av det kalenderår då förbudet på ovan angivet sätt upphörde eller betalningsprogrammet förföll.

Föreslagen lydelse

79 §

Preskriptionstidens och indrivningsfristens förhållande till skuldsaneringen

Angående avbrytande av preskriptionstiden och tiden för väckande av talan och dess verkningar på en fordran som skall beaktas i betalningsprogrammet gäller vad som föreskrivs i 11 och 17 § lagen om preskription av skulder (/).

Om en borgenär skall driva in en fordran inom en i lag särskilt angiven tid vid äventyr att han annars förlorar sin rätt *och om lagen om preskription av skulder inte tillämpas på skulden i fråga*, utgör det att denna tid har löpt ut efter att skuldsaneringen har inletts eller ett i 21 § nämnt interimistiskt förbud har trätt i kraft inte något hinder för erhållande av betalning med stöd av betalningsprogrammet. Om ett indrivnings- eller verkställighetsförbud som grundar sig på denna lag upphör utan att betalningsprogrammet fastställs eller om programmet förfaller, beaktas vid beräkningen av den tid som avses i detta moment inte det kalenderår under vilket indrivnings- eller verkställighetsförbudet trädde i kraft eller tiden därefter till utgången av det kalenderår då förbudet på ovan angivet sätt upphörde eller betalningsprogrammet förföll.

79 a §

Särskilda preskriptions- eller indrivningstidens förhållande till frivillig skuldsanering

Om en borgenär skall driva in en fordran inom en i lag särskilt angiven tid vid äventyr att han annars förlorar rätten till betalning, och han med gäldenären kommer överens om en sådan frivillig skuldsanering som till sitt innehåll motsvarar principerna i denna lag, har borgenären utan hinder av att nämnda tid löper ut rätt att få betalning i enlighet med villkoren för skuldsaneringen. Borgenären skall driva in sin fordran före utgången av det kalenderår som följer på det då betalningstiden enligt villkoren för skuldsaneringen löper ut, vid äventyr att han annars förlorar rätten till betalning. Om den ursprungliga tiden för indrivning av en fordran slutar senare, kan borgenären dock driva in sin fordran inom denna tid.

79 a §

Preskriptionstidens och indrivningsfristens förhållande till frivillig skuldsanering

Om en borgenär kommer överens med gäldenären om en sådan frivillig skuldsanering som till sitt innehåll motsvarar principerna i denna lag, har borgenären utan hinder av att den tid som avses i 79 § löper ut rätt att få betalning i enlighet med villkoren för skuldsaneringen. Om det gäller en fordran som avses i 79 § 2 mom., skall borgenären, vid äventyr att han annars förlorar sin rätt, driva in sin fordran före utgången av det kalenderår som följer på det då betalningstiden enligt villkoren för skuldsaneringen löper ut, om inte den ursprungliga indrivningsfristen för fordran löper ut efter det. I annat fall anses preskriptionstiden eller tiden för väckande av talan ha avbrutits när den betalningstid som följer av villkoren i skuldsaneringen har löpt ut.

Denna lag träder i kraft den 20 .

19.

Lag**om ändring av 99 och 99 a § lagen om företagssanering**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 25 januari 1993 om företagssanering (47/1993) rubriken för 99 § och 99 § 1 och 2 mom. samt 99 a §, av dessa 99 a § sådan den lyder i lag 114/1995, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

99 §

99 §

Särskilda preskriptionstiders eller indrivningsfristens förhållande till saneringsförfarandet

Preskriptionstidens och indrivningsfristens förhållande till saneringsförfarandet

Om en borgenär skall driva in en fordran inom en i lag särskilt angiven tid vid äventyr att han annars förlorar rätten till betalning, utgör utgången av denna tid efter att saneringsförfarandet har inletts eller ett i 22 § nämnt temporärt förbud har trätt i kraft inte något hinder för erhållande av betalning med stöd av saneringsprogrammet.

Om ett indrivnings- eller verkställighetsförbud som grundar sig på denna lag upphör utan att saneringsprogrammet fastställs eller en i programmet fastställd skuldreglering upphör, beaktas vid beräkningen av den tid som avses i 1 mom. inte det kalenderår under vilket indrivnings- eller verkställighetsförbudet trädde i kraft eller tiden därefter till utgången av det kalenderår då förbudet på ovan angivet sätt upphörde eller skuldregleringen upphörde. Om saneringsförfarandet upphör utan att något saneringsprogram fastställs, beaktas den tid indrivningsförbudet är i kraft inte när den tid bestäms inom vilken borgenären skall kräva

Angående avbrytande av preskriptionstiden och tiden för väckande av talan och dess verkningar på en fordran som skall beaktas i betalningsprogrammet gäller vad som föreskrivs i 11 och 17 § lagen om preskription av skulder (/).

Om en borgenär skall driva in en fordran inom en i lag särskilt angiven tid vid äventyr att han annars förlorar sin rätt och om *lagen om preskription av skulder inte tillämpas på skulden i fråga*, utgör det att denna tid har löpt ut efter att saneringsförfarandet har inletts eller ett i 22 § nämnt temporärt förbud har trätt i kraft inte något hinder för erhållande av betalning med stöd av saneringsprogrammet. Om ett indrivnings- eller verkställighetsförbud som grundar sig på denna lag upphör utan att saneringsprogrammet fastställs eller en i programmet fastställd skuldreglering upphör, beaktas vid beräkningen av den tid som avses i detta moment inte det kalenderår under vilket indrivnings- eller verkställighetsförbudet trädde i kraft eller tiden därefter till utgången av det kalenderår då förbudet på ovan angivet sätt upphörde eller skuldregleringen upphörde. Om saneringsförfarandet upphör utan att något saneringsprogram fastställs, beaktas den tid indrivningsförbudet är i kraft inte när

prestation av borgensman som avses i 25 § 2 mom.

den tid bestäms inom vilken borgenären skall kräva prestation av en borgensman som avses i 25 § 2 mom.

99 a §

Särskilda preskriptionstiders eller indrivningsfristens förhållande till frivillig skuldreglering

Om en borgenär skall driva in en fordran inom en i lag särskilt angiven tid vid äventyr att han annars förlorar rätten till betalning, och han med gäldenären kommer överens om en sådan frivillig skuldreglering som till sitt innehåll motsvarar principerna i denna lag, har borgenären utan hinder av att nämnda tid löper ut rätt att få betalning i enlighet med villkoren för skuldregleringen. Borgenären skall driva in sin fordran före utgången av det kalenderår som följer på det då betalningstiden enligt villkoren för skuldregleringen löper ut, vid äventyr att han annars förlorar rätten till betalning. Om den ursprungliga tiden för indrivning av en fordran slutar senare, kan borgenären dock driva in sin fordran inom denna tid.

99 a §

Preskriptionstidens och indrivningsfristens förhållande till frivillig skuldreglering

Om en borgenär kommer överens med gäldenären om en sådan frivillig skuldreglering som till sitt innehåll motsvarar principerna i denna lag, har borgenären, utan hinder av att den tid som avses i 99 § löper ut, rätt att få betalning i enlighet med villkoren för skuldregleringen. Om det gäller en fordran som avses i 99 § 2 mom., skall borgenären, vid äventyr att han annars förlorar sin rätt, driva in sin fordran före utgången av det kalenderår som följer på det då betalningstiden enligt villkoren för skuldsaneringen löper ut, om inte den ursprungliga indrivningsfristen för fordran löper ut efter det. I annat fall anses preskriptionstiden eller tiden för väckande av talan ha avbrutits när den betalningstid som följer av villkoren i skuldsaneringen har löpt ut.

Denna lag träder i kraft den 20 .